

Nr 175.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; given Stockholms slott den 30 mars 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

3) lag om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan;

4) lag angående ändrad lydelse av 57 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

5) lag angående ändrad lydelse av 61 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm;

6) lag om ändring i lagen den 5 juni 1909 (nr 55 s. 2) angående byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hörer så ock av särskild sockenstuga; samt

7) lag om ändring i lagen den 5 juni 1909 (nr 55 s. 3) angående skyldighet att delta i kostnaden för byggnad och underhåll av prästgård.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Till årets riksdag har framlagts förslag att 1873 års förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsövning skall upphävas och ersättas med en religionsfrihetslag. I anslutning härtill föreslås i förevarande proposition följande.

Andra trossamfund än svenska kyrkan skola, därest de utöva kyrklig verksamhet, vid taxeringen till statlig inkomstskatt frikallas från skattskyldighet för all annan inkomst än sådan, som härflutit av rörelse, och vid taxeringen till kommunal inkomstskatt för all annan inkomst än sådan som härflutit av fastighet eller av rörelse. Vid taxeringen till fastighetsskatt skola sagda trossamfund tillhöriga byggnader vara undantagna från skatteplikt, därest byggnaderna äro avsedda för trossamfundens verksamhet såsom sådana.

1908 års lag angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning skall upphävas och ersättas med en lag, enligt vilken lindring i skattskyldigheten till kyrkliga ändamål i princip skall tillkomma alla dem, som icke tillhöra svenska kyrkan. Lindringen skall åtnjutas individuellt.

Skattelindringen avses liksom för närvarande skola gälla endast fysiska personer. Någon skattelindring föreslås icke beträffande sådana avgifter som påföras fastighet.

Skattelindringen föreslås till fyrtio procent och avses skola iakttagas av de lokala skattemyndigheterna vid debitering av slutlig eller tillkommande skatt.

I fråga om det tekniska förfaringssättet för skattelindringens genomförande föreslås att länsbyråerna för folkbokföringen skola — med ledning av uppgifter från pastorerna — å plåtarna i de tryckande registren inpräglade uppgifter om utträde ur svenska kyrkan. Med ledning av uppgifter härom i debiteringslängderna skall rätten till skattelindring beaktas vid debiteringen.

Enligt propositionen bör tills vidare anstå med ställningstagande till frågan om några åtgärder av allmän räckvidd skola vidtagas med anledning av det inkomstbortfall för församlingarna, som genomförandet av en skattelindring av föreslagen omfattning kan komma att medföra.

1) Förslag

till

lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september
1928 (nr 370).

Härigenom förordnas, att 5 § 1 mom. och 53 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 samt anvisningarna till sistnämnda paragraf skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

5 §.

1 mom. Från skatteplikt till fastighetsskatt undantagas:

a) nationalparker och — — — eller undervisning;

e) byggnader som tillhöra följande institutioner, nämligen akademier samt Nobelstiftelsen, så ock allmänna undervisningsverk, sådana sammanslutningar av studerande vid rikets universitet och högskolor i vilka de studerande enligt gällande stadgar äro skyldiga att vara medlemmar, sjömanshus, sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrives i vinstsyfte, barmhärtighetsinrättningar samt sådana stiftelser och föreningar som avses i 53 § 1 mom. e), därest byggnaderna äro avsedda för nämnda institutioners verksamhet såsom sådana, ävensom dylika institutioner tillhöriga allmänna platser;

f) regementens, officerskårers — — — såsom sådana;

h) sammanslutningar eller enskilda tillhöriga kyrkobyggnader och bönehus, museer och så kallade soldatthem;

Förelagen lydelse:

5 §.

1 mom. Från skatteplikt till fastighetsskatt undantagas:

a) nationalparker och — — — eller undervisning;

e) byggnader som tillhöra följande institutioner, nämligen akademier samt Nobelstiftelsen, så ock allmänna undervisningsverk, sådana sammanslutningar av studerande vid rikets universitet och högskolor i vilka de studerande enligt gällande stadgar äro skyldiga att vara medlemmar, sjömanshus, kyrkor och trossamfund som avses i 53 § 1 mom. e), sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrives i vinstsyfte, barmhärtighetsinrättningar samt sådana stiftelser och föreningar som avses i *nyssnämnda lagrum*, därest byggnaderna äro avsedda för nämnda institutioners verksamhet såsom sådana, ävensom dylika institutioner tillhöriga allmänna platser;

f) regementens, officerskårers — — — såsom sådana;

h) *sådana* sammanslutningar eller enskilda tillhöriga kyrkobyggnader och bönehus, *vari offentlig gudstjänst förrättas, i den mån desamma icke*

¹ Senaste lydelse se beträffande 5 § 1 mom. 1946:260 samt beträffande 53 § 1 mom. och anvisningarna till 53 § 1950:308.

Nuvarande lydelse:

i) post- och — — — avsedda byggnader.

Därest under — — — fastighetens värde.

53 §.

1 mom. Skyldighet att — — — av fastighet;

e) kyrkor, sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrives i vinstsyfte, barmhärtighetsinrättningar, stiftelser som hava till huvudsakligt ändamål att under samverkan med militär eller annan myndighet stärka rikets försvar eller att, utan begränsning till viss familj, vissa familjer eller bestämda personer, främja vård och uppfostran av barn eller lämna understöd för beredande av undervisning eller utbildning eller utöva hjälpverksamhet bland behövande eller främja vetenskaplig forskning, ävensom sådana föreningar vilka, utan att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, huvudsakligen verka för ändamål av den i fråga om stiftelser här angivna art;

för inkomst av fastighet och av rörelse;

f) svenska aktiebolag — — — fastighet eller rörelse.

Anvisningar

till 53 §.

1. Såsom bosatt — — — i riket. Huruvida en — — — samma år.
2. Verksamhet på — — — något tjänsteförhållande.

Föreslagen lydelse:

kunna anses hänförliga under e) här ovan, samt museer och så kallade soldathem;

i) post- och — — — avsedda byggnader.

Därest under — — — fastighetens värde.

53 §.

1 mom. Skyldighet att — — — av fastighet;

e) kyrkor, *andra trossamfund än svenska kyrkan därest de utöva kyrklig verksamhet*, sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrives i vinstsyfte, barmhärtighetsinrättningar, stiftelser som hava till huvudsakligt ändamål att under samverkan med militär eller annan myndighet stärka rikets försvar eller att, utan begränsning till viss familj, vissa familjer eller bestämda personer, främja vård och uppfostran av barn eller lämna understöd för beredande av undervisning eller utbildning eller utöva hjälpverksamhet bland behövande eller främja vetenskaplig forskning, ävensom sådana föreningar vilka, utan att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, huvudsakligen verka för ändamål av den i fråga om stiftelser här angivna art:

för inkomst av fastighet och av rörelse;

f) svenska aktiebolag — — — fastighet eller rörelse.

Anvisningar

till 53 §.

1. Såsom bosatt — — — i riket. Huruvida en — — — samma år.
2. Verksamhet på — — — något tjänsteförhållande.

Nuvarande lydelse:

3. Inkomst av — — — här bedrivits.
4. Oskift dödsbo — — — juridisk person.
5. Bestämmelsen i — — — m. m. sådant.
6. Med pensionsstiftelse — — — allmännyttigt ändamål.

Föreslagen lydelse:

3. Inkomst av — — — här bedrivits.
4. Oskift dödsbo — — — juridisk person.
5. Bestämmelsen i — — — m. m. sådant.
6. Med pensionsstiftelse — — — allmännyttigt ändamål.

7. *Med kyrka avses en till svenska kyrkan hörande lokalkyrka, domkyrka e. d. i dess egenskap av ägare till viss för svenska kyrkans verksamhet avsedd egendom. För att av trossamfund utövad verksamhet skall anses som kyrklig förutsättes att samfundet disponerar kyrkolokal samt att offentlig gudstjänst där regelbundet förrättas av samfundet eller dess församlingar. Frågan om skattskyldigheten för en till visst trossamfund ansluten församling bedömes efter motsvarande grunder som för samfundet.*

7. Frågan om — — — annan art. Vad nu — — — ovan angives.
8. Delägare i — — — förvärvade vinst.
8. Frågan om — — — annan art. Vad nu — — — ovan angives.
9. Delägare i — — — förvärvade vinst.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1952; lagen skall dock icke äga tillämpning i fråga om 1952 års taxering eller i fråga om eftertaxering för år 1952 eller tidigare år.

2) Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt.

Härigenom förordnas, att 7 § förordningen den 26 juli 1947 om statlig inkomstskatt¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

7 §.

7 §.

Från skattskyldighet — — —
olycksfall i arbete:
för all inkomst;

Från skattskyldighet — — —
olycksfall i arbete:
för all inkomst;

f) kyrkor, sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrivs i vinstsyfte, barmhärtighetsinrättningar, stiftelser som hava till huvudsakligt ändamål att under samverkan med militär eller annan myndighet stärka rikets försvar eller att, utan begränsning till viss familj, vissa familjer eller bestämda personer, främja vård och uppfostran av barn eller lämna understöd för beredande av undervisning eller utbildning eller utöva hjälpverksamhet bland behövande eller främja vetenskaplig forskning, ävensom sådana föreningar vilka, utan att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, huvudsakligen verka för ändamål av den i fråga om stiftelser här angivna art:

f) kyrkor, *andra trossamfund än svenska kyrkan därest de utöva kyrklig verksamhet*, sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrivs i vinstsyfte, barmhärtighetsinrättningar, stiftelser som hava till huvudsakligt ändamål att under samverkan med militär eller annan myndighet stärka rikets försvar eller att, utan begränsning till viss familj, vissa familjer eller bestämda personer, främja vård och uppfostran av barn eller lämna understöd för beredande av undervisning eller utbildning eller utöva hjälpverksamhet bland behövande eller främja vetenskaplig forskning, ävensom sådana föreningar vilka, utan att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, huvudsakligen verka för ändamål av den i fråga om stiftelser här angivna art:

för sådan inkomst som ej härflutit av rörelse;

för sådan inkomst som ej härflutit av rörelse;

g) här ovan — — — hänförlig verksamhet.

g) här ovan — — — hänförlig verksamhet.

Att personer — — — samma paragraf.

Att personer — — — samma paragraf.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1952; förordningen skall dock icke äga tillämpning beträffande 1952 års taxering eller i fråga om eftertaxering för år 1952 eller tidigare år.

¹ Senaste lydelse se 1950:309.

3) Förslag

till

lag om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan.

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Avgifter till svenska kyrkan eller hennes prästerskap, kyrkomusiker eller betjäning, vilka efter kyrkostämmas beslut eller eljest utdebiteras efter de grunder som för kommunalutskylders utgörande i allmänhet äro stadgade, skola med endast sextio procent av det belopp som eljest bort utgå erläggas av den som är för inkomståret mantalsskriven här i riket men som vid ingången av inkomståret icke tillhör svenska kyrkan.

Vad ovan är stadgat skall icke gälla beträffande fastighetsskatt.

2 §.

Det åligger lokal skattemyndighet att vid debitering av slutlig eller tillkommande skatt beakta rätt till skattenedsättning, som må tillkomma den skattskyldige enligt 1 §.

Har i stamme till debiteringslängd, som överlämnats till den lokala skattemyndigheten från länsbyrå för folkbokföringen, intagits uppgift att skattskyldig vid ingången av inkomståret icke tillhört svenska kyrkan, skall debiteringen ske i enlighet med den sålunda lämnade uppgiften.

3 §.

Vill någon erhålla skattenedsättning enligt 1 § för inkomst inom kommun, där han icke är mantalsskriven, har han att före den 1 juni taxeringsåret hos den lokala skattemyndigheten i mantalsskrivningskommunen göra anmälan om att skattenedsättning begäres.

Tillhör den kommun, där skatt för inkomsten skall utgöras, annan lokal skattemyndighets tjänstgöringsområde, har den lokala skattemyndigheten i mantalsskrivningskommunen att med eget yttrande översända anmälan till den förstnämnda myndigheten.

4 §.

Har rätt till skattenedsättning enligt 1 §, på grund av oriktig uppgift från länsbyrå för folkbokföringen eller av annan anledning, icke beaktats vid debiteringen äger den skattskyldige söka rättelse hos den lokala skattemyndighet som verkställt debiteringen; och skall därvid vad i uppbördsförordningen är stadgat angående rättelse av felaktig debitering av slutlig eller tillkommande skatt äga tillämpning.

5 §.

I denna lag förstås med
taxeringsår: det kalenderår under vilket den taxering, till vilken avgifterna hänföra sig, av beskattningsnämnd i första instans verkställes; samt
inkomstår: det kalenderår, som närmast föregått taxeringsåret.

Vad i denna lag stadgas angående länsbyrå för folkbokföringen skall beträffande stad, där det tryckande registret föres hos den lokala skattemyndigheten, avse sistnämnda myndighet.

6 §.

Konungen äger utfärda närmare bestämmelser för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1952.

Genom denna lag upphäves lagen den 16 oktober 1908 (nr 110 s. 1) angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning.

Beträffande avgifter, som hänföra sig till 1952 års taxering, skall äldre lag äga tillämpning; dock att avgörande för frågan om skattskyldig äger rätt till skattelindring skall vara om han vid utgången av år 1951 rättsligen tillhört här befintlig församling av främmande kristna eller mosaiska trosbekännare, vilken då ägde rätt till offentlig religionsutövning.

4) Förslag

till

**lag angående ändrad lydelse av 57 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259)
om församlingsstyrelse.**

Härigenom förordnas, att 57 § lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

57 §.

De avgifter — — — i stad.

De avgifter — — — i stad.

Angående den lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjänte, som tillkommer vissa främmande trosbekännare, är särskilt stadgat.

Angående viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1952.

5) Förslag

till

**lag angående ändrad lydelse av 61 § lagen den 6 juni 1930
(nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.**

Härigenom förordnas, att 61 § lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*Nuvarande lydelse:**Föreslagen lydelse:*

61 §.

De avgifter — — — i Stockholm.
Den som — — — är mantalsskri-
ven.

De avgifter — — — i Stockholm.
Den som — — — är mantalsskri-
ven.

Angående *den lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjante, som tillkommer vissa främmande trosbekännare*, är särskilt stadgat.

Angående *viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan* är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1952.

6) Förslag

till

**lag om ändring i lagen den 5 juni 1909 (nr 55 s. 2) angående
byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hörer
så ock av särskild sockenstuva.**

Härigenom förordnas, att lagen den 5 juni 1909 angående byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hörer så ock av särskild sockenstuva skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*Nuvarande lydelse:**Föreslagen lydelse:*

Kyrka med — — — vara förenligt.
Angående *den vissa främmande trosbekännare tillkommande lindring i skyldigheten att deltaga i omförmälda kostnad* är särskilt stadgat.

Kyrka med — — — vara förenligt.
Angående *viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan* är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1952.

7) Förslag

till

**lag om ändring i lagen den 5 juni 1909 (nr 55 s. 3) angående
skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad
och underhåll av prästgård.**

Härigenom förordnas, att lagen den 5 juni 1909 angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll av prästgård skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

Där, enligt — — — privilegier be-
friade.

Angående *den vissa främmande
trosbekännare tillkommande lindring
i skyldigheten att deltaga i omför-
mällda kostnad* är särskilt stadgat.

Föreslagen lydelse:

Där, enligt — — — privilegier be-
friade.

Angående *viss lindring i skattskyl-
digheten för den som icke tillhör
svenska kyrkan* är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1952.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 mars 1951.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NYGREN.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, *vissa med religionsfrihetslagstiftningen sammanhängande skattespörsmål* samt anför därvid följande.

I. Inledning.

Chefen för justitiedepartementet har den 12 januari 1951 efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmält förslag till religionsfrihetslag m. m. Chefen för justitiedepartementet har därvid anmärkt, att han icke upptog de till ämnet hörande skattefrågorna, vilka komme att i annat sammanhang behandlas av chefen för finansdepartementet. Sedan lagrådet hörts över förslaget, har proposition i ämnet den 23 februari 1951 (nr 100) avlåtits till riksdagen.

Jag anhåller nu att få upptaga de med religionsfrihetslagstiftningen sammanhängande skattespörsmålen, med undantag dock för vissa skattefrågor rörande de mosaiska församlingarna och deras medlemmar, vilka behandlats av chefen för justitiedepartementet.

Jag torde därvid till en början få erinra om att Kungl. Maj:t den 15 oktober 1943 bemyndigade chefen för justitiedepartementet att tillkalla sakkunniga för att inom justitiedepartementet verkställa en utredning rörande ny dissenterlagstiftning och därmed sammanhängande spörsmål. De sakkunniga, vilka antogo benämningen *dissenterlagskommittén*, avlämnade den 21 maj 1949 betänkande med förslag till religionsfrihetslag jämte tillhörande motiv och bilagor (SOU 1949: 20).

Över dissenterlagskommitténs betänkande ha infordrade *yttranden* avgivits av Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, kammarkollegiet, kammarrätten, statskontoret, statistiska centralbyrån, skolöverstyrelsen — med överlämnande av yttranden av rektorer vid allmänna läroverk m. fl. — överståthållarämbetet — med överlämnande av yttranden av uppborðsverket och mantalsdirektören i Stockholm — länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Örebro och Norrbottens län, domkapitlen i Uppsala, Linköping — med överlämnande av yttrande av bl. a. kyrkoherden i Ekeby med flera församlingars pastorat Harry

Alm — Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Lund, Göteborg, Karlstad, Härnösand, Luleå, Visby och Stockholm, kanslern för rikets universitet — med överlämnande av yttranden av bl. a. de juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund — 1946 års skolkommission, 1949 års folkbokföringssakkunniga (såvitt angår kyrkobokföring) och 1949 års uppördssakkunniga (såvitt angår skattefrågor).

Vidare ha efter remiss yttranden inkommit från Allmänna svenska prästföreningen, Sveriges yngre prästers förbund, Sveriges folkskolläraryrkesförbund, Sveriges folkskolläraryrkesförening och Sveriges småskolläraryrkesförbund, Läroverksläraryrkesriksförbundet, Svenska landskommunernas förbund, Sveriges häradsarkivarierförbund, Föreningen Sveriges stadsfogdar, Föreningen Sveriges kronokamrerare, Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund, den apostoliske vikarien och det apostoliska vikariatsrådet i Sverige, Metodistkyrkan i Sverige, Franska reformerta församlingen i Stockholm, Anglikanska församlingen i Stockholm, Grekisk-katolska ortodoxa församlingen i Stockholm, Christian science trossamfund i Stockholm, Vännernas samfund i Sverige, de mosaiska församlingarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, Frikyrkliga samarbetskommittén, Svenska missionsförbundet, Örebro missionsförening, Missionssällskapet Helgelseförbundet, Evangeliska fosterlandsstiftelsen, Missionssällskapet Bibeltrogna vänner, Evangeliska brödräfsamlingen samt Vaktornets bibel- och traktatsällskap.

Svenska stadsförbundet och Svenska landstingsförbundet, som erhållit tillfälle att yttra sig, ha förklarat sig avstå därifrån. Förstnämnda förbund har emellertid överlämnat ett inom förbundsbyrån utarbetat förslag till yttrande i ämnet.

De skattespörsmål dissenterlagskommittén behandlat i sitt betänkande äro — förutom de tidigare berörda frågorna rörande beskattningen av de mosaiska församlingarna och deras medlemmar — dels vissa spörsmål rörande de religiösa sammanslutningarnas ställning i beskattningshänseende, och dels fråga om lindring i skattskyldigheten för dem som ej tillhöra svenska kyrkan.

Dissenterlagskommittén har föreslagit att vissa såsom kvalificerade ansedda, religiösa sammanslutningar — särskilda trossamfund och trossammanslutningar — vid beskattningen av inkomst och förmögenhet skola, därest de utöva kyrklig verksamhet, erhålla samma i skattehänseende privilegierade ställning som enligt gällande bestämmelser tillkommer »kyrkor». Någon ändring i bestämmelserna om beskattningen av arv och gåva har dissenterlagskommittén däremot icke föreslagit. Kommittén har påpekat att, därest dess förslag genomfördes, särskilda trossamfund och trossammanslutningar komme att inrymmas inom det mera vidsträckta begreppet »sammanslutning med huvudsakligt syfte att främja religiöst ändamål», varigenom likställighet skulle komma att föreligga vid arvs- och gåvobeskattningen med exempelvis församlingarna inom svenska kyrkan.

Dissenterlagskommittén, som föreslagit rätt till fritt utträde ur svenska kyrkan, har förordat, att 1873 års förordning angående främmande tros-

bekännare och deras religionsövning upphäves, vilket skulle innebära att den rätt till skattelindring, varom stadgas i lagen den 16 oktober 1908 angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning, icke längre bleve beroende av vederbörandes medlemskap i ett av Kungl. Maj:t jämlikt nämnda förordning erkänt samfund. Rätt till sådan skattelindring skulle i stället tillkomma envar, som utträtt ur svenska kyrkan, oberoende av om vederbörande inträtt i annat religiöst samfund eller ej.

Bestämmelserna i 1908 års lag innebära, att de kyrkliga avgifter, som debiteras på grundval av den till kommunal inkomstskatt beskattningsbara inkomsten, skola påföras den, som är berättigad till skattelindring, med allenast hälften av det belopp som eljest bort ifrågakomma. Beträffande sådana avgifter, som påföras för fastigheter, åtnjutes icke skattelindring. Denna är vidare begränsad till fysiska personer. Skattelindringens storlek avpassades med beaktande av omfånget av de uppgifter av borgerlig natur, som åvilade kyrkan eller kyrkans prästerskap och betjäning.

Dissenterlagskommittén har förordat, att skattelindringen alltjämt skulle avse blott sådana avgifter, som utgå för inkomst, samt tillkomma allenast fysiska personer. I avseende å skattelindringens storlek har kommittén visserligen funnit uppenbart, att de borgerliga bestyren under senare år ökat. Med hänsyn till svårigheterna att verkställa en exakt beräkning i vad mån kyrkans anordningar toges i anspråk för borgerliga uppgifter eller eljest vore till gagn även för dem, som ej tillhörde svenska kyrkan, och då det vidare finge anses önskvärt att skattelindringen bestämdes till ett avrundat tal, har kommittén förordat en skattelindring av samma storlek som den nu gällande.

I fråga om det tekniska förfarings sättet för skattelindringens genomförande har kommittén diskuterat olika möjligheter, däribland den att länsbyråerna för folkbokföringen skulle — med ledning av uppgifter från pastorerna — å plåtarna i de tryckande registren inpräglade uppgift om utträde ur svenska kyrkan. Med ledning av uppgifter härom i debiteringslängden kunde rätten till skattelindring beaktas vid påförandet av den slutliga skatten. Skattelindringen skulle sålunda innebära, att den redan erlagda preliminärskatten till viss del restituerades.

För närvarande åtnjuta de församlingar och pastorat, som i följd av bestämmelserna i 1908 års lag erhålla minskning i skatteintäkterna, icke någon kompensation härför i form av bidrag av statsmedel. Rätt till sådant bidrag har visserligen tidigare förelegat men denna rätt avskaffades vid 1942 års riksdag. I den proposition (nr 113), vari avskaffandet av nämnda rätt föreslogs, framhöll vederbörande departementschef bl. a., att då s. k. dissenters erlade kyrkoskatt till så stor del, som ansåges motsvara deras gagn av prästerskapets och kyrkobetjäningens verksamhet samt kyrkans övriga inrättningar, förelåge strängt taget icke någon anledning att ersätta församlingarna av statsmedel för den genom skattelindringen minskade inkomsten.

Dissenterlagskommittén har emellertid till prövning upptagit frågan om täckandet av de skatteförluster för församlingarna, som kunde uppkomma vid ett genomförande av kommitténs skattelindringsförslag. Därvid har bl. a. diskuterats möjligheten att med anlitande av kyrkofonden kompensera församlingarna med medel, som uttagits bland kyrkans kvarstående medlemmar. Kommittén har som sin mening uttalat, att några principiella hinder icke borde möta mot en sådan anordning. Kommittén har emellertid framhållit, att de uppkommande skatteförlusterna vore en följd av den föreslagna lagstiftningen om fritt utträde ur svenska kyrkan; med utgångspunkt från att denna lagstiftning vore ett allmänt intresse har kommittén förordat, att församlingarna skulle kompenseras av medel, uttagna å statsbeskattningens grund.

I åtskilliga av yttrandena över dissenterlagskommitténs förslag ha invändningar riktats mot förslaget i denna del. Sålunda har från några håll ifrågasatts det principiellt riktiga i att anknyta skattelindringen till utträdet ur svenska kyrkan; farhågor ha i samband därmed uttalats för att en sådan bestämmelse kunde föranleda utträdesanmälningar av skäl, som icke hade med religionsfrihet att skaffa. I flertalet av de yttranden, vari frågan om skattelindringen uttryckligen berörts, har framhållits att den föreslagna skattelindringens storlek finge anses oriktigt avvägd. De borgerliga bestyren inom kyrkan vore numera av sådan omfattning att kostnaden för den rent religiösa verksamheten motsvarade en avsevärt mindre andel än hälften i den kyrkliga uttaxeringen. Önskemål har i samband därmed framställts om en närmare utredning av denna fråga. Vidare ha uttalats farhågor för att ett genomförande av skattelindringsförslaget skulle medföra en tyngande ökning av arbetsuppgifterna för de av förslaget berörda myndigheterna. I åtskilliga yttranden ha invändningar även riktats mot förslaget att församlingarna skulle för inkomstbortfallet kompenseras genom bidrag av statsmedel.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 13 januari 1950 tillkallade jag, då ytterligare utredning av de här senast berörda skatteproblemen synes erforderlig innan statsmakterna toge ställning därtill, den 17 i samma månad landshövdingen Karl S. Levinson, teologie doktorn Ove L. I. Hassler, uppborrdirektören K. E. Tor Josefson, assessorn C. Arthur Norgren samt läroverksadjunkten A. O. C. Eeg-Olofsson med uppdrag att verkställa utredning rörande vissa med religionsfrihetslagstiftningen sammanhängande skattesporsmål. Åt Levinson uppdrogs att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete. Den 13 februari 1950 förordnades assessorn i kammarrätten A. Telemak Eliæson att såsom sekreterare och den 23 september 1950 häradskrivaren G. O. Åström att såsom expert biträda de sakkunniga. I direktiven för utredningen anförde jag:

Med hänsyn till vad i remissyttrandena framhållits synes böra ytterligare övervägas frågan om det principiella sambandet mellan rätten till fritt utträde ur svenska kyrkan och rätten till lindring i skattskyldigheten för kyrk-

ligt ändamål. Vid ett sådant öfvervägande bör beaktas, att icke ens dissenterlagskommitténs förslag i nämnda hänseende innebär en fullt konsekvent reglering av bidragsskyldigheten. Ägare av jordbruksfastighet eller annan fastighet, som utträtt ur kyrkan, skulle nämligen icke erhålla någon lindring i de avgifter, vilka utgå för de av dem ägda fastigheterna. En utanför kyrkan stående person, som dreve sin rörelse i aktiebolagsform, komme icke heller i åtnjutande av skattelindring med avseende å de bolaget åvilande skatterna. Motsvarande skulle gälla beträffande oskift dödsbo efter den, som utträtt ur kyrkan. Vidare bör i detta sammanhang beaktas att, om församlingarna skulle på sätt kommittén föreslagit kompenseras av medel, uttagna å statsbeskattningens grund, de ur kyrkan utträdda medborgarna finge, trots utträdet, på en omväg betala viss del av församlingarnas utgifter för de rent kyrkliga ändamålen.

Oavsett om de nyssnämnda öfvervägandena skulle ge till resultat att frågan om rätt till skattelindring bör lösas ur principiella synpunkter eller att den bör betraktas som en skälighetsfråga — därvid mot varandra få vägas, å ena sidan, skattelindringens ekonomiska betydelse för den enskilde och, å andra sidan, de praktiska olägenheter och det administrativa merarbete med därav föranledda kostnader, som skattelindringen skulle medföra — böra vid utredningen vissa ytterligare frågor närmare belysas. Det är sålunda önskvärt att — så långt detta låter sig göra — en utredning göres huru de medel, som erhållas genom den kyrkliga uttaxeringen, fördelas å uppgifter av rent religiös natur respektive å uppgifter av annan art; därvid bör till uppgifter av det senare slaget hänföras bl. a. handhavandet av frågor, som röra församlingarnas begravningsplatser. En relativt god uppfattning av förhållandena i nu nämnda hänseenden skulle troligen kunna erhållas även om utredningen begränsades till ett antal ur förevarande synpunkt representativa församlingar. Å andra sidan lär man utan en dylik utredning över huvud icke kunna taga ställning till frågan om omfånget och storleken av en eventuell skattelindring.

Med hänsyn till den kritik, som riktats mot dissenterlagskommitténs förslag att församlingarna skulle för inkomstbortfallet kompenseras av statsmedel, bör frågan om församlingarnas ekonomiska ställning efter genomförandet av ett förslag om skattelindring omprövas. Frågeställningen bör därvid vara om det är skäligt att församlingarna beredas ersättning av statsmedel eller om församlingarna själva böra vidkännas förlusten. Därest ersättning icke anses böra lämnas, torde böra öfvervägas att genom kyrkofonden eller på annat därmed likartat sätt åstadkomma viss utjämning mellan församlingarna; därvid bör beaktas att kyrkofonden i princip bör användas för statskyrkans behov.

Slutligen torde ytterligare öfverväganden vara erforderliga angående det tekniska förfaringssättet för genomförandet av en eventuell skattelindring. Vid dessa öfverväganden bör beaktas, att den dominerande synpunkten vid reformer på uppboordsväsendets område i nuvarande läge bör vara strävan att vinna förenklingar och att sålunda undvika allt, som är ägnat att ytterligare komplicera förfarandet. Det synes emellertid naturligt att man i första hand närmare prövar den av dissenterlagskommittén framförda tanken att för ifrågavarande ändamål utnyttja de tryckande registren; därvid bör även undersökas, huruvida en sådan anordning samtidigt kan underlätta framställandet av den kyrkliga röstlängden. Skulle det visa sig att ett förfarande, anordnat enligt dissenterlagskommitténs förslag, skulle för mycket tynga myndigheternas arbete — och därvid torde särskilt förhållandena i Stockholm och andra större städer böra beaktas — få andra utvägar prövas. Jag vill i detta sammanhang även erinra om att det under vissa förhållanden

synes kunna diskuteras att bryta ut den kyrkliga uppbördens från det allmänna uppbördsförfarandet och konstruera den kyrkliga uppbördens som ett fristående förfarande, som handhaves av församlingarna själva.

Till ledning för utredningen har chefen för justitiedepartementet den 7 juli 1950 överlämnat en promemoria angående det inom nämnda departement bedrivna arbetet med dissenterlagstiftningen. I denna promemoria har angivits att bearbetningen av dissenterlagskommitténs förslag resulterat i ett preliminärt lagförslag, som i bl. a. följande hänseenden avveke från kommitténs, nämligen däri att verkan av en anmälan om utträde ur svenska kyrkan skulle inträda omedelbart och ej såsom enligt kommittéförslaget först efter viss tid, att det icke ansetts erforderligt att närmare reglera de religiösa samfundens organisation och rättsliga ställning, att den av kommittén föreslagna uppdelningen av de religiösa organisationerna i två typer med utgångspunkt från medlemmarnas ställning till svenska kyrkan (särskilda trossamfund och trossammanslutningar) icke bibehållits, i följd varav uttrycket trossamfund i departementsförslaget endast användes för att beteckna en sammanslutning för viss, närmare preciserad religiös verksamhet, samt att departementsförslaget i motsats till kommittéförslaget icke byggde på någon redovisning i kyrkoböckerna av de konfessionella förhållandena för personer, som ej tillhörde svenska kyrkan.

De sakkunniga, som antagit benämningen 1950 års *dissenterskatteutredning*, avgåvo den 18 november 1950 betänkande angående vissa med religionsfrihetslagstiftningen sammanhängande skattespörsmål (SOU 1950: 41).

Infordrade *yttranden* över dissenterskatteutredningens förslag ha avgivits av kammarkollegiet, kammarrätten, statskontoret, statistiska centralbyrån, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Örebro och Norrbottens län, domkapitlen i Uppsala, Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Lund, Göteborg, Karlstad, Härnösand, Luleå, Visby och Stockholm, 1949 års folkbokförings-sakkunniga och 1949 års uppbördssakkunniga.

Vidare ha yttranden inkommit från Allmänna svenska prästföreningen, Sveriges yngre prästers förbund, Svenska landskommunernas förbund, Sveriges häradsrättsförening, Apostoliske vikarien för Sverige, Metodistkyrkan, Franska reformerta församlingen i Stockholm, Grekisk-katolska ortodoxa församlingen i Stockholm, Nya kyrkans församling i Stockholm, Nya kyrkans svenska församling i Stockholm, Christian science samfund i Stockholm, Vännernas samfund i Sverige, de mosaiska församlingarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, Frikyrkliga samlagskommittén, Svenska missionsförbundet, Örebro missionsförening, Fribaptistsamfundet, Missionssällskapet Helgelseförbundet, Frälsningsarmén, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Missionssällskapet Bibeltrogna vänner, Föreningen Sveriges kronokamrerare, Svenska pastoratens riksförbund, Stockholms stadskollegium, kronokamreraren i Göteborgs stad och kronokamreraren i Malmö stad.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har bifogat yttrande av härads-skrivaren i Mölndals fögderi samt Stockholms stadskollegium av direktionen för uppbördsverken och drätselnämnden i Stockholm.

Svenska stadsförbundet och Evangeliska fosterlandsstiftelsen, som erhållit tillfälle att yttra sig, ha förklarat sig avstå därifrån.

Anglikanska församlingen i Stockholm, Nya kyrkans bekännares församling i Stockholm, Svenska baptistsamfundet, Svenska frälsningsarmén, Södermalms fria församling, Östermalms fria församling, Svenska alliansmissionen, Evangeliska brödräfsamlingen, Jesu Kristi kyrka av de sista dagarnas heliga samt Vaktornets bibel- och traktatsällskap, vilka erhållit tillfälle att yttra sig, ha icke begagnat sig därav.

Jag övergår nu till att redogöra för det närmare innehållet i kommittéernas förslag, såvitt angår skattefrågorna, och de yttranden som avgivits däröver. Jag kommer därvid att först behandla frågan om de religiösa sammanslutningarnas ställning i beskattningshänseende för att därefter upptaga frågan om eventuell lindring i skattskyldigheten för dem, som utträtt ur svenska kyrkan.

II. De religiösa sammanslutningarnas ställning i beskattningshänseende.

A. BESKATTNING AV INKOMST OCH FÖRMÖGENHET.

Gällande bestämmelser m. m.

Bestämmelserna om skattefrihet för vissa juridiska personer med allmännyttigt ändamål ha relativt nyligen varit föremål för översyn, vilken föranlett ändrad lagstiftning i ämnet vid 1942 års riksdag. Denna lagstiftning grundade sig på ett av 1936 års skattekommitté under år 1939 avgivet betänkande med förslag rörande beskattning av stiftelser och ideella föreningar m. fl. juridiska personer m. m. Med avseende å gränsdragningen mellan skattefria och skattskyldiga rättssubjekt uttalade skattekommittén helt allmänt, att skattefriheten icke borde omfatta andra institutioner än sådana, som främjade ändamål vilka eljest måst tillgodoses av det allmänna. Denna grundtanke uttrycktes av dåvarande departementschefen i propositionen nr 134 till 1942 års riksdag på så sätt, att skattefriheten icke borde omfatta andra rättssubjekt än sådana som verkade på områden, inom vilka positiva insatser från det allmännas sida ansåges ofrånkomliga, i den mån de icke tack vare enskilda initiativ befunnos överflödiga. Departementschefen anförde i anslutning härtill, att då emellertid därav icke följde att alla rättssubjekt med sådana verksamhetsområden nödvändigtvis borde förlänas skattefrihet, innefattade skattekommitténs formulering ingen slutgiltig lösning av det uppställda problemet. En sådan torde enligt departementschefens mening icke stå att vinna annorledes än genom avväg-

ning i detalj de olika allmännyttiga ändamålen emellan, därvid givetvis full enighet rörande värderingen knappast kunde åstadkommas.

Beträffande frågan efter vilka principer urvalet av de skattefria rätts- subjekten borde ske anförde skattekommittén, att någon allmängiltig norm att lägga till grund vid gränsdragningen mellan skattefria och skattskyldiga rättssubjekt icke funnes. De ändamål, som kunde betecknas såsom allmän- nyttiga, inrymde en mångfald olika syften av synnerligen varierande karak- tär. Vid bedömandet av graden av allmännyttighet funnes icke någon klar skiljelinje dem emellan. Enligt skattekommitténs mening borde vid bestäm- mandet av skattefrihetens omfattning förfaras så, att man bland de allmän- nyttiga ändamålen utvalde vissa sådana av särskilt hög valör och medgåve dem en vid beskattningen privilegierad ställning. Därvid borde tillses, att ändamål, som kunde anses likvärdiga, erhöles lika behandling i skattehän- seende. Av vikt vore emellertid också, att en klar gränslinje uppkomme mellan skattefria och skattskyldiga rättssubjekt samt att tolkningssvårig- heter i möjligaste mån förebyggdes.

Gällande bestämmelser ha i de delar, som här närmast äro av intresse, följande innebörd:

a) Statlig inkomstskatt.

Från skattskyldighet för all inkomst frikallas: landsting, kommuner och andra menigheter, akademier samt Nobelstiftelsen, så ock allmänna undervisningsverk [7 § d) och e) förordningen om statlig inkomstskatt].

Från skattskyldighet för sådan inkomst, som ej härflutit av rörelse, fri- kallas: kyrkor, sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrives i vinst- syfte, barmhärtighetsinrättningar, stiftelser som hava till huvudsakligt ändamål att, utan begränsning till viss familj, vissa familjer eller bestämda personer, främja vård och uppfostran av barn eller lämna understöd för beredande av undervisning eller utbildning eller utöva hjälpverksamhet bland behövande eller främja vetenskaplig forskning, ävensom sådana föreningar vilka, utan att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekono- miska intressen, huvudsakligen verka för ändamål av den i fråga om stif- telser här angivna art [7 § f) förenämnda förordning].

b) Statlig förmögenhetsskatt.

Skattskyldighet för förmögenhet åligger: föreningar och samfund, vilkas medlemmar icke på grund av medlemskapet äga del i föreningens eller samfundets förmögenhet, ävensom andra stiftelser än familjestiftelser, samtliga dock endast om och i den mån de äro skyldiga erlægga skatt för inkomst [6 § 1 mom. b) förordningen om statlig förmögenhetsskatt].

c) Kommunal inkomstskatt.

Förenämnda från skattskyldighet till statlig inkomstskatt befriade juri- diska personer äro jämväl frikallade från skattskyldighet till kommunal inkomstskatt. Skattskyldighet vid den kommunala beskattningen förelig- ger dock beträffande akademier, Nobelstiftelsen och allmänna undervis-

ningsverk för inkomst av fastighet [53 § 1 mom. d) kommunalskattelagen] samt i fråga om landsting, kommuner och andra menigheter ävensom kyrkor m. fl. juridiska personer för inkomst av fastighet och av rörelse [53 § 1 mom. c) och e) samma lag].

d) Fastighetsskatt.

Från skatteplikt till fastighetsskatt undantagas bl. a.:

1) kommuns eller annan menighets byggnader för bl. a. religionsvård eller undervisning [5 § 1 mom. d) kommunalskattelagen],

2) byggnader som tillhöra akademier samt Nobelstiftelsen, så ock allmänna undervisningsverk, sjukvårdsinrättningar vilkas verksamhet ej bedrivs i vinstsyfte, barmhärtighetsinrättningar samt sådana stiftelser och föreningar som avses i 53 § 1 mom. e) kommunalskattelagen, därest byggnaderna äro avsedda för nämnda institutioners verksamhet såsom sådana, ävensom dylika institutioner tillhöriga allmänna platser [5 § 1 mom. e) kommunalskattelagen], samt

3) sammanslutningar eller enskilda tillhöriga kyrkobyggnader och bönehus [5 § 1 mom. h) samma lag].

Därest här angiven fastighet jämväl användes för industriellt eller därmed jämförligt ändamål eller mot vederlag upplåtes åt annan till begagnande, föreligger skatteplikt för däremot svarande del av fastighetens värde.

Vid inkomstbeskattningen — såväl den statliga som den kommunala — åtnjuter ägare av sådan fastighet, varom i 5 § 1 mom. kommunalskattelagen förmäles, skattefrihet för inkomst av fastigheten genom dess begagnande för de i nämnda mom. avsedda ändamål [7 § g) förordningen om statlig inkomstskatt samt 54 § d) kommunalskattelagen].

Beträffande *religiösa sammanslutningar* innebär 1942 års lagstiftning icke någon ändring i vad förut gällt. Nuvarande bestämmelser innebära i detta hänseende, att »kyrkor» vid taxering till statlig inkomstskatt äro frikallade från skattskyldighet för sådan inkomst som ej härflutit av rörelse ävensom vid taxering till statlig förmögenhetsskatt från skattskyldighet för förmögenhet, i den mån skattskyldighet ej föreligger för inkomst. Vid taxering till kommunal inkomstskatt äro »kyrkor» frikallade från skattskyldighet för annan inkomst än av fastighet och av rörelse. Från skatteplikt till fastighetsskatt undantagas bl. a. sammanslutningar eller enskilda tillhöriga kyrkobyggnader och bönehus, varvid dock, om sådan fastighet mot vederlag upplåtes åt annan till begagnande, skatteplikt föreligger för däremot svarande del av fastighetens värde. I den mån fastighet av ifrågasvarande slag är undtagen från skatteplikt till fastighetsskatt, föreligger vid såväl den statliga som den kommunala inkomstbeskattningen skattefrihet för inkomst av fastigheten genom dess begagnande för avsett ändamål. Därav följer att kyrkobyggnader och bönehus ej heller skola vid taxering till statlig förmögenhetsskatt anses såsom skattepliktig förmögenhet,

även om den sammanslutning, som äger en fastighet av detta slag, i övrigt är skattskyldig för sin inkomst. (Jfr SOU 1946: 79 med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen m. m. s. 266—267 och prop. nr 212/1947 s. 355—356.)

Rörande tolkningen av begreppet »kyrkor» yttrade 1936 års skattekommitté, att därmed enligt kommitténs uppfattning avsåges dels de fall, där kyrklig egendom icke tillhörde vederbörande församling, utan kyrkan såsom ägare till sådan egendom vore att betrakta såsom självständigt rättssubjekt, dels ock de kyrkliga sammanslutningar, som kunde betecknas såsom kyrkosamfund. Skattekommittén framhöll vidare, att till kyrkosamfund torde räknas sådana sammanslutningar, som blivit erkända av staten enligt 1873 års förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsövning. Såsom kyrkosamfund finge även anses religiösa samfund av mosaiska trosbekännare. Däremot räknades icke dit de s. k. frikyrkliga samfunden. Ej heller inginge statskyrkans församlingar under begreppet »kyrkor». Dessa församlingar åtnjöte emellertid skattebefrielse på grund av bestämmelsen om skattefrihet för »landsting, kommuner och andra menigheter».

I 1941 års förordning om arvsskatt och gåvoskatt intager bl. a. »kyrka, landsting, kommun eller annan menighet» en i skattehänseende privilegierad ställning. Dåvarande departementschefen erinrade härom i propositionen nr 134 till 1942 års riksdag och framhöll i anslutning härtill, att begreppet »kyrka» i nämnda förordning torde ha den av 1936 års skattekommitté angivna innebörden.

Såsom nämnts ingå icke de frikyrkliga sammanslutningarna i begreppet »kyrkor». Dessa sammanslutningar åtnjuta fördenskull enligt nu gällande bestämmelser icke skattefrihet för sina inkomster i vidare mån än såvitt avser inkomst av kyrkobyggnad eller bönehus genom fastighetens begagnande för avsett ändamål.

Frågan om en utvidgning av området för skattefriheten att avse även de frikyrkliga sammanslutningarna berördes emellertid av 1936 års skattekommitté, som därvid yttrade i huvudsak följande. Kommittén ansåge, att billighetsskäl talade för en förmånligare ställning i beskattningshänseende beträffande åtminstone vissa frikyrkliga sammanslutningar. Dessa bedreve en verksamhet, som för en mycket stor del av vårt folk ansåges vara av betydande värde och som även torde vara förtjänt av uppskattning från det allmännas sida. Det borde i detta sammanhang ej heller förbises, att utvecklingen i fråga om de frikyrkliga sammanslutningarna icke följt de linjer, som lagstiftarna tänkte sig vid tillkomsten av 1873 års förordning. Då utgick man ifrån att de, som ej helt anslöte sig till statskyrkans troslära, skulle utträda ur statskyrkan och bilda ett av staten erkänt kyrkosamfund. Hade utvecklingen gått i denna riktning, skulle många av dessa sammanslutningar redan enligt dåvarande skattelagstiftning åtnjuta skattebefrielse såsom »kyrkor». Men utvecklingen följde icke denna väg, utan de frikyrkliga hade av olika skäl föredragit att kvarstanna inom statskyrkan och

att genom sina sammanslutningar verka inom statskyrkans ram. Detta hade emellertid i beskattningshänseende lett till ogynnsamma konsekvenser för dessa sammanslutningar. Det måste synas obilligt, att de frikyrkliga sammanslutningarna på grund av att de ej utträtt ur statskyrkan skulle erhålla en sämre behandling i skattehänseende än sådana sammanslutningar som tagit detta steg och bildat särskilda kyrkosamfund.

Skattekommittén framhöll emellertid vidare, att mot beviljande av skatteförmåner kunde invändas att ifrågakommande sammanslutningar ofta torde bedriva ekonomisk verksamhet såsom exempelvis bokförlags-, bokhandels- eller pensionatrörelse. Det vore lämpligt — yttrade kommittén — att de sammanslutningar, som kunde ifrågakomma till skattefrihet, avskilde all ekonomisk verksamhet och läte densamma övertagas av särskilt bildade rättssubjekt. Därtill komme, att stora svårigheter uppstode, då det gällde att avgöra, vilka sammanslutningar som kunde medgivvas en i skattehänseende privilegierad ställning. Uppenbart vore också, att för att skattefrihet skulle få åtnjutas av de frikyrkliga sammanslutningarna vissa krav måste uppställas beträffande såväl deras organisation som deras verksamhetssätt. En utredning i dessa hänseenden förutsatte emellertid mera ingående undersökningar än som skattekommittén i detta sammanhang kunde verkställa. Kommittén framlade fördenskull icke något förslag i ämnet utan hänvisade till att frågan om de frikyrkliga sammanslutningarnas rättsliga ställning kunde förväntas bliva föremål för särskild utredning.

I propositionen nr 134 till 1942 års riksdag följdes kommittéförslaget i ifrågakommande del. Emellertid uttalade dåvarande departementschefen, att det enligt hans mening i och för sig vore tveksamt, huruvida enskilda religiösa sammanslutningar borde i beskattningshänseende intaga en förmånligare ställning än andra sammanslutningar med ideella syften. Departementschefen tillade, att det i varje fall, såsom skattekommittén framhållit, knappast kunde ifrågakomma att förläna dem en ovillkorlig skattefrihet.

Dissenterlagskommittén.

Kommittén har föreslagit, att »sådana särskilda trossamfund och trossammanslutningar vilka utöva kyrklig verksamhet» skola upptagas bland de i 7 § f) förordningen om statlig inkomstskatt angivna rättssubjekt, vilka äro frikallade från skattskyldighet för all annan inkomst än sådan, som härflutit av rörelse.

Stadgandet i 53 § 1 mom. e) kommunalskattelagen, enligt vilket däri uppräknade rättssubjekt — desamma som angivas i 7 § f) förordningen om statlig inkomstskatt — frikallas från skattskyldighet för all annan inkomst än sådan, som härflutit av fastighet och av rörelse, skulle enligt förslaget ändras på motsvarande sätt som stadgandet i sistnämnda författningsrum. I anslutning härtill har kommittén föreslagit, att i anvisningarna till 53 § skulle införas en ny punkt 7 av följande lydelse:

7. Med kyrkor avses de stundom förekommande fall, där vederbörande lokalkyrka, domkyrka e. d. såsom ägare till viss för svenska kyrkans verksamhet avsedd egendom anses utgöra juridisk person. Huruvida särskilt trossamfund eller trossammanslutning är förhanden bedömes enligt religionsfrihetslagen. Samfundet eller sammanslutningen skall sålunda hava antagit samfundsordning eller stadgar, utvisande bland annat samfundets eller sammanslutningens ändamål samt allmänna riktlinjer för dess verksamhet. För att verksamheten skall kunna betraktas såsom kyrklig förutsättes, att samfundet eller sammanslutningen har pastorer eller religionslärare, disponerar kyrkolokal samt regelbundet förrättar offentlig gudstjänst, vilken skall överensstämma med kristen eller såvitt angår särskilt trossamfund med kristen eller mosaisk trosåskådning. Frågan om skattskyldigheten för en till visst trossamfund eller viss trossammanslutning ansiuten församling bedömes efter motsvarande grunder.

Enligt kommittéförslaget skulle vidare den i 5 § 1 mom e) gjorda uppräkningsen av institutioner, som äro undantagna från skatteplikt för dem tillhöriga byggnader, kompletteras med »kyrkor, sådana särskilda trossamfund och trossammanslutningar som avses i 53 § 1 mom. e)». Stadgandet i 5 § 1 mom. h) kommunalskattelagen om skattefrihet för sammanslutningar och enskilda tillhöriga kyrkobyggnader och bönehus har därjämte föreslagits skola erhålla sådan avfattning, att därav framginge att stadgandet endast gällde för de fall, som ej kunde anses hänförliga under 5 § 1 mom. e).

Kommittén har i motiveringen till sitt förslag i nu angivna delar inledningsvis anfört följande:

Några mera genomgripande förändringar i jämförelse med vad förut gällt medförde icke 1942 års lagstiftning rörande ideella föreningars och stiftelsers beskattning, utan skattefriheten kan enligt denna lagstiftning i stort sett sägas vara reglerad på ungefärligen samma sätt som tidigare. Vissa ändringar i fråga om skattefrihetens omfattning genomfördes dock genom denna lagstiftning. Med författningsändringarna äsyftades emellertid framför allt att erhålla en tydligare formulering i författningstekniskt hänseende och en klarare gränsdragning mellan skattefria och skattskyldiga rättssubjekt. Vad särskilt angår denna gränsdragning avsågs med de nya bestämmelserna att vinna en viss systematik vid skattefrihetens reglering, varvid dock hänsyn icke togs till de religiösa sammanslutningarna. Denna systematik kan i korthet uttryckas så, att först bestämts vissa ändamål, som ansetts böra föranleda skattefrihet. Enligt 1936 års skattekommittés förslag hänfördes till sådana högt kvalificerade ändamål främjande av undervisning, barnuppfostran, sjukvård och annan hjälpverksamhet samt vetenskaplig forskning. Sedan detta urval skett, ha i författningstexten angivits vissa inrättningar, som främja dessa ändamål. Sådana inrättningar äro bl. a. akademier, allmänna undervisningsverk, sjukvårdsinrättningar, vilkas verksamhet ej bedrivs i vinstsyfte, och barmhärtighetsinrättningar. Slutligen har i författningstexten lämnats en beskrivning av de övriga stiftelser och föreningar, som — annorledes än å egen inrättning — främja samma ändamål som de uppräknade slagen av inrättningar. Sålunda har skattefrihet medgivits bl. a. stiftelser, som ha till huvudsakligt ändamål att utan begränsning till viss familj, vissa familjer eller bestämda personer, främja vård och uppfostran av barn eller lämna understöd för beredande av undervisning eller utbildning eller utöva hjälpverksamhet bland behövande eller främja ve-

tenskaplig forskning, ävensom sådana föreningar, vilka, utan att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, huvudsakligen verka för ändamål av den i fråga om stiftelser här angivna art.

1942 års lagstiftning grundar sig således på den tanken, att ändamål, som kunna anses likvärdiga, skola erhålla en lika behandling i beskattningshänseende. En annan grundförutsättning för denna lagstiftning är, att ändamålet sådant detsamma visar sig i den bedrivna verksamheten — och ej endast ändamålet enligt stadgar e. d. — bör vara avgörande för frågan, huruvida skattefrihet skall medgivas eller icke.

Även om genom den år 1942 vidtagna regleringen av skattefriheten ett stort antal stiftelser och föreningar torde komma i åtnjutande av skattefrihet, lär det knappast kunna förnekas, att bestämmelserna härom äro utformade med rätt stor stränghet. I utländsk lagstiftning äro skattefrihetsreglerna för stiftelser och föreningar med allmännyttigt ändamål i regel betydligt mera vidsträckta än i vårt land. Den återhållsamhet i detta hänseende, som sålunda utmärker vår skattelagstiftning till skillnad från flertalet andra länders, torde närmast bero därpå att den vissa rättssubjekt medgivna skattefriheten av statsmakterna i vårt land ansetts irrationell. En vissa rättssubjekt medgiven skattefrihet har nämligen — enligt vad som vid upprepade tillfällen uttalats från riksdagens sida — ansetts böra betraktas som ett från det allmänna lämnat stöd till den av dessa rättssubjekt bedrivna verksamheten. Eftersom skatten bestämmes med hänsyn till storleken av inkomsten eller förmögenheten, blir resultatet av skattefriheten att den därigenom erhållna förmånen ökar i samma mån som inkomsten eller förmögenheten växer. Vid behandlingen av frågor om utvidgning av skattefriheten har fördenskull riksdagen, som därvid intagit en mycket restriktiv ståndpunkt, åtskilliga gånger framhållit, att, därest stöd från det allmänna sidan anses påkallat, sådant stöd ej bör lämnas genom skattefrihet utan genom anslag till den av vederbörande rättssubjekt bedrivna verksamheten. Av vad som förekommit dels under förarbetena till nu gällande bestämmelser i ämnet och dels under de senare åren vid riksdagsbehandlingen av hithörande frågor torde sålunda kunna dragas den slutsatsen, att en utsträckning av skattefriheten ej gärna kan ifrågasättas i vidare mån än att den ytterligare skattefriheten i systematiskt hänseende anknyter till och är förenlig med de nuvarande skattefrihetsreglernas principiella uppläggning.

De religiösa sammanslutningarna intaga för närvarande så till vida en särställning, att en utvidgning av skattefriheten för dem ifrågasatts redan i samband med tillkomsten av nu gällande bestämmelser, varvid emellertid ståndpunktstagandet till denna fråga uppskjutits i avbidan på ytterligare utredning. 1936 års skattekommitté framhöll bl. a., att billighetsskäl talade för en förmånligare ställning i beskattningshänseende beträffande åtminstone vissa frikyrkliga sammanslutningar. Kommittén erinrade därvid om att sådana sammanslutningar, som vunnit erkännande såsom församlingar av främmande trosbekännare enligt 1873 års förordning, redan enligt nuvarande bestämmelser åtnjuta skattefrihet såsom »kyrkor», medan däremot sådana sammanslutningar, som kvarstannat inom statskyrkan, icke erhålla motsvarande skattebefrielse. I anslutning härtill yttrade kommittén, att det måste synas obilligt att de frikyrkliga sammanslutningarna på grund av att de ej utträtt ur statskyrkan skola erhålla en sämre behandling i skattehänseende än sådana sammanslutningar som tagit detta steg och bildat särskilda kyrkosamfund.

Att en dylik utformning av beskattningsreglerna beträffande olika slag av religiösa sammanslutningar är otillfredsställande torde vara uppenbart och behöver ej närmare utvecklas. Dissenterlagskommittén vill för sin del

endast tillägga, att en sådan ordning även måste anses oförenlig med grunderna för 1942 års lagstiftning på detta område. Såsom förut nämnts avsågs med denna lagstiftning, att ändamål, som kunna anses likvärdiga, skola erhålla en lika behandling i beskattningshänseende. Lagstiftningens förarbeten voro i främsta rummet inriktade på ett uppnående av just detta mål. Då de religiösa sammanslutningarnas beskattning därvid icke underkastades reglering, torde det nu ankomma på dissenterlagskommittén att framlägga förslag till ändrade bestämmelser i ämnet i syfte att därigenom vinna en mera tillfredsställande anordning av skattefriheten för dessa rättssubjekt. Kommittén har därvid funnit angeläget att eftersträva en sådan lösning, som i största möjliga utsträckning ansluter sig till grunderna för 1942 års lagstiftning.

Kommittén har därefter övergått till att behandla frågan om på vad sätt en omreglering av skattefriheten för de *religiösa sammanslutningarna* skulle kunna äga rum. Därvid har kommittén till en början framhållit, att genomförandet av en likställighet mellan de religiösa sammanslutningarna av olika slag inbördes givetvis icke med nödvändighet behövde ske genom en utvidgning av skattefriheten till rättssubjekt, som nu vore underkastade skattskyldighet, utan också kunde vinnas på motsatt väg eller genom ett upphävande av den nuvarande skattefriheten för »kyrkor».

Kommittén har beträffande sistnämnda fråga erinrat om att församlingarna inom svenska kyrkan åtnjöte skattefrihet på grund av stadgandena om skattefrihet för »landsting, kommuner och andra menigheter» [7 § d) förordningen om statlig inkomstskatt och 53 § 1 mom. c) kommunalskattelagen]. Denna skattefrihet avsåge vid statsbeskattningen all inkomst och vid kommunalbeskattningen annan inkomst än av fastighet och av rörelse. Skattefriheten för »kyrkor» måste ses i samband med skattefriheten för svenska kyrkans församlingar. Att de sistnämnda erhållit skattefrihet berodde givetvis därpå att den kyrkliga kommunen icke rimligen borde intaga en sämre ställning i beskattningshänseende än den borgerliga kommunen, landsting och andra menigheter. Den nu medgivna skattefriheten för »kyrkor» kunde sålunda närmast anses motiverad därmed att även i sådana fall, då kyrklig egendom icke tillhörde vederbörande församling, en motsvarande skattefrihet borde tillgodonjutas. I ett land, där religionsfrihet rådde, borde vidare de utom svenska kyrkan stående trossamfundnen äga samma skatteförmåner som kyrkans inrättningar. På grund av nu anförda omständigheter finge det anses uteslutet, att en likställighet mellan religiösa sammanslutningar inbördes skulle kunna vinnas genom ett upphävande av den nu medgivna skattefriheten för »kyrkor».

Kommittén har härefter upptagit frågan på vad sätt och i vilken omfattning en utvidgning av den nuvarande skattefriheten borde äga rum för att därigenom en större likställighet mellan olika slag av religiösa sammanslutningar skulle kunna åstadkommas. Därvid har kommittén framhållit, att såsom en allmän riktlinje syntes böra uppställas, att de sammanslutningar, som skulle komma att beröras av den utvidgade skattefriheten, skulle likna de rättssubjekt, som i nu gäl-

lande författningstext inrymdes under begreppet »kyrkor», eller eljest utöva en verksamhet, som kunde anses likvärdig med den av svenska kyrkan liksom även med den av övriga »kyrkor» bedrivna verksamheten. Ur taxeringsteknisk synpunkt vore det vidare önskvärt, att förutsättningarna för skattefriheten i möjligaste mån vore lätta att konstatera och att taxeringsmyndigheterna sålunda icke ställdes inför mera svårbedömliga tolkningsfrågor. En reglering av skattefriheten på detta område skulle otvivelaktigt underlättas, om det låte sig göra att finna några rent objektiva kännetecken, vilka skulle kunna anses utmärkande för de sammanslutningar som borde jämföras med »kyrkor» men däremot ej vore förhanden hos andra religiösa sammanslutningar.

Kommittén har ifrågasatt, huruvida förekomsten av egen sakramentsförvaltning (dop och nattvard) skulle kunna komma i fråga såsom ett dylikt objektivt kännetecken. En differentiering av de olika religiösa sammanslutningarna med hänsyn till huruvida egen sakramentsförvaltning funnes eller ej skulle emellertid enligt kommitténs uppfattning icke leda till ett tillfredsställande resultat. Av sammanslutningar, som kunde anses tämligen likvärdiga, hade en del egen sakramentsförvaltning, andra däremot icke. Att låta denna omständighet vara avgörande för frågan, huruvida skattefrihet borde medgivas eller icke, kunde fördens skull icke anses utgöra en rationell lösning och skulle icke skänka den rättvisa åt de religiösa sammanslutningarna inbördes, som här borde eftersträvas.

Kommittén har därför funnit, att en annan definition på de sammanslutningar, som borde erhålla skattefrihet i likhet med »kyrkor», måste utformas. Det gällde därvid i första hand att bilda sig en uppfattning om arten av de religiösa sammanslutningar, som kunde finnas. Kommittén finge i detta sammanhang erinra om att 2 § i dess förslag till religionsfrihetslag innehöle en allmän bestämmelse om rätt för envar att sammansluta sig med andra för religiös gemenskap och verksamhet. I förslaget hade bestämmelser givits angående vissa slag av religiösa sammanslutningar, nämligen sådana som i förslaget erhållit benämningarna särskilda trossamfund och trossammanslutningar. Såväl särskilda trossamfund som trossammanslutningar utmärktes av att de hade en offentlig religionsövning, men de skiljde sig från varandra huvudsakligen därutinnan att de särskilda trossamfundens medlemmar icke tillhörde svenska kyrkan, medan däremot medlemmarna i trossammanslutningarna gjorde detta. Ett särskilt trossamfund skulle ha antagit en samfundsordning och en trossammanslutning stadgar.

Kommittén har ansett det uteslutet, att skattefrihet skulle kunna medgivas alla de sammanslutningar »för religiös gemenskap och verksamhet», vilka kunde inrymmas under 2 § i kommitténs förslag till religionsfrihetslag, eller sålunda alla föreningar och andra samfundsbildningar med ett religiöst syfte. Vid sådant förhållande har kommittén tagit under övervägande, huruvida icke skattefrihet kunde tillerkännas sådana kvalificerade sammanslutningar med religiöst ändamål, vilka kunde betecknas såsom

särskilda trossamfund och trossammanslutningar. Såsom framginge av det föregående avsåges med de särskilda trossamfundens sådana sammanslutningar, vilkas medlemmar icke tillhörde svenska kyrkan, och dessa samfund skulle fördenskull närmast komma att utgöra en motsvarighet till de nuvarande erkända samfundens av främmande trosbekännare, vilka i den nu gällande författningstexten inginge i begreppet »kyrkor». Räckvidden av en eventuell bestämmelse om skattefrihet för särskilda trossamfund skulle givetvis i främsta rummet komma att bliva beroende av i vilken omfattning de religiösa sammanslutningarnas medlemmar begagnade rätten till utträde ur svenska kyrkan. Vad anginge trossammanslutningarna, vilka verkade inom svenska kyrkans ram, vore dessa enligt nuvarande lagstiftning icke fritagna från skattskyldighet. Det vore sålunda närmast beträffande trossammanslutningarna som den här ifrågasatta regleringen skulle innebära en utvidgning av området för skattefriheten.

I anslutning härtill har kommittén anfört:

Emellertid kan det enligt kommitténs mening icke ifrågasättas, att alla de sammanslutningar, som kunna betecknas såsom särskilda trossamfund eller trossammanslutningar, skola erhålla skattefrihet. Såsom förut nämnts bör den reglering, som här skall äga rum, i systematiskt avseende anknyta till och vara förenlig med de nuvarande skattefrihetsreglernas principiella uppläggning. Dessa regler utgå ifrån såsom en självklar förutsättning, att endast sådana rättssubjekt böra komma i åtnjutande av skattefrihet, som i sin verksamhet visa en hög grad av allmännytta. Att en sammanslutning är så organiserad och har ett sådant syfte, att den kan betecknas såsom särskilt trossamfund eller trossammanslutning, innebär i och för sig icke något bevis för att en förmånsställning för densamma i beskattningsavseende är motiverad. Det skulle kunna tänkas, att trossamfundet eller trossammanslutningen icke utövar någon egentlig religiös verksamhet eller utövar sådan verksamhet endast i ringa utsträckning. Med hänsyn härtill bör såsom förutsättning för skattefrihet krävas, att trossamfundet eller trossammanslutningen verkligen utövar en religiös verksamhet samt att denna verksamhet skall vara av allmännyttigt slag.

Vid den differentiering, som här således är erforderlig, kan i överensstämmelse med nu gällande lagstiftning den inskränkningen göras, att skattefrihet medges endast kristna och mosaiska trossamfund och trossammanslutningar. I övrigt läres dock en differentiering efter trosåskådningens art eller eljest efter rent religiösa utgångspunkter icke böra ske, eftersom en sådan anordning måste anses stridande mot religionsfrihetsprincipen. För kommittén har det framstått såsom uppenbart, att det krav, som i främsta rummet bör ställas på en differentiering efter allmännyttan, är att denna princip icke kan anses åsidosatt.

Kommittén har anfört att den övertvägt flera möjligheter för vinnande av en differentiering efter allmännyttan. Den väg, som kommittén slutligen stannat för, innebure, att differentieringen skulle ske efter verksamhetens art eller närmare bestämt efter vad man skulle kunna kalla intensiteten i den religiösa verksamheten. Kommitténs förslag innebure, att skattefrihet enligt 53 § 1 mom. e) kommunalskattelagen och 7 § f) förordningen om statlig inkomstskatt skulle tillkomma — förutom kyrkor — sådana särskilda trossamfund och trossammanslutningar, vilka utövade *kyrklig* verksamhet. För

att verksamheten skulle kunna betraktas såsom kyrklig förutsattes, att trossamfundet eller trossammanslutningen hade pastorer eller religionslärare, disponerade kyrkolokal samt regelbundet förrättade offentlig gudstjänst, vilken skulle överensstämma med kristen eller, såvitt anginge särskilt trossamfund, med kristen eller mosaisk trosåskådning. Frågan om skattskyldigheten för en till visst trossamfund eller viss trossammanslutning ansluten församling bedömdes efter motsvarande grunder.

Beträffande villkoren för att kyrklig verksamhet skulle kunna anses vara förhanden har kommittén vidare framhållit, att något krav på att en församling skulle ha anställt en egen pastor icke torde böra uppställas. Om flera församlingar hade en gemensam pastor, förelåge sålunda intet hinder för skattefrihet, såvida de övriga i anvisningspunkten angivna förutsättningarna vore uppfyllda. Det syntes ej heller böra krävas, att vederbörande pastor åtnjöte lön av församlingen. Även frivilligt utfört arbete vore i detta hänseende tillfyllest. Uttrycket »disponerar kyrkolokal» omfattade givetvis även det fall, då lokalen ej ägdes av sammanslutningen utan endast förhyrdes. Däremot syntes böra krävas, att den lokal, som begagnades för andaktsstunderna, vore av sådan beskaffenhet att den varaktigt kunde tjäna detta ändamål. En profan lokal, som tillfälligtvis ställts till förfogande för en religiös sammanslutnings andaktsövning, kunde således icke betraktas såsom kyrkolokal. Om en sammanslutning, som hade kyrkolokal, undantagsvis begagnade en dylik mera primitiv möteslokal eller hölle andaktsstunder i det fria, invercade detta givetvis dock ej på skattefriheten.

Att kyrklig verksamhet sålunda enligt förslaget likställdes med de kvalificerade slag av allmännyttig verksamhet, som enligt gällande bestämmelser föranledde skattefrihet, har kommittén funnit sakligt berättigat. Härutinnan har kommittén anfört:

Enligt västerländsk kristen uppfattning har kyrklig verksamhet (föreläsnings-, själavård, undervisning o. d.) sedan gammalt ansetts intaga en framskjuten ställning i jämförelse med annan ideell verksamhet. Visserligen skulle mot den föreslagna utvidgningen av skattefriheten kunna resas den invändningen, att — i olikhet med flertalet av de ändamål som nu föranleda skattefrihet och som i stor utsträckning avse uppgifter av socialvårds karaktär — full enighet icke råder inom olika befolkningsgrupper om värdet av kyrklig och annan religiös verksamhet. Vid bedömandet av frågan om skattefrihetens omfattning bör emellertid icke vara utslagsgivande den omständigheten, att en viss ideell verksamhet vinner uppskattning hos *alla* befolkningsgrupper. Det avgörande bör i stället vara, huruvida det allmänna — närmast staten — finner ett visst slags verksamhet vara i så hög grad samhällsgagnande, att densamma skäligen bör likställas med sådan verksamhet som nu föranleder skattefrihet. Enligt kommitténs mening är detta fallet med den religiösa verksamhet, vilken såsom helhet betraktad kan anses vara av kyrklig karaktär. Förslaget innebär, att fullgörandet av sådana religiösa funktioner, vilka kunna sägas vara utmärkande för svenska kyrkans och de nuvarande erkända trossamfundens verksamhet, kommer att medföra skattefrihet, oavsett huruvida den ifrågavarande verksamheten utövas inom eller utom svenska kyrkan. Genom förslaget vinnes sålunda, att likställighet i beskattningshänseende uppnås mellan

olika slag av religiösa sammanslutningar, vilka med hänsyn till verksamhetens art och omfattning kunna anses likvärdiga. Kommitténs förslag i denna del går för övrigt helt i linje med kommitténs i övrigt framlagda förslag. Då kommittén föreslår fritt utträde ur svenska kyrkan och över huvud taget utformat sitt förslag i syfte att erhålla större likställighet mellan de frikyrkliga sammanslutningarna och svenska kyrkan, skulle därmed stämma mindre väl överens, om skattefrihetsreglerna vore mera restriktiva beträffande dessa sammanslutningar än i fråga om svenska kyrkan.

Kommittén har i detta sammanhang framhållit ytterligare en omständighet, som kunde anses tala för den föreslagna utvidgningen av skattefriheten för vissa religiösa sammanslutningar. Enligt gällande bestämmelser skulle, om en ideell förening i sin verksamhet främjade ändamål av olika slag, av vilka något eller några men ej alla vore av beskaffenhet att böra föranleda skattefrihet, det huvudsakliga ändamålet med verksamheten vara avgörande för frågan om skattefriheten. Att en sådan reglering kunde medföra olägenheter för skattskyldiga med verksamhet av flera slag hade framstått såsom uppenbart redan vid tillkomsten av gällande bestämmelser. Metoden att låta det huvudsakliga ändamålet vara bestämmande i ifrågasvarande avseende hade dock — i brist på annan framkomlig väg — ansetts böra godtagas. I propositionen till 1942 års riksdag hade emellertid av dåvarande departementschefen anvisats en möjlighet till undvikande av de oförmånliga konsekvenserna av denna reglering. Departementschefen hade nämligen anfört, att enligt hans mening borde i de fall, då medel för olika ändamål enligt bindande föreskrifter hölles klart avskilda från varandra, dessa medel anses i beskattningshänseende tillhöra särskilda rättssubjekt. I åtskilliga av de fall, där ett förvaltande organ hade att med anförtrodda medel tillgodose olika ändamål men någon för framtiden bindande uppdelning av medlen på de olika ändamålen icke förelåge, syntes enligt departementschefens mening en sådan uppdelning utan större svårighet kunna komma till stånd.

I anslutning härtill har kommittén anfört:

I vad mån härav berörda skattskyldiga begagnat sig av den av departementschefen sålunda anvisade utvägen för vinnande av en sakligt sett riktigare taxering undandraget sig kommitténs bedömning. Det torde emellertid enligt kommitténs mening icke kunna råda någon tvekan om att olägenheterna av gällande bestämmelser äro särskilt stora beträffande sammanslutningar med religiöst syfte. Regelmässigt förhåller det sig så, att dylika sammanslutningar — förutom den religiösa verksamheten — ha välgörenhet mot behövande såsom en mer eller mindre betydelsefull verksamhetsgren. Till en del kan väl även i fråga om de religiösa sammanslutningarna en uppdelning av verksamhetsgrenarna på skilda rättssubjekt äga rum, framför allt givetvis beträffande sammanslutningarna anförtrodda donationsfonder. I stor utsträckning äro emellertid de olika verksamhetsgrenarna så inflätade i varandra, att en uppdelning därav på skilda rättssubjekt icke låter sig göra. Särskilt gäller detta i de ofta förekommande fall, då kollektmedel och andra insamlade medel användas för välgörenhet. Genom den föreslagna utvidgningen av skattefriheten vinnes, vad angår de fast organiserade sammanslutningarna, en mera tillfredsställande reglering på ifrågasvarande område.

I systematiskt och terminologiskt avseende bör uppmärksammas, att kommitténs förslag innebär en avvikelse från nu tillämpad tolkning av begreppet »kyrka». Efter att ha redogjort för den nuvarande tolkningen av begreppet »kyrka» har kommittén härutinnan anført:

Efter genomförandet av dissenterlagskommitténs förslag kommer något erkännande från statens sida av samfund av främmande trosbekännare ej längre att ske. Även ett tidigare enligt 1873 års förordning lämnat erkännande av visst samfund kommer att förlora sin betydelse, eftersom samfundet enligt kommitténs förslag blir att hänföra till kategorien särskilda trossamfund. De nuvarande erkända samfunden komma således att åtnjuta skattefrihet under samma förutsättning som övriga särskilda trossamfund, nämligen att de utöva kyrklig verksamhet. Kommittén har således ställt inför frågan, huruvida ordet »kyrkor» bör bibehållas i författningstexten eller om detta ord bör utgå och ersättas med någon annan benämning eller med en beskrivning av de rättssubjekt, som kunna anses ingå i begreppet »kyrka», sedan de nuvarande erkända samfunden av främmande trosbekännare avskilts från detta begrepp.

Vid kommitténs övervägande av denna fråga har beaktats önskvärdheten av att rent terminologiska ändringar i författningstexten icke ske. Om ett uttryck fått en viss innebörd, är det givetvis i och för sig mindre lämpligt att vid en ändring av lagstiftningen använda samma uttryck med en annan innebörd. I detta fall är det emellertid att märka, att begreppet »kyrka» icke anknyter till de enligt 1873 års förordning erkända samfunden. Detta begrepp förekom första gången i 1835 års bevillningsförordning och alltså långt före tillkomsten av 1873 års förordning. Att begreppet sedan kommit att avse bl. a. de erkända samfunden av främmande trosbekännare beror på praxis. Om 1873 års förordning, såsom av kommittén föreslås, blir upphävd, måste givetvis ifrågavarande begrepp få en annan innebörd än det nu har. Det synes fördenskull ej vara nödvändigt att avskaffa även detta begrepp. Därtill kommer, att det vid kommitténs överväganden befunnits att begreppet »kyrka» i dess mera begränsade innebörd — d. v. s. såsom avseende till svenska kyrkan anknutna rättssubjekt — näppeligen läser kunna ersättas med någon annan benämning, som bättre uttrycker vad som menas med detsamma.

I anslutning till 1936 års skattekommittés tolkning av begreppet »kyrka» har kommittén ställt frågan, i vilka fall svenska kyrkan kan betraktas såsom särskilt rättssubjekt. Kommittén, som ansett önskvärt, att denna fråga erhöles en närmare belysning, har sammanställt vissa av på detta område sakkunniga gjorda uttalanden rörande den kyrkliga egendomens rättsliga ställning. Beträffande denna sammanställning torde jag få hänvisa till betänkandet s. 272—275.

Kommittén har ansett det framgå av de gjorda uttalandena, att åtminstone lokalkyrkor och domkyrkor kunde utgöra särskilda rättssubjekt. Troligen finnes även andra hithörande rättssubjekt, men någon fullständig klarhet rörande frågan i vilka fall kyrklig egendom utgjorde ett särskilt rättssubjekt syntes icke kunna erhållas. Att i författningstexten giva en beskrivning av alla de rättssubjekt, varom här vore fråga, vore sålunda icke möjligt. Författningstexten måste alltså utformas på sådant sätt, att den täckte alla tänkbara fall. Såsom förut nämnts funne kommittén hinder icke möta att här

bibehålla begreppet »kyrka» såsom avseende allenast de till svenska kyrkan anknutna rättssubjekten. De nuvarande erkända samfunden av främmande trosbekännare komme att ingå i begreppet »särskilt trossamfund» och erhöle enligt kommitténs förslag skattefrihet, därest de utövade kyrklig verksamhet.

I den av kommittén föreslagna författningstexten har intet nämnts om skattefrihet för stiftelser med samma ändamål som de särskilda trossamfunden och trossammanslutningarna. Kommittén har emellertid framhållit, att frånvaron av en uttrycklig bestämmelse härutinnan icke innebure, att donationsfonder, vilka vore anförtrodda ett trossamfund eller en trossammanslutning men bleve självständigt taxerade, skulle vara underkastade skattskyldighet, därest deras ändamål ej vore av den art, att detsamma föranledde skattefrihet redan enligt nuvarande bestämmelser.

Kommittén har härutinnan anfört i huvudsak följande:

Såsom framhållits redan av 1936 års skattekommitté har regeringsrätten i ett flertal mål rörande kommunala donationsfonder ansett skattefrihet böra medgivas, med stöd av de författningsrum, som gälla skattefrihet för kommuner. Innebörden av denna tillämpning antogs av skattekommittén vara, att skattefrihet ansetts böra tillkomma kommunala donationsfonder dels om desamma främja ändamål, som det enligt lag åligger kommuner att tillgodose, dels ock då vederbörande kommun på grund av en vidsträckt formulering av donationsbestämmelserna äger själv bestämma det ändamål, som donationsfonden skall tillgodose. Det är alltså i sistnämnda fall kommunens vidsträckta dispositionsrätt över de donerade medlen, som ansetts böra föranleda skattefrihet. Dessa uttalanden gjordes av skattekommittén med ledning av ett flertal under åren 1938 och 1939 meddelade regeringsrättsutslag. Enligt vad dissenterlagskommittén inhämtat tillämpas fortfarande denna praxis.

Numera ha i regeringsrätten även förekommit avgöranden beträffande donationsfonder, vilka i det avseende, varom här är fråga, äro mera jämförliga med trossamfundens och trossammanslutningarnas donationsfonder. Sålunda meddelade regeringsrätten under år 1946 utslag angående ett stort antal under olika akademiers förvaltning stående donationsfonders taxering åren 1942 och 1943. Därvid avgjordes bl. a. tio mål rörande vissa under akademiens för de fria konsterna förvaltning stående donationsfonder. Vid bedömandet av innebörden i regeringsrättens ställningstagande i dessa mål bör uppmärksammas, att konstakademien själv åtnjuter skattefrihet såsom varande en akademi. Det ändamål, som främjas av konstakademien, är dock icke av det slag, att detsamma i och för sig — d. v. s. då det tillgodoses av ett annat rättssubjekt än akademien — bör föranleda skattefrihet. Samtliga donationsfonder förklarades av regeringsrätten skattefria jämlikt grunderna för 53 § 1 mom. d) kommunalskattelagen samt 7 § e) förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt eller alltså enligt de författningsrum, som gällde i fråga om skattefriheten för bl. a. akademier. Att märka är att dessa författningsrum återopades även i de mål, som avsågo 1943 års taxering. Vid nämnda års taxering hade de år 1942 beslutade författningsändringarna på ifrågavarande område trätt i kraft, och efter dessa ändringar hänfördes de skattefria stiftelserna i allmänhet under 53 § 1 mom. e) kommunalskattelagen samt 7 § f) förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt. Såsom grund för skattefriheten återopades i samtliga

målen det ändamål vederbörande fond hade att tillgodose och den akademien tillerkända dispositionsrätten till fondens avkastning. — — —

Utgången i målen får anses visa, att om till ett rättssubjekt, som självt är berättigat att komma i åtnjutande av skattefrihet, donerats en fond, vilken tillgodoser samma ändamål som detta rättssubjekt eller till vilken fonds avkastning rättssubjektet har fri dispositionsrätt, skattefrihet medges för fonden. Innebörden av denna praxis torde kunna antagas vara, att i sådana fall fondens medel ansetts i beskattningshänseende likställda med det omförmälda rättssubjektets egna medel. Skattefrihet åtnjutes givetvis även, om en donationsfond har ett visst bestämt ändamål, som visserligen faller utom ramen för det rättssubjekts ändamål, varom fråga är, men fondens ändamål är av det slag, att detsamma i och för sig föranleder skattefrihet. Om däremot i sistnämnda fall fondens ändamål icke är sådant, att detsamma i och för sig medför skattefrihet, anses fonden skattskyldig för sin inkomst och förmögenhet.

Kommittén utgår ifrån att de principer, som sålunda, såvitt kommittén kunnat finna, ligga till grund för nu rådande praxis, komma att tillämpas även beträffande till särskilda trossamfund och trossammanslutningar överlämnade donationsfonder, vilket efter genomförandet av kommitténs förslag torde komma att föranleda skattefrihet jämväl för flertalet sådana fonder. Vid sådant förhållande finner kommittén icke erforderligt att föreslå införande av särskilda bestämmelser med avseende å dessa fonder. Skall en särskild reglering äga rum beträffande donationsfonders skatterättsliga behandling, vilket i och för sig måhända kan anses önskvärt, bör en sådan reglering icke ske på ett isolerat område utan gälla alla de fall, där frågan kan få aktualitet.

Beträffande sådana stiftelser, vilka ej äro knutna till trossamfund eller trossammanslutningar men äro avsedda för främjande av något religiöst ändamål, finner kommittén icke anledning föreslå införande av bestämmelser om skattefrihet. I dessa fall skall emellertid enligt kommitténs förslag skattefrihet icke ifrågakomma. Kommittén, som vid utformningen av sitt förslag ej velat ifrågasätta större utvidgning av området för skattefriheten än som kan anses klart motiverad, har nämligen icke funnit tillräckliga skäl föreligga för skattefrihet för stiftelser av nu angivet slag. Om en sådan fristående stiftelse har till syfte att främja ett kyrkligt ändamål — exempelvis genom att avkastningen av stiftelsens tillgångar överlämnas till en trossammanslutning för tillgodoseende av dess kyrkliga verksamhet — skulle visserligen skäl kunna anses tala för att även en sådan stiftelse borde komma i åtnjutande av skattefrihet. Det bör emellertid besinnas, att den av kommittén föreslagna regleringen på nu ifrågavarande område grundar sig på ej allenast verksamhetens art utan även vissa organisatoriska betingelser, nämligen egenskapen av särskilt trossamfund eller trossammanslutning. Med hänsyn härtill och till de taxeringstekniska svårigheter, som skulle kunna uppstå vid en utsträckning av skattefriheten till vissa stiftelser av antytt slag, har kommittén icke ansett sig böra framlägga förslag i sådant hänseende. Kommittén håller ej heller för sannolikt, att något större antal stiftelser skulle kunna komma att beröras av en dylik anordning.

Kommittén har gjort ett försök till en klassificering av ett tämligen stort antal sammanslutningar av sådant slag, att desamma, såvitt kommittén kunnat finna, borde kunna ifrågakomma till skattefrihet enligt kommitténs förslag. Härvid har kommittén byggt på sin känedom om de nu förefintliga sammanslutningarnas art och verksamhetssätt. Kom-

mittén har emellertid starkt understrukit att det här endast vore fråga om en exemplifiering och att det sålunda nu kunde finnas eller i framtiden kunde komma att finnas andra rättssubjekt, hänförliga till särskilda trossamfund och trossammanslutningar, vilka utövade kyrklig verksamhet. Vidare borde framhållas, att den gjorda klassificeringen byggde på samfundens och sammanslutningarnas verksamhet, sådan den nu utövades, och att en ändring av verksamheten kunde föranleda ändrad behandling i skattehänseende. Slutligen ville kommittén påpeka att, om ett trossamfund eller en trossammanslutning här angivits bland de skattefria, betydde icke detta, att även alla dess församlingar utan vidare bleve skattefria. Församlingarna måste också uppfylla de uppställda kraven för skattefriheten, t. ex. att utöva kyrklig verksamhet.

Till särskilda trossamfund och trossammanslutningar vilka utövade kyrklig verksamhet syntes enligt kommittén kunna hänföras:

a) Följande nu *erkända församlingar*:

Anglikanska kyrkans församlingar i Stockholm och Göteborg,
församlingar i Stockholm, Göteborg, Malmö och Örebro av Christian science,

Franska reformerta församlingen i Stockholm,
Grekisk-katolska ortodoxa församlingen i Stockholm,
Katolsk-apostoliska kyrkans (Irwingianerna) församlingar i Stockholm och Norrköping,

ett stort antal församlingar av Metodistkyrkan,
de mosaiska församlingarna,
Nya kyrkans svenska församlingar i Stockholm och Göteborg,
Nya kyrkans församling i Stockholm,
Nya kyrkans samfund i Jönköping,
Nya kyrkans bekännares församling i Stockholm samt
Romersk-katolska kyrkans församlingar i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Norrköping och Gävle.

b) Följande av de nuvarande *inomkyrkliga sammanslutningarna*:

Evangeliska fosterlandsstiftelsen,
Frälsningsarmén,
Missionssällskapet bibeltrogna vänner,
församlingar inom Pingströrelsen,
Svenska alliansmissionen,
Svenska baptistsamfundet,
Svenska frälsningsarmén,
Svenska missionsförbundet samt
Örebro missionsförening.
Härefter har kommittén anfört:

Såsom härav framgår ha alla de nuvarande erkända församlingarna av främmande trosbekännare medtagits i den gjorda uppräknningen utom Vännernas samfund (kväkarna), vilket samfund har en av staten erkänd församling i Stockholm. Kommittén har nämligen funnit tveksamt, huruvida

detta samfund för närvarande kan anses utöva kyrklig verksamhet av sådan art, som enligt kommitténs förslag skall föranleda skattefrihet. Tveksamhet råder även beträffande Sjundedags-adventistsamfundet, Fribaptistsamfundet och Helgelseförbundet. Kommittén vill emellertid icke göra något bestämt uttalande på denna punkt utan anser frågan böra få lösas vid tillämpningen.

Dissenterlagskommittén — som erinrat om att 1936 års skattekommitté såsom ett skäl mot beviljande av skatteförmåner för religiösa sammanslutningar anfört, att dessa ofta torde driva ekonomisk verksamhet — har på grundval av deklaramaterialet för hela riket vid 1943 års taxering verkställt en undersökning rörande de religiösa sammanslutningarnas ekonomiska förhållanden. Denna undersökning hade givit vid handen, att enligt avlämnade deklamationer och andra uppgifter, uppgående till ett antal av omkring 1 000, behållen inkomst av rörelse redovisats endast av 34 sammanslutningar och med ett sammanlagt belopp av 404 159 kronor. Rörelsen hade, där sådan förekommit, i allmänhet ej varit av någon mera betydande omfattning. I de fall, då rörelsen varit mera avsevärd, hade densamma utgjorts av förlagsrörelse (för böcker eller tidningar), bokhandel, hotell- och pensionärrörelse, vilohemsrörelse och vedgårdsrörelse.

Kommittén har i anslutning härtill anfört:

Givetvis skulle den omständigheten, att en religiös sammanslutning bedriver rörelse, med ett visst fog kunna sägas tala emot skattefrihet för sammanslutningen. Därvid bör dock ihågkommas, att, där rörelse bedrivs, denna mestadels äger samband med sammanslutningens egentliga verksamhet samt att det just beträffande de religiösa sammanslutningarna med stor sannolikhet torde kunna antagas, att rörelseinkomsten användes för främjande av sammanslutningens religiösa ändamål. Härtill kommer att, även om en sådan sammanslutning i övrigt skulle medgivas skattefrihet, inkomsten av rörelse självfallet skall beskattas. Redan i samband med tillkomsten av 1942 års författningsändringar på ifrågavarande område förutsattes, att sådana ideella föreningar och stiftelser, som då erhöles skattefrihet, kunna bedriva rörelse, varför skattskyldighet föreskrevs för inkomst härav. Kommittén kan med hänsyn till vad nu anförts icke finna, att den omständigheten att vissa religiösa sammanslutningar bedriva rörelse, utgör ett avgörande skäl mot den utvidgning av skattefriheten, som här ifrågasatts.

Till belysande av verkningarna för stat och kommun av den av kommittén föreslagna utvidgningen av skattefriheten har kommittén, såsom förut nämnts, på grundval av deklaramaterialet vid 1943 års taxering verkställt en undersökning rörande de religiösa sammanslutningarnas i hela riket ekonomiska förhållanden.

Rörande de vid undersökningen tillämpade beräkningsgrunderna har kommittén anfört, att vid undersökningen medtagits i huvudsak endast sådana skattskyldiga, för vilka till kommunal inkomstskatt beskattningsbar inkomst eller till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt beskattningsbart belopp fastställts. Därutöver hade emellertid — för vinnande av en jäm-

förelse med skatteutfallet enligt det vid 1947 års riksdag antagna nya skattesystemet — även medräknats sådana skattskyldiga, som, utan att ha beskattningsbar inkomst, ägt en förmögenhet överstigande 5 000 kronor och som enligt förordningen om statlig förmögenhetsskatt skolat påföras sådan skatt. Det ifrågavarande deklarationsmaterialet hade, med några få undantag, gällt endast inomkyrkliga rättssubjekt. Med religiös sammanslutning hade i detta sammanhang avsetts såväl enskilda församlingar som övergripande organisationer.

Beträffande resultatet av undersökningen har kommittén anfört i huvudsak följande:

Antalet vid 1943 års taxering beskattade religiösa sammanslutningar och stiftelser (vari såsom förut nämnts inräknats de som icke åsatts taxering men som äga en förmögenhet överstigande 5 000 kronor) utgjorde i hela riket 374. Den sammanlagda inkomsten (nettointäkten) utgjorde i hela riket: av jordbruksfastighet 8 640 kronor, av annan fastighet 468 544 kronor, av rörelse 404 159 kronor, av tillfällig förvärvsverksamhet 6 348 kronor och av kapital 305 906 kronor eller av samtliga förvärvskällor tillhoppa 1 193 597 kronor. Den sammanlagda behållna förmögenheten utgjorde i hela riket 31 406 200 kronor. Den ojämförligt största delen av inkomsten och förmögenheten hänförde sig till i Stockholms stad hemmahörande sammanslutningar och stiftelser. Enligt beräkningar, som gjorts på grundval av deklarationsmaterialet, uppgick det sammanlagda taxeringsvärdet i hela riket å fastigheter tillhöriga religiösa sammanslutningar och stiftelser till omkring 52 miljoner kronor. Om hänsyn togs även till icke skattepliktig fastighet (bönehus o. d.), blir givetvis det sammanlagda taxeringsvärdet vida högre. I detta sammanhang må nämnas, att i de till kommittén inkomna yttrandena från vissa religiösa sammanslutningar det sammanlagda taxeringsvärdet å dessas fastigheter uppgivits till 98,6 miljoner kronor.

Kommittén har gjort en sammanställning utvisande för de religiösa sammanslutningar, som redovisat inkomst av rörelse, arten av rörelsen, rörelseinkomstens storlek samt storleken av övrig inkomst. Antalet sammanslutningar, som åtnjutit inkomst av rörelse, utgjorde 34. I ungefär hälften av fallen bestod rörelsen av innehav och drift av sommarhem, vilohem, soldathem eller ungdomsgård. Inkomsten av rörelsen var i dessa fall låg, i allmänhet endast några hundratal kronor. Beträffande rörelse i egentlig mening märkes, att bokförlags- eller bokhandelsrörelse bedrivits av 7 sammanslutningar. Tidningsrörelse hade idkats av 3 sammanslutningar samt hotell- eller pensionatrörelse av 7 sammanslutningar. Vedgårdsrörelse hade utövats av en sammanslutning. Den sammanlagda rörelseinkomsten i hela riket uppgick såsom nämnts till 404 159 kronor, varav den ojämförligt största delen eller 325 631 kronor härrörde från sammanslutningar vilka äro hemmahörande i Stockholm. Av samtliga 34 sammanslutningar åtnjuten övrig inkomst uppgick till 272 854 kronor.

Kommittén har vidare verkställt en beräkning av det sammanlagda till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt beskattningsbara beloppet vid 1943 års taxering för religiösa sammanslutningar och stiftelser ävensom därå belöpande statlig skatt (inkomst- och förmögenhetsskatt samt värnsskatt) enligt då gällande beskattningsgrunder. Det sammanlagda beskattningsbara beloppet utgjorde 1 093 680 kronor och den därå belöpande statsskatten 147 647 kronor. För att erhålla en jämförelse med det nu gällande skattesystemet har kommittén jämväl — under förutsättning att detta skattesys-

tem gällt år 1943 — angivit den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten, beräknad å samma skatteunderlag, samt därå belöpande statlig inkomstskatt ävensom uträknad förmögenhetsskatt å förmögenheter överstigande 5 000 kronor. Den sammanlagda beskattningsbara inkomsten utgjorde 779 090 kronor, den sammanlagda statliga inkomstskatten 116 863 kronor och den sammanlagda statliga förmögenhetsskatten 44 848 kronor. Vid tillämpning av nu gällande skattesystem på 1943 års skatteunderlag skulle således den sammanlagda statsskatten för ifrågavarande juridiska personer ha utgjort 161 711 kronor. Detta belopp skulle alltså på grundval av nämnda års skatteunderlag utgöra det högsta belopp, som vid genomförandet av kommitténs förslag skulle kunna bortfalla i statlig skatt. Skatteförlusten för staten komme emellertid att bliva mindre. En betydande del av den beskattningsbara inkomsten utgjordes ju av rörelseinkomst, vilken fortfarande skulle beskattas. Det är vidare att märka, att den föreslagna utvidgningen av skattefriheten icke torde komma att omfatta alla de vid undersökningen redovisade religiösa sammanslutningarna och stiftelserna. Såsom härav framgår kommer den statsfinansiella betydelsen av kommitténs förslag att bliva mycket liten.

Vid den kommunala beskattningen skulle den av kommittén föreslagna utvidgningen av skattefriheten få än mindre räckvidd med avseende å kommunens finansiella intresse. Den till kommunal inkomstskatt beskattningsbara inkomsten utgjorde för hela riket sammanlagt 443 790 kronor, varav 325 330 kronor belöpte å Stockholms stad. Då emellertid efter förslagets genomförande skattskyldighet fortfarande skulle föreligga för inkomst av fastighet och av rörelse, komme på grundval av 1943 års skatteunderlag det högsta belopp, för vilket skattefrihet kunde ifrågakomma, att för hela riket uppgå till allenast 233 440 kronor, avseende i den beskattningsbara inkomsten ingående inkomst av annat slag än av fastighet och av rörelse. Av sistnämnda belopp hänförde sig 191 160 kronor till Stockholms stad. Utvidgningen av skattefriheten vid den kommunala inkomstbeskattningen skulle endast i de större eller medelstora städerna få nämnvärd betydelse.

Av större vikt vid den kommunala beskattningen är fastighetsskatten. Då kyrkobyggnader och bönehus redan enligt gällande bestämmelser äro frigtagna från fastighetsskatt, samt en utvidgning av skattefriheten till ifrågavarande sammanslutningar skulle beträffande fastighetsskatten medföra endast den konsekvensen att byggnader avsedda för dessa sammanslutningars verksamhet såsom sådana ävensom dem tillhöriga allmänna platser bleve undantagna från skatteplikt, kan det icke antagas, att kommunernas intäkter av fastighetsskatt skulle i någon högre grad påverkas av en sådan utvidgning.

Vad angår taxeringen till *fastighetsskatt* enligt nu gällande bestämmelser har kommittén erinrat om att från skatteplikt till fastighetsskatt undantoges jämlikt 5 § 1 mom. d) kommunal-skattelagen statens samt kommuns eller annan menighets byggnader för bl. a. religionsvård. Enligt 5 § 1 mom. h) undantoges vidare från skatteplikt till sådan skatt sammanslutningar eller enskilda tillhöriga kyrkobyggnader och bönehus. Därest dylik fastighet jämväl användes för industriellt eller därmed jämförlikt ändamål eller mot vederlag upplätes åt annan till begagnande, föreläge skatteplikt för däremot svarande del av fastighetens värde.

Kommittén har vidare anfört:

I 5 § 1 mom. e) finnes ett stadgande, enligt vilket byggnader, som tillhöra vissa uppräknade slag av institutioner, undantagas från skatteplikt till fastighetsskatt, därest byggnaderna äro avsedda för nämnda institutioners verksamhet såsom sådana. Frikallelsen från skatteplikt gäller jämväl dylika institutioner tillhöriga allmänna platser. — — — Denna uppräkning avser flertalet av de rättssubjekt, vilka vid inkomstbeskattningen jämlikt 53 § 1 mom. d) och e) äro frikallade från skattskyldighet för viss inkomst. En olikhet föreligger emellertid mellan de båda författningsrummen så till vida, att kyrkor, vilka nämnas i 53 § 1 mom. e), icke medtagits i 5 § 1 mom. e).

Det förhållandet, att kyrkor ej förekomma bland de enligt 5 § 1 mom. e) från skatteplikt till fastighetsskatt undantagna rättssubjekten, måste enligt kommitténs uppfattning anses utgöra en bristfällighet i författningstekniskt hänseende. Uraktlåtenheten att i 5 § 1 mom. e) nämna kyrkor torde kunna förmodas vara föranledd därav att vid författningstextens utformning antagits att all för svenska kyrkans verksamhet avsedd egendom tillhörde vederbörande församling. Befrielse från skatteplikt till fastighetsskatt skulle i sådant fall inträda redan enligt 5 § 1 mom. d), varigenom från skatteplikt till dylik skatt undantagas kommuns eller annan menighets byggnader för religionsvård. Såsom framgår av vad kommittén i det föregående anfört är det emellertid ingalunda säkert, att den för svenska kyrkans verksamhet avsedda egendomen äges av vederbörande församling. Ätminstone lokalkyrkor och domkyrkor kunna utgöra särskilda rättssubjekt. Dessa kunna ej heller inrymmas i stadgandet i 5 § 1 mom. h) om befrielse från skatteplikt till fastighetsskatt för sammanslutningar eller enskilda tillhöriga kyrkobyggnader och bönehus. På grund av sistnämnda stadgande åtnjutes där- emot skattefrihet för sådana byggnader av angivet slag, vilka begagnas i den religiösa verksamhet som utövas utom eller vid sidan av svenska kyrkan. Enligt kommitténs mening borde sålunda kyrkor ha medtagits i 5 § 1 mom. e). Att några olägenheter på grund av nämnda formella bristfällighet icke, såvitt känt, uppkommit vid tillämpningen sammanhänger säkerligen därmed att vederbörande församling även vid tillämpningen utan vidare ansetts såsom ägare till all sådan egendom, varom här kan bliva fråga, samt att skattebefrielse i varje fall — oberoende av hur det kan förhålla sig med egendomens rättsliga natur — måste anses självfallen.

Kommittén har framhållit, att 1942 års författningsändringar rörande stiftelsers och ideella föreningars beskattning voro, vad angår reglerna om skatteplikt till fastighetsskatt, grundade på den uppfattningen, att samtliga de stiftelser och föreningar, som enligt denna lagstiftning skulle åtnjuta skattefrihet vid inkomstbeskattningen, borde erhålla befrielse från skatteplikt till fastighetsskatt i den utsträckning, som i 5 § 1 mom. e) sägs. Det samma borde gälla även efter genomförandet av kommitténs förslag. Kommittén föresloge sålunda, att den i 5 § 1 mom. e) gjorda uppräknningen skulle kompletteras med »kyrkor, sådana särskilda trossamfund och trossammanslutningar som avses i 53 § 1 mom. e)». Skattebefrielse för dessa rättssubjekt skulle då komma att gälla dem tillhöriga byggnader, därest byggnaderna voro avsedda för rättssubjektens verksamhet såsom sådana, ävensom dessa rättssubjekt tillhöriga allmänna platser.

Därest stadgandet i 5 § 1 mom. e) ändrades på sätt nu föreslagits, skulle

enligt vad kommittén vidare anfört, detta icke medföra, att den nuvarande bestämmelsen i 5 § 1 mom. h) därigenom bleve överflödig. Kyrkobyggnader och bönehus kunde givetvis ägas av andra sammanslutningar än sådana, som vore att hänföra till särskilda trossamfund och trossammanslutningar, vilka utövade kyrklig verksamhet. Dylika byggnader kunde även tillhöra enskilda personer. Känt vore att fall förekomme, där ett aktiebolag stode såsom ägare till byggnader av detta slag. Stadgandet i 5 § 1 mom. h) borde emellertid erhålla sådan avfattning, att därav framginge att stadgandet endast gällde för de fall, som ej kunde anses hänförliga under 5 § 1 mom. e).

Beträffande skattefrihetens omfattning skulle, såsom framginge av vad förut nämnts, efter genomförandet av kommitténs förslag komma att gälla, att skattefrihet åtnjötes för byggnader, därest desamma vore avsedda för de särskilda trossamfundens och trossammanslutningarnas verksamhet såsom sådana, varvid dock förutsattes att samfunden och sammanslutningarna utövade kyrklig verksamhet. Vidare skulle gälla att, därest fastigheten till någon del mot vederlag upplättes åt annan till begagnande, skatteplikt föreläge för däremot svarande del av fastighetens värde.

Kommittén har anmärkt, att kommittén icke funnit erforderligt att föreslå ändring av punkt 5 av anvisningarna till 5 § kommunalskattelagen, vari vissa föreskrifter till ledning för bedömandet av frågan om frihet från fastighetsskatt för bl. a. de i 5 § 1 mom. e) avsedda juridiska personerna meddelas. Kommittén har emellertid framhållit, att förslaget dock givetvis innebure en utvidgning av skattefriheten för nu ifrågavarande juridiska personer, i det att till byggnader, vilka vore avsedda för särskilda trossamfunds och trossammanslutningars verksamhet såsom sådana, måste hänföras även andra byggnader än kyrkobyggnader och bönehus. Härutinnan har kommittén anfört:

Expeditionslokaler för sådana särskilda trossamfund och trossammanslutningar, vilka utöva kyrklig verksamhet, böra sålunda otvivelaktigt vara skattefria. Likaså bör enligt kommitténs mening skattefrihet åtnjutas för sådana lokaler, som äro avsedda för utbildning av trossamfundens eller trossammanslutningarnas pastorer, predikanter och övriga församlingstjänare. Några mera preciserade föreskrifter till ledning vid bedömandet av frågan, i vilka fall frihet från fastighetsskatt skall föreligga för nu ifrågavarande juridiska personer, finner kommittén emellertid icke möjligt att uppställa, och kommittén anser ej heller lämpligt att så sker. Det spörsmål, som vid tillämpningen kan bereda de största svårigheterna, torde kunna antagas vara, under vilka betingelser trossamfundens eller trossammanslutningarnas byggnader kunna anses avsedda för deras verksamhet såsom sådana. Bedömandet av detta spörsmål bör emellertid ej ske enligt särskilda regler utan efter samma grunder, som enligt anvisningarna till 5 § nu skola tillämpas i fråga om andra i 5 § 1 mom. e) omförmälda juridiska personer, givetvis dock med beaktande av att förutsättningen för skattefriheten för de nu ifrågavarande juridiska personerna är att de utöva kyrklig verksamhet.

Enligt ett flertal av regeringsrätten meddelade utslag föreligger skatte-

plikt till fastighetsskatt för religiösa sammanslutningars predikant- och vaktmästarbostäder, inrymda i fastighet som i övrigt är i egenskap av bönehus undantagen från skatteplikt till sådan skatt. Dylika bostäder ha uppenbarligen ansetts vara mot vederlag upplåtna åt annan, varav följer, att de böra vara underkastade skatteplikt till fastighetsskatt. Kommittén anser sig icke böra ifrågasätta ändrade bestämmelser härutinnan. I detta sammanhang må dock påpekas, att enligt hittillsvarande praxis tjänstebostäder för folk- och småskollärare samt till skola hörande vaktmästarbostäder icke ansetts underkastade skatteplikt till fastighetsskatt. Grunden för denna skattefrihet torde kunna antagas vara, att lärarbostäder och vaktmästarbostäder i skolhus ansetts utgöra en oskiljaktig del av vederbörande skolanläggning. Skattefrihet har emellertid ansetts föreligga även för det fall att en byggnad, som endast innehållit lärarbostäder, varit belägen å annan fastighet än själva skolanläggningen. Kommittén finner icke tillfredsställande, att exempelvis en vaktmästarbostad i ett skolhus behandlas annorlunda i skattehänseende än en vaktmästarbostad i ett församlingshus, bönehus eller dylikt. 1944 års skattesakkunniga ha i ett år 1945 avgivet betänkande föreslagit införande i anvisningarna till 5 § av ett uttryckligt stadgande, enligt vilket skatteplikt till fastighetsskatt skall föreligga för byggnad som anvisas till tjänstebostad åt folkskolans lärare. Enligt vad kommittén inhämtat läser proposition till riksdagen på grundval av skattesakkunnigas berörda betänkande kunna förväntas inom en nära framtid. Kommittén förutsätter, att därvid beaktas det ställningstagande, som vid tillämpningen av nu gällande bestämmelser skett i fråga om de religiösa sammanslutningarnas predikant- och vaktmästarbostäder.

Remissyttrandena.

Dissenterlagskommitténs förslag i nu förevarande del har lämnats utan erinran av *länsstyrelserna i Örebro och Norrbottens län, Sveriges härads-skrivarförening* samt *Föreningen Sveriges kronokamrerare*.

I avstyrkande riktning ha *kammarkollegiet* och *kammarrätten* (reservation av två ledamöter) uttalat sig, varjämte *Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund* avstyrkt förslaget, i vad det avser befrielse från fastighets-skatt.

Övriga remissinstanser ha, i den mån de yttrat sig över förslaget i denna del, förordat vissa mer eller mindre betydelsefulla ändringar i detsamma.

Ur yttrandena må följande här återgivas.

Av dem som lämnat förslaget utan erinran, har *länsstyrelsen i Örebro län* framhållit, att med de föreslagna författningsändringarna en fullt tillfredsställande lösning av ifrågavarande spørsmål torde uppnås. Vid tillämpningen komme de föreslagna bestämmelserna enligt länsstyrelsens mening icke att erbjuda några större svårigheter för taxeringsmyndigheterna.

Kammarkollegiet, kammarrätten och *Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund* ha framfört vissa principiella invändningar mot kommitténs förslag. *Kammarkollegiet* har sålunda anfört, att det förhållandet att de religiösa sammanslutningarna i allmänhet icke för närvarande hade skattefrihet, sammanhängde med att de vid den nyligen gjorda gränsdrag-

ningen mellan skattefria och skattskyldiga rättssubjekt icke ansetts kunna hänföras till sådana institutioner, som främjade ändamål, vilka eljest måst tillgodoses av det allmänna. Det ville synas som om kommitténs förslag om utvidgad skattefrihet icke hade ett omedelbart och nödvändigt sammanhang med frågorna om religionsfriheten. Förslaget syntes vara grundat därå att svenska kyrkan ansetts utgöra ett trossamfund och att de religiösa sammanslutningar, för vilka skattefrihet ifrågasattes, enligt kommitténs mening hade en med svenska kyrkan jämställd rättslig ställning. Skulle emellertid svenska kyrkan icke komma att konstitueras som ett trossamfund, mötte endast frågan, huruvida de religiösa sammanslutningarna kunde anses stå staten och det allmänna så nära, att de borde erhålla skattefrihet. Den frågan borde lämpligen göras till föremål för utredning i vanlig skatte-lagstiftningsordning.

Kammarrätten har erinrat om att 1936 års skattekommitté med avseende å gränsdragningen mellan skattefria och skattskyldiga rättssubjekt helt allmänt uttalat, att skattefriheten icke borde omfatta andra institutioner än sådana, som främjade ändamål, vilka eljest måst tillgodoses av det allmänna, samt att denna grundtanke av dåvarande departementschefen i propositionen nr 134 till 1942 års riksdag uttryckts på så sätt, att skattefriheten icke borde omfatta andra rättssubjekt än sådana, som verkade på områden, inom vilka positiva insatser från det allmänna ansåges ofrånkomliga, i den mån de icke tack vare enskilda initiativ befundes överflödiga. Huruvida och på vad sätt denna princip skulle tillämpas beträffande de religiösa sammanslutningarna, hade av skattekommittén lämnats å sido. För dissenterlagskommittén hade däremot det vägledande syftet varit att för genomförande av religionsfrihetsprincipen och således för åvägbringande av likställighet med statskyrkan bereda skattefrihet åt alla särskilda trossamfund och trossammanslutningar, som kunde betecknas som kristna eller mosaiska och som uppfyllde vissa formella och administrativa förutsättningar. Att denna riktlinje ingalunda sammanfölla med skattekommitténs förutnämnda princip för gränsdragningen mellan skattefria och skattepliktiga institutioner vore tydligt. Även om man helt allmänt ville såsom ett statligt intresse beteckna främjandet av det religiösa intresset och det kyrkliga livet i Sverige, måste man dock fasthålla vid att dissenterförsamlingarna åsyftade att främja intressen, som delvis ej kunde betecknas som statliga. Till försiktighet manade även de uppgifter angående de religiösa sammanslutningarnas ekonomiska förhållanden, som kommittén lämnat till belysning av verkningarna för stat och kommun av den av kommittén föreslagna utvidgningen av skattefriheten. Det vore vidare att förvänta, att om kommitténs förslag om skattefrihet vunne statsmakternas bifall, de religiösa trossamfundens och trossammanslutningarnas verksamhet och egendom komme att ökas, varigenom ytterligare intäkter och förmögenhetstillgångar undandroges det allmännas beskattningsrätt.

I ett inom *kammarrätten* avgivet *särskilt yttrande* ha två ledamöter ansett sig böra tillstyrka kommitténs förslag i denna del. Efter att ha redo-

gjort för vissa uttalanden i frågan av skattekommittén ha reservanterna anfört i huvudsak följande:

Dissenterlagskommittén har föreslagit fritt utträde ur svenska kyrkan och över huvud taget utformat sitt förslag i syfte att åvägabringa större likställighet mellan de frikyrkliga sammanslutningarna och svenska kyrkan. Det skulle då enligt kommitténs mening stämma mindre väl överens, om skattefrihetsreglerna vore mera restriktiva beträffande dessa sammanslutningar än i fråga om svenska kyrkan. Kommitténs förslag om skatteförmåner för vissa religiösa sammanslutningar ligger i linje med såväl 1942 års lagstiftning på området som kommitténs nu framlagda förslag om vidgad religionsfrihet för dissenters. Ehuru man — i likhet med vad dåvarande departementschefen uttalat vid förarbetena till sagda lagstiftning — skulle kunna anse det i och för sig vara tveksamt, huruvida enskilda religiösa sammanslutningar — med tanke på deras dåvarande ställning i religionsfrihetshänseende — borde i beskattningshänseende intaga en förmånligare ställning än andra sammanslutningar med ideella syften, torde dock denna tveksamhet försvinna, därest sammanslutningarna komme att, på sätt kommittén förordat, i stort sett likställas med svenska kyrkan i religionsfrihetshänseende. Under förutsättning att dissenterlagskommitténs förslag i sistnämnda hänseende i huvudsak vinner statsmakternas gillande, torde man knappast kunna göra någon befogad principiell invändning mot skapandet av motsvarande likställighet på det skatterättsliga området. Grundtanken i 1942 års förenämnda lagstiftning var nämligen den, att ändamål, som kunde anses likvärdiga, skulle erhålla en lika behandling i beskattningshänseende.

Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund har anfört, att beträffande frågan om skattefrihet för inkomst och förmögenhet för religiösa sammanslutningar förbundet ansåge sig sakna anledning att motsätta sig kommitténs förslag; förbundet ville emellertid ifrågasätta, om icke hela frågan om skattefrihet för juridiska personer av här ifrågavarande slag, borde upptagas till bedömande i ett sammanhang.

Vad kommittén anfört beträffande frågan i vilken omfattning en utvidgning av den nuvarande skattefriheten bör äga rum har väckt gensagor i ett flertal yttranden.

Kammarrätten har anfört, att vid bestämmandet av området för de religiösa trossamfundens och trossammanslutningarnas skattefrihet man hela tiden borde iakttaga statsintresset. Men därmed vore icke förenligt att skattefrihet gäves åt alla möjliga sådana förbund, även om medlemsantalet vore obetydligt, eller att därvid alla möjliga schatteringar i troshänseende eller ritual tillgodosåges. Det funnes för övrigt även sammanslutningar på kristen grund, vilka direkt motarbetade statens intressen, t. ex. de som propagerade för värnpliktsvägran. Kammarrätten ville även betona, att den av kommittén föreslagna generösa behandlingen verkade egendomlig, sedd mot bakgrunden av de restriktiva skattebestämmelser, som avsåge andra ideella föreningar, och man kunde därför nog icke helt bortse från möjligheten, att sådana föreningar kunde vilja försöka att — till vinnande av skatteförmåner — under religiös täckmantel driva propaganda för sina icke kyrkliga syften.

Kammarrätten har vidare anført att det kunde synas som om kommittén varit inne på liknande tankegångar, då kommittén funnit det självklart »att endast sådana rättssubjekt böra komma i åtnjutande av skattefrihet, som i sin verksamhet visa en hög grad av allmännytta». I sammanhang därmed hade kommittén även yttrat att såsom förutsättning för skattefrihet för ett trossamfund eller en trossammanslutning borde krävas att samfundet eller sammanslutningen verkligen utövade en religiös verksamhet samt att denna verksamhet vore av allmännyttigt slag. Det kunde emellertid icke sägas att den differentiering efter allmännyttan, som kommittén sålunda sade sig vilja vinna, verkligen komme till uttryck i den föreslagna författningstexten. Enligt denna skulle särskilda trossamfund och trossammanslutningar, vilka utövade kyrklig verksamhet, erhålla skattebefrielse. För att verksamheten skulle kunna betraktas såsom kyrklig föreskrevs dels att vissa formella och administrativa villkor skulle vara uppfyllda, och dels att gudstjänsten »skall överensstämma med kristen eller, såvitt angår särskilt trossamfund, med kristen eller mosaisk trosåskådning». Innebörden av sistnämnda synnerligen dunkla uttryck vore för kammarrätten oviss, men det kunde väl knappast därigenom åstadkommas någon gallring bland berörda trossamfund och trossammanslutningar på det sätt som kammarrätten angivit såsom önskvärt. Att bestämmelsen om gudstjänsten förtydligades kunde påyrkas med desto större skäl som kommittén medgäve, att det vore oklart, huruvida vissa namngivna samfund bedreve kyrklig verksamhet av sådan art, som enligt kommitténs förslag skulle föranleda skattefrihet. I detta sammanhang hade kommittén uttalat, att denna fråga borde »få lösas vid tillämpningen». Häremot finge kammarrätten emellertid inlägga en bestämd gensaga. Att sådana frågor, som kommittén ej kunde besvara, skulle hänskjutas till avgörande av taxeringsnämnder vore olämpligt. Även om det dunkla stadgandet om gudstjänsten förtydligades, vore beskattningsmyndigheterna alls icke skickade att lösa invecklade och delikata religiösa spörsmål. En praktisk anordning vore att det överlämnades åt Kungl. Maj:t att avgöra, vilka religiösa sammanslutningar, som uppfyllde villkoren för erhållande av skattefrihet. Med en sådan anordning skulle även kunna vinnas ett enhetligt bedömande av dessa frågor.

Länsstyrelsen i Värmlands län har framhållit att uttrycket »disponera kyrkolokal» i förslaget till ändring av anvisningarna till 53 § kommunal-skattelagen lämpligen syntes böra utbytas mot »varaktigt förfoga över» kyrkolokal.

Karlstads domkapitel har föreslagit att ordet »kyrklig» i 53 § kommunal-skattelagen och i anvisningarna till samma paragraf, i sagda lagrumms föreslagna lydelse, skulle ersättas med »religionsvårdande».

Juridiska fakulteten i Uppsala har anført att om den svenska kyrkan vore att anse såsom en statskyrka i egentlig mening, d. v. s. en statlig förvaltningsgren eller ett »ecklesiastikverk», borde den åtnjuta den skattefrihet, som tillkomme staten. Vore åter svenska kyrkan att betrakta som ett från staten skilt rättssubjekt, borde stadgandet om skattefrihet för »kyrkor»

så avfattas, att därav framginge, att det inbegrepe både svenska kyrkan som samfund och dithörande lokalkyrkor. Det syntes påkallat, att författningstexterna i detta avseende omreglerades, så att därav otvetydigt framginge, om svenska kyrkan skulle anses såsom en statsförvaltningsgren eller på sätt inom den kyrkorättsliga litteraturen gjorts gällande, såsom ett från staten skilt rättssubjekt.

Vännernas samfund har ansett att för att ett samfunds verksamhet skulle betraktas såsom kyrklig icke borde förutsättas att det hade pastorer eller religionslärare. Icke något av de europeiska samfunden, icke ens det engelska med sina 20 000 medlemmar, hade sådana anställda, bortsett från lärartjänster, knutna till skolor, som dreves av kväkarsamfunden. Detta vore principiellt motiverat. Det vore enskilda medlemmar, som kvarstode i sin borgerliga gärning, som utövade religionsvård, själavård och församlingsvård. Dessa uppdrag vore icke och finge ej heller vara betalda utan utövades frivilligt. Det sätt varpå kväkarsamfundet i övrigt använde sina penningmedel — i sin samfundsverksamhet liksom i den personligt inriktade hjälpverksamheten, som i stor utsträckning ginge över gränserna — gäve ej anledning till diskrimination i beskattningshänseende. Samfundet ville framhålla önskvärdheten av en övergångsbestämmelse av innebörd att ett samfund, som blivit erkänt enligt 1873 års förordning angående främmande trosbekännare, skulle anses såsom särskilt trossamfund i den nya lagens mening.

Frikyrkliga samarbetskommittén — som representerar Svenska baptistsamfundet, Fribaptistsamfundet, Helgelseförbundet, Metodistkyrkan, Svenska frälsningsarmén, Svenska missionsförbundet och Örebro missionsförening — har framhållit att kommittén icke kunde finna de föreslagna bestämmelserna om skattefrihet tillfredsställande men att kommittén icke nu ville föreslå ytterligare skattelindring. Det skulle dock innebära en stor orättvisa om villkoren för skattefrihet enligt de föreslagna författningsreglerna skulle tolkas på ett alltför snävt sätt. Dissenterlagskommittén hade funnit tveksamt, huruvida Helgelseförbundet och Fribaptistsamfundet uppfyllde de villkor, som skulle föranleda skattefrihet. Vad som orsakat tveksamheten hade emellertid icke angivits. Samarbetskommittén befarade, att en alltför traditionalistisk syn på hur kristen verksamhet skulle bedrivas, kunde göra sig gällande vid tillämpningen av 53 § kommunalskattelagen. Kommittén ifrågasatte, om det över huvud taget vore nödvändigt att som förutsättning för skattefrihet stadga att ett samfund skulle ha pastorer eller religionslärare och disponera kyrkolokal. Det funnes samfund, vars medlemmar hade den uppfattningen att det ej borde finnas särskilda pastorer. Det hade hänt att församlingar år efter år förhyrt profan lokal och där regelbundet en eller flera dagar i veckan förrättat gudstjänst. För att kyrklig verksamhet skulle anses föreligga, syntes icke böra stadgas annat krav än att samfundet i fråga regelbundet skulle förrätta offentlig gudstjänst, vilken skulle överensstämma med kristen eller mosaisk trosåskådning. Samarbetskommittén ifrågasatte vidare, huruvida det icke i författningstexten

klart borde uttalas, att icke samfundet som sådant behövde förrätta offentlig gudstjänst. Ansvar för gudstjänsterna låge nämligen vanligen helt hos enskilda församlingar eller därmed jämförbara sammanslutningar.

Heltseförbundet har hemställt, att förbundet måtte medräknas bland de inomkyrkliga sammanslutningar, som enligt kommitténs förslag skulle kunna ifrågakomma till skattefrihet. Förbundet har framhållit, att det antagit stadgar av det innehåll, varom stadgas i 21 § av kommitténs förslag till religionsfrihetslag. Förbundet bedreve sin verksamhet i stort sett efter samma linjer som de inomkyrkliga sammanslutningar, vilka enligt kommitténs uppräknade i betänkandet skulle erhålla skattefrihet. Regelbunden offentlig kristlig verksamhet bedreves sålunda för närvarande bland barn, juniorer, ungdomar och äldre av 111 församlingar, vilka tillsammans disponerade 118 kyrkolokaler. Antalet av församlingar heltidsanställda pastorer uppginge för närvarande till 27 och för den direkta missionsverksamheten vore 23 pastorer fast anställda. Antalet tillfälligt tjänstgörande evangelister uppginge till 141. Styrelsen ville därjämte framhålla, att sakramentsförvaltning regelbundet förekomme inom församlingsverksamheten, att fast anställda pastorer förrättade jordfästning samt att distriktssekreterare och fast anställda pastorer förrättade sådan vigsel, som förekomme inom de flesta av de av dissenterlagskommittén uppräknade inomkyrkliga sammanslutningarna.

Även *Evangeliska brödraförsamlingen* (Herrnhutare) har hemställt att komma i åtnjutande av den föreslagna skattebefrielsen. Församlingen har anfört, att den under två sekel bedrivit kyrklig verksamhet i den mening, som i förslaget om ändring av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen skisserats. Församlingen utövade alltjämt denna verksamhet dels i nära samarbete med svenska kyrkan, dels på mera självständigt sätt. Evangeliska brödraförsamlingen representerades i Sverige av sammanslutningen Evangeliska brödraförsamlingens vänner, vars stadgar fyllde de krav som i förslaget till religionsfrihetslag uppställts för trossammanslutningar. Antalet medlemmar vore 115. Brödraförsamlingen bedreve vid sidan av den kyrkliga verksamheten socialt arbete såsom understöd åt behövande, skollovskoloni och skolhem för studerande ungdom. Därtill komme arbetet för den yttre missionen. Evangeliska brödraförsamlingen tillika med Hjärneska stiftelsen och Richterska stiftelsen, vilka stiftelsers avkastning användes för församlingens verksamhet, syntes därför böra komma i åtnjutande av skattefrihet.

I ett av Linköpings domkapitel överlämnat *yttrande av kyrkoherden i Ekeby med flera församlingars pastorat Harry Alm* har bl. a. frågan om beskattningen av församlingshemsstiftelser berörts. Alm har påpekat, att det ofta ansåges tryggare med en fristående stiftelse — med styrelse vald av donatorerna eller intressenterna — såsom ägare till en församlingshemsfond än med förvaltning av kyrkorådet. Stiftelserna stode emellertid då i allmänhet under diakonistyrelsens tillsyn. Såsom skäl för skattefrihet för dessa stiftelser borde med fullt berättigande kunna åberopas

»likhetsregeln». Icke kyrkobyggnaden ensam utan kyrkobyggnaden jämte församlingshemmet vore nämligen svenska kyrkans motsvarighet till ett annat trossamfunds kapell eller bönehus.

Beträffande taxeringen till fastighetsskatt av här ifrågavarande rättssubjekt har *kammarrätten* — efter att hava framhållit att vad kammarrätten tidigare anfört givetvis även ägde tillämpning beträffande frihet från sådan skatt — anfört i huvudsak följande:

Det är tvivelaktigt, huruvida åt stadgandet i 5 § 1 mom. e) kommunalskattelagen, enligt dess av kommittén föreslagna lydelse, kan givas den vidsträckta tolkning, att skattefrihet skulle komma att åtnjutas även för särskilda trossamfunds eller trossammanslutningars lokaler, avsedda för utbildning av deras pastorer, predikanter och övriga församlingstjänare. Är kommitténs uppfattning riktig, borde väl även av dessa samfund eller sammanslutningar inrättade skolor för religiös undervisning åt andra personer åtnjuta samma förmån. Kammarrätten ifrågasätter dock, om icke en sådan utvidgning av skattefriheten går för långt.

De ordnar och kongregationer, som omtalas i betänkandet kapitel VIII, likaväl som religiösa stiftelser med egen förvaltning torde antagligen komma att betraktas som självständiga rättssubjekt, och vid sådant förhållande lärer någon skattefrihet för dem ej kunna ifrågakomma. Det nu sagda skall i så fall gälla även av dessa institutioner inrättade kloster. En oklarhet som i detta hänseende lär kunna tänkas, berör de kyrkor eller bönehus, som må tillhöra klostren. Som stadgandet i 5 § 1 mom. h) kommunalskattelagen, i vad det avser lokaler för kyrklig verksamhet, får antagas gälla allenast sådana byggnader, däri för allmänheten tillgänglig gudstjänst hålles, och någon utvidgning av skattefriheten till att omfatta även klosterkyrkor ej bör ske, kan dock en begränsning av stadgandet till att avse lokaler för offentlig gudstjänst ifrågasättas.

Skulle kammarrättens uttalande om ordnarnas och kongregationernas ställning såsom självständiga rättssubjekt icke vara överensstämmande med verkliga förhållanden eller skulle kloster kunna upprättas av de särskilda trossamfunden själva — huruvida en sådan anordning är praktiskt sett möjlig undandraget sig kammarrättens bedömande — måste en komplettering av 5 § kommunalskattelagen ske till undvikande av att klostren tillerkännas skattefrihet. Till stöd för lämpligheten härav åberopas särskilt kommitténs yttrande i betänkandet, att numera sådan förmån för kloster så gott som undantagslöst upphävts i de katolska länderna ävensom det förhållandet att beviljandet av en sådan skattefrihet säkerligen av största delen av vårt folk skulle mötas med ogillande.

*Taxeringsnämndsordföranden*s riksförbund har uttalat, att någon befrielse från fastighetsskatt icke borde få förekomma, så länge fastighets-skatten hade karaktär av garantiskatt.

Departementschefen.

Kammarrätten har mot kommitténs förslag till utvidgning av skattefriheten för religiösa sammanslutningar invänt bl. a., att förslaget syntes strida mot 1936 års skattekommittés uttalande att skattefriheten icke borde omfatta andra institutioner än sådana, som främjade ändamål vilka eljest

måst tillgodoses av det allmänna. Sagda princip blev under remissbehandlingen av 1936 års skattekommittés förslag föremål för kritik såsom varande oklar till sitt innehåll och svår att tillämpa. Dåvarande departementschefen ansåg sig icke heller kunna godtaga skattekommitténs uttalande utan formulerade principen så, att skattefriheten icke borde omfatta andra rättssubjekt än sådana som verkade på områden, inom vilka positiva insatser från det allmännas sida finge anses ofrånkomliga i den mån de icke tack vare enskilda initiativ befundes överflödiga. Dissenterlagskommitténs förslag strider enligt min mening icke mot den sålunda angivna principen. Förslaget står också i överensstämmelse med skattekommitténs uttalande att ändamål, som kunna anses likvärdiga, skola erhålla lika behandling i skattehänseende. Redan skattekommittén framhöll sålunda det orättvisa i att de frikyrkliga sammanslutningarna på grund av att de ej utträtt ur svenska kyrkan skulle erhålla en sämre behandling i skattehänseende än sådana sammanslutningar, som tagit detta steg och bildat särskilda kyrkosamfund.

Den invecklade och svårösta frågan om den svenska kyrkans rättsliga natur har upptagits till behandling av bl. a. kammarkollegiet, som därvid gjort gällande att den svenska kyrkan borde betraktas som en gren av statsverksamheten, en statsinstitution. Denna fråga har behandlats av chefen för justitiedepartementet i propositionen angående religionsfrihetslagen; denne har dock icke funnit det vara erforderligt att i samband med religionsfrihetslagstiftningen taga bestämd ståndpunkt till frågan. Icke heller i här ifrågavarande sammanhang synes detta vara oundgängligen erforderligt. Gällande bestämmelser om skattefrihet för svenska staten ha nämligen icke ansetts tillämpliga å svenska kyrkan och kommittén föreslår ej heller att så skall bli fallet.

Taxeringsnämndsordförandenas riksförbund har, som tidigare nämnts, gjort gällande att någon befrielse från fastighetsskatt icke borde få förekomma, så länge fastighetsskatten hade karaktär av garantiskatt. Emellertid äro som bekant redan enligt gällande bestämmelser åtskilliga undantag från skatteplikten till fastighetsskatt medgivna. Något principiellt hinder mot att medgiva befrielse från fastighetsskatt kan därför icke anses föreligga beträffande trossamfundens byggnader.

Kommittén har föreslagit att samma skattelättnader, som nu tillkomma »kyrkor», skulle tillkomma jämväl »sådana särskilda trossamfund och trossammanslutningar, vilka utöva kyrklig verksamhet». Frågan huruvida särskilt trossamfund eller trossammanslutning vore för handen skulle därvid, enligt vad kommittén föreslagit under punkt 7 i anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen, bedömas enligt religionsfrihetslagen. I nämnda anvisningspunkt ha vidare upptagits bestämmelser angående när samfundets eller sammanslutningens verksamhet skulle vara att betrakta såsom kyrklig.

I propositionen med förslag till religionsfrihetslag har emellertid uppdelningen i särskilda trossamfund och trossammanslutningar icke bibehållits. I förslaget till religionsfrihetslag talas sålunda endast om »trossamfund»,

varmed förstås, förutom svenska kyrkan, sammanslutning för religiös verksamhet, vari ingår att anordna gudstjänst. I övrigt meddelas inga som helst bestämmelser angående de förutsättningar, under vilka »trossamfund» skall anses vara för handen.

I princip har jag icke någon erinran mot dissenterlagskommitténs förslag att trossamfundet skola, liksom »kyrkor», medgivas frihet från inkomstskatt för annan inkomst än av fastighet och av rörelse [53 § 1 mom. e) kommunalskattelagen].

Emellertid synes det angeläget att man i skatteförfattningarna meddelar vissa bestämmelser i syfte att närmare avgränsa den grupp av sammanslutningar, för vilka skattelättnader böra ifrågakomma. Därest dylika bestämmelser icke skulle meddelas, skulle beskattningsmyndigheterna nämligen ställas inför stora svårigheter vid prövningen av de enskilda fallen och skattelindring skulle dessutom komma att meddelas i alltför vidsträckt omfattning.

Vad först angår frågan om de religiösa samfundens rättsliga ställning över huvud taget vill jag erinra om att detta spörsmål behandlats av chefen för justitiedepartementet i propositionen angående religionsfrihetslagen. Chefen för justitiedepartementet har därvid anfört bl. a. att det stora flertalet av de religiösa samfund, som funnes i vårt land, i privaträttslig mening finge betraktas som ideella föreningar. Några allmänna lagbestämmelser om sådana föreningar funnes icke, men i rättspraxis ansåges en ideell förening vara ett rättssubjekt, så snart den erhållit en någorlunda fast organisation. I detta hänseende syntes böra krävas att för föreningen antagits stadgar, utvisande hur beslut skulle fattas, samt att styrelse blivit utsedd. De större frikyrkorörelserna i vårt land byggde på lokala församlingar, vilka i allmänhet finge anses uppfylla de nu angivna kraven och således i privaträttslig mening vore att betrakta som särskilda rättssubjekt.

Såsom förut nämnts har dissenterlagskommittén föreslagit att skattelättnader skulle medgivas allenast sådana trossamfund, vilka »utöva kyrklig verksamhet». För att ett samfunds verksamhet skall betraktas såsom kyrklig har kommittén krävt bl. a. att samfundet skulle ha pastorer eller religionslärare. Häremot har invänts att det funnes samfund som av principiella skäl icke anställde pastorer eller religionslärare utan låte deras uppgifter handhas av lekmän. Då ett samfund icke av en sådan anledning synes böra komma i en sämre ställning i beskattningshänseende, föreslår jag att denna betingelse för att kyrklig verksamhet skall anses vara förhanden utmönstras ur författningstexten. Övervägande skäl synas mig däremot tala för att bibehålla det av kommittén uppställda kravet på att ett samfund skall disponera kyrkolokal för att få skattebefrielse. Kommittén har såsom förutsättning för skattefrihet vidare uppställt kravet att samfundet regelbundet förrättade offentlig gudstjänst, vilken överensstämde med kristen eller mosaisk trosåskådning. I något yttrande har emellertid påpekats att ansvaret för gudstjänsterna vanligen låge hos de enskilda församlingarna

och icke hos samfundet såsom sådant. Med anledning härav torde författningstexten böra på motsvarande sätt jämkas. Något krav på att gudstjänsten skall överensstämma med kristen eller mosaisk trosåskådning, anser jag emellertid icke böra uppställas.

Jag tillstyrker sålunda att 53 § 1 mom. e) kommunalskattelagen kompletteras i så måtto, att skattefrihet för annan inkomst än inkomst av fastighet och av rörelse medgives jämväl trossamfund (andra än svenska kyrkan), därest de utöva kyrklig verksamhet. I punkt 7 av anvisningarna till 53 § böra i anslutning härtill upptagas bestämmelser angående när verksamheten skall anses som »kyrklig», vilka bestämmelser böra utformas på sätt jag nyss angivit.

Motsvarande ändring bör vidtagas i 7 § förordningen om statlig inkomstskatt.

I samband med de nu föreslagna ändringarna bör i punkt 7 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen upptagas en bestämmelse — på sätt dissenterlagskommittén föreslagit — angående vad som avses med begreppet kyrka i 53 § 1 mom. e). I nämnda anvisningspunkt bör sålunda upptagas en bestämmelse att med kyrka avses en till svenska kyrkan hörande lokalkyrka, domkyrka e. d. i dess egenskap av ägare till viss för svenska kyrkans verksamhet avsedd egendom. Begreppet kyrka kommer sålunda, om detta förslag godtages, att avse allenast vissa till svenska kyrkan anknutna rättssubjekt. I likhet med dissenterlagskommittén anser jag emellertid övervägande skäl tala för att trots denna inskränkning bibehålla ordet »kyrka» som beteckning på de här avsedda rättssubjekten.

I fråga om kommitténs förslag rörande befrielse från fastighetsskatt har jag i princip intet att erinra. Den föreslagna bestämmelsen i 5 § 1 mom. h) kommunalskattelagen om skattefrihet för »kyrkobyggnader och bönehus» torde emellertid böra inskränkas till att avse allenast sådana »kyrkobyggnader och bönehus, vari offentlig gudstjänst förrättas». Såsom kammarrätten påpekat erfordras ett dylikt tillägg för att icke skattefriheten skall få en alltför vidsträckt omfattning.

Kommittéförslaget innefattar icke några bestämmelser om skattefrihet för stiftelser med religiösa ändamål. Några sådana bestämmelser synas icke heller böra meddelas i detta sammanhang. Som kommittén har framhållit bör en reglering av donationsfonders skatterättsliga behandling icke ske på ett isolerat område utan gälla alla de fall, där frågan kan få aktualitet. De principer, som ligga till grund för rådande praxis, böra tillämpas även beträffande stiftelser på förevarande område.

Vännernas samfund, Helgelseförbundet och Evangeliska brödraförsamlingen ha i remissyttrandena hemställt, att de måtte hänföras till sådana samfund som skola erhålla en i skattehänseende privilegierad ställning. Härför fordras enligt de av mig föreslagna bestämmelserna allenast att samfundet är ett rättssubjekt och disponerar kyrkolokal, där offentlig gudstjänst regelbundet förrättas av samfundet eller dess församlingar.

Huruvida förenämnda samfund uppfylla dessa krav får avgöras vid rättstillämpningen.

En remissinstans har föreslagit att det skulle överlämnas åt Kungl. Maj:t att avgöra vilka religiösa sammanslutningar, som skulle anses uppfylla villkoren för skattefrihet. En dylik anordning torde emellertid om möjligt böra undvikas. Med de nu föreslagna förenklade bestämmelserna synes mig denna anordning icke heller erforderlig.

Kammarrätten har uttalat farhågor för att ett bifall till kommitténs förslag i nu förevarande del skulle medföra att de religiösa sammanslutningarnas verksamhet och egendom komme att ökas, varigenom ytterligare intäkter och förmögenhetstillgångar skulle komma att undandragas det allmännas beskattningsrätt. I detta sammanhang vill jag erinra om att 1936 års skattekommitté förordade att de sammanslutningar, som kunde ifrågakomma till skattefrihet, avskilde all ekonomisk verksamhet och läte densamma övertagas av särskilda rättssubjekt. Evangeliska fosterlandsstiftelsen, Svenska missionsförbundet och Sällskapet svenska baptistmissionen ha i en till finansdepartementet under år 1939 inkommen skrift, vari de anhållit om utvidgning av skattefriheten för religiösa sammanslutningar, förklarar sig ämna, i den mån så icke redan skett, överflytta bokförlagsrörelse och annan näringsverksamhet på särskilda för ändamålet bildade bolag. Beträffande religiösa sammanslutningar, som icke på nyss angivet sätt överlåta sin ekonomiska verksamhet å särskilda rättssubjekt, måste vid taxeringsarbetet uppmärksamhet ägnas åt kontrollen av att deras inkomst av rörelse blir vederbörligen beskattad. Med hänsyn till de restriktiva bestämmelser som gälla för ideella föreningar i allmänhet kan det vidare, som kammarrätten påpekat, icke anses uteslutet att vissa i skattehänseende icke privilegierade föreningar kunna komma att försöka bereda sig skatteförmåner genom att under religiös täckmantel driva propaganda för icke kyrkliga syften. Det är därför av vikt att vid tillämpningen av bestämmelserna tillses, att skattefrihet icke medges åt andra samfund än dem som verkligt utöva kyrklig verksamhet.

Kommittén har ansett att enligt 5 § 1 mom. e) kommunalskattelagen i dess föreslagna lydelse skattefrihet skulle komma att åtnjutas för lokaler, avsedda för utbildning av trossamfundens pastorer, predikanter och övriga församlingstjänare. Kammarrätten har med anledning av kommitténs uttalande anmärkt att, om kommitténs uppfattning vore riktig, borde väl även av dessa samfund inrättade skolor för religiös undervisning åt andra personer åtnjuta samma förmåner. Kammarrätten har ifrågasatt om icke en sådan utvidgning av skattefriheten ginge för långt. Kommittén har, enligt vad jag inhämtat, grundat sitt uttalande därå, att lokaler för utbildning av församlingstjänare enligt kommitténs mening måste anses avsedda för ifrågavarande institutioners verksamhet såsom sådana. Utbildningen av församlingstjänare har kommittén nämligen förmenat vara en nödvändig förutsättning för samfundens fortbestånd. Av en sådan tolkning synes alltså icke behöva följa att alla skolor för religiös undervisning bliva skattefria.

Kommittén har framhållit det såsom otillfredsställande att enligt gällande rätt skatteplikt till fastighetsskatt ansetts föreligga för religiösa sammanslutningars predikant- och vaktmästarbostäder i bönehus, under det att tjänstebostäder för folk- och småskollärare samt till skola hörande vaktmästarbostäder i praxis icke ansetts skattepliktiga. Som kommittén har påpekat har 1944 års skattesakkunniga i ett år 1945 avgivet betänkande föreslagit att skatteplikt till fastighetsskatt skall föreligga för byggnad, som anvisas till tjänstebostad åt folkskolans lärare. Frågan om de religiösa sammanslutningarnas predikant- och vaktmästarbostäder torde emellertid, som kommittén har förutsatt, få upptagas till behandling i samband med att nyssnämnda betänkande blir föremål för prövning.

B. ARVS- OCH GÄVOBESKATTNINGEN.

Beskattningen av arv och gåvor sker för närvarande enligt förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt. Före tillkomsten av nämnda förordning gällde förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvsskatt och skatt för gåva, vilken förordning under sin giltighetstid ändrades vid flera tillfällen.

Vad angår *arvsbeskattningen* har densamma enligt såväl 1914 års som 1941 års arvsskatteförordning formen, av en arvslottsskatt, utgående å arvingars och testamentstagares särskilda lotter i dödsboet. Skattskyldig är vederbörande arvinge eller testamentstagare. Skatten är dubbelt progressiv, nämligen dels i förhållande till lottens storlek dels ock i förhållande till avtagande släktskap. I enlighet härmed fördelas de skattskyldiga i tariffen för skattens beräkning på fyra klasser, envar med progressiv skatteskala. Av dessa skatteskalar är skalan i klass I den lägsta och skalan i klass IV den högsta.

I fråga om juridiska personers testamentsförvärv gällde enligt 1914 års förordning, att endast kronan var befriad från erläggande av arvsskatt, medan samtliga övriga juridiska personer voro underkastade skyldighet att gälda sådan skatt. Vissa av dem kommo emellertid i åtnjutande av skattelindring så till vida, att skatten beräknades enligt en annan klass i tariffen än den högsta.

Den nu gällande arvsskatteförordningen medförde vissa ändringar i fråga om beskattningen av juridiska personers testamentsförvärv. Dessa ändringar inneburo i huvudsak dels en utvidgning av skattefriheten vid arvsbeskattningen dels ock, vad angår arvsskattens beräkning, vissa ändringar med avseende å de juridiska personernas fördelning å de olika klasserna.

Enligt 3 § i 1941 års förordning äro från arvsskatt befriade:
staten,

stiftelse eller sammanslutning med huvudsakligt ändamål att under samverkan med militär eller annan myndighet stärka rikets försvar,

stiftelse eller sammanslutning, som har till huvudsakligt ändamål att främja barns eller ungdoms vård och fostran eller utbildning eller att främja vård av behövande ålderstigna, sjuka eller lytta, dock icke där ändamålet är att sålunda tillgodose medlemmar av viss eller vissa släkter eller utom riket bosatta utlänningar, samt

stiftelse eller sammanslutning, som har till huvudsakligt ändamål att främja vetenskaplig undervisning eller forskning.

Skattebefrielse tillkommer dock icke sammanslutning, som har till syfte att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, och ej heller utländsk stiftelse eller sammanslutning.

Med hänsyn till den sålunda gjorda utvidgningen av skattefriheten ansågs ett upptagande av vissa juridiska personer under klass II i tariffen ej längre vara erforderligt. De förut under klass II upptagna juridiska personerna komma, åtminstone i huvudsak, i åtnjutande av skattefrihet enligt 3 §. Enligt 1941 års förordning förekomma juridiska personer först under klass III, till vilken klass hänföras:

kyrka, landsting, kommun eller annan menighet ävensom hushållnings-sällskap,

stiftelse med huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförliga kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål,

stiftelse med huvudsakligt ändamål att främja landets näringsliv, samt registrerad understödsförening eller sådan sammanslutning, som, utan att hava till syfte att i sin verksamhet tillgodose medlemmarnas ekonomiska intressen, huvudsakligen fullföljer tidigare angivet ändamål,

samtliga under förutsättning att fråga är om svensk juridisk person och skattebefrielse ej åtnjutes enligt 3 §.

För övriga juridiska personer beräknas arvsskatten enligt klass IV.

Dessa bestämmelser innebära således, att vissa rättssubjekt, som verka för ändamål av i särskilt hög grad allmännyttigt slag, äro befriade från arvsskatt för sina testamentsförvärv samt att övriga rättssubjekt med allmännyttigt ändamål tillgodosetts genom skattelindring på så sätt att dessa placeras i klass III. Till sistnämnda grupp höra bl. a. de juridiska personer, som kunna hänföras under begreppet »kyrka», samt stiftelser och sammanslutningar med huvudsakligt syfte att främja religiösa ändamål. Likaledes hänföras till klass III svenska kyrkans församlingar (såsom ingående i »annan menighet»).

Vid *gåvobeskattningen* gäller med avseende å skattens beräkning samma tariff som vid arvsbeskattningen. Skattskyldig till gåvoskatt är gåvans mottagare. Emellertid är skattefriheten vid gåvobeskattningen betydligt mera vidsträckt än vid arvsbeskattningen. Till stöd för den utvidgade befrielsen från gåvoskatt har närmast åberopats det skälet, att benägenheten att genom gåvor understödja allmännyttiga institutioner kunde befaras komma att minskas, om en del av gåvan toges i anspråk för gäldande av

gåvoskatt. Detta skäl har ansetts göra sig gällande med större styrka vad angår gåvor än i fråga om testamentsdonationer. I och med arvfallet inträder nödtvunget en äganderättsövergång, och arvlåtaren har att räkna med att därvid kvarlåtenskapen i sin helhet blir föremål för arvsbeskattning. I såväl 1914 års som 1941 års förordning har sålunda frihet från gåvoskatt medgivits vissa juridiska personer med allmännyttigt ändamål. Enligt 38 § i 1941 års förordning äro sålunda — förutom de i 3 § omförmälda juridiska personerna — samtliga de under klass III uppräknade slagen av rättssubjekt befriade från gåvoskatt. Skattebefrielse enligt 38 § tillkommer dock endast svensk juridisk person. Från skattebefrielse enligt samma paragraf undantagas även sådana fall, där givaren för sin livstid eller för viss tid förbehållit sig nyttjanderätt till eller rätt till ränta, avkomst eller annan förmån av den bortgivna egendomen eller del därav.

Såsom härav framgår äro gåvor till rättssubjekt med religiösa ändamål under nyss angivna förutsättningar helt frikallade från gåvoskatt.

Genom beslut vid 1947 års riksdag har den gällande arvslottsbeskattningen kompletterats med en särskild *kvarlåtenskapsskatt*, vilken skall gäldas av det oskiftade dödsboet. Bestämmelserna härom finnas i förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt, vilken trätt i kraft den 1 januari 1948. Kvarlåtenskapsskatt, som utgår enligt en progressiv skala, skall erläggas i fall då behållningen i boet överstiger 30 000 kronor. Vid beräkningen av den skattepliktiga kvarlåtenskapen må dock vissa avdrag göras. Sålunda skall i den skattepliktiga kvarlåtenskapen bl. a. icke ingå efterlevande makes giftorättsandel. Av intresse i detta sammanhang är vidare, att vid den skattepliktiga kvarlåtenskapens beräkning skall från behållningen i boet avräknas lott, som på grund av arv eller testamente tillfaller juridisk person som enligt 3 eller 38 § arvsskatteförordningen är befriad från arvsskatt eller gåvoskatt. Testamentslegat till juridiska personer med allmännyttigt (däribland religiöst) ändamål undantagas därigenom från kvarlåtenskapsbeskattning.

Enligt förordningen om kvarlåtenskapsskatt skall skatt såsom för kvarlåtenskap även erläggas för vissa gåvor. Skattskyldighet föreligger dock ej för sådan gåva till i 3 eller 38 § arvsskatteförordningen omförmäld juridisk person, för vilken befrielse från gåvoskatt åtnjutes.

Efter tillkomsten av 1941 års förordning har inom riksdagen frågan om ändring av bestämmelserna rörande beskattningen av nu förevarande juridiska personers testamentsförvärv vid ett tillfälle varit under behandling. I *motioner vid 1945 års riksdag* yrkades sålunda, att kyrka, lands-ting, kommun eller annan menighet ävensom hushållningssällskap måtte befrias från erläggande av arvsskatt vid testamentsförvärv. På hemställan av bevillningsutskottet föranledde dessa motioner icke någon riksdagens åtgärd. Utskottet erinrade därvid om den inom dissenterlagskommittén pågående utredningen rörande bl. a. kyrkosamfundens och de frikyrkliga

sammanslutningarnas rättsliga ställning samt framhöll, att vid denna utredning jämväl frågan om dessa juridiska personers behandling i beskattningshänseende torde komma under övervägande. Resultatet av berörda utredning borde enligt utskottets mening avvaktas. På grund därav och då bestämmelserna i ämnet tillkommit så nyligen som år 1941, ansåge sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till motionerna.

I yttrandena till *dissenterlagskommittén* ha önskemål framställts om ändrad lagstiftning av Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, Missionssällskapet Bibeltrogna vänner, Svenska alliansmissionen, Svenska baptistsamfundet, Svenska missionsförbundet och Örebro missionsförening. Önskemålen gå ut på att beskattningen av testamentsförvärv för religiösa sammanslutningar skall ske med tillämpning av klass II.

Sålunda har Svenska baptistsamfundet ifrågasatt det lämpliga i att å arv för missionsändamål uttages skatt enligt klass III. Samfundet har därvid framhållit, att de fria samfunden för sin mycket omfattande mission vore beroende av frivilliga gåvor i motsats till statskyrkan, där i varje fall för den övervägande delen av evangelisk verksamhet inom landet uttaxering ägde rum, en uttaxering vari även de frikyrkliga finge deltaga. Det vore under sådana förhållanden rättvist att ett stöd från statens sida medgäves åtminstone i den formen, att donationer för religiös och social verksamhet bleve, om icke skattefria, så dock skattepliktiga efter klass II. Därigenom skulle också givare av dylika donationer uppmuntras.

Dissenterlagskommittén har anfört:

Enligt 3 § i 1941 års förordning om arvsskatt och gåvoskatt äro vissa juridiska personer med i särskilt hög grad allmännyttigt ändamål befriade från skattskyldighet vid såväl arvs- som gåvobeskattningen. Juridiska personer med religiöst ändamål äro ej omnämnda i detta stadgande. Om här bortses från den enligt 3 § medgivna skattebefrielsen, äro emellertid stiftelser och sammanslutningar med religiöst ändamål likställda med alla andra rättssubjekt, vilka främja allmännyttiga ändamål. Vid arvsbeskattningen gäller sålunda, att bl. a. stiftelser och sammanslutningar med huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförliga kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål erlægga arvsskatt enligt klass III i tariffen för skattens beräkning. Denna likställighet föreligger även i förhållande till församlingarna inom svenska kyrkan, vilka likaledes hänföras till klass III. Beträffande gåvobeskattningen gäller enligt 38 §, att samtliga de juridiska personer, vilka omförmälas i 3 § eller som vid arvsbeskattningen äro hänförliga till klass III, under vissa förutsättningar äro befriade från gåvoskatt. Gåvor till stiftelser och sammanslutningar med religiöst ändamål äro således i regel fritagna från gåvoskatt. Sådana stiftelser och sammanslutningar beröras ej heller av den år 1947 införda kvarlåtenskapsskatten. För egendom, som genom testamente eller såsom gåva tillfaller juridisk person med allmännyttigt ändamål, utgår nämligen icke kvarlåtenskapsskatt.

Den fråga, som här uppkommer till bedömning, är således närmast, huruvida de nuvarande bestämmelserna rörande arvsskatt för testamentslegat till sammanslutningar med religiöst ändamål kunna anses tillfredsställande. En jämförelse får därvid göras med den ställning, som i beskattningshänseende intages av andra likartade rättssubjekt. Kommittén kan ur denna synpunkt sett icke finna någon anledning till erinran mot ifrågavarande bestämmelser. Eftersom landsting, kommuner och andra menigheter (församlingar inom svenska kyrkan däri inbegripna) äro placerade i klass III, böra även kyrkor och andra rättssubjekt med religiöst ändamål hänföras till samma klass. De i några yttranden till kommittén uttalade önskemålen om en uppflyttning vid arvsbeskattningen av religiösa sammanslutningar från klass III till klass II bero sannolikt på ett förbiseende i så måtto, att de genom 1941 års förordning vidtagna ändringarna i klassindelningen icke beaktats. Numera förekomma icke några juridiska personer i klass II.

Kommitténs förslag synes ej heller i redaktionellt avseende behöva föranleda någon ändring av hithörande bestämmelser i arvsskatteförordningen. Därest kommitténs förslag genomföres, komma särskilda trossamfund och trossammanslutningar att inrymmas inom det mera vidsträckta begreppet sammanslutning med huvudsakligt syfte att främja religiöst ändamål. Det bör dock uppmärksammas, att — såsom i annat sammanhang närmare utvecklats — efter genomförandet av kommitténs förslag med kyrka kommer att avses endast sådana fall, där vederbörande lokalkyrka, domkyrka e. d. såsom ägare till viss för svenska kyrkan avsedd egendom anses utgöra juridisk person, varemot de nuvarande erkända samfundet av främmande trosbekännare, vilka enligt nu gällande bestämmelser anses ingå i begreppet kyrka, enligt förslaget ej skulle göra detta. Såsom framgår av vad nyss nämnts har detta emellertid i sak ej någon betydelse.

Emot kommitténs här återgivna uttalanden har ingen särskild erinran framställts i *yttrandena* över betänkandet.

Departementschefen. Icke heller jag finner anledning föreligga till ändring av gällande bestämmelser om de religiösa sammanslutningarnas ställning vid arvs- och gåvobeskattningen.

III. Lindring i skattskyldigheten för kyrkligt ändamål för dem, som ej tillhöra svenska kyrkan.

A. GÄLLANDE BESTÄMMELSER M. M.

Enligt 13 § förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsövning må de för särskilda kyrkliga förättningar stadgade avgifter till svenska kyrkan eller hennes prästerskap eller betjäning ej påföras främmande trosförvant i annat fall än att sådan förrettning blivit på hans egen begäran verkställd. I övrigt hänvisas i nämnda författningsrum till den lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning, som enligt lag den 16 oktober 1908 tillkommer vissa främmande trosbekännare. En bestämmelse av samma innebörd som i nyssberörda 13 § fanns redan i 1860 års religionsfrihetsförordning.

Genom nämnda lag av år 1908, sådan densamma lyder enligt lag den 2 juni 1950 (nr 282), har stadgats, att vid debitering av i slutlig eller tillkommande skatt ingående avgifter till svenska kyrkan eller hennes prästerskap, kyrkomusiker eller betjäning, vilka efter kyrkostämmas beslut eller eljest utdebiteras, skall iakttagas att för den till kommunal inkomstskatt beskattningsbara inkomsten dylika avgifter skola med endast hälften av det belopp, som eljest bort utgå, påföras medlemmar av sådan i riket befintlig församling av främmande kristna eller mosaiska trosbekännare, vilken äger rätt till offentlig religionsutövning. Vad sålunda stadgats skall dock gälla endast såvida de främmande trosbekännarna före den 1 januari det år, då debitering av de i slutlig skatt ingående avgifterna verkställs, i laga ordning övergått till eller eljest rättsligen tillhört och fortfarande tillhöra den främmande församlingen.

I ändamål att dylik lindring må tillgodokomma omförmälda främmande trosbekännare skall enligt nämnda lag intyg om deras namn och bostad ävensom därom att de under tiden från och med den 1 januari tillhört och fortfarande tillhöra den främmande församlingen av denna församlings föreståndare utfärdas och före april månads utgång tillställas vederbörande pastorsämbete, som har att före den 1 juni översända intyget, behörigen granskad, till vederbörande lokala skattemyndighet.

Beträffande lagens tillämpningsområde har stadgats den inskränkningen att, om avgifterna till prästerskapets avlöning äro grundade å löneregleringsresolution, fastställd enligt förordningen angående allmänt ordnande av prästerskapets inkomster den 11 juli 1862 eller å äldre konvention eller förning, eller om avgifterna till kyrkobetjäningens avlöning utgå efter andra grunder än dem, som äro stadgade för utgörande av allmän kommunalskatt, må nedsättning i dylika avgifter ej äga rum.

Den enligt 1908 års lag medgivna skattelindringen för främmande trosbekännare hänför sig således endast till sådana avgifter, som påföras för

den till kommunal inkomstskatt beskattningsbara inkomsten. Skattelindring är däremot ej medgiven beträffande avgifter, som utgå för fastighet.

Enligt en samtidigt med 1908 års lag utfärdad kungörelse ägde vederbörande församling att av allmänna medel undfå ersättning med belopp, motsvarande lindringen, där det avgiftsbelopp, för vilket befrielse åtnjutits, för året uppgått till sammanlagt minst 50 kronor.

Församlingarnas rätt till ersättning av statsmedel till följd av ifrågava-
rande skattelindring avskaffades emellertid genom beslut vid 1942 års riksdag.

I 1925 års religionsfrihetssakkunnigas betänkande angående vidgad rätt till utträde ur svenska kyrkan (SOU 1927:13) upptogs ånyo frågan om skattelindring för dem som ej tillhöra svenska kyrkan. Beträffande rätten till utträde ur svenska kyrkan föreslogo de sakkunniga, att den, som ville utträda, skulle kunna göra detta utan uppgivande av något trossamfund, till vilket han ville övergå. I fråga om skattskyldigheten föreslogo de sakkunniga, att lindring däri skulle beredas alla dem, som enligt de sakkunnigas förslag kunde komma att intaga en ställning utanför statskyrkan. Nedsättning skulle sålunda ske med hälften av de avgifter till kyrkliga ändamål, som utgingo på grundval av taxeringen till bevillning för inkomst av fast egendom, kapital eller arbete, dock med undantag för avgifter på grund av äldre lönerelgering. Skattelindring skulle däremot icke medgivas beträffande avgifter, som utgingo för fast egendom. Liksom enligt 1908 års lag förutsattes för erhållande av den föreslagna skattelindringen, att vederbörande sedan början av det år, då debitering av avgifterna verkställdes, icke tillhört svenska kyrkan. Ersättning skulle beredas församlingarna för den genom skattelindringen uppkommande förlusten, då densamma uppginge till minst 100 kronor. Såsom ett provisorium borde ersättningen utgå av kyrkofondens medel.

I remissyttrandena över 1925 års religionsfrihetssakkunnigas förslag kommo delade meningar till uttryck angående lämpligheten av förslagets genomförande i denna del. Förslaget har ej framlagts för riksdagen.

B. SAMBANDET MELLAN RÄTTEN TILL FRITT UTTRÄDE UR SVENSKA KYRKAN OCH RÄTTEN TILL LINDRING I SKATTSKYLDIGHETEN FÖR KYRKLIGT ÄNDAMÅL.

Inledning.

Den skattelindring, som enligt 1908 års lag tillkommer dem, som tillhöra av staten erkända samfund av främmande trosbekännare, motiverades vid sin tillkomst till stor del av billighetssynpunkter. *Dissenterskatteskommittén*, vars betänkande låg till grund för 1908 års lagstiftning, anförde sålunda bl. a., att vid bedömandet av frågan om främmande trosbekännares rätt till lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkan och hennes funktionärer billighetens grundsatser visserligen borde tillämpas och individernas reli-

giösa känslor tillbörligt beaktas, men att man icke finge bortse därifrån att Sveriges grundlagar hävdade såsom en statsangelägenhet den lutherska kyrkans upprätthållande ävensom att staten ålagt det svenska prästerskapet mångfaldiga rent borgerliga bestyr, vilka avsåge alla medborgare utan hänsyn till deras trosbekännelse. Även andra än statsreligionens bekännare måste följaktligen, yttrade kommittén, såsom statsborgare och medlemmar av kommunerna finna sig i att genom skattebidrag främja de statskyrkliga ändamålen i en av omständigheterna påkallad utsträckning. Såsom skäl för skattelindring åberopade kommittén vidare bl. a., att främmande trosbekännare hade skattskyldighet till såväl svenska kyrkan som egen församling samt att motsvarighet mellan skatteplikt och rösträtt icke föreläge. Skattelindringens begränsning till sådana kristna eller mosaiska trosbekännare, som i laga ordning övergått till eller eljest rättsligen tillhörde någon i riket befintlig, lagligen erkänd församling av främmande trosbekännare, motiverades av kommittén med att det eljest kunde befaras att personer blott för vinnande av lindring i skattskyldigheten anmälde sig till utträde ur kyrkan, särskilt när större utgifter för kyrkliga ändamål förestode.

1925 års religionsfrihetssakkunniga funno att hänsyn till religions- och samvetsfrihetens princip samt till den omständigheten, att personer, vilka icke tillhörde statskyrkan, måste förvägras rösträtt i kyrkliga angelägenheter, kunde åberopas till stöd för skattelindring åt alla dem, som enligt de sakkunnigas förslag kunde komma att intaga en ställning utanför statskyrkan. För vissa grupper bland dessa personer, nämligen de, som vore anslutna till annat trossamfund, kunde även det skälet åberopas, att de, om lindring ej medgäves, skulle bliva betungade med en dubbel avgiftsplikt till kyrkliga ändamål. Det skulle även enligt de sakkunnigas mening kunna anföras — och detta gällde samtliga grupper — att personer, som icke tillhörde statskyrkan, ej kunde antagas hava gagn eller åtminstone icke lika stort gagn av de statskyrkliga inrättningarna och den statskyrkliga verksamheten som kyrkans egna medlemmar, varför även ur denna synpunkt en lindring i avgifterna till sagda ändamål kunde anses böra av billighetsskäl medgivas ifrågavarande personer.

Gentemot de invändningar, som ur statsrättslig synpunkt kunde anföras mot den ifrågasatta reformen, nämligen den svenska kyrkans egenskap av statskyrka, anförde de sakkunniga, att statsmedborgarna icke kunde undandraga sig skyldigheten att indirekt, genom skatt till staten, understödja kyrkan men att det ställde sig något annorlunda med de avgifter som uttaxerades direkt till kyrkliga ändamål. Det statsändamål, som statskyrkan vore avsedd att fylla, låge nämligen på ett annat plan än andra statsändamål och kyrkans uppgift kunde rätt fyllas endast om och i den mån samhällsmedlemmarna personligen därvid medverkade. Men de, som ställde sig utom statskyrkan, hade icke och kunde icke ha samma personliga solidaritet med kyrkan som hennes egna medlemmar. Staten, som tilläte och auktoriserade denna deras ställning, finge därigenom anses hava medgivit, att statsändamålet i fråga icke hade samma betydelse för de utom

kyrkan varande som för de i kyrkan kvarstående. Under sådana förhållanden måste det anses möjligt för staten att, om goda skäl eljest talade därför, medgiva en differentiering i den direkta skattskyldigheten till statskyrkan och i den utsträckning omständigheterna påkallade befria dem, som ställde sig utom kyrkan, från den direkta skattskyldigheten till densamma. Förutsättningar för skattelindring måste dock vara, att den kunde ske utan att den statskyrkliga verksamhetens upprätthållande äventyrades och utan att de kvarstående kyrkomedlemmarnas berättigade intressen åsidosattes.

Mot en utsträckning av skattelindringen till andra personer än sådana, som tillhörde erkända trossamfund, hade även åberopats, att man borde söka garanti mot att dissenterlagens bestämmelser om rätt till utträde ur statskyrkan skulle utnyttjas i egennyttigt syfte. Ett sätt att förhindra utträde av ekonomiska motiv vore att låta dem, som utträdde utan att ansluta sig till annat trossamfund, erlægga vad man skulle kunna beteckna som en ersättningsskatt, nämligen en avgift till något annat allmänt ändamål, exempelvis undervisningsväsendet eller samhällets barnavård, med belopp motsvarande den lindring, de erhöle i de kyrkliga utskylderna. En sådan anordning skulle emellertid på en omväg upphäva den skattedifferentiering, som de sakkunniga ansåge vara motiverad.

På grund av vad sålunda anförts anslöto sig de sakunniga principiellt till den meningen, att lindring i kyrkliga utskylder borde beredas alla dem, som enligt de sakkunnigas förslag kunde komma att intaga en ställning utanför statskyrkan.

Dissenterlagskommittén.

Den motivering, som legat till grund för nu gällande bestämmelser i ämnet, kunde enligt dissenterlagskommitténs mening icke anses helt överensstämma med nutida uppfattning. Att den som utträtt ur svenska kyrkan och anslutit sig till annat trossamfund ej borde delta i täckandet av sådana utgifter, som uteslutande föranleddes av svenska kyrkans religiösa verksamhet och som sålunda uteslutande sammanhänge med tillhörigheten till svenska kyrkan, syntes kommittén vara en ofrånkomlig konsekvens av religionsfrihetens princip. Detta kunde alltså ingalunda betraktas som en av enbart billighetsskäl lämnad eftergift, låt vara att även billighetsskäl talade i samma riktning. Någon större meningsskiljaktighet syntes numera knappast råda på denna punkt. Kommittén kunde i detta avseende hänvisa till de över religionsfrihetssakkunnigas förslag avgivna remissyttrandena. Den kritik, som i flera av dessa yttranden riktats mot den av de sakkunniga föreslagna utvidgningen av skattelindringen beträffande kyrkliga ändamål, hade sålunda närmast gällt skattelindringen för dem som ej anslutit sig till annat trossamfund. Kommittén funne på grund av det anförda icke erforderligt att närmare än som skett utveckla skälen för att skattelindring med avseende å avgifterna till svenska kyrkan borde medgivas dem som tillhörde annat trossamfund.

Mera tveksam tedde sig för kommittén frågan om skattelindring för dem som stode utanför svenska kyrkan utan att tillhöra annat trossamfund. Även den ståndpunkt, som sådana personer intoge, kunde bero på samvetsskäl. Det skulle emellertid kunna invändas, att en livsuppfattning, som toge sig dylika uttryck, icke med samma fog och i lika hög grad kunde förtjäna respekt som en av religiös övertygelse föranledd övergång från svenska kyrkan till annat trossamfund. Vidare kunde framhållas att religiös verksamhet sedan gammalt intagit en särställning i jämförelse med övrig verksamhet med allmännyttigt syfte. Enligt kommitténs mening vore, på sätt kommittén uttalat i sin motivering för en utsträckning av skattefriheten för religiösa sammanslutningar, den religiösa verksamhet, vilken såsom helhet betraktad kunde anses vara av kyrklig karaktär, i hög grad samhällsgagnande. Det skulle därför kunna göras gällande, att ett avståndstagande från eller ligkiltighet för detta allmänna intresse icke borde föranleda skattelindring. Ytterligare kunde invändas, att den, som utträtt ur svenska kyrkan utan att ansluta sig till annat trossamfund, icke finge vidkännas några utgifter av det slag, som med skattskyldigheten till svenska kyrkan avsåges. En åt sådana personer medgiven skattelindring skulle alltså för dem innebära en förmån, vilken ej komme andra till del. Att detta kunde väcka betänkligheter vore förståeligt. Frågan måste emellertid ses i samband med spörsmålet om rätten till fritt utträde ur svenska kyrkan. Ansåges rätten till sådant utträde böra genomföras, vilket kommittén förordat, måste det enligt kommitténs uppfattning vara principiellt oriktigt att av de utträdde kräva bidrag till täckande av kostnaderna för kyrkans religiösa verksamhet. Ett utträde med bibehållande av samma ekonomiska förpliktelser gentemot kyrkan som före utträdet ålegat den utträdande kunde icke sägas vara fullt fritt. Att märka vore även, att den utträdde vid ett bibehållande av skattskyldigheten till svenska kyrkan komme i ett sämre läge än före utträdet, i det avseendet att han icke ägde möjlighet att delta i bestämmandet av de utgifter, till vilka han finge bidra. Å andra sidan funnes det visst fog för den uppfattningen att även den, som utträtt ur svenska kyrkan utan att ansluta sig till annat trossamfund, hade något gagn av den kyrkliga verksamheten. Jämväl för en sådan person kunde det anses vara till fördel att leva i ett samhälle med religiöst ordnade förhållanden. Så kunde man i varje fall se saken ur allmän synpunkt. Det syntes emellertid icke kunna förnekas, att den religiösa verksamheten icke hade samma betydelse för en sådan person som för den, vilken tillhörde svenska kyrkan eller ett annat trossamfund. Ett bibehållande av skattskyldigheten måste vidare anses innebära, att kyrkan i ifrågavarande avseende tillerkändes ett företräde framför andra trossamfund, något som ej syntes vara i överensstämmelse med nutida uppfattning.

På grund av det anförda ansåg dissenterlagskommittén rätten till utträde ur svenska kyrkan böra åtföljas av skattelindring till kyrkliga ändamål för den utträdde även i de fall, då vederbörande ej anslutit sig till annat trossamfund.

Dissenterlagskommittén framhöll, att det givetvis vore av vikt, att bestämmelserna om skattelindring för ur svenska kyrkan utträdde personer utformades på sådant sätt att desamma icke direkt uppmuntrade till utträde av ekonomiska motiv. Kommittén hade icke förbisett, att, om skattelindring tillerkändes envar, som begagnade den föreslagna vidgade rätten till utträde ur svenska kyrkan, detta kunde i än högre grad locka till utträde än man tänkt sig vid tillkomsten av 1908 års lagstiftning. Visserligen torde väl den åsyftade skattelättnaden i allmänhet bliva relativt obetydlig, men församlingar funnes dock, särskilt på landsbygden, där utdebiteringen till kyrkliga ändamål vore ganska hög, och det kunde tänkas, att en och annan i en dylik församling boende skulle vilja begagna utvägen att utträda ur svenska kyrkan för att därigenom minska sin samlade skattebörd.

I detta sammanhang erinrade dissenterlagskommittén om att frågan om införande av en ersättningsskatt för dem, som utträda utan att ansluta sig till annat trossamfund såsom kompensation för skattelindringen, för att förhindra utträde av ekonomiska motiv ingående diskuterats av religionsfrihetssakkunniga. Mot införandet av en sådan skatt hade religionsfrihetssakkunniga bl. a. anfört följande. Genom ersättningsskatten skulle på en omväg upphävas den skattedifferentiering, som de sakkunniga ansett vara motiverad, och ersättningsskatten skulle även i praktiken medföra allvarliga olägenheter. Den kunde svårligen utmätas annorlunda än i förhållande till storleken av de avgifter från vilka vederbörande erhölet befrielse. Man kunde nämligen med hänsyn till den växlande storleken av utdebiteringen för kyrkliga ändamål inom olika församlingar och under olika år icke tänka sig något i förväg fixerat avgiftsbelopp. De personer, varom här vore fråga, skulle således allttjämt få betala belopp, vilkas storlek bleve beroende av de i kyrkan kvarstående församlingsmedlemmarnas beslut, i vilka de icke finge deltaga. I den mån statsmedel av skattenatur användes för fyllande av den brist i församlingarnas kassor, som uppstått genom utträdet, måste de utträdande deltaga även i dessa medels anskaffande och komme då utträdet att medföra en ökad skattskyldighet. Vidare vore det att befara, att en dylik ersättningsskatt kunde leda till disposition av skattemedel för tillfredsställande av behov, som eljest icke skulle ha utsikt att bliva tillgodosedda. Den inflytande ersättningsskatten måste nämligen på något sätt användas, under det att den i församlingarnas kassor uppkommande bristen i allt fall måste fyllas. Slutligen hade framhållits, att uppbörden och redovisningen av ifrågavarande avgiftsbelopp skulle medföra besvär och kostnader, som ofta nog icke komme att stå i proportion till beloppens storlek. De sakkunniga hade på grund av det anförda ansett sig böra låta tanken på införandet av en ersättningsskatt falla.

Dissenterlagskommittén höll före, att så starka praktiska skäl talade emot införande av en ersättningsskatt, att detta ej borde ifrågakomma. Därvid anslöt sig kommittén till de synpunkter, som anförts av religions-

frihetssakkunniga. Därjämte framhöll kommittén, att den syn på ersättningskatten, varåt tidigare givits uttryck, ej vore så omedelbart tillgänglig för gemene man, att man kunde räkna med allmän förståelse för densamma. Sannolikt skulle en dylik skatt i många fall uppfattas såsom ett förfarande, avsett att på en omväg hålla de ur kyrkan utträdde bundna vid de förpliktelser, mot vilka de i religionsfrihetens namn reagerade.

Dissenterlagskommittén anförde vidare, att det förefölle kommittén som om införandet av systemet med skatt vid källan borde föranleda en tillbakaflyttning av den för skattelindringens inträdande avgörande tidpunkten. Det syntes sålunda rimligt, om såsom villkor för skattelindring krävdes, att vederbörande under hela det kalenderår, varunder den beskattade inkomsten åtnjutits, icke tillhört svenska kyrkan. Skattelindring skulle då tillkomma den, som sedan början av det kalenderår som närmast föregått taxeringsåret, icke tillhört svenska kyrkan. Enär de uppördsterminer, som komme närmast efter avräkningen mellan den slutliga och den preliminära skatten, infölle först under året efter det, då taxering och debitering ägt rum, medförde den av kommittén sålunda föreslagna ändrade tidsbestämningen, att verkningarna av rätten till skattelindring framträdde först under tredje året efter utträdet ur svenska kyrkan. Den ändrade tidsbestämningen samt det förhållandet, att skattelindringen inverkade först å den slutliga skattens beräkning, syntes kommittén ändamålsenliga även i så måtto, att den ekonomiska fördelen av utträdet därigenom förskötes framåt i tiden, i jämförelse med vad som gällde enligt nuvarande bestämmelser. Någon ytterligare sådan förskjutning kunde kommittén däremot icke förorda. Ej heller ansåge sig kommittén böra ifrågasätta andra lagstiftningsåtgärder i syfte att förebygga utträde ur svenska kyrkan av ekonomiska motiv. Kommittén hölle dock icke för sannolikt, att utträde ur svenska kyrkan i syfte att därigenom vinna ekonomiska fördelar skulle, om kommitténs förslag genomfördes, komma att ske i någon mera betydande utsträckning. Att stå utanför svenska kyrkan medförde ju en särställning bl. a. så till vida, att förlust av rösträtt såväl vid prästval som i kyrkliga ärenden i övrigt inträdde. Betydelsen av de återhållande momenten i fråga om utträdet ur svenska kyrkan borde icke underskattas. I Finland och Norge, där en motsvarande rätt redan förefunnes, hade denna rätt ej heller begagnats i någon mera avsevärd omfattning. Det borde härvid även uppmärksammas, att den skattelindring, som i vårt land genom 1908 års lag bereddes medlemmar av erkända församlingar av främmande trosbekännare, icke i någon större utsträckning lockat till utträde ur kyrkan.

Enligt kommitténs förslag skulle alltså skattelindring tillkomma den, som sedan början av det kalenderår som närmast föregått det, då debitering av de i slutlig skatt ingående avgifterna verkställdes, icke tillhört svenska kyrkan. Beträffande den, som förut ej tillhört svenska kyrkan men inträtt däri, finge denna bestämmelse den innebörden, att förmånen av

skattelindring upphörde tämligen snart efter det att inträdet i kyrkan ägt rum. Redan vid den debitering, som verkställdes närmast efter det att debiteringsförrättaren erhållit kännedom om inträdet i kyrkan, skulle sålunda vederbörande påföras full kyrklig skatt. Att därigenom uppstode en olikformighet i jämförelse med den tid, efter vilken skattelindring medgäves vid utträde ur kyrkan, kunde enligt kommitténs mening icke möta betänkligheter. Den omständigheten, att skattelindring efter utträde ur svenska kyrkan till förebyggande av missbruk medgäves först vissa år efter utträdet, torde ej böra föranleda därtill att efter inträdet i kyrkan uttagandet av full kyrklig skatt skulle i motsvarande mån framflyttas. Uppenbart vore även, att införandet av större likformighet härutinnan skulle rent tekniskt komplicera förfarandet.

Beträffande frågan om vilka som böra åtnjuta skattelindring framhöll dissenterlagskommittén, att den skattelindring, varom här vore fråga, grundade sig på skäl, som närmast hade samband med vederbörandes personliga förhållande till svenska kyrkan, och därvid i främsta rummet på ett hänsynstagande till religions- och samvetsfrihetens krav. Sådana skäl kunde icke åberopas beträffande de juridiska personerna. Det torde därför i allmänhet icke finnas anledning att ifrågasätta skattelindring för juridiska personer.

Emellertid skulle det kunna tänkas, fortsatte kommittén, att skäl för skattelindring föreläge beträffande vissa sådana juridiska personer, för vilka inkomsten, där den över huvud taget beskattades, endast vore underkastad enkelbeskattning samt denna beskattning av praktiska skäl vore lagd på den juridiska personen och icke på dess delägare eller medlemmar eller på dem, som eljest i sista hand finge del av inkomsten. Kommittén åsyftade här religiösa sammanslutningar av utom svenska kyrkan stående personer samt stiftelser med ändamål att främja religiös verksamhet utom kyrkan. I detta hänseende erinrade kommittén om att kommittén föreslagit viss utvidgning av skattefriheten för dylika rättssubjekt. Enligt förslaget skulle sålunda sådana »särskilda trossamfund och trossammanslutningar», vilka utövade kyrklig verksamhet, erhålla skattefrihet vid kommunalbeskattningen för annan inkomst än av fastighet och av rörelse och vid statsbeskattningen för annan inkomst än av rörelse. Stiftelser med religiösa ändamål hade i den av kommittén föreslagna författningstexten icke uppräknats bland de från skattskyldighet frikallade rättssubjekten. Därest kommitténs förslag rörande skattefriheten för religiösa sammanslutningar genomfördes, torde emellertid åt »särskilda trossamfund och trossammanslutningar» donerade fonder, även om dessa blivit taxerade såsom självständiga stiftelser, i stor utsträckning komma i åtnjutande av skattefrihet, ehuru något uttryckligt stadgande härom ej meddelats. På grund härav funne kommittén icke erforderligt att föreslå lindring för rättssubjekt av ifrågavarande slag beträffande skatt å sådan inkomst, som enligt kommitténs förslag skulle komma att beskattas. Vad anginge så-

dana kyrkliga avgifter, vilka utginge för fastighet, innebure kommitténs förslag av skäl, som i det följande komme att närmare utvecklas, över huvud taget icke någon lindring i dylika avgifter.

Dissenterlagskommittén framhöll vidare, att en särskild fråga i detta sammanhang vore, huruvida skattelindring borde tillkomma oskift dödsbo efter person, som icke tillhört svenska kyrkan. Skäl kunde anföras såväl för som emot skattelindring för sådana dödsbon. Ett skäl, som talade för skattelindring för dödsbo efter person, som ej tillhört svenska kyrkan, vore givetvis önskvärdheten av att dödsboets skattskyldighet icke gjordes mera vidsträckt än den avlidnes. Härvid erinrade kommittén om att oskift dödsbo i flera avseenden vid beskattningen likställts med fysisk person. Oskifta dödsbon erlade sålunda enligt 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt skatt till staten efter samma skala som fysiska personer. Ett dödsbo erhöle vid taxeringen året efter dödsfallet ortsavdrag med samma belopp som skulle ha medgivits den avlidne, om han fortfarande levt. Om dödsboet under året efter det, då dödsfallet inträffade, fortfarande vore oskiftat, åtnjötes emellertid vid den därpå följande taxeringen i regel icke ortsavdrag.

Med hänsyn till dessa bestämmelser skulle det kunna göras gällande, att oskift dödsbo efter person, som ej tillhört svenska kyrkan, borde erhålla lindring i den skatt, som påfördes på grund av taxering året efter dödsfallet. Den beskattade inkomsten bestode då till större eller mindre del av den avlidnes inkomst. Däremot syntes svårt att försvara skattelindring för dödsbo, som varit oskiftat i flera år. Såsom framginge av 49 § kommunalskattelagen bortsåges beträffande sådant dödsbo redan vid taxeringens bestämmande mera från den avlidnes personliga förhållanden, och dödsboet erhöle ortsavdrag endast i vissa särskilt angivna fall och endast efter beskattningsnämnds beprövande. Medgäves skattelindring för dödsbo utan begränsning till första året efter dödsfallet, syntes detta fördenskull endast kunna motiveras med att därigenom vunnnes en förenkling i förfarandet och att de flesta dödsbon rätt snart bleve skiftade. Emellertid funnes såsom tidigare nämnts även skäl, som talade emot att oskift dödsbo över huvud taget erhöle skattelindring. Häremot talade givetvis främst den omständigheten, att oskift dödsbo vore att betrakta såsom juridisk person. Då den ifrågavarande skattelindringen vore motiverad av hänsyn till religions- och samvetsfrihetens krav samt således sammanhängde med den avlidnes personliga ställning till svenska kyrkan, kunde det otvivelaktigt göras gällande, att någon grund för skattelindring ej förefunnes beträffande ett dödsbo. Det kunde ej heller tagas för givet, att i ett dödsbo funnes delägare, som själva vore berättigade till skattelindring i förevarande avseende. Vid sitt överbäggande av skälen för och emot skattelindring för oskift dödsbo hade kommittén stannat för att låta de principiella skälen eller alltså de, som talade emot skattelindring, väga tyngst. Kommittén föresloge således, att skattelindring icke medgäves oskift dödsbo. Därvid

hade kommittén även beaktat, att skattelindring för senare år än det första efter dödsfallet ej gärna kunde ifrågakomma samt att ett medgivande av skattelindring endast beträffande det första året efter dödsfallet skulle tekniskt komplicera förfarandet.

Skattelindring skall alltså enligt kommitténs förslag endast tillkomma fysiska personer.

Rörande frågan om vilka skatteformer lindringen bör avse erinrade dissenterlagskommittén om att enligt nu gällande bestämmelser lindring medgaves i sådana avgifter, som påfördes för den till kommunal inkomstskatt beskattningsbara inkomsten. Lindring medgaves däremot icke i sådana avgifter, som utginge för fastighet. Undantagna från lindring vore vidare avgifter till prästerskapets avlöning grundade å löne-regleringsresolution enligt 1862 års förordning eller å äldre konvention eller förening, ävensom sådana avgifter till kyrkobetjäningens avlöning, vilka utginge efter andra grunder än dem som för utgörande av allmän kommunalskatt vore stadgade.

Dissenterlagskommittén påpekade, att spørsmålet huruvida lindring borde ifrågakomma beträffande kyrkliga avgifter för fastighet behandlats av religionsfrihetssakkunniga, vilka därvid mot en sådan utsträckning av området för skattelindringen anfört flera skäl. Sålunda hade bl. a. framhållits, att en fastighet representerade en kapitaltillgång, som i regel gäve avkastning i varje ägares hand. Det vore denna påräkneliga inkomst, som underkastades objektbeskattning i form av garantiskatt å en beräknad inkomst. Denna beräknade inkomst, som motsvarade ett slags jord- eller kapitalränta, vore således icke i samma grad som annan inkomst knuten vid fastighetsägarens person eller beroende av hans personliga arbete. Vidare anfördes, att förekommande objektsskatter kunde inverka på en fastighets värde. Om en person köpt en fastighet, som vore belastad med objektsskatt, finge man antaga, att priset bestämts med hänsyn tagen därtill. En dylik köpare syntes sedermera ej med fog kunna göra anspråk på lindring i en på fastigheten vilande objektsskatt till kyrkliga ändamål under åberopande av sin personliga ställning till svenska kyrkan. De sakkunniga framhöllo slutligen, att tillämpningen av en dylik skattelindring understundom kunde möta praktiska svårigheter, bl. a. i de fall då en fastighet växlade ägare eller tillhörde olika ägare vilka icke intoge samma kyrkliga status. De sakkunniga funno sig av dessa skäl icke kunna tillstyrka, att skattelindringen utsträcktes att gälla avgifter för fast egendom. I vad religionsfrihetssakkunniga sålunda anfört kunde dissenterlagskommittén för sin del i allt väsentligt instämma. Kommittén ville därvid särskilt understryka vad de sakkunniga yttrat om objektsskatternas betydelse för fastighetsvärdena. I likhet med de sakkunniga ansåge sig sålunda kommittén icke kunna förorda, att skattelindring medgaves beträffande sådana avgifter som påfördes för fastighet.

Vad angår avgifterna till prästerskapets avlöning grundade å löneregleringsresolution enligt 1862 års förordning eller å äldre konvention eller förening, vilka avgifter enligt nuvarande bestämmelser äro undantagna från skattelindring, har kommittén inhämtat att någon sådan äldre löne-reglering numera icke funnes i tillämpning. Detta undantag vore sålunda icke längre erforderligt.

Slutligen undantagas enligt nuvarande bestämmelser från skattelindring avgifter till kyrkobetjäningens avlöning, vilka utgå efter andra grunder än dem, som äro stadgade för utgörande av allmän kommunalskatt. Då den nu medgivna, liksom även den av kommittén föreslagna skattelindringen ju endast avser sådana avgifter, som påföres för till kommunal inkomstskatt beskattningsbar inkomst har det syntts dissenterlagskommittén, som om även detta undantag kunde utgå.

Remissyttrandena över dissenterlagskommitténs förslag.

I ett flertal remissyttranden har dissenterlagskommitténs framställning i förevarande del underkastats kritisk granskning.

Kammarkollegiet har först vänt sig mot kommitténs uppfattning att svenska kyrkan är ett trossamfund, av vilket medborgarna äro tvångsanslutna medlemmar. Kollegiet har däremot ansett obestriddigt, att alla medborgare måste vara medlemmar av en kyrklig kommun (församling) och att de därmed bleve skattskyldiga till denna. Härefter har kollegiet fortsatt:

Det tvång i religiöst hänseende, som möjligen skulle kunna sägas ligga i ett dylikt medlemskap med åtföljande skatteplikt till kommunen, förstärkes i så fall genom att medborgarna i gemen ha att med sin kronoskatt bidra i övrigt till det svenska kyrkoväsendets upprätthållande.

Det synes kollegiet icke kunna råda någon tvekan om att det för staten bör vara en angelägen uppgift att verka för det religiösa livets vidmakthållande och befrämjande i landet. Några befogade invändningar lära ej heller kunna framföras mot den ordning och det sätt, varpå staten själv eller genom sina kyrkliga kommuner utövar denna sin verksamhet. Att den svenske medborgaren måste lämna bidrag till verksamhetens bedrivande är därför självfallet och detta i likhet med vad fallet är i fråga om det svenska skolväsendet oberoende av om han mer eller mindre begagnar sig av de förmåner och rättigheter, som av staten och kommunerna erbjudas honom. Det synes i detta hänseende finnas lika litet anledning att medgiva skattefrihet för den som säger sig vilja av religiösa skäl »utträda ur svenska kyrkan» som för den som på grund av samvetsbetänkligheter anser sig ej kunna underkasta sig militär utbildning eller på annat sätt lämna bidrag till försvarsväsendets upprätthållande. Eftergift i detta hänseende synes i varje fall ej kunna vara motiverad för andra medborgare än dem, som till följd av sitt medlemskap i särskilda trossamfund ha utgifter för detta och därför redan nu erhålla viss lindring i sin skattskyldighet till den kyrkliga kommunen.

Två ledamöter av kollegiet ha i särskilt yttrande anfört:

Onekligen kan det sägas, att det föreligger ett väsentligt tvång, när medborgaren nödgas att betala skatt till en samhällsinstitution, som han ogil-

lar eller vars verksamhet han helst såge organiserad på ett annat sätt. Något *samvetstvång* utövas dock icke härigenom. Tanken att skattskyldigheten till stat och kommun skulle innebära ett sådant tvång avvisades redan av den kristna religionens stiftare.

Den skattefrihet, som för närvarande finnes för främmande trosbekännare, kan teoretiskt försvaras på så sätt, att staten finner dessa samfunds religiösa verksamhet vara av sådan art att den bör underlättas och för detta ändamål till dem avstår viss beskattningsrätt. Om befrielse från skatt till den kyrkliga primärkommunen är den lämpligaste formen för sådant understöd, kan diskuteras. Väl så lämpligt synes numera, sedan fordran på alla medlemmars bekännelsetrohet eftergivits inom statskyrkan, vara att medel ansloges till samfunden av den allmänna kyrkoavgiften, med bibehållen full skattskyldighet till den kyrkliga kommunen för dissenter.

Om understöd till dissenterförsamlingar teoretiskt kan försvaras genom att deras verksamhet finnes nyttig ur statens synpunkt, har dissenterlagskommittén däremot icke lämnat någon godtagbar motivering för att vissa medborgare skulle kunna undandraga sig en del av sin skattskyldighet till den kyrkliga kommunen endast genom anmälan om utträde ur kyrkan. Sådan befrielse låter icke förena sig med kyrkans bibehållande såsom statsinstitution. En undersökning visar också att en motsvarande befrielse ej behöfve inträda om statskyrkan upphörde och staten understödde kyrkorna genom anslag. De kyrkliga kommunerna måste då upphöra och deras borgerliga uppgifter övertagas av de borgerliga kommunerna. Såväl kommunal- som statsbeskattningen bleve lika för alla medborgare oberoende av deras religiösa inställning. Då bidragen till kyrkorna komme att utgå av statsmedel, bleve skyldigheten att deltaga i dessa bidrag densamma för alla medborgare.

Kommitténs förslag i nu ifrågakommande del avstyrkes bestämt.

Statskontoret har, under återopande av i stort sett samma synpunkter som kammarkollegiet, anfört att skattelindring för dissenter i princip icke borde ifrågakomma. Ämbetsverket har dock ej velat förorda, att inskränkning skulle göras i de förmåner, som sedan tillkomsten av 1908 års lag åtnjutits av de främmande trossamfunden.

Verkschefen och två ledamöter ha varit av skiljaktig mening och anslutit sig till kommitténs uppfattning samt fäst uppmärksamheten på att utträdet ur svenska kyrkan medför förlust av rösträtt i den kyrkliga kommunen.

Länsstyrelsen i Stockholms län har ansett tveksamt, huruvida religionsfrihetens princip borde förlänas sådan räckvidd, att varje person, som frisade sig från gemenskap med kyrkan, därmed också skulle anses äga ett grundat anspråk på befrielse från eller lindring i de bördor, samhället pålade sina medlemmar för religionsvården.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har starkt ifrågasatt det lämpliga i att meddela personer, som utträtt ur kyrkan utan att ansluta sig till annat samfund, skattebefrielse. Länsstyrelsen har härvid återopat de skäl, som anförts av kyrkofullmäktige i Mamö, vilka yttrat bl. a.:

Dissenterlagskommittén påpekar med all rätt, att det även för dessa personer, oavsett deras privata uppfattning i religiösa frågor, kan anses vara en fördel att få leva i ett samhälle med i religiöst avseende ordnade

förhållanden. Att därvid kyrkan gives ett visst företräde framför andra trossamfund beror helt enkelt därpå, att hon är det samfund, som staten tar i sin tjänst, när den vill bereda religionsvård åt sina medlemmar. Det står dessutom de utträdde fritt dels att när som helst återinträda i kyrkan och dels att — även utan att inträda i kyrkan — taga i anspråk alla de förmåner, som staten genom kyrkan erbjuder åt samtliga sina medborgare och detta utan att det kan bli tal om vare sig en särskild avgift härför eller om en retroaktiv avgift för de år, under vilka skattelindring åtnjutits.

När staten känner såsom sin uppgift att sörja för sina medlemmars religionsvård och härför begagnar svenska kyrkan såsom sitt organ synes det vara principiellt riktigt, att envar, som icke tillhör annat av staten erkänt trossamfund, lämnar ekonomiskt bidrag härtill, vare sig han vill taga denna vård i anspråk eller ej. Att här åberopa religionsfrihetsprincipen torde ej vara riktigt. Bortsett från det faktum, att de ur kyrkan utträdde ändå i form av statsskatt skulle komma att i någon mån bidraga till hennes verksamhet, eftersom de församlingar, vilka såsom en följd av den föreslagna skattelindringen drabbas av minskning i sina inkomster skulle få dessa ersatta av statsmedel, kan ju samma skäl för skattelindring åberopas exempelvis av dem, som på grund av samvetskval icke anse sig kunna deltaga i landets försvar. Det kan inte gärna tillåtas envar enskild medborgare att under hänvisning till religionsfrihetsprincipen efter eget gottfinnande undandraga sig viss del av den skatt, som genom statens egna åtgärder kommer att påvila medborgarna. Härtill kommer att det synes föga tilltalande att en person av rent ekonomiska skäl skulle kunna frestas till utträde ur den kyrka, som i detta sammanhang utgör statens organ för religionsvård.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört, att grunden för skattelindringen icke borde sökas i hänsyn till samvetsfrihetens princip utan finge hänföras till rena billighetsskäl. Länsstyrelsen har därför avstyrkt skattelindring för dem som lämna kyrkan utan att ingå i annat religionssamfund.

Domkapitlet i Uppsala har anfört:

Domkapitlet finner sig ej fullt övertygat av kommitténs argumentering för dess slutliga ställningstagande beträffande de utanför varje trossamfund stående. Man torde kunna hävda, att också de hava ett allmänt medborgerligt intresse av den svenska folkkyrkans existens och verksamhetsmöjlighet. Och vidare lär det få anses mindre tillbörligt, om utträde ur svenska kyrkan de facto skulle betingas av ekonomiska grunder, åsyftande en personlig utgiftsbesparing. Å andra sidan torde det ej kunna bestridas, att utkrävandet av oavkortad kyrkoskatt kan betecknas såsom visst tvång mot dem som av personliga *övertygelseskäl* utträda ur svenska kyrkan, utan att vilja ingå i något annat trossamfund. Med hänsyn till det senast sagda finner sig domkapitlet icke böra motsätta sig kommitténs förslag i förevarande avseende.

Även *domkapitlet i Skara, Strängnäs och Karlstad* ha givit uttryck åt tvekan beträffande det befogade i en skattelindring för dem, som utträda ur svenska kyrkan utan att ingå i annat trossamfund.

Domkapitlet i Lund har ifrågasatt, om med hänsyn till omfattningen av prästerskapets borgerliga uppgifter skattelindring över huvud vore motiverad, men tillagt att möjligen en mindre skattelindring kunde tänkas för personer tillhörande annat trossamfund.

*Taxeringsnämndsordföranden*s riksförbund har ansett sig icke kunna biträda förslaget om skattelindring för alla personer, som anmält sitt utträde ur svenska kyrkan. Så länge svenska kyrkans organisation och verksamhet vore att anse såsom ett statsintresse, vore det även statens obestriddiga rätt att av samtliga medborgare utkräva bidrag till denna verksamhet. Därest något undantag härifrån över huvud taget ansåges böra ifrågakomma, syntes detta böra omfatta endast sådana statsmedborgare, som tillhörde trossamfund, vilkas verksamhet i huvudsak sammanföle med svenska kyrkans och vars medlemmar kunde förutsättas lämna bidrag i jämbördig grad till dessa samfund.

Allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse har sagt sig icke kunna förorda någon skattelindring för dem som utträtt ur svenska kyrkan utan att tillhöra annat trossamfund.

En motsatt mening har hävdats av *juridiska fakulteten vid Uppsala universitet*, som anfört:

Det vill synas, som om en konsekvent tillämpning av religionsfrihetens princip ovillkorligen måste medföra, att de, som utträtt ur svenska kyrkan, befrias från alla ekonomiska skyldigheter mot henne. Av praktisk-tekniska hänsyn betingade villkor kunna väl få fördröja tidpunkten för skattebefrielsens inträde, men att en sådan bör inträda, så snart detta låter sig utan praktisk-tekniska olägenheter genomföra, synes ovedersägligt. Om den utträdde inträder i ett annat samfund eller såsom konfessionslös ställer sig utanför varje trosgemenskap, måste här vara irrelevant: religionsfrihet måste också innebära frikallelse från skyldighet att personligen underhålla ett samfund, som man icke tillhör.

Apostoliske vikarien för Sverige har uttalat sig för ett upphävande av den skattskyldighet till statskyrkliga ändamål, som för närvarande åligger medlemmar av utanför statskyrkan stående trossamfund.

Grekisk-katolska ortodoxa församlingen i Stockholm har ansett, att lindringen i skattskyldigheten för dem, som icke tillhöra svenska kyrkan, borde utsträckas, såvida icke fullständig befrielse från skattskyldighet till svenska kyrkan kunde erhållas.

Några remissinstanser ha diskuterat frågan om införande av en ersättningsskatt för de konfessionslösa. En sådan skatt har förordats av *kammarrätten* och *Linköpings domkapitel*. *Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet* och *Taxeringsnämndsordföranden*s riksförbund ha däremot ansett, att någon ersättningsskatt icke bör införas.

Av dem som förordat införandet av en ersättningsskatt har *kammarrätten* (tjänsteförrättande presidenten och två ledamöter) anfört, att ämbetsverket icke varit övertygat om att en sådan skatt måste utmätas i förhållande till storleken av de avgifter, från vilka vederbörande erhållit befrielse. Då det gällt att bestämma storleken av skattelindringen för dissenters hade en schablon använts, nämligen nedsättning av skatten med hälften, vilken schablon framkonstruerats med stöd av mycket lösliga beräkningar. Ifrågasättas kunde om icke analogivis även »ersättningsskattens» storlek kunde

bestämmas schablonmässigt. En sådan möjlighet vore exempelvis, att skatten bestämdes i proportion till vederbörandes till kommunal inkomstskatt beskattningsbara inkomst. Då skatten icke finge hava karaktären av kyrkoavgift, borde givetvis dess storlek ej vara beroende av utdebiteringen i den statsskyrkoförsamling den skattskyldige skulle hava tillhört, om utträde ej ägt rum, utan skatten borde bestämmas efter en för hela riket gemensam norm. Om skatten anordnades efter enkla linjer, behövde debiteringen ej vålla stor svårighet; förbises borde ej att även uträkningen av skattelindringen för dissenters torde orsaka något besvär. Om, såsom de religionssak-kunniga förmodade, kostnaderna icke komme att stå i proportion till skattebeloppens storlek, så torde just det resultat hava vunnits som med skattens införande eftersträvades; i den mån antalet utträden ur statskyrkan minskades, hindrades reducering av skatteunderlaget inom församlingarna. Konsekvensen syntes bjuda, att sådan skatt även borde uttagas vid utträden ur särskilt trossamfund utan att inträde skedde i annan sådan kyrklig gemenskap eller i statskyrkan. Sådan skatt borde måhända även träffa dem, som från utlandet inflyttade till Sverige utan att här inträda i något religions-samfund. Eller med andra ord: skatten kanske borde konstrueras så att den utgjordes av var och en, som icke tillhörde statskyrkan eller särskilt trossamfund.

Tre ledamöter av kammarrätten ha varit skiljaktiga och icke velat förordna en skatt å personer som icke tillhöra något trossamfund. En sådan skatt skulle enligt deras mening bliva en alltför vidlyftig anordning i förhållande till de fördelar som därmed skulle kunna vinnas. Därtill komme, att då de särskilda trossamfundet enligt förslaget skulle sakna beskattningsrätt, ersättningsskatten i vissa fall skulle utgöra ersättning för en frivillig medlemsavgift och utgå utan hänsyn till att skattebetalaren iklätt sig skyldighet att betala en liknande medlemsavgift till en sammanslutning, som icke erkändes såsom trossamfund.

Det hör i detta sammanhang nämnas, att förstnämnda två ledamöter i särskilda vid kammarrättens utlåtande över dissenterskatteutredningens betänkande fogade yttranden förklarar sig frånträda det av kammarrätten i yttrandet över dissenterlagskommitténs betänkande framförda förslaget om införande av en ersättningsskatt. Den ene ledamoten har därvid åberopat att utredningen frångått den individuella skattelindringens princip och förordat s. k. kollektiv skatteåterbäring, medan den andre ledamoten åberopat vad utredningen anfört om de lokala skattemyndigheternas arbetsbörda.

Linköpings domkapitel har anfört, att det syntes domkapitlet oförenligt med statens samhällsvårdande åliggande, att medborgarna uppmuntrades till utträde ur kyrkan genom en lockande skattebefrielse. I beaktande härav borde det enligt domkapitlets mening tagas i övervägande, om icke lindring i skattskyldigheten för de konfessionslösa borde kompenseras på så sätt, att de finge erlägga en ersättningsskatt till annat samhällsnyttigt ändamål. De skulle därigenom bli mera likställda med de ur kyrkan utträdna, som

ingått i särskilt trossamfund och som i realiteten kompenserade sin kyrkliga skattelindring genom utgifter till det egna samfundets verksamhet.

Av dem som ansett, att någon ersättningsskatt icke bör införas, har *juridiska fakulteten vid Uppsala universitet* anfört, att, om lagstiftningen medgäve fritt utträde ur svenska kyrkan, borde den också draga konsekvenserna härav och ej på en omväg söka undgå dem.

Taxeringsnämndsordföranden har befarat, att den föreslagna skattelindringen kunde komma att locka åtskilliga personer att av rent ekonomiska skäl utträda ur svenska kyrkan. En möjlighet skulle alltså beredas fördomsfria personer att skaffa sig en ekonomisk fördel framför sådana som av religiösa skäl eller av pietet för den kulturinsats svenska kyrkan utfört inom vårt samhällsliv ansåge sig böra kvarstå i denna kyrka. Att införa någon sorts ersättningsskatt för dem, som anmält sitt utträde ur svenska kyrkan, har dock syns förbundet icke böra ifrågakomma.

Beträffande frågan om vilka, som böra åtnjuta skattelindring, har *juridiska fakulteten vid Uppsala universitet*, vilken som tidigare nämnts ansett, att de, som utträda ur svenska kyrkan, borde befrias från alla ekonomiska skyldigheter mot henne, uttalat att sagda princip icke, så länge svenska kyrkan hade en grundlagsskyddad ställning, kunde göras gällande i fråga om *juridiska* personers beskattning, emedan dylika icke kunde utträda ur kyrkokommunen. Icke heller kunde religionsfrihetskravet åberopas till stöd för skattebefrielse för oskiftade dödsbon; i den mån delägarna utträtt ur svenska kyrkan, bleve de frikallade från kyrkokommunal inkomstskatt för sina inkomster från dödsboet.

Rörande frågan om vilka skatteformer lindringen bör avse har *juridiska fakulteten vid Uppsala universitet* anfört, att skattebefrielse ej med fog kunde begäras från fastighetsbeskattningen, enär denna hade karaktären av ett fastigheterna åvilande onus; icke ens den folkrättsliga immuniteten undandroge fast egendom jurisdiktionen i det land, där fastigheten vore belägen.

Juridiska fakulteten vid Lunds universitet har däremot ansett, att lindring borde medgivas i sådana avgifter, som utginge för fastighet. I motsats till fastighetsbeskattningen i Danmark och Norge vore den svenska fastighetsskatten ej en fristående objektskatt utan en partiell ersättning för den kommunala inkomstskatten. En skattelindring, som medgäves vid den senare, borde därför även medgivas vid fastighetsskatten.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som varit av samma mening, har anfört:

Kommitténs förslag, att skattelindringen skall avse allenast sådana avgifter, som påföras för den till kommunal inkomstskatt beskattningsbara inkomsten, men däremot icke sådana avgifter, som utgå för fastighet, är ur rättvisesynpunkt icke godtagbart. Detta framträder kanske klarast av den konsekvens i fråga om skattelindring, som uppstår vid jämförelse mellan en skattskyldig med enbart kapitalinkomst och en skattskyldig med enbart inkomst av fastighet. Om man då utgår från att kapitalinkomsten är lika

stor som nettointäkten av fastigheten, eller t. ex. 5 000 kronor, att det s. k. garantiskatteavdraget för fastigheten uppgår till samma belopp som nettointäkten, att allmänna avdragen uppgå till 300 kronor, att båda de skattskyldiga taxeras som ogifta i ortsgrupp V samt att skatten till kyrkan utgår med 2 kronor per skattekrona, blir den beskattningsbara inkomsten för den skattskyldige med kapital 3 950 kronor och för fastighetsägaren 0 kronor. Den skattskyldige med kapital påföres i skatt till kyrkan 79 kronor och erhåller skattelindring med 39 kronor 50 öre. Fastighetsägarens skatt till kyrkan blir 100 kronor och han är icke berättigad till skattelindring. Han får alltså deltaga i de kyrkliga utgifterna lika som statskyrkans medlemmar och har därjämte kanske att erlägga avgifter till det särskilda trossamfund han tillhör.

Övriga remissinstanser såsom överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Örebro län och flertalet domkapitel ha lämnat dissenterlagskommitténs förslag utan erinran.

Dissenterskatteutredningen.

Utredningen har erinrat om att dissenterlagskommittén ansett det vara en ofrånkomlig konsekvens av religionsfrihetens princip, att de, som utträda ur svenska kyrkan och ansluta sig till annat trossamfund, icke skola delta i täckandet av sådana utgifter, som uteslutande föranledas av svenska kyrkans religiösa verksamhet och som sålunda uteslutande sammanhånga med tillhörigheten till svenska kyrkan. Riktigheten av denna uppfattning hade lämnats obestridd i det stora flertalet av de remissyttranden, vari frågan uttryckligen berörts. Endast kammarkollegiet, statskontorets majoritet och en länsstyrelse hade mera bestämt hävdad en annan mening. Hållbarheten av de skäl, som anförts till stöd härför, syntes emellertid utredningen tvivelaktig. Utan att kunna tillföra meningsutbytet i denna fråga några nya synpunkter, har utredningen därför anslutit sig till kommitténs förslag i denna del.

Beträffande därefter spörsmålet om det berättigade i skattelindringens utsträckande till dem, som utträda ur svenska kyrkan utan att ansluta sig till annat trossamfund, vore enligt utredningen att märka att dissenterlagskommittén satt sitt förslag härom i samband med den föreslagna rätten till fritt utträde ur kyrkan och sålunda icke direkt grundat detsamma på en hänvisning till religionsfrihetens princip. Den tankegång, som att döma av kommitténs uttalanden i denna del varit vägledande för kommittén, syntes utredningen följdriktig. Vål kunde nämligen, såsom kommittén framhållit, utträdet ur svenska kyrkan jämväl i nu åsyftade fall bero på samvetsskäl, och när så vore förhållandet, finge givetvis religionsfrihetsprincipen även här anses tala för skattelindring. Men det torde ock kunna förekomma, att utträdet ur kyrkan dikterades av oklara bevekelsegrunder och att det sålunda icke vore ett inre uppriktighetskrav, som därvidlag vore avgörande. En skattelindring för den, som under sådana omständigheter ställde sig utanför kyrkan, kunde uppenbarligen icke grundas på religionsfrihetsprincipen. Då det ej låte sig bedömas, om principiella motiv ens i flertalet fall vore bestäm-

mande för dem, som utträdde ur kyrkan utan att ingå i annat trossamfund, syntes det utredningen kunna ifrågasättas, om det vore riktigt att, såsom dissenterlagskommitténs förslag innebure, anknyta skattelindringen till utträdet ur svenska kyrkan. Härtill komme att man, såsom i flera av remissyttrandena påpekats, därigenom utsatte den mindre nogräknade för frestelsen att av ekonomiska skäl lämna kyrkan.

Utredningen har slutligen nämnt, att den i det följande komme att föreslå en sådan lösning av frågan om de utträddas skattskyldighet, som utan att vara förenad med den svaghet som i sistnämnda hänseende vidhäftade dissenterlagskommitténs förslag, väsentligen tillgodosåge syftet med detta, samtidigt som den ur arbetsteknisk synpunkt vore förenad med mindre olägenhet än det av kommittén förordade systemet. Med hänsyn härtill ansåge sig utredningen sakna anledning att, utöver vad i det föregående skett, ingå på föreliggande principiella spørsmål. Utredningen ville endast tillägga, att vad i utredningsdirektiven anförts därom, att dissenterlagskommitténs förslag i vissa avseenden icke innebure en fullt konsekvent reglering av de utträddas bidragsskyldighet för kyrkliga ändamål, syntes utredningen vara av beskaffenhet att ej böra påverka ställningstagandet till nämnda spørsmål.

Remissyttrandena över dissenterskatteutredningens förslag.

Av de remissinstanser, som särskilt berört förevarande fråga, ha *statskontorets majoritet, statistiska centralbyrån, överståthållarämbetet, domkapitlen i Uppsala, Linköping, Karlstad och Visby, Allmänna svenska prästföreningen, Sveriges yngre prästers förbund, Nya kyrkans församling i Stockholm och Stockholms stadskollegium* ansett, att skattelindring skall medgivas alla dem, som utträtt ur svenska kyrkan, oavsett om de anslutit sig till annat trossamfund eller ej.

Frikyrkliga samarbetskommittén har anført, att den ej kunde underlåta att framhålla det oriktiga i att enligt förslaget de personer, som utträtt ur svenska kyrkan, skulle komma att skatteläggas av en kommunal myndighet, i vilken de icke hade beslutanderätt.

Kammarkollegiet, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm och Föreningen Sveriges kronokamrerare ha ansett, att någon skattelindring över huvud taget icke borde medgivas. En *minoritet i statskontoret* har uttalat, att de, som nu vore medlemmar i av staten erkända trossamfund, borde få bibehålla skattelindring. Övriga borde icke medgivas någon skattelindring, så länge kyrkan vore en statskyrka.

Länsstyrelsen i Värmlands län har ansett det påkallat, att principfrågan om kyrkans rättsliga ställning förutsättningslöst och allsidigt prövades före statsmakternas ståndpunktstagande till en ändrad lagstiftning angående dissenters.

Länsstyrelserna i Malmöhus och Norrbottens län samt Svenska pastoratens riksförbund ha avstyrkt skattelindring för dem, som utträtt ur svenska kyrkan utan att ingå i annat trossamfund.

Ur yttrandena må i övrigt följande här återgivnas.

Enligt *statskontorets* (majoritetens) mening borde en konsekvent tillämpning av religionsfrihetens princip leda till att de, som utträtt ur svenska kyrkan, befriades från alla ekonomiska förpliktelser mot densamma. Att härvid göra skillnad mellan dem, som överginge till annat religiöst samfund, och dem, som ställde sig utanför varje trosgemenskap, syntes icke vara motiverat, helst som utträdet ur svenska kyrkan under alla omständigheter medförde förlust av rösträtten i den kyrkliga kommunen. Därtill komme att något särskiljande av samfundstillhörigheten icke borde ske vid kyrkobokföringen, enär ett dylikt förfarande torde sakna såväl praktisk som rättslig betydelse, sedan rätten till fritt utträde ur kyrkan medgivits.

Visby domkapitel har anfört:

Den svenska kyrkan är ett trossamfund — närmare bestämt ett evangeliskt-lutherskt trossamfund — som framträder i en folkkyrkas gestalt. Till dessa båda karaktärsdrag kan fogas ett tredje: den svenska kyrkans nära förbindelse med staten. Någon statskyrka i egentligaste mening — sålunda att kyrkan skulle helt vara ett organ för statens verksamhet i visst avseende — existerar visserligen icke här i landet. I viss utsträckning kan dock svenska kyrkan sägas vara en statskyrka. Detta synes hava en dubbel innebörd. Dels lämnar staten sanktion och stöd åt kyrkans gärning i landet och har förbehållit sig viss medbestämmanderätt i kyrkans angelägenheter. Dels har staten betrott svenska kyrkan och särskilt dess vigda präster med uppgifter av ganska stor omfattning att tjäna samhället med rent borgerliga bestyr.

Tillhörigheten till svenska kyrkan får nu en skiftande innebörd om tonvikt lägges på den ena eller andra av tidigare skisserade olika karaktärsdrag hos densamma. Därav följer ock att en föreslagen rätt till fritt utträde ur svenska kyrkan icke är ett entydigt begrepp.

Ett »utträdande» ur kyrkan såsom ett statens organ är egentligen icke möjligt utan ett brytande av själva statstillhörigheten. Ett utträdande ur kyrkan såsom trossamfund med särpräglad bekännelse och kyrkoordning synes däremot icke blott vara möjligt utan en ur svensk grundlag härflytande rätt till samvetsfrihet för envar svensk medborgare. Vad åter beträffar kyrkan såsom en folkkyrka innebär »tillhörigheten» till densamma ur kyrkans synpunkt väl principiellt att vara föremål för kyrkans till hela folket syftande verksamhet. Ur den enskildes synpunkt åter innebär »tillhörigheten» ett positivt eller åtminstone lojalt ställningstagande till denna kyrkans syftning. Och ett »utträdande» ur kyrkan skulle ur denna synpunkt innebära ett bortvändande från denna folkkyrkans likväl även mot dessa »utträdade» alltfört riktade gärning.

Tydligt är att hela frågan om sammanhanget mellan rätt till fritt utträde och »rätt» till lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkan närmast och egentligen berör utträdandet ur kyrkan såsom trossamfund. Själva principfrågan, om religionsfrihet i antydd mening utan vidare innefattar rätt till frihet i fråga om ekonomisk förpliktelse, kräver en närmare utredning av religionsfrihetens innebörd, som här icke kan eller bör företagas. Det synes dock kunna hävdas, att frihet från ekonomisk förpliktelse mot visst trossamfund innebär ett ökat mått av den frihet i religiöst avseende som äsyftas med religionsfrihet. En befrielse från den del av kyrko-

skatten, som avser svenska kyrkans direkt konfessionellt bestämda gärning, synes i varje fall i så hög grad skäligt ur religionsfrihetens synpunkt, att den kan sägas vara en konsekvens av sådan religionsfrihet.

Sveriges yngre prästers förbund har beträffande de s. k. konfessionslösa anfört, att för dessa icke föreläge samma billighetsskäl för skattelindring som för dem, vilka utträdde ur kyrkan och anslöte sig till annat trossamfund. Därefter har förbundet yttrat:

Erfarenheter från Finland och Tyskland tyda närmast på att en skattelindring i dessa fall kan medföra, att personer utträda ur kyrkan av ekonomiska skäl. Utredningen har uttalat tvekan, huruvida någon lindring bör tillkomma dem som utträda ur kyrkan utan att ansluta sig till något trossamfund. Förbundet måste dock anse, att även denna grupp, som utträtt ur kyrkan, bör beredas frihet från att deltaga i sådana utgifter, som uteslutande föranledas av kyrkans religiösa verksamhet. Den stundom gjorda jämförelsen mellan dessa utgifter och utgifterna för undervisnings- eller försvarsväsendet, vilka sistnämnda utgifter uttagas av samtliga medborgare utan hänsyn till dessas principiella inställning, synes icke vara helt träffande. Kyrkans religiösa verksamhet är icke av samma art som den statliga förvaltningsverksamheten, ty kyrkan är icke något statens organ och grundar sig icke på något beslut av staten utan har sitt upphov i evangeliets samfundsskapande kraft.

Stockholms stadskollegium har uttalat, att religionsfriheten förutsatte, ej blott att envar fritt finge utträda ur statskyrkan, utan även att den som sålunda utträdde — vare sig han tillhörde annat samfund eller såsom konfessionslös stode utanför varje religiös organisation — vore fri från skyldigheten att med personliga skattebidrag underhålla det samfund han icke längre tillhörde. Att denna konsekvens nu icke kunde restlöst genomföras innebure intet skäl att underlåta att tillämpa densamma så långt det vore möjligt. Det vore också ur principiell synpunkt mindre önskvärt, att personer, som utträdde ur svenska kyrkan, komme att beskattas av ett organ, till vilket de icke ägde rösträtt.

Kammarkollegiet har erinrat om att kollegiet i sitt yttrande över dissenterslagkommitténs betänkande uttalat den meningen, att den svenska kyrkan icke utgjorde någon från staten skild juridisk person i form av ett trossamfund, till vilket medborgarna voro tvångsanslutna. Den enda tvångsanslutning i kyrkligt avseende, som förekomme, vore enligt kollegiets mening till den kyrkliga kommunen. Kollegiet, som för sin del ansåge att en skattelindring icke kunde härledas ur religionsfrihetens princip, hade funnit att den undersökning, som verkstälts av dissenterskatteutredningen, närmast gäve skäl för uppfattningen, att skattelindring ej heller vore motiverad ur skälighetssynpunkter.

Filadelfiaförsamlingen i Stockholm har velat ifrågasätta, huruvida över huvud taget någon skattelindring för dissenters borde förekomma. Svenska kyrkan utförde genom sin ställning som statskyrka en kristen kulturgärning av så stor och allmän betydelse, att det borde ligga i alla medborgares

intresse, att dess möjligheter härtill vidmakthölles och till och med utökades.

Svenska pastoratens riksförbund har anfört:

Ur religionsfrihetens princip kan skattelindringen för de samfundslösa icke härledas. Lika litet, som det anses vara ett brott mot grundsatsen om tankefrihet, att en medborgare tvingas betala skatt till täckande av kostnaderna för statliga eller kommunala åtgärder, som han anser onödiga eller rent av förkastliga, lika litet strider det mot religionsfriheten, att man tvingas betala skatt för täckande av utgifterna för en av samhället såsom allmännyttig ansedd kyrklig verksamhet, som icke överensstämmer med ens åsikter eller tro.

Grunden till att skattelindring åtnjuts av medlemmar i främmande samfund, får i stället anses vara den, att dessa samfund utöva en verksamhet, som lagstiftaren anser — beträffande vissa smärre medborgargrupper — kunna åtminstone delvis ersätta den kyrkliga verksamheten. Någon sådan grund kan ju icke åberopas till stöd för förslaget om skattelindring för andra utträdde.

Departementschefen.

Kammarkollegiet och några andra remissinstanser ha gjort gällande, att någon skattelindring över huvud taget icke borde medgivas dem, som utträda ur svenska kyrkan. Som skäl härför har huvudsakligen anförts, att den svenska kyrkan ur statsrättslig synpunkt vore att anse som en statskyrka. Man har framhållit, att det vore en viktig angelägenhet för staten att verka för religionsvård och att några befogade invändningar knappast kunde anföras mot det sätt, varpå staten själv eller genom sina kyrkliga kommuner utövade denna sin verksamhet. Att den svenske medborgaren måste lämna bidrag till denna verksamhet har ansetts lika självfallet som att alla måste lämna bidrag exempelvis till skolväsendet eller försvarsväsendet. Det har även anförts, att den svenska kyrkan utförde en så betydelsefull kristen kulturgärning att det borde ligga i alla medborgares intresse att ekonomiskt stödja den.

Chefen för justitiedepartementet har i propositionen med förslag till religionsfrihetslag m. m. anfört, att det sedan lång tid tillbaka funnes ett rättsligen reglerat medlemskap i svenska kyrkan samt att detta medlemskap icke sammanföle med tillhörigheten till svenska staten. Vad kammarkollegiet anfört rörande kyrkans rättsliga natur, syntes alltså icke utgöra något hinder mot att nya bestämmelser antoges rörande detta medlemskap. Dessa bestämmelser komme att vila på samma principiella grund som nu gällande regler rörande medlemskap i kyrkan och detta behölle samma principiella innebörd som det redan ägde.

De av chefen för justitiedepartementet föreslagna ändringarna av bestämmelserna om medlemskap i svenska kyrkan nödvändiggöra en omprövning av gällande bestämmelser om skattelindring för främmande trosbekännare.

Ur statsrättslig synpunkt torde hinder lika litet kunna anses föreligga mot en dylik omprövning som mot en ändring av gällande bestämmelser om medlemskap i svenska kyrkan.

För närvarande åtnjutes lindring i skattskyldigheten till kyrkliga ändamål allenast av medlemmar av samfund, som blivit erkända av staten enligt 1873 års förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsövning eller som redan tidigare varit tillåtna. Enligt gällande bestämmelser äro också endast de, som förklara sig ämna ingå i erkänt kristet samfund, berättigade till utträde ur svenska kyrkan. Enligt det nu föreliggande förslaget till religionsfrihetslag skall 1873 års förordning upphävas och rätt till fritt utträde ur svenska kyrkan medgivas. Skillnaden mellan erkända och icke erkända samfund kommer att upphöra. Det synes vara en logisk följd av den sålunda föreslagna utvidgningen av utträdesrätten, att lindring i skattskyldigheten för kyrkliga ändamål utsträcker till alla dem som utträda ur svenska kyrkan för att i stället inträda i annat trossamfund. En dylik utvidgning bör enligt min mening kunna genomföras utan att man tager direkt ståndpunkt till den teoretiskt betonade frågan om religionsfriheten i och för sig innefattar en »rätt» till frihet från vissa ekonomiska förpliktelser till svenska kyrkan. Det bör sålunda räcka med ett konstaterande att en befrielse för medlemmar av andra trossamfund från den del av kyrkoskatten, som avser svenska kyrkans direkt konfessionellt bestämda gärning, ur religionsfrihetens synpunkt ter sig så skäligen, att en dylik befrielse bör medgivas.

Vad angår de konfessionslösa har i några remissyttranden anförts, att skattelindring icke bör medgivas dem. Därvid har anförts att skattelindringen för främmande trosbekännare måste anses grundad på rena billighetsskäl. Det saknades därför anledning att medgiva skattelindring för dem, som lämnade kyrkan utan att ingå i annat trossamfund. Vidare har framhållits, att det måste anses mindre tillbörligt, om utträde ur svenska kyrkan skulle ske av ekonomiska skäl.

Såsom skäl för att även de konfessionslösa skola erhålla lindring i beskattningen för kyrkliga ändamål har å andra sidan under remissbehandlingen anförts, att även för de konfessionslösa syntes en skattelindring kunna grundas å religionsfrihetens princip. Vidare har anförts, att utkrävandet av oavkortad kyrkoskatt kunde betecknas som ett visst tvång mot dem, som av personliga *övertygelseskäl* utträdde ur svenska kyrkan, utan att vilja ingå i något annat trossamfund.

För egen del vill jag ansluta mig till den meningen, att skattelindring bör medgivas jämväl åt de konfessionslösa. Jag har därvid beaktat bl. a., att därest skattelindringen skulle förbehållas dem, som inträtt i annat trossamfund, det bleve nödvändigt med en fullständig registrering av den eventuella samfundstillhörigheten för alla dem, som utträtt ur svenska kyrkan; en dylik registrering bör emellertid om möjligt undvikas. Jag vill även un-

derstryka att en utvidgning av rätten till skattelindring till att avse även de konfessionslösa förordats i flertalet av de remissyttranden över dissenter-skatteutredningens förslag, vari frågan särskilt behandlats.

För att förhindra utträde ur svenska kyrkan av ekonomiska motiv har dissenterlagskommittén övervägt att föreslå införandet av en ersättnings-skatt för dem som utträda ur svenska kyrkan utan att ansluta sig till annat trossamfund. Kommittén hölle emellertid före, att så starka praktiska skäl talade emot införandet av en sådan skatteform, att detta ej borde förekomma. Även jag anser att övervägande skäl tala emot införandet av en ersättnings-skatt.

Liksom dissenterlagskommittén anser jag, att någon skattelindring icke bör medgivas för juridiska personer. Detta torde följa redan därav att skattelindringen för dissenters grundas på skäl, som närmast ha samband med vederbörandes personliga förhållande till svenska kyrkan.

Lindring synes ej heller böra medgivas i de avgifter som utgå för fastigheter. Detta bör enligt min mening gälla oavsett om fastighetsskatten utgår såsom en garantiskatt eller eventuellt skulle ersättas med en fristående objektsskatt å fastigheter.

C. INDIVIDUELL SKATTELINDRING ELLER KOLLEKTIV SKATTEATERBÄRING.

Dissenterlagskommittén.

Kommitténs förslag till lindring i skattskyldigheten för dissenters ansluter sig i fråga om metoden till gällande bestämmelser. Förslaget innebär dock en utvidgning i förhållande till vad som för närvarande gäller så till vida att alla, som utträtt ur svenska kyrkan, föreslås skola komma i åtnjutande av skattelindring, vare sig de tillhöra något annat trossamfund eller ej. Å andra sidan skall skattelindring endast tillkomma dem, som stått utanför svenska kyrkan alltsedan början av det kalenderår som närmast föregått taxeringsåret. Enligt gällande bestämmelser kommer däremot vederbörande i åtnjutande av skattelindring, om han ej tillhört svenska kyrkan sedan början av taxeringsåret.

I fråga om det tekniska förfaringssättet för skattelindringens genomförande har kommittén som tidigare nämnts bl. a. ifrågasatt, att länsbyråerna för folkbokföringen skulle — med ledning av uppgifter från pastorerna — å plåtarna i de tryckande registren inpräglade uppgift om utträde ur svenska kyrkan. Eftersom flertalet av de uppgifter, som finnas å tryckplåtarna, avtryckas i debiteringslängden, skulle därigenom möjlighet beredas debiteringsförrättaren (den lokala skattemyndigheten), att vid den slutliga skattens debitering iakttaga rätten till skattelindring i de fall, då sådan rätt förefunnes. Såvitt kommittén kunnat finna, skulle denna metod för skattelindringens tekniska genomförande utgöra

en enkel och praktisk lösning. Med hänsyn till det begränsade utrymmet å tryckplåtarna vore det dock en ofrånkomlig förutsättning för metodens användande, att ifrågavarande uppgifter gjordes ytterst kortfattade. Att en person utträtt ur svenska kyrkan under år 1948 kunde exempelvis antecknas med »U 48». Det förhållandet att en person aldrig tillhört svenska kyrkan skulle kunna utmärkas med enbart »U» eller något liknande.

Remissyttrandena över dissenterlagskommitténs förslag.

I praktiskt taget alla de remissyttranden, i vilka förevarande fråga särskilt berörts, har dissenterlagskommitténs förslag om användande av de tryckande registren för skattelindringens genomförande förordats. Där emot ha farhågor uttryckts för att ett system med individuell skattelindring på debiteringsstadiet skulle komma att bli mycket betungande för de lokala skattemyndigheterna.

Sålunda ha bl. a. *uppbördsverket i Stockholm* och *1949 års uppbörds-sakkunniga* framhållit, att förslagen om vidgad möjlighet till utträde ur svenska kyrkan och skattelindring för de utträdande komme att medföra ökat arbete för myndigheterna. Uppbördsverket har anfört, att omfattningen av utträdet ur kyrkan givetvis vore omöjlig att på förhand beräkna, men att antalet dissenters helt visst komme att öka avsevärt. Den särskilda debiteringen för dessa, som redan nu vore tidsödande och kostsam, komme därför att för de arbetstygda lokala skattemyndigheterna leda till en ytterligare svår påfrestning. Uppbördssakkunniga ha pekat på, att skattefrågan har mycket större betydelse nu än tidigare. Ett genomförande av kommitténs förslag kunde befaras föranleda mången, som saknade religiöst intresse, att utträda ur kyrkan uteslutande av den anledning, att hans skattehörda därigenom skulle bli mindre. Förslagets genomförande måste medföra ökat arbete icke blott för prästerskapet utan jämväl och i icke ringa omfattning för de myndigheter, beträffande vilkas organisation uppbördssakkunniga hade att avgiva förslag. De sakkunniga hade att om möjligt framlägga sådana förslag, som kunde föranleda förankningar i de lokala skattemyndigheternas och länsstyrelsernas arbetsrutin i uppbördsärenden, och måste därför ställa sig betänksamma mot förslag, som ginge i motsatt riktning.

Dissenterskatteutredningen.

Beträffande det tekniska förfarings sättet för genomförandet av en skattelindring har utredningen funnit det uppenbart, att de fördelar, som skulle vara förenade med de tryckande registrens användande för ifrågavarande ändamål, såvitt möjligt borde tillvaratagas.

Vad angår debiteringsförfarandet har utredningen anfört, att genomförandet av en individuell skattelindring syntes medföra följande extra arbete. Debiteringslängderna genomgickes sida efter sida och för

varje aktuell U-beteckning, som förekomme i namnkolumnen, gjordes en tydlig markering i den kolumn, där kommunalskatten skulle införas. När skattebeloppen sedan infördes, visade denna markering att skatten skulle uträknas efter en lägre kommunal utdebitering än för övriga skattskyldiga. Själva uträkningen behövde ej föranleda något egentligt extra arbete, om den gjordes med hjälp av särskilda tabeller (s. k. lathundar), men uppställandet av dessa tabeller krävde naturligtvis lika mycket arbete som uppgörandet av de tabeller, vilka användes vid övrig debitering. Därest antalet av dem, som skulle ha skattelindring, vore ringa, kunde det icke löna sig att göra några särskilda tabeller för deras räkning. Det torde emellertid kunna sägas, att merarbetet med själva uträkningarna för de till skattelindring berättigade komme att motsvara högst den tid, som skulle åtgå för utarbetandet av särskilda tabeller för deras vidkommande. Utöver vad nu nämnts tillkomme ännu ett arbetsmoment på grund av särdebiteringen för dem, som ej tillhörde svenska kyrkan. Sedan samtliga skattebelopp införts i längden skulle nämligen kontrolleras att beloppen vore riktiga. Så vore fallet om summan av dem — när ingen skatteiindring förekomme — motsvarade summan av antalet skattekrönor multiplicerad med utdebiteringen i kommunen. Med hänsyn till den lägre debiteringen för dem, som ej tillhörde svenska kyrkan, kunde emellertid en dylik avstämning icke göras utan att också det antal skattekrönor, för vilka skattelindring medgivits, uträknades. Avstämningen kunde då erhållas genom att den å detta antal skattekrönor belöpande skattelindringen lades till summan av de påförda skattebeloppen. Avstämningen kunde sålunda, om antalet till skattelindring berättigade bleve relativt stort, komma att kompliceras. En viss förenkling i förfarandet skulle emellertid uppnås, därest kommunalskatten först debiterades fullt även för dem, som skulle ha skattelindring, och lindringen därefter infördes i en särskilt därför tillskapad kolumn i längden. Därmed vunnes dels att en avstämning kunde göras av kommunalskatten i dess helhet dels ock att den totala skattelindringen komme att framgå direkt av längden. Ur debiteringsförrättarnas synpunkt skulle detta förfaringssätt, enligt vad för utredningen uppgivits, bliva redigare än det hittills praktiserade. Även debetsedlarna måste vid en sådan anordning upptaga det avgående skattebeloppet å en särskild rad. Vid utskrift av debetsedlarna i maskin avräknades beloppen i fråga automatiskt.

I fråga om iakttagandet av rätten till skattelindring beträffande inkomst, som taxerats i annan kommun än den, där den skattskyldige mantalsskrivits, har utredningen anfört, att skattelindring för sådan inkomst kunde medgivas endast om den skattskyldige för debiteringsförrättaren i mantalsskrivningskommunen uppgåve beskattningsorten (och adressen där) för ifrågavarande inkomst.

Från sakkunnigt håll inom utredningen hade, anför utredningen vidare, med skärpa givits uttryck för farhågor i fråga om den individuella skattelindringens inverkan på de lokala skattemyndigheternas arbete. Vad anginge förhållandena i Stockholm hade uppgivits, att för skattedebiteringen

för dissenters under år 1950 åtgått cirka 2 000 arbetstimmar. Enär antalet av de dissenters, som för erhållande av skattelindring upptagits i de av trossamfunden avlämnade förteckningarna, uppgått till cirka 5 500, innebure detta, att debiteringen med förarbeten därför krävt cirka 21 minuter för var och en. Då kostnaden kunde beräknas till lägst 7 700 kronor, bleve kostnaden per dissenter ungefär 1:40 kr. Hänsyn toges härvid endast till biträdeskostnader och icke till andra kostnader såsom för arbetsledning etc. Som jämförelse kunde nämnas, att debiteringen av kommunalskatt för andra skattskyldiga endast toge ungefär $\frac{1}{2}$ minut per skattskyldig. Enär den tid, som vore tillgänglig för arbetet med debitering av slutlig skatt i Stockholm, vore mycket knapp, beroende bl. a. på att taxeringsarbetet i Stockholm avslutades en månad senare än i landet i övrigt, innebure varje tidsödande arbetsmoment en nackdel.

Efter vad utredningen inhämtat måste det även beträffande landet i övrigt befaras, att utvidningen av den individuella skattelindringens tillämpningsområde komme att medföra ett betydande merarbete för debiteringsförrättarna. Debiteringsarbetet måste bedrivas i starkt forcerad takt och för dess medhinnande vore det icke sällan nödvändigt att anlita ovan arbetskraft. Med hänsyn härtill kunde varje åtgärd, som förorsakade merarbete, innebära risk för att de skattskyldigas berättigade krav på en riktig debitering icke tillbörligen tillgodosåges.

Utredningen har vidare anfört, att det av utredningen angivna förfaringssättet vid en individuell skattelindring givetvis skulle innebära en beaktansvärd förenkling i förhållande till det hittills i sådant avseende tillämpade systemet. Ett avsevärt merarbete skulle emellertid ändock ej kunna undvikas. I Stockholm, där debiteringslängderna omfattade bortåt 75 000 uppslag, innebure enbart de markeringar i kolumnen för kommunalskatten, vilka skulle behöva göras för varje U-beteckning i namnkolumnen, ett betydligt arbete. Detta arbete kunde någorlunda riktigt värderas genom att för närvarande ungefär samma arbete utfördes beträffande medlemmarna av de icke-territoriella församlingarna i Stockholm. För markeringen beträffande dessa, vilkas antal uppginge till nära 9 000, hade under år 1950 åtgått 440 arbetstimmar, vilket motsvarade ungefär 20 markeringar i timmen. Därest markeringarna komme att ske samtidigt beträffande medlemmar av icke-territoriella församlingar och dem, som ej tillhörde svenska kyrkan, skulle ett betydligt större antal markeringar kunna medhinnas per timme. Det vore nämligen icke så mycket själva markeringen som genomgången av längderna sida efter sida som vore tidsödande. Vad anginge utarbetande av en s. k. lathund, upptagande kommunalskatten för beskattningsbara inkomster intill t. ex. 10 000 kronor, hade detta beräknats kräva drygt en hel dags arbete. Då det i Stockholm på grund av de skiftande utdebiteringarna i olika församlingar skulle kunna behövas ända till 20 dylika tabeller för debitering av de till skattelindring berättigade, bleve upprättandet av tabellerna förenat med ett icke ringa arbete.

Ett system med individuell skattelindring har befarats föranleda många att lämna svenska kyrkan av ekonomiska skäl. Med hänsyn härtill och till de farhågor som uttalats för att en utvidgning av den individuella skattelindringen skulle medföra ett betydande merarbete för de lokala skattemyndigheterna har utredningen ansett sig böra undersöka huruvida icke de synpunkter, vilka ligga till grund för skattelindringsförslaget, möjligen skulle kunna tillgodoses på annat sätt.

Utredningen har härvid ansett sig kunna utgå från att kravet på skattelindring beträffande dem, som tillhöra ett annat trossamfund än svenska kyrkan, främst grundar sig på samvetsbetänkligheter mot att lämna bidrag till ett annat samfund än deras eget och endast i mindre mån dikteras av rent ekonomiska synpunkter. Från denna utgångspunkt har utredningen diskuterat möjligheten att påföra samfundsmedlemmarna skatt till kyrkliga ändamål efter samma grunder som övriga skattskyldiga, men stadga skyldighet för kyrkoråden att av de skattemedel, som inflyta, till samfundet redovisa viss del av den skatt, som belöper på samfundens medlemmar. Mot en reglering av skattskyldigheten enligt sådana linjer kunde emellertid enligt utredningen invändas, att den icke skulle tillgodose deras anspråk, vilka av principiella skäl icke ville tillhöra något trossamfund. Härtill komme att densamma skulle förutsätta medverkan av samfundet samt medföra behov av kontrollåtgärder, vilka i sin ordning skulle betinga uppgifter till folkbokföringen om samfundstillhörigheten.

Nu anförda invändningar vore enligt utredningens mening av den styrka, att det diskuterade uppslaget, ej kunde anses erbjuda en tillfredsställande lösning av förevarande spörsmål. Utredningen hade emellertid sökt att med tillvaratagande av grundtanken i detsamma finna en lösning, som icke gäve anledning till samma erinringar. Det hade härvid synts utredningen vara en framkomlig väg att, sedan skatt till den kyrkliga kommunen efter lika grunder påförts alla, låta de medel, vilka motsvarade vad som vid en individuell skattelindring skulle avräknas å skatten för de utanför svenska kyrkan stående, via en särskild fond gå till övriga trossamfund och till någon del även till sociala och kulturella ändamål. Vid en reglering av denna innebörd, av utredningen något oegentligt kallad *kollektiv skatteåterbäring*, borde kyrkoråden sålunda ha att på grundval av uppgifter från de lokala skattemyndigheterna inleverera ifrågavarande medel till en fond, som lämpligen kunde benämnas dissenterfonden och i likhet med kyrkofonden ställas under statskontorets förvaltning. Denna fond borde ha en av Kungl. Maj:t tillsatt styrelse, bestående av en ordförande och förslagsvis sex andra ledamöter. Vid utseendet av dessa borde tillses, att olika trossamfund ävensom de sociala och kulturella intressena bleve företrädda. I styrelsen borde sålunda bl. a. ingå en representant för de katolska och en för de mosaiska församlingarna, två för Frikyrkliga samarbetskommittén (som vore ett samarbetsorgan för Metodistkyrkan, Svenska missionsförbundet, Svenska baptistsamfundet, Örebro missionsförening, Fribaptistsamfundet, Helgelseförbundet och Svenska Frälsningsarmén) och en för övriga fria kristna samfund.

En sålunda sammansatt styrelse har utredningen ansett kunna betros med att fördela de till fonden inflytande medlen för därmed avsedda ändamål. Beträffande denna fördelning ville utredningen erinra om att en del av ifrågavarande medel kunde antagas komma att motsvara utebliven individuell skattelindring för dem, som ej tillhörde något trossamfund. Det belopp, vartill denna del kunde beräknas ungefärligen uppgå, avsåges skola av fondens styrelse användas för lämnande av bidrag till sådana sociala och kulturella ändamål, som det låge i varje medborgares intresse att stödja. Efter avskiljandet av nu angivna, sannolikt relativt obetydliga del borde återstoden fördelas mellan trossamfunden. I sådant hänseende förutsatte utredningen, att dessa årligen skulle inom viss tid till fonden meddela uppgift å det antal medlemmar inom respektive samfund, som ej tillhörde svenska kyrkan. Med ledning av dessa uppgifter hade fondens styrelse därefter att fördela de tillgängliga medlen mellan samfunden så långt möjligt i proportion till antalet sådana medlemmar.

Vad angår omkostnaderna för fondens verksamhet, har utredningen anfört att dessa torde kunna hållas inom en mycket snäv ram och borde bestridas av fondmedlen.

Beträffande det närmare förfarandet vid en kollektiv skatteåterbäring har utredningen anfört, att då anordningen med en kollektiv skatteåterbäring byggde på att de, som ej tillhörde svenska kyrkan, skulle påföras avgifter till kyrkliga ändamål efter samma grunder som övriga skattskyldiga, erfordrades icke ur debiteringssynpunkt tillgång till uppgifter om vederbörandes ställning i kyrkligt avseende. Det vore först för beräkningen av de medel, vilka kyrkoförsamlingarna skulle inleverera till dissenterfonden, som behovet av sådana uppgifter aktualiserades. Då emellertid nämnda beräkning förutsattes skola ankomma på de lokala skattemyndigheterna, talade praktiska skäl för att uppgiftslämnandet ordnades på samma sätt som i det föregående förordats för genomförandet av en skattelindring enligt dissenterlagskommitténs förslag. Genom utnyttjande av de tryckande registren komme samtliga längder, som upprättades på grundval därav, att innehålla uppgifter om dem, som ej tillhörde svenska kyrkan. Med hänsyn till att inkomstlängden för ett visst år — till skillnad från debiteringslängden för samma år — skulle förses med anteckning om alla av prövningsnämnd beslutade ändringar i taxeringen för nämnda år, syntes emellertid omförmälda beräkning böra ske med anlitande av förstnämnda längd. Det borde följaktligen tillkomma de lokala skattemyndigheterna att med ledning av denna längd årligen för varje församling upprätta förteckning i två exemplar över dem, som på grundval av det föregående årets taxering påförts avgifter till kyrkliga ändamål men sedan ingången av det år dessa avgifter avsåge och fram till den 1 juli taxeringsåret ej tillhört svenska kyrkan. För dessa förteckningar borde formulär fastställas. Den skattskyldiges namn syntes icke behöva angivas i förteckningen, utan den erforderliga kontrollen torde kunna erhållas genom anteckning av sida

och rad i inkomstlängden eller dylikt. För var och en borde angivas den kommunalt beskattningsbara inkomsten med iakttagande av de ändringar, som kunde ha vidtagits av prövningsnämnd. Därjämte borde förteckningen innehålla uppgift om den kyrkliga utdebiteringen per skattekrona och skatteöre inom församlingen. Slutligen borde förteckningen förses med anteckning om summan av ifrågavarande skattskyldigas beskattningsbara inkomst och om det belopp, som församlingen, med tillämpning av det procenttal, som i sådant hänseende kunde komma att fastställas, hade att inleverera till dissenterfonden. Sedan vederbörliga uppgifter införts i förteckningen, borde det ena exemplaret av denna översändas till församlingen och det andra till fonden.

Beträffande tidpunkten för förteckningarnas upprättande och översändande har utredningen velat erinra om att jämlikt 97 a § och 104 a § taxeringsförordningen mål och ärenden, som avsåge visst års taxering, i huvudsak skulle vara av prövningsnämnd avgjorda senast den 30 juni året näst efter taxeringsåret. Det syntes därför lämpligt att förteckningarna upprättades vid sådan tidpunkt, att hänsyn kunde tagas till de ändringar, som prövningsnämnd verkställt senast nämnda dag. Med iakttagande härav borde tiden för förteckningarnas upprättande och översändande till församlingarna och dissenterfonden fastställas till senast den 15 augusti. De belopp, som församlingarna enligt förteckningarna skulle redovisa till dissenterfonden, förutsattes då kunna inlevereras till fonden före den 15 september samma år.

Utredningen har slutligen påpekat, att för att hänsyn skulle kunna tagas till skatt för inkomst, för vilken skattskyldighet föreläge i annan kommun än där vederbörande vore mantalsskriven, förutsattes samma medverkan av den skattskyldige som i motsvarande hänseende angivits beträffande den individuella skattelindringen.

Av den i det föregående lämnade framställningen syntes enligt utredningen med tillräcklig tydlighet framgå, att ur det administrativa arbetets synpunkt betydande fördelar skulle ernås genom att med övergivande av skattelindringssystemet låta den del av de utom kyrkan ståendes skatt, som belöpte på rent kyrkliga uppgifter, i stället gå till trossamfunden och därmed i det föregående sammanställda ändamål. Sålunda skulle därigenom såväl de på de lokala skattemyndigheterna ankommande arbetsuppgifterna i fråga om nämnda skattskyldiga avsevärt reduceras som ock dessa arbetsuppgifter förläggas till en med hänsyn till myndigheternas övriga åligganden lämpligare tid.

En sådan ordning som den angivna borde ock, har utredningen framhållit, vara ägnad att i likhet med en skattelindring enligt dissenterlagskommitténs förslag undanrycka grunden för de samvetsbetänkligheter, som hos ifrågavarande skattskyldiga kunde göra sig gällande mot bidragsskyldighet till de rent kyrkliga ändamålen. Att den däremot icke ur de skattskyldigas ekonomiska synpunkt fyllde samma uppgift som skattelindringen låge i öppen dag. Emellertid vore de belopp, om vilka skattelindringen

skulle röra sig, relativt blygsamma, såsom framginge av följande tablåer, vilka belyste storleken av en skattelindring om 40 procent i olika fall där-
est hänsyn toges till de nya kommunala ortsavdragen.

Till kommunalin- komstskatt taxe- rad inkomst kr.	Ortsgrupp 5 (Stockholm)		Ortsgrupp 4 (Göteborg)	
	Beräknad genomsnittlig utdebitering per skattekrone för kyrkliga ändamål			
	kr. 0: 40		kr. 0: 50	
	40 % skattelindring i kr. för			
	gift skattskyldig	annan skattskyldig	gift skattskyldig	annan skattskyldig
5 000	4: 80	5: 76	6: 16	7: 32
10 000	12: 80	13: 76	16: 16	17: 32
15 000	20: 80	21: 76	24: 16	27: 32
20 000	28: 80	29: 76	36: 16	37: 32
25 000	36: 80	37: 76	46: 16	47: 32
50 000	76: 80	77: 76	96: 16	97: 32

Till kommunalin- komstskatt taxe- rad inkomst kr.	Ortsgrupp 3			
	Beräknad genomsnittlig utdebitering per skattekrone för kyrkliga ändamål			
	kr. 0: 50 (städer)		kr. 1: 10 (landsbygd)	
	40 % skattelindring i kr. för			
	gift skattskyldig	annan skattskyldig	gift skattskyldig	annan skattskyldig
5 000	6: 32	7: 42	13: 90	16: 32
10 000	16: 32	17: 42	35: 90	38: 32
15 000	26: 32	27: 42	57: 90	60: 32
20 000	36: 32	37: 42	79: 90	82: 32
25 000	46: 32	47: 42	101: 90	104: 32
50 000	96: 32	97: 42	211: 90	214: 32

Att märka vore, har utredningen vidare anfört, att vid en individuell skattelindring den statliga inkomstskatten för dem, som icke tillhörde svenska kyrkan, bleve högre än vid en kollektiv skatteåterbäring. Vid taxeringen till sådan skatt finge nämligen avdraget för påförd kommunal skatt göras med ett på grund av skattelindringen lägre belopp. Såsom exempel å verkningarna härav kunde anföras, att vid beskattningsbara inkomster mellan 8 000—9 980 kronor den statliga inkomstskatten ökade med 4 kronor, därest avdraget för kommunalskatt vid taxeringen minskade med 20 kronor; vid beskattningsbara inkomster mellan 20 000—29 950 resp. 40 000—59 900 kronor bleve ökningen av statsskatten 20 resp. 50 kronor, därest kommunalskatteavdraget minskade med 50 resp. 100 kronor.

Med förenämnda siffror för ögonen torde man enligt utredningen icke

kunna undgå att fråga sig, om den ekonomiska fördelen av en individuell skattelindring av den storlek, varom det här kunde komma att röra sig, vore av den betydelse att den motiverade det merarbete som den förorsakade myndigheterna. För egen del vore utredningen av den uppfattningen, att så icke vore förhållandet. Med hänsyn härtill och under åberopande av vad i det föregående anförts ville utredningen förorda genomförande av en kollektiv skatteåterbäring i den mening och av den innebörd, utredningen tidigare angivit.

Remissyttrandena över dissenterkatteutredningens förslag.

I de avgivna yttrandena har utredningens förslag om kollektiv skatteåterbäring tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *kammarrätten* (reservation av en ledamot), *länsstyrelserna i Jönköpings och Örebro län*, *domkapitlet i Växjö*, *domkapitlet i Lund*, 1949 års *uppborrdssakkunniga*, *Allmänna svenska prästföreningen*, *Sveriges yngre prästers förbund*, *Svenska landskommunernas förbund*, *Sveriges häradsskrivarförening*, *Apostoliske vikarien för Sverige*, *Grekisk-katolska ortodoxa församlingen i Stockholm*, *Vännernas samfund*, *de mosaiska församlingarna i Stockholm*, *Göteborg* och *Malmö* (erinringar mot den föreslagna fördelningsgrunden beträffande dissenterfondens medel), *Frälsningsarmén*, *Svenska pastoratens riksförbund* samt *kronokamrerarna i Göteborg* och *Malmö*.

I vissa andra yttranden har förslaget om kollektiv skatteåterbäring tillstyrkts endast under viss förutsättning eller accepterats endast i princip.

Sålunda har *länsstyrelsen i Malmöhus län* hållit för troligt, att dissenters komme att finna förfarandet med kollektiv skatteåterbäring ägnat att göra dem beroende av staten. Länsstyrelsen har därför funnit förslaget kunna tillstyrkas endast under förutsättning att invändningar av sådant innehåll ej gjordes från de främmande trossamfundens sida.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har likaledes förklarat sig stödja förslaget om kollektiv återbäring endast under förutsättning att de utom kyrkan stående kunde anses finna det likgiltigt om skatteåterbäringen skedde individuellt eller kollektivt.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har funnit det föreslagna förfarandet med kollektiv skatteåterbäring medföra påtagliga administrativa fördelar men förordat vissa ändringar i utformningen av förslaget.

Enligt *länsstyrelsen i Värmlands län* vore det väl värt att överväga, huruvida icke en ändrad religionsfrihetslagstiftning borde kunna genomföras utan omedelbar sammankoppling med en skatteomläggning, som till äventyrs kunde upptagas till förnyad behandling vid en senare tidpunkt. Ett genomförande av förslaget kunde mycket väl föranleda en höjning av det totala skattetrycket med ett eller annat tiotal miljoner kronor för år.

Strängnäs domkapitel har framhållit det som angeläget, att frågan om rätt till fritt utträde ur svenska kyrkan löstes snarast möjligt på ett för

alla parter tillfredsställande sätt men ansett det även från svenska kyrkans synpunkter tveksamt, huruvida det kunde vara lämpligt att genomföra förslaget, för så vitt som det komme att väcka opposition inom de samfund och kretsar, vilkas intressen det närmast avsåge att tillgodose.

Filadelfiaförsamlingen i Stockholm har ansett, att någon skattelindring icke borde medgivas dem, som utträtt ur svenska kyrkan. Skulle någon lättnad i beskattningen medgivas, ansåge dock församlingen kollektiv skatteåterbäring vara att föredraga framför individuell skattelindring. Vid ett system med kollektiv skatteåterbäring borde emellertid den av dissenterskatteutredningen föreslagna dissenterfonden icke komma till stånd utan medlen i stället överföras till allmänna arvsfonden.

Missionssällskapet Bibeltrogna vänner har förklarat sig icke ha något större intresse av beskattningsfrågan, då praktiskt taget samtliga medlemmar i sällskapet tillhörde svenska kyrkan och icke torde komma att utträda. Det syntes dock sällskapet rättvisast, att personer, som utträtt ur svenska kyrkan, i så stor utsträckning som möjligt bleve befriade från avgifter till kyrkan.

Föreningen Sveriges kronokamrerare har uttalat, att principen om kollektiv skatteåterbäring kunde accepteras, men ansett att någon skattelindring för främmande trosbekännare icke borde medgivas.

I övriga yttranden har förslaget om kollektiv skatteåterbäring avstyrkts.

Av de remissinstanser, som tillstyrkt förslaget om kollektiv skatteåterbäring, har *kammarrätten* vid en avvägning av förslagets praktiska fördelar och principiella svagheter funnit de förstnämnda väsentligt överväga. Ur teoretisk synpunkt har kammarrätten funnit förslaget lämna utrymme för allvarliga erinringar. Utredningen hade utgått från att dissenters borde, såvitt avsåge tillgodoseende av rent kyrkliga ändamål, befrias från avgifter till svenska kyrkan. I stället för befrielse infördes emellertid enligt förslaget en tvångsbeskattning till förmån för de särskilda trossamfunden, vare sig dessa av sina medlemmar uttoge motsvarande avgifter eller ej. Om de innehållna medlen verkligen tillföle de skattskyldigas egna trossamfund, skulle måhända denna invändning icke förtjäna stort avseende, men så vore enligt förslaget icke förhållandet. Utredningen hade föreslagit, att fördelningen av de belopp, som skulle återbäras till trossamfunden eller användas till annat ändamål, skulle såvitt möjligt ske i förhållande till antalet medlemmar inom respektive trossamfund, som ej tillhörde svenska kyrkan. En sådan fördelning syntes icke tillgodose de anspråk, som enligt dissenterlagskommittén krävde beaktande. Det skulle exempelvis kunna inträffa, att en person med mycket stora inkomster finge betala församlingsavgift med 10 000 kronor, därav 4 000 kronor tillgodofördes dissenterfonden, under det att hans eget trossamfund därav skulle från fonden utfå allenast ett efter huvudtalet beräknat belopp av omkring 10 kronor. Vilken än grunden ansåges vara för den ifrågasatta skattelindringen, torde en sådan anordning vara teoretiskt ohållbar. Kam-

marrätten finge därför framhålla önskvärdheten av att den föreslagna fördelningsregeln modifierades åtminstone i sådana fall, då den kunde visa sig påtagligt orättvis.

En *reservant i kammmarrätten* har framhållit, att det måste anses utgöra ett allvarligt avsteg från vedertagna principer på beskattningens område att de skattelindringen motsvarande medlen icke skulle få disponeras av dem medlen tillkomme. Det arbete, som genom systemet skulle besparas de lokala skattemyndigheterna, komme helt naturligt att övervältras å andra eller transformeras till annat arbete. Enligt reservantens mening kunde man icke utan åstadkommande av alltför stora olägenheter komma längre i förenkling av de lokala skattemyndigheternas arbete än genom det av dissenterskattutredningen förordade tekniska förfarings sättet för genomförandet av en individuell skattelindring.

Domkapitlet i Växjö har anfört, att ur kyrklig synpunkt inga vägande skäl syntes kunna anföras mot förslaget och då det ovedersägligen syntes innebära praktiska fördelar av betydande omfattning, ansåge sig domkapitlet böra tillstyrka bifall till detsamma.

Av dem som avstyrkt förslaget om kollektiv skatteåterbäring har *kammarkollegiet* påpekat, att förfarandet endast indirekt kunde medföra skattelindring genom att avgifterna till de egna samfunden kunde sättas lägre. Några garantier för att detta skulle bli resultatet funnes dock ej. Utdelningen till de olika samfunden komme ej heller att stå i relation till de belopp, deras medlemmar betalat i skatt. I själva verket syntes det vara fråga om till dissentersamfunden utgående, lagligen bestämda bidrag, vilka skulle tagas av de medel, som efter kommunala grunder utdebiterades för kyrkliga ändamål. Understödet till ett trossamfund komme att stå i relation till antalet medlemmar, vilka utträtt ur statskyrkan. Ett följdriktigt genomförande av skatteåterbäringstanken skulle ha lett till att ett samfund med förmögna medlemmar finge större bidrag än ett, vars medlemmar levde under blygsamma villkor. Ledningen för ett dissentersamfund skulle få ett direkt intresse av att så många som möjligt av dess medlemmar utträdde ur statskyrkan. Bidragen till samfunden komme av statskyrkoförsamlingarna att få gäldas med sänkt standard eller höjd utdebitering. Det senare vore direkt fördelaktigt för trossamfunden, som därigenom finge mer medel till sitt förfogande. Enligt den senast tillgängliga statistiken från år 1930 vore det totala antalet främmande trosbekännare och dissenters 257 482 personer. Av dessa vore det endast 17 825, som ej tillhörde svenska kyrkan. Den kollektiva skatteåterbäringen skulle innebära ett kraftigt motiv för ledningen i de särskilda trossamfunden att förmå sammanlagt minst en fjärdedels miljon att uttråda ur statskyrkan. Trots det besvär och det arbete, som det medförde för skattemyndigheterna, syntes det nuvarande systemet vara att föredraga framför den föreslagna kollektiva skatteåterbäringen.

Statskontorets majoritet har framhållit, att därest något särskiljande vid kyrkobokföringen icke skulle ske av de konfessionella förhållandena för

personer, som ej tillhörde svenska kyrkan, försvunne varje möjlighet att korrekt beräkna, huru stor andel av till dissenterfonden inkommande medel, som belöpte på de konfessionslösa. Vägande erinringar syntes jämväl kunna göras mot tanken, att medborgare, som lämnat statskyrkan, därför att de icke önskade understödja någon religiös verksamhet, skulle tvingas att i högre grad än andra bidra till sociala och kulturella ändamål. Ämbetsverket hölle för sin del före, att ifrågakommande spörsmål borde lösas på den individuella skattelindringens väg. Såsom framginge av utredningens beräkningar vore den ekonomiska fördelen av en individuell skattelindring mycket obetydlig, och utredningen ifrågasatte därför, om en sådan skattelindring över huvud taget borde ifrågakomma med hänsyn till det merarbete, som komme att förorsakas skattemyndigheterna. Ämbetsverket funne det dock uppenbart, att frågan om den individuella skattelindringen icke borde bedömas ur ekonomiska eller skattetekniska synpunkter. Skattebefrielsen borde vara en given följd av en tillämpning av religionsfrihetens princip. Statskontoret ansåge därför, att dissenterlagskommitténs förslag om den individuella skattelindringen borde accepteras med iakttagande av de förbättringar i skattetekniskt hänseende, som dissenterskatteutredningen förordat.

Statistiska centralbyrån har ifrågasatt, huruvida samfunden kunde på grund av sina medlemsförteckningar eller från medlemmarna inhämtade upplysningar lämna antalsuppgifter, som vore tillräckligt pålitliga. Då den blivande religionsfrihetslagen icke torde uppställa hinder mot att tillhöra flera trossamfund, kunde en person vid sammanställningen av materialet bli räknad flera gånger. Vid flyttning mellan olika lokala församlingar med samma trosåskådning kunde en dylik dubbelredovisning uppkomma därigenom att den flyttande icke ville eller icke komme ihåg att anmäla utträde ur församlingen i utflyttningsorten. Även samfundslösa kunde bli medräknade. Där nämligen medlemsavgifter ej vore obligatoriska eller underlåtenhet att betala sådan avgift ej i och för sig utgjorde grund för uteslutning, torde det kunna uppstå svårigheter att avgöra, huruvida en inskriven medlem alltjämt tillhörde samfundet. Vad särskilt anginge frågan, om vem som tillhörde eller icke tillhörde svenska kyrkan, torde åtminstone under en övergångstid samfundens anteckningar om sina medlemmar icke utgöra en tillförlitlig grundval för bedömandet, i all synnerhet om utträdesfrågan av samfundet betraktats såsom en den enskildes samvetsangelägenhet. Upplysningar, som inhämtades från medlemmarna, torde bli av växlande värde. Okunnighet om formföreskrifterna eller en okontrollerad uppfattning, att redan föräldrarna utträtt, kunde nämnas såsom exempel på felkällor. Förslaget kunde sålunda få den betänkliga konsekvensen, att lämnandet eller kontrollen av antalsuppgifterna kunde nödvändigöra en arbetskrävande medverkan av folkbokföringsorganen utöver vad i det föregående förutsatts. Det syntes nämligen kunna leda till att en motsvarighet till pastorsämbetenas nuvarande granskning av medlemsförteckningar ålades något av folkbokföringsorganen. Då dissenterfondens medel skulle för-

delas efter huvudtalsprincipen, därvid även icke skatteskyldiga torde bliva medräknade, hade den enskilde ingen garanti för att icke hans skattemedel — åtminstone delvis — komme ett med hans trosuppfattning oförenligt ändamål till godo. En dylik eventualitet torde för många komma att te sig minst lika anstötlig som utsikten att nödgas ekonomiskt bidra till svenska kyrkans verksamhet. Fondens verksamhet kunde härigenom misskrediteras och ändamålet med dess inrättande sålunda förfelas.

Överståthållarämbetet har anfört, att en konsekvent tillämpning av religionsfrihetens princip syntes böra medföra att de, som utträdde ur svenska kyrkan, befriades från skyldigheten att delta i sådana utgifter, som helt hade sin grund i kyrkans religiösa verksamhet. Av utredningens betänkande framginge emellertid, att om sådan befrielse skulle ske i den formen, att individuell skattelindring medgäves, härav skulle uppkomma avsevärda svårigheter vid den praktiska tillämpningen. Relativt betydande kostnader för det allmänna skulle icke heller kunna undvikas. Härtill komme att skattelindringen rörde sig om ganska obetydliga belopp. Med ett visst berättigande kunde givetvis under sådana förhållanden ifrågasättas, huruvida för den enskilde intresset av en individuell skattelindring kunde anses vara så stort, att detta intresse vägde tyngre än intresset att icke mer än vad som kunde anses oundgängligen nödvändigt komplicera den redan förut hårt ansträngda förvaltningsapparaten. Utredningen, som ansett, att så icke vore fallet, hade bl. a. på denna grund föreslagit, i stället för skattelindring, ett system med s. k. kollektiv skatteåterbäring. Den vid bedömandet av detta förslag principiellt mest vägande synpunkten — och den till vilken ämbetet därför velat begränsa sig — vore huruvida ett genomförande av förslaget skulle påverka de frikyrkliga trossamfundens nuvarande ställning.

Ämbetet har vidare anfört:

Friheten och självständigheten i förhållande till staten äro för frikyrkosamfundens konstitutiva faktorer. Denna frihet och självständighet gäller icke blott i fråga om deras lära och kult utan även beträffande deras förvaltning och ekonomi. Självständigheten i sistnämnda hänseende innebär, att de bygga sin ekonomi på samfundsmedlemmarnas frivilliga bidrag. Att däri ligger en betydande ideell tillgång för frikyrkosamfunden torde vara uppenbart. Både trosvissheten och gemenskapskänslan medlemmarna emellan torde stärkas genom de exempel på att den personliga tron förmår framskapa offervilja för samfundet, som lämnas av samfundsmedlemmarna.

Genom den föreslagna kollektiva skatteåterbäringen skulle frikyrkosamfundet med statens förmedling nödgas delta i en tvångsbeskattning av sina medlemmar. En sådan anordning ter sig helt oförenlig med samfundets natur, även om den endast till en mindre del skulle ersätta den nuvarande frivilligheten i fråga om medlemsbidrag. Bortses kan ej heller från att ekonomiskt beroende av staten erfarenhetsmässigt så småningom leder till minskad självständighet. I princip bör ett förslag med sådana verkningar icke genomföras mot samfundens vilja annat än på grundval av motiv, som äro direkt inriktade på att begränsa de frikyrkliga samfundens självständiga ställning.

Vid ett ståndpunktstagande till frågan, huruvida företräde bör ges åt individuell skattelindring eller kollektiv skatteåterbäring i enlighet med vad

utredningen föreslagit, nödgas man emot varandra ställa så föga jämförbara ting som å ena sidan principiella synpunkter av förut angiven art samt å andra sidan administrativa och ekonomiska synpunkter. För egen del anser överståthållarämbetet, att även om sistnämnda synpunkter måste tillmätas stor betydelse, de principiella synpunkterna i förevarande fall äga sådan tyngd, att man icke kan bortse från desamma, för såvitt icke de lokala skattemyndigheterna anses befinna sig i ett tvångsläge. Ämbetet är väl medvetet om de betydande svårigheter, vilka nämnda myndigheter hava att bemästra, och detta i alldes särskilt hög grad i Stockholms stad. Då det emellertid icke med fog lär kunna göras gällande, att något tvångsläge för de lokala skattemyndigheterna föreligger eller kan befaras uppstå genom det merarbete en individuell skattelindring skulle medföra, anser sig ämbetet av principiella skäl förhindrat tillstyrka utredningens ur rent administrativa synpunkter beaktansvärda förslag om kollektiv återbäring. Ämbetet vill i stället förordna, att individuell skattelindring genomföres och att därvid beaktas de förslag till förenklingar, som utredningen föreslagit i betänkandets kapitel om det tekniska förfarings sättet för genomförandet av en skattelindring.

Av de tretton *domkapitlen* i riket ha icke mindre än tio avstyrkt förslaget om kollektiv skatteåterbäring, därvid fem av domkapitlen förordnat individuell skattelindring. Ett domkapitel har ansett, att individuell skatteåterbäring bör ske genom vederbörande kyrkoråd och ett annat att »direkt» skattelindring skall medgivas efter särskild ansökan. Domkapitlen ha i hudsak anfört följande skäl mot förslaget om kollektiv skatteåterbäring.

Domkapitlet i Luleå har erinrat om att enligt gällande rätt staten icke toge någon befattning med andra trossamfund än svenska kyrkan. Den understödde dem icke och hade icke heller, på ett undantag när, ställt sin tvångsmakt bakom de erkända trossamfundens eller frikyrkornas ekonomiska anspråk på sina medlemmar. Utredningens förslag innebure här en genomgripande principändring. Staten skulle införa en skattskyldighet för alla dessa samfunds, alltså även frikyrkornas räkning. De skulle genom statens förmedling erhålla understöd och sålunda både auktoriseras och göras beroende av staten. Detta kunde i längden icke undgå att förändra deras rättsliga ställning i samhället och i förhållande till staten. Om dessa samfund önskade en sådan beroende ställning, torde vara högst ovisst.

Flera andra domkapitel ha även framhållit, att förfarandet skulle göra de särskilda samfunden beroende av staten och knappast vore förenligt med frikyrklighetens princip. Ett par domkapitel ha påpekat, att anordningen komme att skärpa det svenska folkets uppdelning i en kyrklig och en frikyrklig del. Vidare har påpekats, att ett särskilt motiv för utträde kunde tänkas uppstå, om utträdet innebure en ekonomisk fördel för det fria samfundet. Det har även ifrågasatts, att återbäringssystemet skulle komma att kräva någon form av statlig kontroll, vilken de fria samfunden säkerligen icke skulle vara villiga att godtaga. Som en sällsam konsekvens av förslaget har framhållits, att varje ökning av den kyrkliga beskattningen skulle komma att innebära en förmån för de fria samfunden. Några domkapitel ha yttrat, att bärande skäl ej torde kunna anföras för att de konfessionslösa skulle beskattas för sociala och kulturella ändamål efter andra grunder än övriga

medborgare. Det har även gjorts gällande, att en rättvis fördelning av dissenterfondens medel skulle stöta på synnerligen stora svårigheter.

Uppsala domkapitel har erinrat om att pingströrelsen, som utgjorde en av de mest betydande frikyrkliga grupperna inom vårt land, icke vore ett enhetligt organiserat samfund utan en samling av inbördes självständiga församlingar. Det torde därför stöta på stora svårigheter att avvåga den andel i den eventuella fondens avkastning som skulle komma på pingströrelsens lott.

Några domkapitel ha även frågat sig, om alla fria samfund skulle få anslag ur dissenterfonden. *Uppsala domkapitel* har sålunda framhållit, att tanken att exempelvis en så asocial riktning som »Jehovas vittnen» skulle komma att erhålla stöd av skattemedel syntes ganska orimlig. *Visby domkapitel* har funnit hela utredningen om den föreslagna dissenterfonden över huvud mycket vag och bl. a. påpekat, att utredningen lämnat öppen frågan, huru eventuellt uppkommande tvister inom dissenterfonden om rättvis fördelning av influtna medel skulle lösas.

1949 års folkbokföringssakkunniga ha anfört:

Enligt utredningen, som framhåller att omkostnaderna för dissenterfondens verksamhet torde kunna hållas inom en mycket snäv ram och att de böra bestridas av fondmedlen, skall den del av fondens medel som kan anses motsvara utebliven individuell skattelindring för dem, som ej tillhöra något trossamfund, avskiljas. Återstoden bör fördelas mellan trossamfund, som till fonden skola lämna uppgift om antalet medlemmar inom respektive samfund, som ej tillhöra svenska kyrkan. Utredningen synes utgå från att någon granskning av att dessa förteckningar äro riktiga ej skall företagas. De sakkunniga fråga sig emellertid hur fondens styrelse skall förfara dels därest de från de lokala skattemyndigheterna inkomna förteckningarna utvisa att i riket finnas exempelvis 100 000 personer, som ej tillhöra svenska kyrkan, under det att trossamfundens förteckningar utvisa ett antal av 110 000 personer dels ock därest samfundens uppgifter om antalet ur svenska kyrkan utträdde personer överensstämmer med eller blott i ringa mån understiger antalet enligt de lokala skattemyndigheternas förteckningar. Att så eventuellt kan bliva fallet synes man ej kunna förbigå; bl. a. torde det kunna inträffa att en del personer önska tillhöra såväl svenska kyrkan som ett ur fonden utdelningsberättigat samfund eller att en person tillhör två sådana samfund. Det skulle uppenbarligen strida emot religionsfrihetsprincipen att hindra sådant, men hur skall fondens styrelse få kännedom om dylika fall och hur skola de bedömas?

En ytterligare oklarhet i det förordade systemet är att bestämmelser saknas om vilka trossamfund som skola vara berättigade till utdelning ur fonden. Utredningen avser givetvis att alla trossamfund skola vara likaberättigade, men det finnes ingen definition på begreppet trossamfund. Fondens styrelse kan bl. a. i dessa avseende komma att ställas inför mycket svårösta problem. När fondens omkostnader skola hållas inom en snäv ram, kan fondens styrelse knappast företaga några kontrollåtgärder eller närmare undersökningar, sådana torde nämligen med all sannolikhet komma att ställa sig dyrbara.

De sakkunniga anse sig icke kunna undgå att uttrycka starka farhågor för att det av utredningen förordade systemet kommer att medföra en högst avsevärd arbetsbelastning för i första hand pastorsämbetena. Om det nämligen skulle visa sig eller förhållandena föranleda till antagande, att sam-

fundens uppgifter av en eller annan anledning äro oriktiga, kan det befaras, att fondens styrelse uppställer krav på att samfunden skola ha förvisat sig om att de å uppgifterna upptagna personerna verkligen utträtt ur svenska kyrkan. En effektiv sådan kontroll synes knappast kunna ordnas på annat sätt än att samfunden antingen kräva att medlemmarna årligen uppvisa intyg (åldersbetyg) om att de icke tillhöra svenska kyrkan eller att samfunden årligen upprätta förteckningar över medlemmarna samt översända dessa till vederbörande pastorsämbete med begäran om bevis, huruvida någon av de å förteckningen upptagna personerna stå kvar i svenska kyrkan.

Ur folkbokföringssynpunkt vore det enligt de sakkunnigas mening synnerligen betänkligt om det förordade systemet skulle få de ovan berörda konsekvenserna. De sakkunniga, vilka ha att söka åstadkomma förenklingar med avseende å bl. a. prästerskapets rent expeditionella verksamhet, anse sig icke kunna tillstyrka genomförandet av ett system som kan leda till att pastors arbete med utfärdande av åldersbetyg eller granskning av medlemsförteckningar väsentligt ökas — såvida icke synnerligen tungt vägande skäl tala härför.

Häradsskrivaren i Mölndals fögderi har framhållit, att inom landet finnes såväl kyrko- som mantalsskrivna en mångfald utländska undersåtar, om vilka anmälan ej inkommit att de tillhörde främmande trossamfund. De debiterades sålunda full kyrkoavgift, ehuru de i realiteten ej tillhörde svenska kyrkan. I händelse dylika personer skulle upplagas i de förteckningar, som de lokala skattemyndigheterna enligt utredningens förslag skulle upprätta, komme ett betydande merarbete att uppstå, då förteckningarna skulle bliva ganska omfattande.

Metodistkyrkan har bl. a. anfört att den — liksom övriga kristna samfund — grundade hela sin verksamhet på frivillighet såväl i anslutning som i bidragsgivande. Den ställde sig fördenskull bestämt avvisande mot att staten skulle för dess räkning indriva avgiften från dess egna medlemmar. Dessa offrade för kristen verksamhet ojämförligt mycket större belopp per individ, än vad det här rörde sig om. Samfundet ansåge det rättsvidrigt, om dess medlemmar skulle vid sidan av dessa personliga offer tvingas att lämna skatt till ett annat kristet samfund eller till organisationer, som hade en mot kristendomen indifferent eller fientlig inställning.

Franska reformerta församlingen i Stockholm har såsom sin mening uttalat, att det för dem, vilka tillhörde annat trossamfund än svenska kyrkan, måste kännas såsom ett obehörigt tvång och en försämring i förhållande till vad nu gällde att behöva betala den del av skatten, som avsåge upprätthållandet av den svenska kyrkans religiösa verksamhet och vad därmed sammanhängde. Samma resonemang torde vara tillämpligt beträffande dem, som visserligen ej tillhörde något trossamfund men som av samvetsbetänkligheter ställt sig utanför svenska kyrkan. Utsikten att bidrag från den tillfänkta fonden skulle utgå, i förra fallet till vederbörandes samfund och i det senare till något av de utav utredningen omförmälda ändamålen, torde knappast komma att uppfattas såsom uppvägende nämnda tvång och försämring.

Christian science trossamfund har ansett utredningens förslag om kollektiv skatteåterbäring i sig själv innebära ett förgripande på religions- och samvetsfrihetens princip i så måtto som den över huvud ställde de fria trossamfundet i ekonomiskt förhållande till det allmänna och därmed öppnade vägen till ekonomiskt beroende. De fria trossamfundet vore fullt medvetna om och hade genom hela sin erfarenhet fått bekräftat, att grundvillkoret för deras existens låge i viljan och förmågan att i varje avseende taga konsekvenserna av deras förkunnelse. Det bleve under sådana förhållanden för dem svårt att öppna vägen för inflytande utifrån.

Frikyrkliga samarbetskommittén har givit uttryck för den uppfattningen, att det vore fördelaktigt ur såväl skatteteknisk som arbetsteknisk synpunkt, att de kommunala myndigheterna, efter uppgift från de kyrkliga myndigheterna om vilka som utträtt ur kyrkan, ensamma ombesörjde de åtgärder, som hängde samman med de fyrtio procent, som de utträdde icke skulle betala till svenska kyrkan. I annat fall måste ju, förutom de kommunala myndigheterna, även kyrkoråden, samfundsledningarna och de ur svenska kyrkan utträdde själva engageras, för att medlen till »dissenterfonden» rätt skulle inlevereras och fördelas. Systemet med kollektiv skatteåterbäring måste ju medföra, att varje ur svenska kyrkan utträd person, som tillhörde annat trossamfund, måste till sitt samfund rapportera, om han skulle räknas till kategorien »ur svenska kyrkan utträdde». Att hela denna procedur bleve tämligen omständlig syntes vara klart. Det förtjänade även i detta sammanhang påpekas, att den årliga rapportgivningen om antalet ur kyrkan utträdde medlemmar i de olika samfundet icke utan svårighet läte sig genomföras för de samfund, som saknade centralorgan, t. ex. pingströrelsen. Enligt dissenterkommitténs förslag skulle varje pingstförsamling komma att betraktas som trossamfund, och rapporter skulle i så fall sändas direkt till »dissenterfonden» från alla de pingstförsamlingar, som i sig rymde medlemmar, vilka utträtt ur svenska kyrkan.

Samarbetskommittén har vidare framhållit, att de frikyrkliga samfundet grundade sin verksamhet på de egna medlemmarnas frivilliga understöd och offer, detta i enlighet med de fria samfundets hela grunduppfattning, som hävdade frivillighetens princip, vad gällde såväl anslutning som bidragsgivande. Samarbetskommittén ansågo sig bl. a. därför böra avstyrka förslaget om en kollektiv skatteåterbäring, då det föreslagna förfarandet skulle innebära, att de av samfundets medlemmar, som lämnat svenska kyrkan, i stället skulle beskattas för det egna samfundets räkning. Staten skulle alltså för de fria samfundets räkning uppbära skatt för deras verksamhet. Ett sådant förfarande syntes vara svårt att förena med de fria samfundets grundsyn.

Direktionen för uppboordsverken i Stockholm har anfört:

Genomförandet av individuell skattebefrielse skulle innebära ganska stora uppboordstekniska svårigheter och därigenom ökade kostnader för det allmänna av en sådan storleksordning, att denna sida av saken måste beaktas vid ställningstagandet till den föreliggande frågan. För Stockholm liksom

för vissa andra större städer skulle dessa ökade kostnader drabba den borgerliga kommunen; för landet i övrigt komma de på statsverket.

För de medborgare, som utträda ur statskyrkan, ger emellertid endast den individuella befrielsen från skatt till kyrkan en ur principiella synpunkter tillfredsställande lösning av problemet. Detta gäller såväl dem som inträda i annat samfund som de konfessionslösa. De principiella invändningarna ha också med stor bestämdhet hävdats i den offentliga kritik, som redan nu i skilda sammanhang framförts mot dissenterskatteutredningens förslag. Ehurudirektionen är medveten om att de skattetekniska svårigheterna äro betydande och om den ökade belastning för det allmänna, som dessa innebära, har direktionen ansett de ovan nämnda principiella betänkligheterna väga tyngre. Direktionen kan därför för sin del icke biträda dissenterskatteutredningens förslag om s. k. kollektiv skatteåterbäring utan anser, att principen om individuell skattebefrielse bör vidhållas, varvid man i stället måste inrikta sig på att finna de former för debitering och uppbörd, som leda till lägsta möjliga uppbörds-kostnader.

Direktionen för uppbördsverken, som ansett, förevarande spörsmål vara av den betydelse, att det bör underställas stadskollegiet, har till kollegiet vidarebefordrat handlingarna i ärendet.

Stockholms stadskollegium har förklarat sig bestämt avstyrka förslaget om kollektiv skatteåterbäring och ansluta sig till principen om individuell skattebefrielse, trots de skattetekniska svårigheter, som genomförandet av denna princip kunde möta. — En reservant i stadskollegiet har ansett att det remitterade förslaget bort av stadskollegiet förordas.

Departementschefen.

Vid genomförandet av den skattelindring för dissenters, som jag i det föregående har i princip tillstyrkt, har man att välja mellan två helt olika linjer, den individuella skattelindringen och den kollektiva skatteåterbäringen. Vardera linjen har sina fördelar och sina nackdelar.

Ett system med individuell skattelindring tillgodoser, såsom naturligt är, det individuella rättvisekravet och är ur denna synpunkt att föredraga. Å andra sidan skulle dissenterlagskommitténs förslag till individuell skattelindring komma att medföra administrativa nackdelar i form av väsentligt ökat arbete för myndigheterna. Detta gäller icke blott prästerna utan jämväl de lokala skattemyndigheterna och länsstyrelsernas uppbördsavdelningar. De lokala skattemyndigheterna måste bedriva debiteringsarbetet i starkt forcerad takt och för dess medhinnande är det icke sällan nödvändigt att anlita ovan arbetskraft. Med hänsyn härtill kan varje åtgärd, som förorsakar merarbete, innebära risk för att de skattskyldigas berättigade krav på en riktig debitering icke tillbörligen tillgodoses.

I detta sammanhang bör även beaktas att med de föreslagna nya bestämmelserna angående utträde ur svenska kyrkan antalet dissenters kan komma att öka avsevärt.

Förslaget om kollektiv skatteåterbäring utgår från att kravet på skattelindring beträffande dem, som tillhöra ett annat trossamfund än svenska kyrkan, främst grundar sig på samvetsbetänkligheter mot att lämna bidrag

till ett annat samfund än det egna och endast i mindre mån dikteras av rent ekonomiska synpunkter. Den kollektiva skatteåterbäringen har ansetts ägnad att undanrycka grunden för de samvetsbetänkligheter, som från dissenter-
nas sida kunna göra sig gällande mot bidragsskyldigheten till svenska kyrkan för dess rent kyrkliga uppgifter. Genom förfarandet skulle såväl de på de lokala skattemyndigheterna ankommande arbetsuppgifterna i fråga om dissenters avsevärt reduceras som ock dessa arbetsuppgifter förläggas till en med hänsyn till myndigheternas övriga åligganden lämpligare tid. De fördelar, som sålunda äro förknippade med det kollektiva skatteåterbärings-systemet, äro värda allt beaktande. Detta gäller så mycket mera som det redan tidigare har framstått som en angelägen uppgift att om möjligt förenkla de lokala skattemyndigheternas arbete.

Mot dissenterskatteutredningens förslag ha emellertid under remissbehandling framställts vägande erinringar. Sålunda har framhållits, att dissentersamfunden skulle få ett ekonomiskt intresse av att så många som möjligt av deras medlemmar utträdde ur svenska kyrkan och att varje ökning av den kyrkliga utdebiteringen skulle innebära en förmån för dissentersamfunden. Vidare har anmärkts att förslaget hade karaktären av en tvångsbeskattning till förmån för de särskilda trossamfunden, vare sig dessa av sina medlemmar uttoge motsvarande avgifter eller ej. Från de fria samfundens sida har särskilt betonats, att de grundade hela sin verksamhet på frivillighet, såväl i anslutning som bidragsgivande, och därför måste ställa sig bestämt avvisande till att staten skulle för deras räkning indriva avgifter från deras egna medlemmar. Förfarandet skulle göra de särskilda samfunden beroende av staten. Det har även ifrågasatts, att systemet skulle komma att kräva någon form av statlig kontroll, vilken de fria samfunden säkerligen icke skulle vara villiga att godtaga.

Mot förslaget om kollektiv skatteåterbäring har vidare anmärkts, att en rättvis fördelning av dissenterfondens medel skulle stöta på synnerligen stora svårigheter. Det har befarats, att tvister skulle uppstå inom fondens styrelse och man har frågat sig huru dessa skulle lösas. Om medlen skulle fördelas enligt huvudtalsprincipen komme utdelningen till de olika samfundet icke att stå i relation till de belopp som fondens medlemmar betalt i skatt. Den enskilde skulle icke ha någon garanti för att icke hans skattemedel — åtminstone delvis — skulle komma ett med hans uppfattning oförenligt ändamål till godo. En dylik eventualitet har befarats för mången komma att te sig minst lika anstötlig som utsikten att nödgas ekonomiskt bidra till svenska kyrkans verksamhet. Det vore dessutom orimligt att även rent asociala riktningar skulle få stöd av skattemedel.

Slutligen har även ifrågasatts om de arbetstekniska fördelar, som äro förknippade med det kollektiva återbäringsystemet, äro så betydelsefulla som det gjorts gällande. Sålunda ha uttalats farhågor för att pastorsämbetena kunde komma att åsamkas ett högst avsevärt merarbete för kontroll av antalsuppgifter till dissenterfonden. Det arbete, som genom det kollektiva återbäringsystemet skulle besparas de lokala skattemyndigheterna, komme att övervältras på andra organ.

Vid övervägande av frågan om vilket system, som med hänsyn till de nu anförda synpunkterna är att föredraga, har jag för min del stannat vid att förorda den individuella skattelindringen. Jag har därvid särskilt beaktat *dels* att förslaget om kollektiv skatteåterbäring av principiella skäl icke kunnat godtagas av de sammanslutningar, vilka skulle blivit berättigade till återbäring om sistnämnda förslag genomförts, *dels ock* att det under ärendets fortsatta beredning visat sig möjligt att komma fram till avsevärda förenklingar beträffande det av dissenterskatteutredningen angivna tekniska förfaringssättet för den individuella skattelindringens genomförande; till sistnämnda fråga torde jag få återkomma i det följande.

Jag vill tillägga att, även om dylika förenklingar vidtagas, systemet med individuell skattelindring likväl kan medföra vissa merkostnader för de lokala skattemyndigheterna, särskilt i de större städerna. Emellertid bör framhållas att Stockholms stadskollegium, trots att dessa merkostnader komma att i de större städerna drabba den borgerliga kommunen, bestämt avstyrkt förslaget om kollektiv skatteåterbäring och i stället anslutit sig till principen om individuell skattebefrielse.

D. STORLEKEN AV EN EVENTUELL SKATTELINDRING.

Gällande bestämmelser m. m.

Lagen den 16 oktober 1908 angående lindring i främmande trosbekännarens skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning stadgar, att vid debitering av i slutlig eller tillkommande skatt ingående avgifter till svenska kyrkan eller hennes prästerskap, kyrkomusiker eller betjäning — vilka efter kyrkostämmas beslut eller eljest utdebiteras — skall iakttagas, att för den till kommunal inkomstskatt beskattningsbara inkomsten dylika avgifter skola med endast hälften av det belopp, som eljest bort utgå, påföras sådana främmande trosbekännare, som avses i lagen.

1925 års religionsfrihetssakkunniga framhöllo, att under de år som förflutit sedan skattelindring för kyrkliga ändamål införts genom 1908 års lagstiftning förhållandena på hithörande område undergått en förskjutning, vilken obetingat finge anses ha inneburit en ökning av de borgerliga bestyren. De sakkunniga ansågo, att kyrkan utomstående endast i starkt begränsad omfattning borde erhålla lindring i kyrkliga utskylder, i vad dessa avsågo att utgöra bidrag till prästerskapets avlönande. Det gagn, som dessa personer kunde få av kyrkobetjäningens verksamhet, ansågo de sakkunniga däremot vara mindre betydande. I fråga om skattebidragen till övriga kyrkliga ändamål, såsom nybyggnad och underhåll av kyrka och prästgård, kulturella anordningar, anskaffning och underhåll av inventarier, kyrkas uppvärmning och belysning, beredande av lokaler för pastorsexpedition och kyrkoarkiv, anställande av skrivbiträde för kyrkobokföringen, diakoni, s. k. barnkrubbor och andra välgörenhetsinrättningar, underhåll och vård av begravningsplatser m. m., ansågo de sakkunniga betydande lindring böra beredas dem, som icke tillhörde svenska kyrkan.

De sakkunniga föreslogo, att lindringen skulle, som dittills, gälla hälften av stadgade avgiftsbelopp.

Dissenterlagskommittén.

Enligt dissenterlagskommitténs förslag till skattelindring för alla dem, som — sedan viss tid före taxeringen — icke tillhört svenska kyrkan, skulle denna skattelindring utgå efter samma grunder, som i 1908 års lag stadgas, och sålunda gälla hälften av det belopp, som eljest borde påföras.

Vad angår prästerskapets åligganden erinrade dissenterlagskommittén om att enligt 1925 års religionsfrihetssakkunnigas uppfattning förhållandena på hithörande område undergått en förskjutning, vilken obetingat finge anses ha inneburit en ökning av de borgerliga bestyren. Efter det att religionsfrihetssakkunnigas betänkande avgivits, hade ytterligare ändringar skett i detta hänseende. Att fastställa i vad mån prästerskapets borgerliga arbetsuppgifter ökat även i jämförelse med de kyrkliga arbetsuppgifterna vore uppenbart förenat med svårigheter. Dissenterlagskommittén funne dock antagligt, att en sådan ökning ägt rum. Beträffande skattebidragen till andra kyrkliga uppgifter än prästerskapets och kyrkobetjäningens avlöning finge det antagas, att en större skattelindring vore påkallad än i fråga om bidragen till prästerskapets avlöning. Den av religionsfrihetssakkunniga gjorda uppräknigen av hithörande uppgifter kunde dock icke anses i och för sig giva stöd för uttalandet, att skattelindringen i denna del borde vara »betydande», eftersom flera av dessa uppgifter i samma grad komme de utträdde som de inom kyrkan kvarstående till godo samt flertalet av de övriga uppgifterna åtminstone till viss del måste anses vara av betydelse även för de utträdde. Strängt taget vore det principiellt sett endast nybyggnad och underhåll av kyrka, anskaffning och underhåll av inventarier till kyrka samt kyrkas uppvärmning och belysning, som ej vore av något direkt intresse för de utträdde. Ej heller beträffande dessa angelägenheter kunde det emellertid göras gällande, att de vore helt utan betydelse för de utträdde.

Dissenterlagskommittén sammanfattade sina synpunkter sålunda: Skattelindringen borde för dem som ej tillhöra svenska kyrkan bestämmas på sådant sätt, att den skatt, dessa hade att erlagga, kunde anses motsvara deras gagn av prästerskapets och kyrkobetjäningens verksamhet samt av kyrkans övriga inrättningar. Av praktiska skäl vore det, såsom religionsfrihetssakkunniga jämväl uttalat, därvid nödvändigt, att skattelindringen angäves i ett för samtliga kyrkliga avgifter gemensamt kvotal. Detta tal borde även, likaledes av praktiska skäl, vara jämnt avrundat, vilket medförde att kraven på exakthet vid skattelindringens bestämmande icke kunde ställas alltför högt. Med hänsyn till dessa förhållanden ansåg kommittén icke erforderligt att införskaffa material, som skulle kunna tjäna till ledning vid en mera noggrann avvägning av skattelindringens storlek. En sådan undersökning skulle för övrigt på grund av den rådande starka ar-

betsbelastningen för prästerskapet i anledning av övergången till det nya folkbokföringssystemet icke giva ett rättvisande resultat. Därjämte borde framhållas, att det icke torde vara möjligt att siffermässigt beräkna exakt till hur stor del kyrkans anordningar tagas i anspråk för borgerliga uppgifter eller eljest äro till gagn även för dem som ej tillhöra svenska kyrkan. Fastställandet av i vilken utsträckning detta är fallet måste till stor del bliva en ren bedömningsfråga.

På grund av vad sålunda anförts ansåg kommittén anledning saknas att ifrågasätta ändring av nuvarande bestämmelser rörande skattelindringens storlek.

Remissyttrandena över dissenterlagskommitténs förslag.

I åtskilliga av remissyttrandena ha erinringar framställts mot dissenterlagskommitténs förslag rörande skattelindringens storlek. Härvid har anmärkts, att en skattelindring av 50 % skulle innebära en undervärdering av det gagn, som den som utträtt ur svenska kyrkan även i fortsättningen har av prästerskapets, kyrkobetjäningens och de kyrkliga inrättningarnas verksamhet. Bl. a. har framhållits, att prästernas borgerliga bestyr efterhand ökat i omfattning, att kyrkorna i växande utsträckning tagas i anspråk för ändamål av annan än religiös natur, samt att begravningsväsendet under senare år undergått en sådan omdaning att allt större del av församlingarnas sammanlagda utgifter kommit att belöpa därå. I anslutning härtill har gjorts gällande, att den av dissenterlagskommittén föreslagna skattelindringen borde avsevärt minskas.

I vissa av remissyttrandena ha mera preciserade förslag härutinnan framförts. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har sålunda ansett en nedsättning av skattelindringen till 30 % skäligen, *domkapitlet i Lund* att lindringen borde gälla högst 20 % av skatteutgifterna för de ändamål församlingarna ha att ombesörja. *Allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse* att skattelindringen skäligen icke borde bestämmas till mer än $\frac{1}{3}$ av de påförda avgiftsbeloppen och *Sveriges yngre prästers förbund* att, om en skattelindring av 50 % varit rättvis år 1908, den nu borde reduceras till högst 20 %.

Dissenterskatteutredningen.

Enligt direktiven för dissenterskatteutredningen borde — så långt detta låte sig göras — undersökning ske huru de medel, som erhållas genom den kyrkliga uttaxeringen, fördelas å uppgifter av rent religiös natur respektive å uppgifter av annan art, varvid till uppgifter av det senare slaget borde hänföras bl. a. handhavandet av frågor, som röra församlingarnas begravningsplatser.

Dissenterskatteutredningen har upplyst, att den för angivna ändamål införskaffat uppgifter beträffande kyrkokassornas utgifter och inkomster enligt räkenskaperna för år 1949 i dels 47 landsförsamlingar och dels försam-

lingar i 14 städer. Beträffande pastoratsutgifterna i samma församlingar hade undersökningen kunnat grundas på pastoratens utgifts- och inkomststatier för år 1949. Av de landsförsamlingar som undersökts vore 13 belägna i Stockholms, 11 i Östergötlands, 12 i Kronobergs och 11 i Jämtlands län. 18 av de undersökta landskommunerna hade en folkmängd under 1 500 personer, 15 mellan 1 500 och 3 000 personer, 11 mellan 3 000 och 5 000 personer och 3 över 5 000 personer. De stadsförsamlingar, vilka omfattats av undersökningen, hörde till följande städer: Stockholm, Göteborg, Malmö, Örebro, Linköping, Borlänge, Kristinehamn, Söderhamn, Sollefteå, Piteå, Laholm, Söderköping, Östhammar och Trosa. Beträffande Stockholm och Göteborg hade undersökningen begränsats till att omfatta fyra församlingar i vardera av dessa städer (Jakobs, Oscars, Katarina och Brännkyrka församlingar i Stockholm samt Domkyrko, Haga, Masthuggets och Örgryte församlingar i Göteborg). Beträffande Örebro hade undersökningen omfattat endast de två största församlingarna (Nikolai och Olaus Petri församlingar). Borlänge inginge i Stora Tuna församling. Då $\frac{2}{3}$ av denna församlings folkmängd tillhörde staden, hade församlingen räknats såsom en stadsförsamling. Till stadsförsamlingarna hade även räknats Varnums församling och Laholms landsförsamling. Dessa församlingar bildade kyrkliga samfälligheter tillsammans med Kristinehamns församling respektive Laholms stadsförsamling.

a) Kyrkokassornas utgifter.

Uppgifter angående kyrkokassornas utgifter och inkomster enligt räkenskaperna för år 1949 ha — enligt vad dissenterskatteutredningen meddelat — erhållits genom skriftväxling med församlingarnas pastorsämbeten, vilka anmodats att med ledning av ett av utredningen utarbetat formulär angiva storleken av utgifterna för bl. a. följande ändamål: kyrka, kyrkotomt, begravningsplats, pastorsexpedition, löner och andra ersättningar till kyrkomusiker, kyrkovaktmästare och kyrkogårdspersonal, församlingsvård, diakoni och annan hjälpverksamhet, församlingshem samt administration. Genom exempel i formuläret hade närmare angivits vilka slag av kostnader, som regelmässigt borde föras under nämnda utgiftsrubriker. Till utgifter för kyrka hade sålunda hänförts kostnader för räntor och amorteringar, underhåll av kyrkobyggnad, anskaffning och underhåll av inventarier, försäkringar, värme, lyse, renhållning och vatten, vin och oblater, blommor m. m. Till utgifter för begravningsplats hade hänförts kostnader för räntor och amorteringar, underhåll av byggnader — gravkapell, krematorium m. m. — driftskostnader för byggnader, underhåll av gravplatser, annat kyrkogårdsunderhåll, försäkringar och gravöppningar m. m. Till utgifter för pastorsexpedition hade räknats kostnader för hyra eller underhåll av expeditiionslokal, anskaffning och underhåll av inventarier, försäkringar, församlingsböcker, blanketter och skrivmaterial, skrivhjälp, telefon, annonser, tidskrifter, värme, lyse, renhållning och vatten m. m. Till utgifter för församlings-

vård hade förts bl. a. kostnader för söndagsskola, konfirmandskola (biblar och beklädnadsbidrag m. m.), särskilda andaktsstunder och församlingsaftnar. Till administrationskostnader hade räknats arvoden och traktamenten för kyrkofullmäktige och kyrkoråd samt med dessas verksamhet för- enade kostnader för skrivmaterial, porton, telefon och trycksaker m. m. ävensom kostnader för kassa- och räkenskapsväsen.

Utredningen har vidare upplyst, att anslag, som församlingarna lämnat till föreningar av olika slag och till andra speciella ändamål, hade fått sär- skilt specificeras. Detsamma gällde utgifter av någon betydelse, som icke varit att hänföra till någon av de förenämnda utgiftsrubrikerna. De uppgif- ter, som utredningen erhållit om fördelningen av församlingarnas kostnader mellan olika ändamål i enlighet med förenämnda formulär, hade icke utan vidare godtagits utan granskats och bearbetats med ledning bl. a. av till- gängliga stater och revisionsberättelser, varjämte kompletterande upplys- ningar i många fall inhämtats. I de fall då en församlings utgifter för något av de tidigare nämnda ändamålen, t. ex. pastorsexpedition, bestritts icke av församlingens kyrkokassa utan med medel, som uttaxerats för pastoratet, hade dessa utgifter ändock räknats såsom kostnader för kyrkokassan. Å andra sidan hade kostnaderna för byggnad och underhåll av prästgård samt allmänna kyrkoavgiften, även om de ingått i kyrkokassornas utgifter, alltid förts till pastoratsutgifterna. Den av utredningen längre fram läm- nade redogörelsen beträffande pastoratsutgifterna gällde därför samtliga de kostnader för prästlöner, byggnad och underhåll av prästgård, löneboställen och den allmänna kyrkoavgiften, vilka vanligen räknades såsom pastorats- utgifter.

Andra inkomster än skattemedel hade utredningen frånräknat bruttout- gifterna i de fall då det befunnits att de varit avsedda för bestämda ändamål. Således hade t. ex. avgifter för gravplatser, gravöppningar o. dyl. i allmän- het avräknats å kostnaderna för begravningsplats, kontanta gåvor till kyr- kan avräknats å kostnaderna för kyrkan och hyresinkomst av församlings- hem avräknats å kostnaderna för församlingshemmet.

Undersökningen hade, såsom förut nämnts, grundats å räkenskaperna för ett bestämt år, vilket medfört att många församlingars utgifter särskilt för kyrka och begravningsplats visat sig vara betydligt högre än vad man nor- malt hade anledning att räkna med. I åtskilliga församlingar hade kyrkan blivit reparerad, kyrkoorgeln ombyggd eller elektrifierad och begravnings- plats utvidgad eller nyanlagd. I några fall hade kostnaderna för pastors- expedition varit särskilt stora på grund av församlingsböckernas omskriv- ning. Å andra sidan hade otvivelaktigt i en del församlingar utgifterna för kyrka och begravningsplats det ifrågavarande året ställt sig lägre än normalt. Utredningen hade ej ansett lämpligt eller genomförbart att företaga någon justering av de faktiska utgiftssiffrorna. De avvikelser från det nor- mala, som förekommit i ena och andra riktningen, kunde antagas i stort sett utjämnade varandra.

I fråga om de redovisade utgifternas fördelning å de två i utrednings-

direktiven angivna uppgiftsgrupperna har det för utredningen först gällt att fastställa innebörden av begreppet »uppgifter av rent religiös natur». Utredningen har framhållit, att ordalagen närmast förde tanken på kyrkans förkunnande, själavårdande och undervisande verksamhet. Att direktiven icke åsyftade en så snäv begränsning av nämnda begrepp i förevarande sammanhang syntes emellertid framgå därav, att de uttryckligen angivit, att till uppgifter av annan än rent religiös natur borde hänföras bl. a. handhavandet av frågor som rörde begravningsplatserna. Utredningen hade häri funnit stöd för att vid bearbetningen av det införskaffade materialet till uppgifter av rent religiös natur räkna även uppgifter avseende den kyrkliga organisationen och förvaltningen. I enlighet härmed hade utredningen ansett sig böra så långt möjligt uppdelat utgifterna å rent kyrkliga ändamål och å andra (i det följande benämnda borgerliga) ändamål.

Bland utgiftsändamålen kunde enligt utredningen urskiljas tre olika grupper, nämligen en omfattande i huvudsak rent kyrkligt betonade ändamål, en omfattande i huvudsak borgerligt betonade ändamål och en omfattande ändamål av bägge dessa slag. Till den första av dessa grupper hade utredningen räknat kyrkorna och församlingsvärderna, till den andra pastors-expeditionerna, begravningsplatserna och diakoni eller annan hjälpverksamhet samt till den tredje församlingshem, föreningsväsende m. m. och administration.

Kyrkorna. Beträffande utgifterna för kyrkorna, vartill utredningen hänfört förutom utgifterna för själva kyrkobyggnaden och vad därtill hör — jämväl avlöning till kyrkomusiker och kyrkovaktmästare har utredningen anfört:

Till kyrkobyggnaden knyter sig gudstjänsten såsom det centrala i församlinglivet och vid sidan därav brukas kyrkan huvudsakligen vid vigsel och jordfästning, medan sammankomster eller förrättningar av annan art äro relativt sällsynta. Även om på sina håll kyrkorna nyttjas som lokal för t. ex. konserter, som ej ha karaktär av musikgudstjänster, föredrag utan religiös tendens, skolavslutningar, nationella högtidligheter, välgörenhetstillställningar o. dyl., torde kyrkorna i allmänhet näppeligen begagnas för ändamål av nu angiven art i sådan omfattning att anledning föreligger att till någon del hänföra utgifterna för kyrkobyggnaden till borgerliga ändamål. Icke heller synes detta motiverat av den omständigheten att, såsom dissenterlagskommittén framhållit, en del kyrkor genom sin ålder äro att anse såsom sådana byggnadsminnesmärken, som påkalla omsorg av alla medborgare. Det torde kunna antagas, att dessa kyrkor, där de alltjämt äro i bruk, icke draga högre kostnader än andra, och att de icke heller, i de enstaka fall då de ha karaktären av ödekyrkor, vålla särskilda utgifter av nämnvärd betydelse.

Av de totala utgifterna å 1 195 810 kronor i de 47 landsförsamlingarna gälla 421 100 kronor kyrkorna. Av stadsförsamlingarnas utgifter å 6 598 000 kronor gälla 928 200 kronor kyrkorna.

Kyrkomusikernas avlöning lär vanligen innefatta ersättning även för deras tjänstgöring vid jordfästningar. Deras löner ha dock ansetts kunna föras till kostnaderna för den rent kyrkliga verksamheten. Om och i vad mån den nyligen ikraftträdde nyorganisationen av kyrkomusikerväsendet kan förmedla en annan bedömning, har utredningen ansett sig sakna anledning att närmare undersöka. I landsförsamlingarna uppgå dessa löner till 94 800

kronor eller i medeltal 2 000 kronor för varje församling. Därtill komma kostnader för kyrkokörer med 6 400 kronor. I städerna — med undantag för de två minsta — äro kyrkomusikernas löner betydligt högre. Stadsförsamlingarnas kostnader för dessa löner och för kyrkokörer uppgå till 508 200 kronor, varav ca 125 000 kronor avse kyrkokörerna — huvudsakligen i församlingarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Kyrkovaktmästarnas arbete är i landsförsamlingarna, enligt vad undersökningen givit vid handen, nästan som regel delat mellan kyrkan och kyrkogården. Med hänsyn härtill har utredningen låtit pastorsämbetena i varje särskilt fall beräkna huru stor del av kyrkovaktmästarlönen som kan anses motsvara arbetsuppgifterna i kyrkan resp. på kyrkogården. Beröende på de lokala förhållandena och den omfattning i vilken annan arbetskraft anlåtats för kyrkogårdarnas skötsel ha dessa beräkningar visat mycket stora variationer i ifrågavarande arbetsfördelning. Beräkningarna synas vara i rätt hög grad approximativa, bl. a. på grund av svårigheten att åstadkomma en noggrannare fördelning, enär kyrkogårdsarbetet väsentligen utföres under sommarhalvåret. Den på arbetet för kyrkan belöpande avlöningen har i en del fall angivits till ca 25 %. I flertalet fall har den upptagits till mellan 30 och 70 %. I endast 8 av de 47 landsförsamlingarna har kyrkovaktmästarens arbete varit förlagt helt till kyrkan.

I landsförsamlingarna uppgå ersättningarna för det arbete, som hänförts till kyrkotjänsten, till 84 550 kronor, i städerna till 352 230 kronor.

Församlingsvård. Till församlingsvården har utredningen i främsta rummet räknat sådan utpräglad religiös verksamhet som söndagsskola och konfirmationsundervisning. Till kostnaderna för den senare har utredningen hänfört även beklädnadsbidrag till fattiga konfirmander. Utredningen har framhållit, att de belopp, som för landsförsamlingarnas del förts under ifrågavarande rubrik finge anses vara tämligen låga och tarvade knappast någon ytterligare redogörelse. För dessa församlingar uppginge kostnaderna till sammanlagt 21 100 kronor eller genomsnittligt c:a 450 kronor för varje församling. I de större städernas församlingar vore utgifterna under denna rubrik relativt stora och avsåge i viss omfattning även kostnader för bl. a. ungdomsverksamhet av allmänt ideell karaktär, utgivandet av församlingsblad och bidrag till kyrkobrödrakårer. Sålunda hade kostnaderna för församlingsvården upptagits till 50 675 kronor för de fyra Stockholmsförsamlingarna, 14 374 kronor för de fyra Göteborgsförsamlingarna, 19 439 kronor för församlingarna i Malmö, 16 783 kronor för de två församlingarna i Örebro, 5 881 kronor för församlingarna i Linköping och 7 573 kronor för Stora Tuna församling. För församlingarna i övriga åtta städer uppginge kostnaderna sammanlagt till 9 710 kronor.

Kyrkogårdar och andra begravningsplatser. Utredningen har anfört, att kostnaderna härför samt för kyrkogårdspersonal (jämväl kyrkovaktmästare till den del deras arbete vore förlagt till detta område) i allmänhet vore stora i såväl lands- som stadsförsamlingarna. I 15 av de 47 landsförsamlingarna — företrädesvis de mindre — samt i de två minsta städerna understege dock kostnaderna 3 000 kronor. Sammanlagda kostnaderna utgjorde för landsförsamlingarna 349 600 kronor och för stadsförsamlingarna 2 307 300 kronor.

I nyssnämnda belopp för kyrkogårdarna vore enligt utredningen inräkna-

de utgifter för kyrkotomterna, även då dessa icke gränsade till eller utgjorde en del av en kyrkogård. För stadsförsamlingarnas vidkommande hade detta ansetts berättigt med hänsyn till att kyrkans närmaste omgivning i städerna vanligen betraktades såsom en park, vars vård vore av allmänt kommunalt intresse. Däremot kunde det måhända ifrågasättas, om ett dylikt betraktelsesätt vore befogat även beträffande landsförsamlingarna. Endast för några få landsförsamlingar hade emellertid uppgivits kostnader av ifrågavarande slag och beloppen hade varit obetydliga.

Utredningen har anmärkt, att kyrkogårdsväsendet i Stockholm vore den borgerliga kommunens angelägenhet. Dock hade två församlingar, Brännkyrka och Bromma, egna kyrkogårdar. I Brännkyrka församling, som omfattats av den gjorda undersökningen, uppginge de för kyrkogården anvisade skattemedlen till 75 000 kronor under år 1949. Utom denna kostnad inginge i förenämnda 2 307 300 kronor endast ett belopp av 18 263 kronor för Stockholmsförsamlingarna, avseende vård och underhåll av kyrkotomter.

Pastorsexpeditionerna. I fråga om utgifterna för pastorsexpeditionerna har utredningen anfört följande:

Dessas användning såsom ämbetslokal för prästerna under deras arbete med mångahanda uppgifter till det borgerliga samhällets gagn torde i så övervägande grad molivera kostnaderna för dem att deras användning för vad som har med prästerskapets religiösa uppgifter att göra i jämförelse därmed blir av helt underordnad betydelse. Till de borgerliga arbetsuppgifterna höra främst folkbokföringen och medverkan vid mantalsskrivningen. Därjämte förekommer bl. a. lämnandet av uppgifter till röstlängd och till militär myndighet angående inskrivningsskyldiga, statistiska uppgifter till statistiska centralbyrån, uppgifter om dödsfall till pensionsstyrelsen, domstolar, systembolag och provinsialläkare, uppgifter om skolpliktiga barn samt blinda och dövstumma barn till skolstyrelse. Intyg och upplysningar till enskilda och myndigheter få därutöver lämnas i betydande omfattning. Expeditionslokalen lär också i många fall användas för den kyrkliga administrationen. De religiösa uppgifterna kunna knappast sägas molivera några särskilda utgifter för pastorsexpeditionerna, ehuru väl själavårdande samtal givetvis ofta äga rum på desamma.

Kostnaderna för expeditonslokalen betyda, särskilt i landsförsamlingarna, ganska litet. Endast i några få av de 47 landsförsamlingarna har hyra betalats. Vanligen är pastorsexpeditionen inrymd i prästgården och någon hyra beräknas då icke. Däremot utgår vanligen ersättning för städning, lyse och bränsle. För flertalet stadsförsamlingar har däremot verklig eller beräknad hyra inräknats i kostnaderna för pastorsexpedition.

I landsförsamlingarna uppgå kostnaderna för pastorsexpedition till 120 600 kronor, i stadsförsamlingarna till 1 117 800 kronor. För landsförsamlingarna skulle kostnaderna ökas med drygt 20 000 kronor därest en hyra å 500 kronor beräknades för varje pastorsexpedition, som är hyresfritt inrymd i prästgården. Beloppet 500 kronor motsvarar en sjättedel av den till 3 000 kronor beräknade genomsnittliga årskostnaden för prästgårdsbyggnaderna. Med hänsyn till den fördelning av prästgårdskostnaderna, med vilken utredningen i det följande räknar, skulle emellertid en beräknad total hyressumma å 20 000 kronor för pastorsexpeditionerna endast med halva beloppet eller 10 000 kronor öka utgifterna för borgerliga ändamål och minska utgifterna för rent kyrkliga ändamål.

Diakoni och annan hjälpverksamhet. Utredningen har upplyst, att kostnaderna härför för landsförsamlingarna hade redovisats med sammanlagt endast 15 400 kronor, vilket belopp huvudsakligen avsåge lön till församlingssystrar i tre olika landsförsamlingar. För stadsförsamlingarna hade utgifterna för samma ändamål upptagits till 212 000 kronor. Även i stadsförsamlingarna vore det huvudsakligen fråga om lön till församlingssystrar och andra utgifter för deras verksamhet. Huvudparten av beloppet eller 165 400 kronor fölle på församlingarna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Församlingshem. Sådana funnos enligt utredningen i allmänhet ej i landsförsamlingarna. Endast sju av de av undersökningen berörda landsförsamlingarna hade sådana lokaler till sitt förfogande. Ytterligare två församlingar hade fonderat mindre belopp för uppförande av församlingshem. I städerna vore förekomsten av sådana samlingslokaler mera vanlig. De ändamål, för vilka de användes, vore mångahanda. Församlingsaftnar, föredrag, syföreningsmöten, scoutverksamhet och andra sammankomster för ungdom, filmförevisningar, sammanträden med kyrkofullmäktige och kyrkoråd vore endast exempel. Söndagsskolan och konfirmationsundervisningen kunde vara förlagda till församlingshemmet. I Örebro hölles regelbundet gudstjänst i församlingshemmen. Därjämte förekomme det att församlingshemmen användes för pastorsexpedition och för bostadsändamål.

Under angivna förhållanden vore det naturligtvis mycket svårt att avgöra i vad mån kostnaderna för församlingshemmen belöpte å deras användning för rent kyrkliga ändamål. Även mycket noggranna undersökningar kunde ej ge annat än en ungefärlig uppfattning härom. Utredningen hade därför låtit sig nöja med att på grundval av de summariska uppgifter, som pastorsämbetena lämnat, göra en skäligen kostnadsfördelning. Enligt denna hade av landsförsamlingarnas kostnader å sammanlagt 22 600 kronor den allra största delen eller 18 474 kronor ansetts såsom utgift för rent kyrkliga ändamål och endast 4 126 kronor såsom utgift för borgerliga ändamål. Av stadsförsamlingarnas kostnader, som uppginge till 499 600 kronor, hade däremot endast ca 60 % eller 302 800 kronor räknats såsom utgift för rent kyrkliga ändamål och ca 40 % eller 196 800 kronor hänförts till borgerliga ändamål.

Föreningsväsende m. m. Härutinnan har utredningen anført:

Anslag till föreningar och andra speciella ändamål lämnas av nästan samtliga församlingar. I allmänhet äro dessa anslag små och fördelas på en mångfald olika ändamål. Anslag till blindföreningar, dövstumshem, »de gamlas dag», bibliotek, folkhögskolor, ungdomsskolor, nykterhetsföreningar, hemsbygdsföreningar och eldbegångelseföreningar torde icke kunna hänföras till utgifter för rent kyrkliga ändamål. Så synes däremot vara fallet beträffande anslag till sådan verksamhet bland barn och ungdom, som bedrivs vid stifts- och ungdomsgårdar och genom kristliga och kyrkliga ungdomsförbund och väl även inom den kyrkliga scoutrörelsen. Här torde den religiösa inriktningen av verksamheten — utan underskattning av dennas sociala värde — få tillmätas avgörande betydelse. Liknande synpunkter torde böra läggas på anslagen till s. k. sjömansvård och soldatham. Till utgifter för rent kyrklig verksamhet har vidare ansetts böra räknas bidrag till

kapell- och kyrkobyggnader i annan församling, pastorsdiakoner, kyrkosångsförbund, kyrkobrödrakårer, kyrkliga möten, kontraktsråd, stiftsråd, prästmöteskostnader, Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse och diakonistyrelse, Sällskapet för främjande av kyrklig själavård, Stiftelsen lekmanntjänst, Sveriges kristliga krigsmannaförbund och Svenska missionsällskapet.

Av Stockholmsförsamlingarna beviljas anslag till betydande belopp för daghem, barnahjäl, eftermiddagshem, skollovskolonier, skolresor, skolorkestrar, skyddsföreningar, Stockholms stadsmission, Stockholms kyrkliga socialråd och Röda korset. Dylika anslag få givetvis räknas till utgifter för borgerliga ändamål.

Den gjorda uppräknigen är visserligen icke uttömmande men torde visa efter vilka linjer utredningen ansett fördelningen av ifrågavarande utgifter böra ske. För landsförsamlingarnas del ha på så sätt anslag å 10 040 kronor räknats såsom utgifter för rent kyrkliga ändamål och anslag å 14 020 kronor såsom utgifter för borgerliga ändamål. För Stockholmsförsamlingarna uppgå motsvarande utgifter till 6 875 kronor resp. 279 130 kronor. För övriga stadsförsamlingar äro utgifterna 6 760 kronor resp. 9 370 kronor.

Administrationskostnader. Dessa har utredningen ansett skäligen böra fördelas lika mellan den rent kyrkliga verksamheten och övrig verksamhet. I landsförsamlingarna uppginge dessa kostnader till 35 600 kronor, i städerna till 246 100 kronor. Av sistnämnda belopp löpte på Stockholmsförsamlingarna 64 270 kronor, på Göteborgsförsamlingarna 34 960 kronor och på Malmöförsamlingarna 105 200 kronor. Övriga stadsförsamlingars administrationskostnader uppginge alltså till 41 670 kronor.

Enligt en av utredningen gjord sammanfattning utgjorde de redovisade kostnaderna för *landsförsamlingarna* tillhopa 1 195 810 kronor varav 56,4 procent eller 674 264 kronor för rent kyrkliga och 43,6 procent eller 521 546 kronor för borgerliga ändamål. De rent kyrkliga ändamålets andel i de sammanlagda kostnaderna i varje län för sig utgjorde enligt utredningen i Stockholms län 54,8 procent, Östergötlands län 54,1 procent, Kronobergs län 61,9 procent och Jämtlands län 56,0 procent. I 4 av de 47 församlingarna utgjorde den kyrkliga andelen 30—40 procent, i 5 församlingar 40,1—50 procent, i 13 församlingar 60,1—70 procent, och i 12 församlingar mer än 70 procent. De för *stadsförsamlingarna* redovisade kostnaderna utgjorde tillhopa 6 598 000 kronor. Därav belöpte å de rent kyrkliga ändamålen 35,7 procent eller 2 352 550 kronor och å de borgerliga ändamålen 64,3 procent eller 4 245 450 kronor. De rent kyrkliga ändamålets andel av de sammanlagda kostnaderna i varje stad för sig uppgick enligt utredningen till följande procenttal:

Stockholm	46,9
Göteborg	30,6
Malmö	30,4
Örebro	36,6
Linköping	25,4
Borlänge	32,2

Kristinehamn	21,6
Söderhamn	53,4
Sollefteå	21,1
Piteå	34,6
Laholm	48,2
Söderköping	63,8
Östhammar	76,4
Trosa	61,6

Utredningen har framhållit, att utgifterna beträffande Stockholm, Göteborg och Örebro gällde endast vissa församlingar i dessa städer.

Utredningen har påpekat, att med hänsyn till att kyrkogårdsväsendet i Stockholm vore en den borgerliga kommunens angelägenhet, vore det naturligt att de rent kyrkliga ändamålets procentuella andel i utgifterna vore betydligt större för Stockholmsförsamlingarna än för församlingarna i övriga större städer. Därest med hänsyn härtill Stockholm ej medtoges vid medeltalsberäkningen, uppginge utgifterna för de rent kyrkliga ändamålen genomsnittligt för övriga städer till 31,7 procent.

För de städer, utom Stockholm, som hade fler än 15 000 invånare (Göteborg, Malmö, Örebro, Linköping, Borlänge och Kristinehamn), utgjorde enligt utredningen utgifterna för rent kyrkliga ändamål genomsnittligt 30,4 procent, för städerna med mindre än 15 000 invånare vore motsvarande tal 47,5 procent.

b) Pastoratsutgifterna.

Medan kyrkokassornas utgifter med ledning av räkenskaperna kunna fördelas på ändamål, som huvudsakligen äro av antingen rent kyrklig eller borgerlig natur, kan en fördelning av pastoratsutgifterna icke ske på samma sätt.

Dissenterlagskommittén har i sitt betänkande (betänkandet s. 298 o. f.) redogjort för avlöningssystemet för prästerna. Såsom därav framgår ha pastoraten att för avlöningskostnaderna i första hand använda avkastningen av sina prästlöneboställen och andra lokala avlöningstillgångar. I andra hand täckas kostnaderna med uttaxerade medel och därutöver lämnas i viss utsträckning tillskott från kyrkofonden av de medel, som erhållas genom allmänna kyrkoavgiften. Utom för prästlönerna förekommer uttaxering å pastoraten för dels prästlöneboställena, dels den prästerskapet tillkommande förmånen av fri bostad genom upplåtande av prästgård eller utgivande av däremot svarande hyresersättning och dels den allmänna kyrkoavgiften, vilken har till uppgift att åstadkomma en skatteutjämning mellan pastoraten i fråga om prästlönekostnaderna.

Alla de nämnda utgiftsändamålen hänföra sig till prästerskapets avlöningsförhållanden. En uppdelning av de pastoratsutgifter, som bestridas med uttaxerade medel, på rent kyrkliga ändamål och ändamål av annan

art har därför synts utredningen böra grundas på ett bedömande av huru prästerna genomsnittligt dela sin arbetstid mellan uppgifter av religiös natur och uppgifter av annan art.

När utredningen gått att söka bilda sig en uppfattning om fördelningen av *prästernas arbete*, har det, enligt vad utredningen har anfört, tyvärr icke funnits något tidigare hopbragt uppgiftsmaterial att stödja sig på. En mera ingående belysning av denna fråga har utredningen heller icke ansett kunna erhållas med mindre de prästerliga befattningshavarna i ett icke alltför litet antal pastorat av olika belägenhet och struktur finge sig ålagda att under loppet av ett år eller åtminstone under någon månad varje årstid föra statistik rörande arbetstidens användning för olika arbetsuppgifter. Den för utredningsuppdragets slutförande i direktiven angivna tiden hade emellertid icke medgivit utförandet av en undersökning efter sådana linjer. Utredningen har i detta sammanhang nämnt att, enligt vad utredningen under hand erfarit, de med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 mars 1950 tillkallade s. k. pastoratsindelningssakkunniga för klarläggande av prästerskapets totala arbetsbörda och dennas fördelning på arbetsuppgifter av olika slag föranstaltat om en dylik undersökning avseende en månad hösten 1950 och någon månad under första halvåret 1951.

Utredningen har därför nödgats begränsa sig till att genom konferenser med prästmän i sex Stockholmsförsamlingar, två andra stadsförsamlingar och sex landsförsamlingar söka skaffa sig en föreställning om den av dem använda arbetstidens fördelning på rent kyrkliga och andra uppgifter. Till de rent kyrkliga uppgifterna hade härvid ansetts böra hänföras gudstjänst och söndagsskola samt förberedelser härtill, kasualtal, konfirmation, själavård i grupp (bibelstudier, syföreningar o. d.), besök och samtal i själavårdande syfte samt kyrklig förvaltning. Till gruppen övriga uppgifter skulle sålunda väsentligen ha hänförts folkbokförings- och annat expeditjonsarbete, medling i äktenskap, samtal utan religiös innebörd, social ungdomsvård och borgerlig kommunal förvaltning. De från denna principiella utgångspunkt av vederbörande prästmän gjorda uppskattningarna hade icke givit något entydigt utslag. Såväl i fråga om den totalt använda arbetstiden som i fråga om dennas fördelning å de olika uppgiftsgrupperna hade de i större eller mindre mån skilt sig från varandra. Vad särskilt den sist nämnda frågan beträffar, syntes i Stockholmsförsamlingarna kyrkoherdarnas arbetstid i det stora hela ungefär lika fördela sig på rent kyrkliga och andra uppgifter, medan förstnämnda uppgifter syntes taga huvudparten av de övriga prästmännens tid i anspråk. Med bortseende från Stockholmsförsamlingarna hade i ungefär halva antalet fall de rent kyrkliga uppgifterna och i lika många fall de övriga uppgifterna beräknats taga 50 procent eller mer av arbetstiden i anspråk. De skiljaktigheter, som uppskattningarna i ena som andra avseendet företett, sammanhängde givetvis både med olikheter i de lokala förhållandena och med den olika läggningen hos vederbörande prästmän. I någon mån kunde resultaten även ha rönt påverkan av svårigheten att draga en bestämd gräns mellan de rent kyrkliga och de övriga upp-

gifterna, då de olika uppgifterna stundom så att säga flöte i varandra. Som nämnts vore det blott ett relativt fåtal prästmän, med vilka utredningen varit i tillfälle att samråda i ärendet. Härutöver hade utredningen emellertid beretts tillfälle att taga del av en av vederbörande prästman privat förd statistik över arbetstidsstudier inom två pastorat, tillhörande ärkestiftet. Den inom det ena av dessa pastorat förda statistiken avsåge tiden september 1947—juni 1948, medan den inom det andra pastoratet förda statistiken omfattade ettvarvt av åren 1947, 1948 och 1949. Det studium, som utredningen ägnat det sålunda tillhandahållna siffermaterialet, hade synts utredningen tyda på att i dessa pastorat något mer än hälften av arbetstiden ägnats åt de rent kyrkliga uppgifterna.

Utredningen har förklarat, att den hölle för sannolikt att även en mera brett lagd undersökning än den utredningen varit i tillfälle att verkställa, skulle ha företett talrika växlingar i resultaten.

Av vad som framkommit har utredningen bibragts den uppfattningen, att det vore befogat att i förevarande sammanhang räkna med att prästmännens arbetstid genomsnittligt fördelade sig lika å rent kyrkliga och andra uppgifter.

Beträffande *pastoratsutgifternas storlek* har utredningen med hänsyn härtill ej funnit erforderligt att göra en så ingående undersökning som den, som verkställts beträffande kyrkokassorna. Utredningen har framhållit, att pastoratens utgifts- och inkomststater upptog kostnader för prästernas avlöning, löneboställen, prästgårdar och allmänna kyrkoavgiften ävensom beräknad avkastning av löneboställen och prästlönefonder. Kompletterande uppgifter i dessa avseenden hade endast i enstaka fall behövt inhämtas. En viss kontroll av staterna hade företagits genom jämförelser med kyrkofondens avräkningslängder med pastoraten. Däri angäves storleken av prästlönekostnaderna (enligt 7 § lagen om kyrkofond), allmänna kyrkoavgiftens storlek samt vanligen även normalavkastningen av löneboställen och avkastningen av andra prästlönetillgångar (beräknad enligt nyssnämnda lagrum). Likaså angäves däri eventuella tillskott från kyrkofonden.

Med ledning av sålunda tillgängliga uppgifter har utredningen beräknat de utgifter för pastoratsändamål, som under år 1949 bestritts med skattemedel, till 690 720 kronor för de ifrågavarande landsförsamlingarna och till 3 279 830 kronor för ifrågavarande stadsförsamlingar. Nämda belopp fördelade sig enligt utredningen på följande sätt:

	Landsförsamlingar	Stadsförsamlingar
Prästernas avlöning	226 130	927 290
Löneboställen	99 395	65 250
Prästgårdar	161 195	69 070
Allmänna kyrkoavgiften	204 000	2 218 220
Summa skattemedel	690 720	3 279 830

Utgiftsposten för prästernas avlöning har utredningen erhållit sålunda att de faktiska lönerna i förekommande fall minskats med beräknad avkastning av löneboställen och andra lokala avlöningstillgångar och med tillskotten från kyrkofonden.

Det resultat, vartill utredningen kommit i fråga om fördelningen av prästernas arbete mellan rent kyrkliga och andra uppgifter, har lett utredningen till den slutsatsen att förenämnda till 690 720 kronor för landsförsamlingarna och 3 279 830 kronor för stadsförsamlingarna beräknade utgifssummor borde anses falla till hälften å rent kyrkliga och till hälften å borgerliga ändamål.

c) Sammanfattning beträffande kyrkokassornas och pastoratens utgifter.

Med iakttagande av vad i det föregående anförts skulle *landsförsamlingarnas* totala med skattemedel bestridda kostnader uppgå till 1 886 530 kronor, varav 1 019 624 kronor eller 54,0 procent för rent kyrkliga ändamål och 866 906 kronor eller 46,0 procent för borgerliga ändamål. För *stadsförsamlingarna* skulle de totala kostnaderna uppgå till 9 877 830 kronor varav 3 992 465 kronor eller 40,4 procent för rent kyrkliga ändamål och 5 885 365 kronor eller 59,6 procent för borgerliga ändamål.

Dissenterskatteutredningen har redovisat kostnadernas fördelning dels beträffande landsförsamlingarna länsvis och dels beträffande städerna, varvid liksom i det föregående siffrorna för Stockholm, Göteborg och Örebro avse endast vissa av församlingarna i dessa städer. I *landsförsamlingarna* utgjorde enligt utredningens sammanfattning de rent kyrkliga ändamålens andel i de sammanlagda kostnaderna i vart län för sig i Stockholms län 52,6 procent, Östergötlands län 52,6 procent, Kronobergs län 58,1 procent och Jämtlands län 54,2 procent. I en av församlingarna utgjorde nyssnämnda andel mindre än 40 procent, i 8 församlingar 40—50 procent, i 22 församlingar 50,1—60 procent, i 13 församlingar 60,1—70 procent och i 3 församlingar mer än 70 procent. I *stadsförsamlingarna* uppgick de rent kyrkliga ändamålens andel av de sammanlagda kostnaderna i varje stad för sig enligt utredningen till följande procenttal:

Stockholm	48,1
Göteborg	36,4
Malmö	36,7
Örebro	40,6
Linköping	33,6
Borlänge	36,7
Kristinehamn	28,4
Söderhamn	52,3
Sollefteå	25,4
Piteå	39,4
Laholm	48,9
Söderköping	60,8

Östhammar	61,4
Trosa	54,9

Utredningen har påpekat att därest, av skäl som tidigare anförts, Stockholm uteslötes vid medeltalsberäkningen för städerna, kostnaderna för de rent kyrkliga ändamålen genomsnittligt för övriga städer utgjorde 37,4 procent. De kostnader för kyrkogårdsväsendet i Stockholm, som år 1949 bestredes av den borgerliga kommunen, uppginge till nära 2,1 miljoner kronor. Om dessa kostnader i stället åvilat den kyrkliga kommunen, kunde den senares utgifter för borgerliga ändamål beräknas ha närmast sig 60 procent av de totala utgifterna. För de städer, utom Stockholm, som hade mer än 15 000 invånare, utgjorde kostnaderna för rent kyrkliga ändamål genomsnittligt 36,4 procent, för städerna med mindre än 15 000 invånare 48,3 procent.

d) Utredningens yttrande.

Utredningen har till en början betonat, att syftet med den av utredningen verkställda undersökningen varit att till ledning för bestämmandet av storleken av en eventuell skattelindring söka utröna huru stor del av församlingarnas totala med skattemedel bestridda kostnader, som kunde antagas i allmänhet belöpa å rent kyrkliga ändamål.

Innan utredningen övergått till ett bedömande av resultatet av denna undersökning har utredningen velat framhålla, att inom utredningen den meningen framförts, att kostnaderna för prästernas avlöning ej borde, såsom i det föregående skett, lika fördelas å rent kyrkliga och borgerliga ändamål. Avkastningen av de prästerliga avlöningstillgångarna borde nämligen, har man förmenat, med hänsyn till de omständigheter under vilka tillgångarna tillkommit helt hänföras till den rent kyrkliga verksamheten och därför avräknas endast från utgifterna för denna verksamhet.

Utredningen har i anledning härav uttalat, att den icke ansett sig ha anledning att närmare ingå på denna principiella fråga, då gjorda beräkningar visat att det för de församlingar, som undersökningen gällt, rörde sig om en minskning av de rent kyrkliga ändamålens andel i de av skattemedel bestridda utgifterna med endast 1,5 procent för landsförsamlingarna och endast 0,2 procent för stadsförsamlingarna.

Beträffande resultatet av den företagna undersökningen framginge av det föregående, har utredningen framhållit, att det ställde sig mycket olika för lands- och stadsförsamlingarna. Sålunda pekade det ganska bestämt mot att den nuvarande skattelindringen med 50 procent för landsförsamlingarnas del vore relativt väl avvägd. Vad åter anginge stadsförsamlingarna förefölle det tydligt att i de större städerna, utom Stockholm, utgifterna för rent kyrkliga ändamål kunde förutsättas som regel motsvara endast 35 å 40 procent av församlingarnas totala utgifter. De rent kyrkliga ändamålens större andel i Stockholmsförsamlingarna berodde på de särskilda förhållandena där beträffande kyrkogårdsväsendet. Ett bedömande av frågan, i vilken omfattning församlingar i städer med färre än t. ex. 15 000 invånare hade mindre

utgifter för rent kyrkliga ändamål än för borgerliga ändamål, bleve med hänsyn till undersökningens begränsade omfattning mycket osäkert. Det kunde emellertid antagas, att även i sådana städers församlingar utgifterna för rent kyrkliga ändamål i allmänhet understeg 50 procent av de totala utgifterna. Härvid bortsåges från församlingar i städer med endast något eller några tusen invånare, vilka i förevarande avseende syntes mer jämförliga med landsförsamlingarna.

Det nu anförda gäve enligt utredningen vid handen, att det vore förenat med stor vansklighet att enbart med ledning av undersökningsresultatet göra en skälig avvägning av skattelindringsprocenten. Svårigheterna knöte sig särskilt till den olikhet, som städer och landskommuner sinsemellan föredde i fråga om de rent kyrkliga ändamålets andel i skattemedlen. Denna olikhet krävde enligt utredningens mening att viss hänsyn toges även till den omfattning, vari de som stode utanför svenska kyrkan kunde fördela sig mellan städer och landskommuner.

I anslutning härtill har utredningen anført:

I sistnämnda avseende är förhållandet för närvarande det, att antalet av dem, som icke tillhöra svenska kyrkan, är större i städerna än i landskommunerna. Både de mosaiska och de romersk-katolska trosbekännarna äro till minst $\frac{2}{3}$ bosatta i städerna. Av metodisterna, som visserligen endast till ungefär 25 procent icke tillhöra svenska kyrkan, äro $\frac{3}{4}$ medlemmar av metodistkyrkans stadsförsamlingar. Andra erkända trossamfund, såsom Christian science församlingar, Anglikanska kyrkans församlingar, Franska reformerta församlingen, Grekisk-ortodoxa katolska församlingen, Vännernas samfund och Nya kyrkans olika församlingar, ha i ännu större utsträckning sina medlemmar i städerna.

Fråga är emellertid, om och i vilken utsträckning personer, som nu med bibehållande av sitt medlemskap i svenska kyrkan tillhöra de s. k. frikyrkliga samfundet, efter införandet av en ny religionsfrihetslagstiftning kunna komma att utträda ur kyrkan. För bedömandet av denna fråga är det av viss betydelse att även äga kännedom om huru medlemmarna i dessa samfund fördela sig mellan städer och landskommuner. Frikyrkliga samarbetskommittén har under år 1950 verkställt en undersökning angående de frikyrkliga samfundens utbredning, vilken dock hittills slutförts endast för nio län (Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs och Västerbottens län). Genom undersökningen har uppgift erhållits om antalet i dessa län bosatta medlemmar av Svenska missionsförbundet, Baptistsamfundet, Örebro missionsförening, Fribaptistsamfundet, Helgelseförbundet, Svenska frälsningsarmén och Pingstvännernas församlingar. För dessa samfund redovisas sammanlagt 95 037 medlemmar, varav 41 818 eller 44,0 procent i städer och 53 219 eller 56,0 procent i landskommuner. Denna fördelning av medlemmarna mellan städer och landskommuner motsvarar ungefär folkmängdens fördelning mellan städer och landskommuner såväl i ifrågavarande län som i landet i dess helhet. Enligt Årsbok för Sveriges kommuner 1950 hör nämligen 53,9 procent av de nio länens befolkning och 53,6 procent av hela landets befolkning till landskommuner.

Det resultat, som denna undersökning sålunda givit, har av utredningen jämförts med Statistiska centralbyråns redogörelse för befolkningens fördelning efter trosbekännelse enligt 1930 års folkräkning. Enligt denna hade de förenämnda frikyrkliga samfundet i omförmälda nio län ett medlemsantal av 73 882, varav nära 70 procent i landskommuner. Jämför man här-

med folkmängdens fördelning mellan landskommuner och städer år 1930, finner man, att sistnämnda procenttal ungefär motsvarar den procentuella andelen för landsbygden i såväl de nio länens som hela landets befolkningstal. Då tillhörde nämligen befolkningen i dessa län till 68,3 procent och i landet i dess helhet till 67,8 procent landskommuner.

En sammanställning av resultaten av Frikyrkliga samarbetskommitténs undersökning och 1930 års folkräkning torde — med tillbörligt beaktande av olikheten i undersökningsmetoderna — få anses visa, att de frikyrkliga samfundens medlemmar i växande antal äro att finna i städerna. Detta förhållande torde böra sättas i samband med uppkomsten av nya stads-samhällen och den ökade inflyttningen till städerna. Då utvecklingen kan förutsättas fortgå i denna riktning, torde man kunna räkna med en ytterligare förskjutning i fråga om fördelningen av de frikyrkliga samfundens medlemmar mellan städer och landsbygd.

Det synes vidare utredningen antagligt, att i den mån medlemmar i frikyrkosamfunden framdeles utträda ur svenska kyrkan, antalet av dem kommer att fördela sig mellan städer och landskommuner i ungefär samma proportion som hela antalet medlemmar i nämnda samfund.

Vad härefter angår de personer, som eventuellt må komma att utträda ur svenska kyrkan utan att ingå i annat trossamfund, torde påtagliga skäl saknas att beräkna fördelningen av dem mellan städer och landskommuner annorlunda än i relation till folkmängdens fördelning.

Utredningen har vidare framhållit, att även om det nu anförda icke utan vidare kunde anses berättiga till att vid bestämmandet av en eventuell skattelindringsprocent taga övervägande hänsyn till att utgifterna för de rent kyrkliga ändamålen i stadsförsamlingarna i allmänhet krävde betydligt mindre del av skattemedlen än i landsförsamlingarna, tillkomme här en annan synpunkt. Det kunde enligt utredningens mening icke vara rimligt att bestämma skattelindringsprocenten så, att församlingar vilka hade procentuellt höga kostnader för de borgerliga ändamålen — något som främst förekomme i städerna — genom skattelindringen skulle få avstå från en för deras vidkommande alltför stor del av skattemedlen och följaktligen de ur svenska kyrkan utträdde i sådana församlingar skulle erhålla en skattelindring, som komme att medföra en obehörig vinst för dem. Med beaktande jämväl av denna synpunkt hade utredningen funnit en eventuell skattelindring icke böra bestämmas till mer än fyrtio procent.

Med hänsyn därtill att vissa av de romersk-katolska församlingarna samt flertalet mosaiska församlingar hade egna begravningsplatser, vilka i en del fall droge ganska stora årliga kostnader, skulle det enligt utredningen kunna ifrågasättas att bestämma skattelindringsprocenten något högre för dessa särskilda församlingars medlemmar. Detta borde likväl i så fall ej gälla beträffande skattelindringen i Stockholm, enär, såsom i det föregående nämnts, kostnaderna där för de allmänna begravningsplatserna huvudsakligen bestredes av den borgerliga kommunen. (Endast Brännkyrka och Bromma församlingar hade kyrkogårdar, för vilka kostnaderna kunde påverka den kyrkliga utdebiteringen.) Då en skattelindring över huvud ej kunde avvägas så att hänsyn toges till de på denna fråga inverkan omständigheterna i varje särskild församling, ansåge utredningen skäl ej heller föreligga för en differentiering av skattelindringen till förmån

för medlemmarna av de utom Stockholm förefintliga trossamfund, som hade egna begravningsplatser.

Utöver vad tidigare sagts angående de romersk-katolska och mosaiska församlingarnas begravningsplatser har utredningen velat tillägga, att då nämnda församlingars medlemmar i Stockholm finge bidra till kostnaderna för de allmänna begravningsplatserna, skäl kunde anses tala för att den borgerliga kommunen i Stockholm helt eller delvis övertog kostnaderna för de romersk-katolska och mosaiska begravningsplatserna därstädes.

Remissyttrandena över dissenterskatteutredningens förslag.

Rörande storleken av en eventuell skattelindring ha delade meningar ytpats i de yttranden, vari denna fråga särskilt behandlats. Utredningens förslag har godtagits av *kammarrätten* (en reservant ville medge större skattelindring), *statistiska centralbyrån*, *överståthållarämbetet*, *länsstyrelserna i Malmöhus och Örebro län*, *domkapitlen i Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Göteborg, Karlstad, Luleå, Härnösand och Stockholm* (en reservant har ansett, att de utom svenska kyrkan stående borde helt befrias från kyrklig skatt), *Allmänna svenska prästföreningen*, *Sveriges yngre prästers förbund*, *Frikyrkliga samarbetskommittén* och *Filadelfiaförsamlingen i Stockholm*. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* samt *domkapitlen i Uppsala, Lund, Linköping* och *Visby* ha anfört skäl för en mindre skattelindring än fyrtio procent av utdebiteringen per skattekrona, under det att *kammarkollegiet*, *Apostoliske vikarien för Sverige*, *Metodistkyrkan*, *Nya kyrkans församling i Stockholm* och *Vännernas samfund* ifrågasatt en större skattelindring än fyrtio procent. *Statskontorets majoritet* har förklarat sig anse det angeläget, att utredning komme till stånd i syfte att till den borgerliga kommunen överföra sådana uppgifter, som icke vore av rent kyrklig karaktär. *Länsstyrelsen i Värmlands län* har ansett, att de av utredningen verkställda ekonomiska undersökningarna icke borde läggas till grund för en med en ändrad religionsfrihetslagstiftning förbunden skatterättslig reform.

Ur yttrandena må i övrigt följande här återgivas.

Av dem som godtagit utredningens förslag har *statistiska centralbyrån* anfört bl. a., att undersökningen vore av ett så begränsat omfång, att det vore svårt att ur densamma draga några generella slutsatser angående fördelningen av församlingarnas och pastoratens utgifter på rent kyrkliga och andra ändamål. Med hänsyn till den korta tid, som stått utredningen till buds, torde dock en mera omfattande undersökning icke ha kunnat genomföras med den noggrannhet i detaljer, som kännetecknade den utförda undersökningen. Utredningen syntes emellertid ha givit begreppet »borgerlig verksamhet» en väl vid innebörd, då den till densamma fört diakoni eller annan hjälpverksamhet. Med den borgerliga kommunens alltmer ökande ansvar för socialvård torde den kyrkliga verksamheten på detta område numera vara motiverad främst av kyrkans egna intressen inom själavården.

Överståhållarämbetet har uttalat, att även om det statistiska underlaget för utredningens förslag måste anses alltför begränsat, funne ämbetet de därtill knutna allmänna resonemangen tillräckligt bindande för förslaget om skattelindringens bestämmande till fyrtio procent.

Västerås domkapitel har ansett fyrtio procent snarare vara för mycket än för litet. Åtskilliga av de uppgifter, vilka utredningen inräknat i kyrkans rent religiösa verksamhet, vore nämligen av den art, att deras bortfall direkt skulle medföra kostsamma åtgärder från statens eller vederbörande kommuns sida, särskilt i fråga om socialvården. Då emellertid en exakt beräkning på detta område icke torde kunna genomföras, vore domkapitlet berett att tillstyrka den föreslagna skattelindringen.

Domkapitlet i Växjö har funnit de av utredningen förebragta skälen bestämt tala för det av utredningen gjorda yrkandet. Såsom utredningen påpekat vore det visserligen svårt att draga en exakt gräns mellan de prästerskapet åvilande uppgifterna av speciellt kyrklig karaktär och av borgerlig art, men icke minst med tanke på att denna gräns särskilt torde bliva flytande i de smärre församlingarna, där eljest de »kyrkliga» utgifterna på kyrkokassans stat övervägde, syntes utredningens förslag innebära en riktigare avvägning än dissenterlagskommitténs, som väsentligen utgick från hittillsvarande praxis och ett relativt fåtal dissenters.

Luleå domkapitel har framhållit, att diakonien sedan urkristen tid hört till de centralt kyrkliga uppgifterna och av religiösa skäl måste så göra. Det vore därför oriktigt att hänföra den till borgerlig verksamhet. I ekonomiskt hänseende torde emellertid en ändring härvidlag icke väsentligen påverka undersökningens resultat.

Även *Sveriges yngre prästers förbund* har ansett att utgifterna för den kyrkliga diakonien icke kunna hänföras till den borgerliga verksamheten.

Frikyrkliga samarbetskommittén har framhållit, att de, som utträtt ur svenska kyrkan, skulle komma att beskattas av en kommunal myndighet, i vilken de icke hade beslutanderätt. Samarbetskommittén har vidare anført:

Det förefaller även vara en nödvändig konsekvens, att kyrkoskatten i vissa fall måste höjas för att kompensera den inkomstminskning, som de ur kyrkan utträdde medborgarnas avdrag kommer att medföra. Härvid kommer skatteökning att åsamkas även dem, som utträtt ur svenska kyrkan och betala 60 procent av kyrkoskatten. Denna olägenhet skulle dock kunna undvikas genom att sagda inkomstminskning för den kyrkliga kommunen täcktes genom bidrag från kyrkofonden, såvida icke principiella hinder omöjliggöra en sådan lösning.

Frikyrkliga samarbetskommittén vill ej heller underlåta att fästa uppmärksamheten på att, då medbestämmanderätt ej tillerkännes de ur kyrkan utträdde, yrkanden med viss rätt kunna komma att framställas om att den största delen av den kyrkans verksamhet, som bekostas av de 60 procenten, skall överföras på den borgerliga kommunen.

Filadelfiaförsamlingen i Stockholm har anført, att om individuell skattelindring skulle införas, skulle församlingen icke ha något att erinra emot,

att den som utträdde ur svenska kyrkan — oavsett om han sedan anslöte sig till annat trossamfund eller ej — erhöle nedsättning i de honom påförda kyrkliga utskylderna med fyrtio procent.

Av dem som anfört skäl för en mindre skattelindring än fyrtio procent har *länsstyrelsen i Norrbottens län* framhållit, att det till grund för utredningen liggande siffermaterialet syntes ganska osäkert. Avvikelserna från det normala syntes förekomma i stor utsträckning. Då utredningen icke verkställt någon justering av de faktiska utgiftssiffrorna utan antagit att avvikelserna från det normala utjämnade varandra, torde beräkningsgrunden icke vara fullt tillförlitlig. Då med hänsyn härtill beräkningarna mycket väl kunde visa för höga utgifter för rent kyrkliga ändamål och då skattelindringen icke borde medföra obehörig vinst för dem som utträdde, funne länsstyrelsen en skattelindring av trettio eller möjligen trettiofem procent riktigare än den av utredningen förordade.

Uppsala domkapitel har påpekat, att dissenterskatteutredningen endast granska utgifterna för ett enda år i en del församlingar. Det syntes domkapitlet ha varit bättre om utredningen i stället undersökt utgifterna under en följd av år, varvid ett säkrare slutresultat hade uppstått. Men då utredningen nu hållit sig till ett enda år hade det varit riktigare att på något vis söka rensa bort onormala utgifter. Ett exempel kunde förtydliga detta. För Söderköping lämnade utredningen uppgiften, att sextio procent av utgifterna gått till kyrkliga ändamål med en totalsumma för de kyrkliga utgifterna av cirka 58 000 kronor. Från pastorsämbetet i Söderköping hade domkapitlet erhållit uppgiften, att icke mindre än cirka 25 000 kronor av dessa utgifter måste betraktas såsom tillfälliga utgifter för kyrkans reparation. Vad Trosa beträffade förekomme även där åtskilliga tillfälliga utgifter. Det vore uppenbart, att då utredningen anförde så pass få församlingar, måste en rensad, riktig statistik ha visat andra siffror än dem, som utredningen kommit fram till. Utredningen hade vidare bortsett från folkmängden. Detta måste medföra stora svårigheter i en statistik, där t. ex. Göteborg och Kristinehamn sammanfördes. Under dessa omständigheter funne domkapitlet det vara förenat med stora svårigheter att draga exakta slutsatser ur den beräkning av avdragsprocenten som utredningen framlagt. Skäl torde kunna anföras för en lägre nedsättning än som föreslagits.

En ledamot av Uppsala domkapitel har i ett särskilt yttrande bl. a. anfört följande. I dissenterskatteutredningens betänkande sades att i Stockholm vållade varje ur kyrkan utträd person skatteverket ett extra arbete vid debiteringen. Kostnaden för biträdeshjälp kunde beräknas till en krona 41 öre per utträd person. Därtill komme utgifter för arbetsledning, lokaler, värme, belysning etc. Det kunde ju icke vara rätt att skattebetalare i allmänhet belastades med extra kostnader för att en del personer utträdde ur kyrkan. Varje utträdande person borde därför erlægga en ersättning för de extra kostnader han åsamkade det allmänna. Denna ersättning syntes, då icke endast skatteverket utan även andra myndigheter vållades extra arbete, icke böra sättas under tre kronor per person.

Lunds domkapitel har betonat, att de med jämna mellanrum nödvändiga restaureringarna av de äldre kyrkorna ofta vore mycket kostsamma och kunde belasta skattebetalarna med förhållandevis dryga uttaxeringar. Då utredningen själv framhållit, att kyrkor också användas som lokal för föredrag m. m. av icke direkt kyrklig karaktär, syntes det domkapitlet överensstämmande med de faktiska förhållandena, att någon del av utgifterna för kyrkorna jämväl bestredes av det skatteunderlag, som de utanför kyrkan stående representerade. Utredningen hade hänfört avlöningarna för kyrkomusikerna till kostnaderna för den rent kyrkliga verksamheten. Domkapitlet funne detta med hänsyn till den nya lagstiftningen om kyrkomusiker helt felaktigt. Organisterna vore enligt kyrkomusikerstadgan bl. a. tillförbundna att bestrida fem timmars fri musikundervisning i veckan åt inom församlingen boende utan hänsyn till om dessa tillhörde kyrkan eller ej. Beträffande sedan den stora andel av kyrkomusikerkåren, som kantorerna utgjorde, torde väl knappast någon anledning finnas, att de förhållandevis små kantorstilläggen skulle vila på annat skatteunderlag, än det som gällde för den huvudsakliga tjänsten eller lärartjänsten. Administrationskostnaderna borde icke fördelas lika mellan rent kyrklig verksamhet och övrig verksamhet utan efter det procenttal, som skulle bli slutligt gällande för skattelindringen.

Domkapitlet har funnit det stöta på nära nog oöverkomliga hinder att fördela prästernas arbetstid å rent kyrkliga uppgifter och å andra uppgifter. Det torde icke vara uteslutet att utanför kyrkan stående medborgare kunde av skilda anledningar taga prästens tid i anspråk mången gång kanske mera än innanför kyrkan stående. Prästen kunde icke i sitt arbete göra skillnad på innanför och utanför kyrkan stående — i prästämbetets natur låge bl. a. ett frikostigt tillgodoseende av allmänhetens befogade önskemål på prästens medverkan i de angelägenheter, som fölle inom ramen för det prästerliga arbetet. Gentemot utredningens förslag om att i den föreliggande frågan hänsyn icke skulle tagas till avkastningen av de prästerliga avlöningstillgångarna, ville domkapitlet resa en bestämd gensaga. Domkapitlet förmenade nämligen att denna avkastning principiellt borde användas till lättande av skatteutgifterna för inom kyrkan stående medborgare. I Lunds stift kunde nära 700 000 kronor årligen beräknas bli tagna i anspråk för avlöningsändamål, innan uttaxering behövde tillgripas. I 1950 års avräkningslängd vore prästlönekostnaderna beräknade till cirka 2,7 miljoner kronor. Summan utgjorde visserligen icke hela utgiftsbeloppet för stiftsprästerskapets löner men ändock måste konstateras att en icke oväsentlig del av dessa löner bestriddes av de prästerliga avlöningstillgångarna. Enligt domkapitlets förmenande måste skatteutgifterna falla till väsentligt större del å borgerliga än å kyrkliga ändamål.

Även *Linköpings domkapitel* har invänt, att enligt utredningens förslag kyrkans tillgångar även skulle komma dem till godo, som tagit avstånd från kyrkans religiösa verksamhet och till följd därav utträtt ur kyrkan. Den kyrkliga jordens avkastning liksom även annan inkomst av kyrkans

speciella tillgångar (fonder, rörelse, hyror o. d.) hade enligt utredningens förslag kommit att bliva en tillgång varav även de som utträtt ur kyrkan skulle draga fördel i det att det procentuella bidraget (60 %) till kyrkans kostnader för sin befattning med folkbokföring och för fyllande av vissa kulturella och sociala uppgifter i samhället icke räknats på den faktiska kostnaden utan endast på det nettobelopp, som utslagits på skattedragarna, sedan löneboställs- och fondavkastning m. m. frändragits från bruttobeloppet.

Domkapitlet i Visby har bl. a. anfört, att de nära hundra kyrkorna på Gotland torde ur mer än en synpunkt representera ett värde för hela landskapet och hela dess befolkning. De för alla och envar utan någon inskränkning öppna kyrkorummen torde ävenså innebära en tillgång av allmän art. Härtill kunde läggas t. ex. den svenske prästens ställning som en allas tjänare i de mest skiftande avseenden. En uppdelning av skatten till svenska kyrkan i sådan för alla obligatorisk och sådan, där fritt utträde medförde skattebefrielse, kunde därför icke helt enkelt dragas mellan »religiös» och »borgerlig» verksamhet. Även en icke ringa del av den »religiösa» insatsen borde här föras till den för alla obligatoriska skattebelagda delen. Med hänsyn härtill funne domkapitlet den föreslagna procentsatsen snarast väl liberalt tilltagen.

Av dem som ifrågasatt en större skattelindring än fyrtio procent av utdebiteringen per skattekrona har *kammarkollegiet* anfört i huvudsak följande. Ett frågetecken syntes kunna sättas för valet av län och städer vid undersökningen. Indelningen av församlingar i storleksgrupper förefölle att vara av mindre betydelse för den föreliggande frågan och urvalet stode ej i proportion till antalet församlingar i de olika grupperna inom länet. Bland städerna däremot voro de med en befolkning understigande 5 000 personer överrepresenterade, medan de stora grupperna av städer med 5 000—10 000 invånare och 10 000—20 000 invånare lika klart vore underrepresenterade. Städerna med 30 000—50 000 invånare hade icke alls fått någon företrädare.

I fråga om utredningens uppdelning av kyrkokassornas utgifter på olika ändamål har kollegiet anmärkt bl. a. följande. Kyrkobyggnaderna hade understundom en mycket stor kulturhistorisk och estetisk betydelse, som gjorde deras underhåll till en samhällets plikt oavsett deras bruk. Kyrkans utnyttjande för vigsel och jordfästning finge väl i detta sammanhang uppfattas som sociala funktioner med även borgerlig karaktär och därtill knuten rättslig verkan. Att helt hänföra utgifterna för kyrkorna till kyrkliga ändamål syntes ej vara förenligt med direktiven för utredningen eller med utredningens egen uppdelning. Ej heller kunde det vara riktigt att helt föra utgifterna för kyrkomusikerna till de kyrkliga. I fråga om deras medverkan vid jordfästning och vigsel gällde vad tidigare sagts om kyrkorna. Organist vore enligt kyrkomusikerstadgan (SFS 1950: 375) skyldig att fem timmar i veckan under trettionio veckor årligen meddela fri musikunder-

visning åt ungdom. — Vid uppdelningen av kyrkovaktmästarnas arbete borde göras en förskjutning motsvarande den vid kyrkorna. — Ungdomsverksamhet av allmänt ideell karaktär kunde ej räknas till kyrkliga ändamål, därför att den erhållit kyrklig anknytning. — Den av utredningen lämnade beskrivningen av de ändamål, för vilka församlingshemmen användes, visade att endast en mindre del av dessa kunde anses ha kyrklig karaktär, medan den övervägande delen hade betydelse ur social eller kulturell synpunkt, måhända också för förströelse. En social verksamhet bleve icke uteslutande kyrklig genom att kyrkan lämnade sin medverkan. Det vore svårt att fränkänna församlingsaftnar, syföreningsmöten, scoutverksamhet och filmförevisningar även en allmänt samhällelig karaktär. Att helt föra församlingshemmen i landsförsamlingarna till kyrkliga ändamål syntes därför ej befogat och även den procentuella fördelningen i stadsförsamlingarna syntes mindre lämplig. Säkerligen komme man sanningen närmare om man antog, att församlingshemmen till hälften användes för kyrkliga och till hälften för borgerliga ändamål.

Vad angår pastoratsutgifterna har kollegiet anfört bl. a., att beträffande prästmännens uppgifter av civil eller »legal art» kunde måhända tidsåtgången någorlunda beräknas och användbara medeltal erhållas. Detsamma torde till en viss grad gälla i fråga om prästmännens kyrkliga förrättningar enligt lag, prästlöneresolutioner och fastställda arbetsordningar. Dessa uppgifter tillsammans vore ingalunda avsedda att helt taga prästmännens tid och arbetskraft i anspråk. Det skulle icke vara förvånande, om på grund av organisatoriska skäl prästmännens uppgifter av tidigare angiven art i åtskilliga fall icke toge ens hälften av hans tid i anspråk, varmed ingalunda förnekades, att andra prästmän med svårighet finge tid för andra uppgifter. Den tid, som prästmannen icke använde för dessa legala uppgifter, kunde han till en viss grad efter eget omdöme och föreliggande omständigheter använda till församlingsarbete, kommunalt arbete eller måhända till fullföljande av vetenskaplig utbildning och forskning. Uppgifter om användningen av denna arbetstid syntes sakna större betydelse för frågan om fördelningen av prästmännens arbetstid på borgerliga och kyrkliga uppgifter. Kollegiet kunde icke bidra till frågans ytterligare belysning och ansåge, att den av utredningen använda halveringen av prästerskapets tid i brist på säkrare utredning måste godtagas.

Beträffande pastoratsutgifternas storlek hade kollegiet uppmärksammat, att enligt de uppgifter, utredningen erhållit, pastoratens löneboställen skulle lämna ett nettounderskott, som för landspastoraten skulle uppgå till mer än hälften och för stadspastoraten till nästan lika mycket som pastoratens utgifter för prästgårdar. Löneboställena lämnade emellertid genomsnittligt ett nettoöverskott, som medgäve en, visserligen tämligen låg, förräntning av boställskapitalet. De lämnade uppgifterna, som icke behöfve vara oriktiga, belyste vanskligheterna med en undersökningsmetod, som byggde på stickprov tagna under endast ett år, under vilket de utsedda pastoraten förefölle att ha haft stora utgifter för boställenas bebyggelse. Dylåka utgifter borde rim-

ligen slås ut åtminstone på den för normalavkastningsberäkningarna använda tioårsperioden.

Om, såsom direktiven för utredningen syntes avse, en eventuell skattelindring för dem, som stode utanför svenska kyrkan, skulle begränsas till församlingarnas och pastoratens utgifter för rent religiösa ändamål, vore det enligt kollegiet uppenbart, att skattelindringen måste avse en väsentligt mindre del av utgifterna. Även om utredningens tolkning av direktiven godtoges, ansåge kollegiet av skäl som framginge av framställda anmärkningar att de kyrkliga utgifterna antagligen låge närmare tjugufem procent än fyrtio procent av de kyrkligt kommunala utgifterna, inberäknat den allmänna kyrkoavgiften. Kollegiet ansåge sig emellertid böra ifrågasätta, om vare sig den ena eller andra uppdelningen vore särskilt fruktbarande vid bedömningen av en skälig skattelindring för dissenters. Motiveringen för en sådan torde anses vara, att i religionsfrihetens begrepp inginge, att någon icke skulle utsättas för det samvetstväng, det kunde innebära att han finge bidra till kyrkliga institutioner och kyrklig verksamhet, vilka han ogillade. Sannolikheten syntes tala för att den som utträtt ur svenska kyrkan komme att i stor omfattning anse sig och av konventionella skäl skulle anses förhindrad att tillgodonjuta förmånerna av församlingsverksamhet under kyrklig ledning, även om denna övervägande hade icke kyrklig karaktär. Med hänsyn härtill vore kollegiet benäget att anse, att en eventuell skattelindring borde, liksom för närvarande, skäligen uppgå till femtio procent av utdebiteringen per skattekrona. Även en skattelindring av denna storleksordning vore emellertid av tämligen ringa ekonomisk betydelse för flertalet skattedragare och därför knappast motiverad ur skälighetssynpunkt.

Apostoliske vikarien för Sverige har erinrat om att han och det apostoliska vikariatsrådet i Sverige i en till dissenterlagskommittén ingiven skrivelse uttalat sig för ett upphävande av den skattskyldighet till statskyrkliga ändamål, som för närvarande ålåge medlemmar av utanför kyrkan stående trossamfund. Vidare hade han och vikariatsrådet i remissyttrande över dissenterlagskommitténs betänkande anfört att, för den händelse skattskyldighet till statskyrkliga ändamål skulle anses fortfarande böra åligga personer, som icke vore medlemmar av statskyrkan, det syntes kunna ifrågasättas, huruvida icke starka billighetsskäl talade för att medlemmar av särskilda trossamfund erhöles större lindring i denna skattskyldighet — förslagsvis med tre fjärdedelar av ifrågavarande utskylder — än andra utanför statskyrkan stående personer med hänsyn därtill, att de förra till skillnad från de senare hade att erlægga kyrkoskatt eller därmed jämförliga avgifter till det trossamfund de tillhörde. Befogade invändningar kunde riktas mot utredningens gränsdragning mellan kyrkligt och borgerligt betonade ändamål. Arbetet å en pastorexpedition vore i hög grad att anse såsom ett pastoralt församlingsarbete, och då statskyrkoprästen ägnade sig åt social ungdomsvård eller toge befattning med diakoni eller annan hjälpverksamhet, fullgjorde han dylika uppgifter icke såsom befattningshavare inom socialvården utan såsom innehavare av ett andligt ämbete i ett konfessionellt sam-

fund. Han kunde icke finna, att utredningen förebragt något bärande skäl för reduktion av skatteavdragsprocenten och finge därför hemställa att den i allt fall icke måtte nedsättas utan bibehållas vid sin nuvarande storlek av femtio procent.

Även *Metodistkyrkan* har ansett det skäligt, att den sedan 1908 tillämpade skattelindringen av femtio procent bibehölles. Utredningen hade till stöd för reduktionen av skattelindringen åberopat, att anslag beviljats av statskyrkans församlingar för daghem, barnhjälp, skollovskolonier m. fl. likartade ändamål. Det kunde emellertid erinras, att likartade sociala insatser gjordes även av de frikyrkliga samfundet. Metodistkyrkan bedreve verksamhet genom t. ex. åtta barnhem, sex hem för gamla, flera barnkolonier, fyra sjukhem etc. Dessa betraktades dock som en del av kyrkans verksamhet. Någon motivering för att Metodistkyrkans medlemmar därjämte skulle bidra till statskyrkans sociala verksamhet kunde knappast anses föreligga.

Vännernas samfund har bl. a. framhållit, att utredningens behandling av frågan om utgifternas uppdelning å kyrkliga och borgerliga ändamål vore utslag av typföreställningar, som kunde vara ärvda från svenska kyrkan eller kanske från något annat trossamfund, men som icke ägde någon giltighet för kväkarna. De måste hävda, att när utgifter av här ifrågavarande slag förekomme i deras samfund, de måste betraktas såsom tillhörande religionsutövning eller religionsvård och att, när de förekomme inom statskyrkan, de skulle betraktas såsom rent kyrkliga. De kunde icke betraktas såsom borgerliga med mindre de övertoges av den borgerliga kommunen. Det vore även otillfredsställande, att de, som stode utanför svenska kyrkan, skulle deltaga i täckandet av ifrågavarande utgifter, ehuru de saknade rösträtt i den kyrkliga kommunen och icke heller eljest hade någon möjlighet att påverka besluten angående anslag till olika ändamål.

Länsstyrelsen i Värmlands län, vilken som tidigare nämnts ansett, att utredningens undersökningar icke borde läggas till grund för ny lagstiftning, har anfört:

Vid den av utredningen verkställda uppskattningen av kostnaderna för kyrkomusikernas avlöning har utredningen helt bortsett ifrån, att genom den föregående år genomförda kyrkomusikerreformen utgifterna för kyrkomusikernas avlöning och pensionering beräknas komma att öka med omkring 4 miljoner kronor för år. Genom samma reform ändras därjämte kyrkomusikerlönekostnaderna från församlings- till pastoratsutgifter. Då det gäller att uppskatta de kyrkligt-kommunala skatteintäkternas utnyttjande för kyrkliga eller borgerliga ändamål, kan man vidare knappast underlåta att beakta den kostnadsökning, som uppkommer, då den av 1949 års riksdag i princip antagna prästlönerregleringen sättes i kraft. Kostnadsökningen enligt denna reglering, sådan den utformats i prästlönekommitténs slutbetänkande, har uppskattats till omkring 8,7 miljoner kronor för år.

Den av utredningen företagna undersökningen av pastoratsutgifterna avser bland annat ifrågavarande kostnader i 47 kyrkliga kommuner å Stockholms, Östergötlands, Kronobergs och Jämtlands läns landsbygd. Av utredningens uttalanden i anslutning till dessa beräkningar kan ej bedömas, huruvida de undersökta pastoraten äro representativa såsom undersökningsobjekt i fråga om sättet för prästlönekostnadernas finansiering. Påpekas bör emel-

lertid, att enligt uppgifter, som äro för länsstyrelsen tillgängliga, de för undersökningen utvalda pastoraten tillhöra län, i vilka avkastningen av prästlönetillgångarna i förhållande till prästlönekostnaderna äro i genomsnitt avsevärt större än i övriga län. Urvalet av län är därför, såvitt länsstyrelsen kan finna, i varje fall icke representativt. Om undersökningen till övervägande del omfattat pastorat med relativt hög inkomst av prästlönebeställden m. m., innebär detta åter, att utdebiteringen för prästlöneändamål där får antagas ha varit förhållandevis låg. Härigenom blir givetvis också det av utredningen framräknade procenttal, som skulle motsvara skattemedlens användning för rent kyrkliga ändamål i landsbygdsförsamlingarna, mindre rättvisande.

Nyssnämnda procenttal påverkas även av den uppskattade fördelningen av prästens arbetstid på rent kyrkliga sysslor, å ena, och övriga göromål, å andra sidan. Det siffermaterial, varpå utredningen härvidlag grundat sina slutsatser, synes vara av lösligaste slag. För länsstyrelsen förefaller det icke tillfredsställande, om en undersökning av i så hög grad kasuistisk och föga representativ karaktär skulle få i stor utsträckning vara avgörande för omfattningen av den generella skattelindring, som må komma att genomföras för dissenters.

Pastoratsindelningssakkunniga ha såsom tidigare berörts föranstaltat om en undersökning av prästerskapets arbetsförhållanden, syftande bl. a. till att klarlägga huru de fast anställda prästernas totala arbetsbörda fördelar sig på arbetsuppgifter av olika slag. Denna undersökning har nu fortskridit så långt att resultatet av undersökningen av fördelningen av arbetsuppgifterna för en månad (oktober) hösten 1950 föreligger. Undersökningen har för varje stift omfattat ett femtontal pastorat av olika struktur. I sagda pastorat ha vederbörande befattningshavare under oktober 1950 verkställt i möjligaste mån exakta anteckningar om den tid envar av dem ägnat åt vissa i det följande angivna arbetsuppgifter. Resultatet av undersökningen framgår av följande uppställning, där antalet arbetstimmar motsvarar medeltal arbetstimmar per präst under oktober 1950.

Arbetsuppgifter	Arbetstimmar
Pastorexpedition (kyrkobokföring och folkbokföring)	71,5
Förvaltning (legal)	17
Kassaförvaltning	2
Gudstjänster	12
Legala andaktsstunder (föreskrivna i löneresolution eller av domkapitel)	5
Andra fristående andaktsstunder (husförhör, friluftsgudstjänst, helgmålsböner, morgon- och aftonböner m. m.)	7,5
Vigslar	2
Dop	2,5
Jordfästningar	5
Konfirmationsundervisning	8,5
Medlingar i äktenskapstvister	1,5
Prediko- och föredragsberedelse	42,5

Församlingsvård:	
studieverksamhet	4,5
ungdomsarbete	7
söndagsskolor	3,5
deltagande i Röda kors- och annan frivillig hjälpverksamhet	3
övrig församlingsvård (diakoni)	10,5
Sjuk- och hembesök samt själavårdsverksamhet	15,5
Summa timmar per månad	221
Andra allmänna uppdrag (frivilliga)	12,5
Övriga arbetsuppgifter	15

Med »Förvaltning» har avsetts arbete som författningsenligt ålegat präst på grund av hans tjänsteställning (ordförandeskap i kyrkoråd eller ledamotskap i barnavårdsnämnd, deltagande i sammanträden med skolråd, folkskolestyrelse, fattigvårdsstyrelse eller nykterhetsnämnd).

Under »Andra allmänna uppdrag» ha hänförs sådana uppgifter, som visserligen icke åligga präst enligt särskilt stadgande men som han icke skäligen kan undandraga sig, såsom ordförande- eller ledamotskap i skolråd, folkskolestyrelse eller fattigvårdsstyrelse, eller ordförandeskap i kyrko- eller kommunalstämma, kyrko- eller kommunalfullmäktige.

I »övrig församlingsvård» ha inräknats möten med syföreningar, organiserande av »dagar» m. m.

Departementschefen.

Det torde ligga i sakens natur att skattelindringen för dissenters icke bör avse större del av den kyrkliga utdebiteringen än som belöper på kyrkans uppgifter av religiös natur. I den mån utdebiteringen belöper på uppgifter av annan art böra sålunda jämväl dissenters vara betalningsskyldiga; att dissenters icke äga deltaga i bestämmandet av den kyrkliga utdebiteringen lär härvidlag icke kunna tillmätas betydelse, detta så mycket mindre som kommunal rösträtt och skattskyldighet redan nu icke hava något absolut samband med varandra.

I syfte att skapa en bild av huru stor del av de med skattemedel bestridda kostnaderna, som belöpa å rent kyrkliga respektive å borgerliga ändamål, har dissenterskatteutredningen införskaffat uppgifter härom beträffande ett antal församlingar och pastorat. Undersökningen har beträffande kyrkokassornas utgifter givit vid handen, att 56,4 procent i landsförsamlingarna och 35,7 procent i stadsförsamlingarna belöpte å rent kyrkliga ändamål. Av pastoratsutgifterna har i såväl landsförsamlingarna som stadsförsamlingarna hälften ansetts falla å kyrkliga och hälften å borgerliga ändamål. En sammanfattning beträffande kyrkokassornas och pastoratens utgifter har givit till resultat att 54 procent i landsförsamlingarna och 40,4 procent i stadsförsamlingarna belöpte å rent kyrkliga ändamål.

I några remissyttranden ha invändningar riktats mot de principer, efter vilka utredningen fördelat kyrkokassornas utgifter å kyrkliga respektive

borgerliga ändamål. Sålunda har anmärkts på att utgifterna för kyrkorna helt hänförs till utgifter för kyrkliga ändamål. Å andra sidan ha invändningar även riktats mot att utredningen hänfört kostnaderna för pastors-expeditionerna samt för diakoni och annan hjälpverksamhet till utgifter för borgerliga ändamål. Den av utredningen verkställda uppdelningen av kostnaderna för församlingshem, föreningsväsende m. m. samt administration mellan kyrkliga och borgerliga ändamål har likaså rönt kritik i några yttranden. Å ena sidan har ansetts, att alltför stor del av kostnaderna för församlingshemmen hänförs till utgifter för kyrkliga ändamål. Å andra sidan har hävdats, att utgifterna för svenska kyrkans sociala verksamhet helt borde hänföras till utgifter för kyrkliga ändamål.

För egen del vill jag framhålla, att det ligger i sakens natur att en uppdelning av kyrkokassornas utgifter å kyrkliga och borgerliga ändamål i viss mån måste grundas på skälighetsbedömningar och att olika meningar därvid kunna råda om huru uppdelningen bör ske. Vissa skäl kunna sålunda utan tvivel åberopas till stöd för den kritik, som riktats mot att dissenterskatteutredningen helt hänfört kostnaderna för kyrkorna och församlingsvärderna till utgifter för kyrkliga ändamål. Men lika befogade invändningar kunna framställas och ha även framställts mot att kostnaderna för pastorsexpeditionerna och diakonien i sin helhet ansetts belöpa å borgerliga ändamål. Motsvarande gäller beträffande utredningens uppdelning å kyrkliga och borgerliga ändamål av kostnaderna för församlingshem, föreningsväsende m. m. samt administration.

Beträffande pastoratsutgifterna har dissenterskatteutredningen ansett, att uppdelningen borde grundas på ett bedömande huru prästerna genomsnittligt delade sin arbetstid mellan uppgifter av religiös natur och uppgifter av annan art. Utredningen har därvid kommit till det resultatet, att det vore befogat att i förevarande sammanhang räkna med att prästernas arbetstid genomsnittligt fördelade sig lika å rent kyrkliga och å andra uppgifter.

Jag torde i detta sammanhang få erinra om den av pastoratsindelningssakkunniga föranstaltade undersökningen rörande fördelningen av prästerskapets arbetsuppgifter under oktober månad 1950. Om dessa arbetsuppgifter uppdelas å kyrkliga och borgerliga ändamål efter de av dissenterskatteutredningen uppdragna riktlinjerna, synes den sammanlagda arbetstid, som använts för de olika arbetsuppgifterna, komma att ganska lika fördela sig mellan kyrkliga och borgerliga arbetsuppgifter.

Någon anledning att frånga dissenterskatteutredningens förslag beträffande uppdelningen av prästernas arbetstid å rent kyrkliga och å andra uppgifter torde sålunda — även om beräkningarna få anses osäkra — icke föreligga.

Med hänsyn till att dissenterskatteutredningen föreslagit att de för pastoraten beräknade utgifterna skulle anses falla med hälften å rent kyrkliga och med hälften å borgerliga ändamål, har utredningen icke funnit det erforderligt att göra en så ingående undersökning av dessa utgifter som den utredningen verkställt beträffande kyrkokassorna. Jag har icke

anledning att på denna punkt hävda någon annan mening. Jag vill allenast anmärka, att man med den föreslagna hälftendelningen knappast torde behöva justera beräkningarna med hänsyn till den kostnadsökning, som uppkommer då den av 1949 års riksdag i princip antagna prästlöneregleringen sättes i kraft. En viss justering skulle däremot bliva erforderlig om — såsom i några remissyttranden hävdats — avkastningen av de prästerliga avlöningstillgångarna helt skulle hänföras till den rent kyrkliga verksamheten och därför avräknas endast från kostnaderna för denna verksamhet.

Dissenterskatteutredningen har understrukt att resultatet av den av utredningen företagna undersökningen ställde sig mycket olika för lands- och stadsförsamlingarna. Sålunda pekade undersökningen ganska bestämt på att den nuvarande skattelindringen med femtio procent för landsförsamlingarnas del vore relativt väl avvägd. Vad åter anginge stadsförsamlingarna förefölle det tydligt, att i de större städerna, utom Stockholm, utgifterna för rent kyrkliga ändamål kunde förutsättas som regel motsvara endast trettiofem å fyrtio procent av församlingarnas totala utgifter. Särskilt med hänsyn till den olikhet, som städer och landskommuner sinsemellan företedde i fråga om de rent kyrkliga ändamålen andel i skattemedlen, vore det förenat med stor vansklighet att enbart med ledning av undersökningsresultatet göra en skälig avvägning av skattelindringsprocenten.

Dissenterskatteutredningen har vidare framhållit att för närvarande vore förhållandet det att antalet av dem som icke tillhörde svenska kyrkan vore större i städerna än i landskommunerna. Utredningen har också ansett sig kunna konstatera att de s. k. frikyrkliga samfundens medlemmar i växande antal vore att finna i städerna. Detta förhållande har satts i samband med den ökade inflyttningen till städerna. Med hänsyn härtill och då det enligt utredningens mening icke vore rimligt att bestämma skattelindringsprocenten så att församlingar, vilka hade procentuellt höga kostnader för de borgerliga ändamålen, genom skattelindringen skulle få avstå från en för deras vidkommande alltför stor del av skattemedlen, har utredningen funnit en eventuell skattelindring icke böra bestämmas till mer än fyrtio procent.

Såsom framgår av det redan sagda har dissenterskatteutredningens förslag om skattelindring med fyrtio procent icke framkommit såsom resultat av en rent statistisk beräkning, grundad på i och för sig oangripliga fakta, utan förslaget bygger jämväl på åtskilliga skälighetsbedömningar. Det är vid sådant förhållande naturligt att förslaget i vissa yttranden blivit föremål för kritik, därvid några remissinstanser yrkat ett högre avdrag medan andra ansett ett lägre avdrag vara tillfyllest. För min del har jag emellertid icke kunnat finna att vare sig de skäl som anförts för en högre eller de skäl som anförts för en lägre skattelindring äro av den bärkraft att utredningens enhälligt avgivna förslag bör frångås. Jag ansluter mig därför till utredningens av flertalet remissinstanser tillstyrkta förslag att skattelindringen bör bestämmas till fyrtio procent.

E. DET TEKNISKA FÖRFARINGSSÄTTET FÖR GENOMFÖRANDET AV EN SKATTELINDRING.

Dissenterlagskommittén.

Enligt dissenterlagskommittén borde de, som ej tillhöra svenska kyrkan, erhålla lindring i de kyrkliga utskylderna utan egen eller församlingsföreståndarens medverkan. Avgörande för kommitténs förslag härom voro i främsta rummet de tekniska synpunkterna. Därest för skattelindring skulle fordras ansökningsförfarande, måste inkomna ansökningar underkastas en kontroll, vilken enligt kommitténs uppfattning skulle bli vida mer arbetskrävande för myndigheterna än om skattelindringen effektuerades helt genom myndigheternas egna åtgärder. Endast i de fall då skattelindringen skulle avse inkomst i en församling, där vederbörande icke vore kyrkobokförd och som tillika hörde till en annan lokal skattemyndighets område än kyrkobokföringsförsamlingen, fann kommittén att medverkan av den skattskyldige vore erforderlig.

För att rätten till skattelindring skall kunna iakttagas vid skattedebiteringen måste, framhöll kommittén, kyrkobokförarna lämna uppgift angående vilka som ej tillhöra svenska kyrkan. Vid sina överväganden beträffande olika metoder att meddela debiteringsförrättarna de erforderliga upplysningarna fann kommittén de tryckande registrens användande för ifrågavarande ändamål vara att föredraga framför de andra utvägar, vilka kunde ifrågakomma. Kommittén anförde följande beträffande metoden för nämnda registers användande i detta sammanhang:

I varje församling föres nu ett församlingsregister, bestående av avtrycks-kort av tryckplåtarna i det hos länsbyrån förda tryckande registret beträffande den i församlingen kyrkobokförda befolkningen. Pastors aviseringar till länsbyrån ske genom att pastor å avtryckskortet antecknar inträffad förändring och översänder kortet till länsbyrån. Från länsbyrån erhåller pastor därefter ett nytt avtryckskort med skyldighet för pastor att kontrollera att aviseringen rätt uppfattats. Det skulle kunna ifrågasättas, huruvida icke pastors aviseringsplikt kunde utökas att omfatta jämväl det förhållandet att vederbörande utträtt ur eller eljest icke tillhör svenska kyrkan. Om skyldighet för pastor till avisering rörande dessa förhållanden bleve införd, skulle uppgifter om utträde ur resp. inträde i svenska kyrkan kontinuerligt komma att inflyta i det tryckande registret. Eftersom flertalet av de uppgifter, som finnas å tryckplåtarna, avtryckas i debiteringslängden, skulle därigenom möjlighet ha beretts för debiteringsförrättaren (den lokala skattemyndigheten) att vid den slutliga skattens debitering iakttaga rätten till skattelindring i de fall, då sådan rätt förefinnes.

Med hänsyn till det begränsade utrymmet å tryckplåtarna vore det emellertid, framhöll dissenterlagskommittén vidare, en ofrånkomlig förutsättning för metodens användande, att ifrågavarande uppgifter gjordes ytterst kortfattade. Att en person utträtt ur svenska kyrkan under år 1948 kunde betecknas med exempelvis »U 48». Det förhållandet att en person aldrig

tillhört kyrkan skulle kunna utmärkas med enbart »U». Enligt vad kommittén inhämtat funnes visst utrymme å tryckplåtarna, som reserverats för speciella uppgifter, men önskemål hade framställts från åtskilliga håll om användande av detta utrymme för uppgifter av mycket varierande slag. En avvägning mellan dessa olika önskemål kunde väntas komma att ske vid en förestående översyn av folkbokföringsförordningen. Kommittén ville med hänsyn därtill för sin del endast uttala, att kommittén funnit önskvärt att utrymme kunde beredas för de för skattelindringen erforderliga uppgifterna.

Remissyttrandena över dissenterlagskommitténs förslag.

Såsom tidigare nämnts har i praktiskt taget alla de remissyttrandena, i vilka förevarande spørsmål särskilt berörts, dissenterlagskommitténs förslag om användande av de tryckande registren för skattelindringens genomförande förordats. Av särskilt intresse synes vara vad 1949 års *folkbokföringssakkunniga* i sådant avseende anført. Bl. a. yttra dessa sakkunniga, att de funne förevarande förslag synnerligen gott. Ehuru visserligen utrymmet på personplåtarna vore mycket begränsat, syntes det icke saknas möjlighet att å desamma bereda plats för t. ex. bokstaven U. Såvitt de sakkunniga kunde finna erfordrades ej att å tryckplåten införa uppgift om det år, då utträde ur svenska kyrkan ägt rum, därest nämligen med inpräglingen finge anstå till dess uppgiften bleve aktuell. Under sitt fortsatta arbete komme de sakkunniga att till behandling upptaga frågan om vilka uppgifter, som skola införas på personplåtarna, men då denna frågas lösning vore beroende av ett flertal omständigheter, kunde de sakkunniga icke uttala sig om var på personplåten uppgift om frånvaro av tillhörighet till svenska kyrkan skulle inpräglas.

Dissenterskatteutredningen.

I direktiven för dissenterskatteutredningen anfördes, att ytterligare överväganden torde vara erforderliga angående det tekniska förfaringssättet för genomförandet av en eventuell skattelindring, och att därvid borde beaktas, att den dominerande synpunkten vid reformer på uppborðsväsendets område i nuvarande läge borde vara strävan att vinna förenklingar och sålunda undvika allt, som vore ägnat att ytterligare komplicera förfarandet. Det syntes emellertid naturligt att man i första hand närmare prövade den av dissenterlagskommittén framförda tanken att utnyttja de tryckande registren, varvid även borde undersökas huruvida en sådan anordning samtidigt kunde underlätta framställandet av den kyrkliga röstlängden. Förhållandena i Stockholm och andra större städer borde särskilt beaktas.

Vid behandlingen av spørsmålet om *de tryckande registrens utnyttjande* för genomförandet av en eventuell skattelindring har utredningen utgått

från att denna i enlighet med dissenterlagskommitténs förslag skulle tillkomma alla dem, som sedan ingången av året näst före taxeringsåret och fram till den 1 juli sistnämnda år ej tillhörde svenska kyrkan. Därest undantag skulle göras för dem, som icke tillhörde något trossamfund, och någon redovisning i kyrkobokföringen icke skulle ske av de konfessionella förhållandena för dem som ej tillhörde svenska kyrkan, kunde över huvud icke ifrågakomma att ordna skattelindringen utan medverkan av de därtill berättigade. Utredningen hade ansett sig sakna anledning att närmare ingå på frågan om det tekniska förfarings sättet i sådant fall.

Utredningen har funnit det uppenbart, att de fördelar, som skulle vara förenade med de tryckande registrens användande för ifrågavarande ändamål, såvitt möjligt borde tillvaratagas. I likhet med folkbokföringssakkunniga vore utredningen också av den uppfattningen, att utrymme å plåtarna borde kunna beredas för införande av de för ändamålet erforderliga uppgifterna. Nämnda sakkunnigas arbete hade emellertid ännu ej fortskridit så långt att de varit i tillfälle att lämna närmare besked om vilket utrymme å plåtarna, som kunde reserveras för ifrågavarande uppgifter. Givetvis vore det önskvärt, om man, såsom de sakkunniga anfört, kunde begränsa sig till att genom inprägling av t. ex. bokstaven U å vederbörandes personplåtar utmärka frånvaron av tillhörighet till svenska kyrkan, utan att tillika införa uppgift om det år då utträdet ur kyrkan skett. På sätt de sakkunniga antytt vore emellertid en förutsättning härför, att visst uppskov ägde rum med inpräglingen av de uppgifter, som inkommo från kyrkobokförarna. Detta för att uppgifterna icke skulle inflyta i vederbörliga längder ett år för tidigt. Eftersom uppgifterna i allmänhet lämnades genom insändande av avtryckskort, skulle kyrkobokförarna sålunda under viss tid nödgas avvara dessa kort. Tydligt vore att detta kunde medföra vissa olägenheter, därest avisering av annan anledning påkallades rörande den person, som avtryckskortet avsåge, eller om det gällde att i det av avtryckskorten bildade församlingsregistret eftersöka vederbörande. Dessa olägenheter skulle visserligen kunna undvikas, om avisering beträffande ur kyrkan utträdna under första hälften av varje år skedde på särskild blankett. Att i fråga om aviseringen använda olika förfarings sätt under skilda tider av året syntes emellertid utredningen mindre lämpligt. För utredningen tedde det sig sålunda önskvärt att inpräglingen å plåtarna fortginge kontinuerligt under hela året och att för möjliggörande härav även årtalet för utträdet ur kyrkan infördes å plåtarna.

Under återopande av det nu anförda har utredningen förordat, att, såvitt icke folkbokföringssakkunniga under sitt fortsatta arbete funne oöverkomliga hinder däremot möta, å personplåtarna även årtalet för utträdet ur svenska kyrkan inpräglades genom angivande av de två sista siffrorna i årtalet. Beträffande dem, som vid övergången till det nya systemet icke tillhörde svenska kyrkan, ansåge utredningen dock beteckningen U tillräcklig.

Utredningen har slutligen påpekat, att, om det efter tryckningen av debiteringslängderna inträffade, att någon, som däri upptagits såsom icke tillhörande svenska kyrkan, inträdde i kyrkan, måste också detta förhållande bringas till den lokala skattemyndighetens kännedom. Enligt vad utredningen förutsatt skulle nämligen den, som före den 1 juli visst år inträtt i kyrkan, redan vid skattedebiteringen samma år mista rätten till skattelindring. Det vore alltså erforderligt att länsbyråerna genom vidarebefordrande av vederbörandes avtryckskort fortlöpande underrättade de lokala skattemyndigheterna angående de inträden i svenska kyrkan, som förekomme. U-beteckningarna i längderna måste i dessa fall överkorsas.

I fråga om iakttagandet av rätten till skattelindring beträffande inkomst, som taxerats under annan adress (på annat ställe i längden) eller i annan kommun än den, där den skattskyldige mantalsskrivits, har utredningen anfört:

De föreslagna U-beteckningarna komma att finnas endast vid mantalsskrivningsadressen. Icke heller de på grund av nu gällande bestämmelser erhållna uppgifterna om främmande trosbekännares namn och bostad giva debiteringsförrättaren ledning för återfinnandet av en skattelindringsberättigad i debiteringslängden på annat håll än vid den fastighet, där han mantalsskrivits. Har taxering åsatts under någon annan adress i *samma kommun*, hör dock upplysning om detta förhållande i regel kunna inhämtas från motsvarande upplägg i inkomstlängden. Enligt 60 § kommunal-skattelagen och 20 § 2 mom. kungörelsen den 28 september 1928 med vissa föreskrifter rörande taxeringsförfarandet skall nämligen i inkomstlängdens anteckningskolumn angivas huru stor del av den taxerade inkomsten, som belöper å sådana särskilda administrativa områden av kommunen, inom vilka menighet äger utöva beskattningsrätt. Om den skattskyldiges *hela* kommunala taxering åsatts under annan adress än mantalsskrivningsfastighetens, aktualiseras emellertid icke i praktiken någon fördelning mellan olika kommundelar eller områden. Då verkställs förmodligen icke heller någon hänvisning vid mantalsskrivningsadressen i längden till den på annan plats i längden upptagna taxeringen. Så synes emellertid böra ske med hänsyn till en sådan antecknings betydelse för skattelindringens iakttagande. Detta önskemål synes enklast kunna tillgodoses genom att taxeringsmyndigheternas uppmärksamhet fästes å här angivna förhållanden. Härigenom vunnas den fördelen, att debiteringsförrättaren alltid kunde iakttaga rätten till skattelindring beträffande all inkomst inom mantalsskrivningskommunen.

Däremot synes icke möjligt att avräkna skattelindringen vid debitering i *annan kommun* än mantalsskrivningskommunen, utan den skattskyldiges medverkan. Då dissenterlagskommittén ansett, att en särskild framställning från den skattskyldige för erhållande av skattelindring beträffande särskilt taxerade inkomster skulle erfordras endast i det fall, att debiteringen av skatt för dessa ankomme på en annan debiteringsförrättare än den, som verkställer debiteringen i mantalsskrivningskommunen, får kommittén förmodas ha förutsatt att varje debiteringsförrättare relativt lätt skulle kunna kontrollera huruvida en och samma person haft inkomst inom flera kommuner av hans tjänstgöringsområde. Utredningen har emellertid funnit att så icke är fallet och förutsätter med hänsyn härtill, att skattelindring för inkomst inom varje annan kommun än den, där vederbörande är mantalsskriven, kan medgivas endast om den skattskyldige för debiterings-

förrättaren i mantalsskrivningskommunen uppgiver beskattningsorten (och adressen där) för ifrågasvarande inkomst. Tillhör orten i fråga en annan debiteringsförrättares område, får uppgiften vidarebefordras, försedd med anteckning om att rätt till skattelindring föreligger enligt debiteringslängden för mantalsskrivningskommunen.

Remissyttrandena över dissenterskatteutredningens förslag.

Det av dissenterskatteutredningen förordade tekniska förfarings sättet för genomförandet av en skattelindring har blivit föremål för kritik i några remissyttrandena. Sålunda har *statistiska centralbyrån* yttrat bl. a. följande. Plåtavtrycken i de stommar till inkomstlängder och debiteringslängder, som tryckas varje år (inkomståret) för att användas vid taxeringen och debiteringen nästföljande år (taxeringsåret), komme, enligt de av utredningen skisserade förslagen om individuell och kollektiv skattelindring, att vid den skattskyldiges mantalsskrivningsfastighet utvisa, huruvida han vid ingången av inkomståret tillhört eller icke tillhört svenska kyrkan. Den som inträdde i kyrkan före den 1 juli taxeringsåret, skulle emellertid icke åtnjuta skattelindring med avseende å den då taxerade inkomsten. För honom skulle utträdesmarkeringen i vederbörande längdstomme överkorsas genom den lokala skattemyndighetens försorg. Länsbyrån skulle därför fortlöpande översända inkomna inträdesavier till de lokala skattemyndigheterna. En inträdesavi kunde föranleda överkorsning av utträdesmarkeringarna i två års stommar, nämligen om inträdet skett under första halvåret och avin inkommit till länsbyrån, sedan stommar tryckts. Därest mantalsskrivningsorterna för de båda åren vore olika och belägna inom skilda skattemyndigheters tjänstgöringsområden, måste överkorsningsåtgärder vidtagas av vardera myndigheten.

Statistiska centralbyrån har vidare framhållit, att för båda förslagen vore det av central betydelse, att å någon av personplåtens fem första rader, utrymme kunde beredas åt en beteckning för utträde ur svenska kyrkan. Den möjlighet härutinnan, som antytts av 1949 års folkbokförings sakkunniga, syntes i varje fall stå öppen. Härvid uppkomme emellertid vissa olägenheter på grund av det uppskov med inpräglingen som måste äga rum under första halvåret. Dessa olägenheter undginges genom att årtalssiffror inpräglades. Det kunde ifrågasättas, huruvida i dylikt fall även bokstaven U behöfde inpräglas; redan årtalssiffrornas position komme nämligen att utvisa, att utträde ur svenska kyrkan ägt rum.

Invandrare, som ej tillhörde svenska kyrkan, torde enligt centralbyrån böra likställas med dem, som vid övergången till ifrågasvarande system icke tillhörde kyrkan. Då personplåt för sådana invandrare upprättades, torde sålunda därå böra inpräglas bokstaven U.

Statistiska centralbyrån har slutligen påpekat, att i de fall, då mer än en lokal skattemyndighet skulle underrättas om inträde i svenska kyrkan, förfarandet torde böra ordnas i analogi med vad i 8 § kungörelsen den 30 juni

1947, nr 562, vore stadgat beträffande liknande fall. Länsbyrån torde sålunda böra översända inträdesavin till den lokala skattemyndigheten i mantalskrivningsorten för året, vilken hade att sörja för att den lokala skattemyndigheten i den nästföregående mantalskrivningsorten underrättades. De register, som enligt kungörelsen fördes hos de lokala skattemyndigheterna, torde därjämte böra kompletteras med avtryckskort av de med ledning av avierna ändrade plåtarna. Sådana avtryckskort torde vidare böra tillföras länsbyråns adressregister och nummerregister samt pastorsämbetets församlingsregister. En ökning av textuppgifterna på personplåten hade i allmänhet indirekta verkningar, som kunde vara mer eller mindre svåra att överblicka. Hur föreliggande förslag påverkade antalet avtryckskort, som skulle tryckas, fördelas och av olika myndigheter insättas i register hade redan antytts. Vidare tenderade förfarandet att kompliceras, så att svårigheter, som man redan hade att brottas med, ytterligare ökades. Till belysning härav ville centralbyrån anföra följande exempel. Aviseringen från pastorsämbetena till länsbyråerna kunde ej lämpligen organiseras på annat sätt än att pastor alltid ställde sina avier till länsbyrån i det egna länet. Ofta vore det emellertid — på grund av att de tryckande registren under viss del av året vore bundna för tryckning av längder — en annan länsbyrå, som hade att införa ändringen på personplåten och trycka erforderliga avtryckskort. Tillkomsten av nya aviseringsfall icke blott ökade den korrespondens, som länsbyråerna sålunda måste föra, utan kunde därjämte bidra till att splittra arbetsrutinen genom införande av arbetsmoment, som krävde särskild observans. I sistnämnda hänseende ville centralbyrån bl. a. anmärka, att länsbyråernas arbetsrutin hittills icke omfattat ett fortlöpande översändande av originalavier till lokala skattemyndigheter. Vidare ville centralbyrån i detta sammanhang framhålla, att bestämmelserna i kungörelsen 1947: 562 om översändande av avtryckskort till lokala skattemyndigheter för kännedom om aviserade förhållanden och för insättning i register i praktiken visat sig mycket svårarbetade och i viss mån ohållbara; till den pågående översynen av uppborðsväsendet och folkbokföringsväsendet knötes därför livliga förhoppningar om att förenklingar skulle kunna genomföras. Såsom tidigare anförts krävde emellertid de föreliggande förslagen om individuell och kollektiv skattelindring tillägg till dessa bestämmelser. Centralbyrån kunde sålunda icke säga sig sakna betänkligheter ur folkbokföringssynpunkt mot dessa förslag. Därest det emellertid ur allmänna synpunkter skulle visa sig erforderligt, att något av förslagen genomfördes, ansåge sig ämbetsverket dock icke böra återropa dessa betänkligheter till hinder däremot.

1949 års folkbokföringssakkunniga ha påpekat att av dissenterskatteutredningens betänkande icke framginge, hur utredningen tänkt sig att avierna skulle användas hos de lokala skattemyndigheterna, om de skulle lagras, dvs. uppställas såsom ett register över inträffade förändringar eller om med ledning av avierna förändringarna omedelbart skulle införas i respektive längder, i den mån dessa funnes tillgängliga. Enligt de sakkunnigas uppfattning torde, därest denna metod skulle genomföras, enda möjligheten vara

att ordna avierna till ett register, vilket sedan det använts för sitt ändamål, borde kasseras. Ehuru skötseln av sådana tillfälliga register i och för sig icke torde bli nämnvärt betungande för de lokala skattemyndigheterna sedan läget stabiliserat sig, torde man dock icke böra bortse från att den fortlöpande aviseringen innebure en avsevärd administrativ olägenhet. Vederbörande länsbyrå måste nämligen iakttaga att i de olika fallen »rätt» lokal skattemyndighet erhöle meddelande om den inträffade förändringen, vilket i samband med inträffade flyttningar medförde ett visst besvär. Vidare innebure den omständigheten, att länsbyråerna skulle till de lokala skattemyndigheterna översända pastors avi om inträde i eller utträde ur svenska kyrkan ett frångående av den å länsbyråerna gällande arbetsrutinen. Genomsnittligt expedierades i ett medelstort län varje vecka 5 000 å 10 000 avtrycks-kort till olika myndigheter och register; att ett sådant arbete med nödvändighet förutsatte en klar arbetsrutin och att avsteg från rutinen kunde medföra stora olägenheter och risker för fel torde vara uppenbart. Ej heller finge man förbise riskerna för att fel kunde inträffa i samband med aviseringarna; ju flera myndigheter som berördes av aviseringsförfarandet desto större vore riskerna för att fel skulle uppstå. Det kunde befaras, att länsbyråerna, för att förhindra att fel uppstode under ärendenas behandling inom länsbyrån, ansåge sig nödsakade tillgripa särskilda kontrollåtgärder, såsom t. ex. diarietföring av avier om in- och utträde, och detta just av den anledningen att förfarandet fölle utanför den vanliga rutinen.

Folkbokföringssakkunniga ha med följande exempel belyst, hur ett fall av inträde i svenska kyrkan komme att bli handlagt efter ett genomförande av det av utredningen förordade systemet:

En person A, som för år 1960 är mantalsskriven i K församling i X län men den 9 juni samma år är kyrkobokförd i L församling i Y län inträder nämnda dag i svenska kyrkan. Pastor i L gör anteckning om förhållandet i församlingsboken och i personakten samt stryker A i förteckningen över personer som icke tillhöra svenska kyrkan. Ur församlingsregistret uttager pastor A:s registerkort samt antecknar å detsamma t. ex. »in i kyrkan ³⁰/₁₀₀ 1960», varjämte han stryker den å kortet befintliga »U»-uppgiften. Dagen för inträdet måste angivas, när denna är av betydelse såväl för fråga om »skattelindringen» för A som för frågan huruvida A i 1960 års röstlängd skall antecknas såsom röstberättigad vid kyrkliga val eller ej. Pastor översänder därefter registerkortet till länsbyrån i kyrkobokföringslänet Y (av arbetstekniska skäl kan kortet ej sändas direkt till mantalsskrivningslänet X, där personplåten i detta fall finnes). Sedan länsbyrån i Y län konstaterat, att personplåten finnes i X län, översändes avin till detta län. Länsbyrån i X län tager fram personplåten samt utplånar »U»-beteckningen. Nya avtrycks-kort tryckas, ett för pastor i L, två för länsbyrån i X och tre för länsbyrån i Y (avsedda för nummer-, alfabet- och övervakningsregistren), ett för härads-skrivaren i det fögderi, till vilket församlingen K hör, och ett för härads-skrivaren i det fögderi, till vilket församlingen L hör. Länsbyrån skall vidare iakttaga, att pastors avi översändes till härads-skrivaren i K. Därest A varit mantalsskriven inom annat fögderi för år 1959, skall härads-skrivaren i K översända ett särskilt meddelande till denne härads-skrivare. Därest flera flyttningar inträffat under året eller inträdet sker exempelvis under septem-

ber månad, kan aviseringsförfarandet ytterligare kompliceras. Eventuellt tryckas även avtryckskort för andra myndigheters räkning. Exemplet torde med önskvärd tydlighet klargöra, hur invecklat och tungarbetat aviseringsförfarandet inom folkbokföringen i vissa fall kan gestalta sig.

Folkbokföringssakkunniga ha såsom sin mening uttalat, att folkbokföringsmyndigheterna, när det gällde att hålla debiteringsförrättarna underkunniga om befolkningens samfundstillhörighet och däri inträffade förändringar, ägde möjlighet att lämna sin medverkan på det av utredningen förordade sättet, men ha samtidigt även framhållit, att systemet ur arbetsteknisk synpunkt vore ägnat att väcka starka betänkligheter. Därest emellertid, trots de av de sakkunniga anförda betänkligheterna, folkbokföringsmyndigheternas medverkan ansåges böra ordnas på det av utredningen förordade sättet, ville de sakkunniga ifrågasätta, huruvida icke frånvaron av tillhörighet till svenska kyrkan skulle — av utrymmesskäl — kunna markeras å personplåtarna enbart med två siffror motsvarande de två sista siffrorna i årtalet för det år, under vilket utträde ägt rum t. ex. »55»; för dem som icke tillhörde svenska kyrkan vid lagens ikraftträdande skulle kunna inpräglas exempelvis »50». Det torde — sedan riksdagen tagit ställning till principfrågorna — böra ankomma på folkbokföringssakkunniga att avgiva definitivt förslag på var å de fem första raderna uppgifterna skulle inpräglas.

Folkbokföringssakkunnigas uppfattning om olägenheterna av det av utredningen förordade systemet för folkbokföringsmyndigheternas medverkan ha föranlett dessa sakkunniga att undersöka, huruvida icke det tekniska förfarandet skulle kunna på ett mera ändamålsenligt sätt anpassas till det nuvarande folkbokföringssystemet. Enligt de sakkunnigas mening borde frågan kunna lösas på så sätt att vederbörlig inkomstlängds (debiteringslängds) uppgift om samfundstillhörighet i princip vore avgörande för huruvida en person skulle erhålla skattelindring. Stommar till inkomstlängd och debiteringslängd — vilka alltid trycktes i samma tryckningsomgång, varför de alltid komme att innehålla exakt samma uppgifter om samfundstillhörighet — trycktes regelmässigt i mars eller april månad året före taxeringsåret och omkring ett och ett halvt år, innan debiteringen toge sin början. Man finge frångå utredningens tanke, att allenast den som varit utträdd ur svenska kyrkan under minst ett och ett halvt år skulle erhålla skattelindring. Vid ett system med individuell skattelindring hade alltså häradskrivaren (kronokamreraren) blott att observera, huruvida vederbörande skattskyldige vore »U»-betecknad eller ej, samt verkställa debiteringen med hänsyn härtill och utan hänsynstagande till huruvida den skattskyldige utträtt ur, respektive inträtt i svenska kyrkan före någon viss, godtyckligt vald dag (enligt dis-senterskatteutredningen den 1 juli taxeringsåret).

Konsekvenserna av här skisserade system ha folkbokföringssakkunniga åskådliggjort med följande exempel. Stommarna till inkomst- och debiteringslängderna för en viss församling trycktes exempelvis den 1 april 1955 och avsåge taxeringsåret 1956 (för att göra exemplet enkelt kunde man utgå från att längderna för denna församling under en följd av år trycktes den

1 april). En person, som utträdde ur svenska kyrkan å sådan tid, senast omkring den 20 mars, att uppgift därom hunne inpräglas å plåten före den 1 april 1955 komme att vid debiteringen år 1956 erhålla skattelindring. Skedde utträdet t. ex. den 28 mars 1955, hunne med all sannolikhet »U» ej att inpräglas på plåten förrän efter tryckning av 1956 års inkomstlängd, varför »U»-beteckningen inflöte först i 1957 års inkomst- och debiteringslängd. På motsvarande sätt komme det att förhålla sig beträffande personer som inträdde i svenska kyrkan. Den som inträdde i kyrkan å sådan tid (i stort sett under årets sista åtta å nio månader), att inkomstlängden för det taxeringsår, som inträffade näst efter inträdesåret, redan vore tryckt komme i åtnjutande av skattelindring även vid det årets taxering. Den som inträdde å sådan tid (i stort sett under årets första tre å fyra månader), att inkomstlängden för det taxeringsår, som inträffade näst efter inträdesåret, ännu icke blivit tryckt, förlorade rätten till skattelindring på grund av sistnämnda års taxering. Med andra ord ett inträde respektive utträde under de första tre å fyra månaderna ett år inverkade på debiteringen av den skatt som belöpte på den inkomst, vilken förvärvades under inträdesåret respektive utträdesåret, och ett inträde respektive utträde under årets åtta å nio sista månader inverkade på debiteringen av den skatt som belöpte på den inkomst, vilken förvärvades under året efter utträdesåret.

Folkbokföringssakkunniga ha framhållit, att med det här ifrågasatta systemet vunnes *att* för länsbyråernas del arbetsrutinen vid behandlingen av pastors avisering om inträde i eller utträde ur svenska kyrkan bleve den enklast tänkbara, bl. a. behövde någon vidarebefordran av avierna ej förekomma, *att* de lokala skattemyndigheterna sluppe föra register över och bevaka in- och utträden eller göra strykingar och tillägg i längderna, *att* de lokala skattemyndigheterna vid avgörandet av om en person skulle erhålla skattelindring respektive upptagas på särskild förteckning allenast hade att taga hänsyn till om vederbörande person vore »U»-märkt i inkomst- eller debiteringslängden *samt att* årtal ej behövde inpräglas på personplåtarna.

Föreningen Sveriges kronokamrerare har bl. a. framhållit, att hela skatteförslagsfrågan icke torde vara betydelsefullare än att det vore till fyllest att bedöma skattelindringsfrågan med utgångspunkt från förhållandena den 1 november året före beskattningsåret. I sådant fall skulle behovet av årtals-siffror efter »U» bortfalla och alla personer, som betecknats med nämnda bokstav, behandlas som dissenters vid debiteringen under taxeringsåret. Nämnda förslag, vilket föreningen för sin del ville förorda, förutsatte, att all omprägling av personplåtarna med avseende å »U-hinder» efter den 1 november året före beskattningsåret uppsköttes till dess inkomst- och debiteringslängderna för det kommande året blivit tryckta.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört, att å plåtarna helst borde präglas endast bokstaven U utan årtalsangivning. Länsstyrelsen ansåge uteslutande av årtalet möjligt, om aktualiseringen av plåtarna med uppgift om utträde ur statskyrkan överfördes icke kontinuerligt utan vid bestämd tidpunkt. Aviseringen från pastorsämbetena till länsstyrelserna skulle i så fall ske å särskild blankett och icke genom insändande av avtryckskort.

Häradsskrivaren i Mölndals fögderi har framhållit, att de lokala skattemyndigheterna, därest utredningens förslag att individuell skattelindring eller kollektiv skatteåterbäring skulle tillkomma alla dem, som sedan ingången av året näst före taxeringsåret och fram till den 1 juli sistnämnda år ej tillhört svenska kyrkan, godtoges, borde upplägga särskilt register bestående av avtryckskort i kameral ordning å främmande trosbekännare till ledning för förteckningarnas upprättande. De under nämnda tid inträffade förändringarna måste nämligen särskilt utmärkas i registret. För undvikande av det merarbete, som ett dylikt registers komplettering varje år skulle orsaka de lokala skattemyndigheterna, borde fastställas en bestämd tidpunkt, som vore avgörande för ifrågakarande skattelindrings- eller skatteåterbärings inträdande. Denna tidpunkt borde sättas så nära tiden för tryckning av taxeringslängden som möjligt, då ju inträffade förändringar i förevarande avseende kunde iakttagas vid längdens tryckning, och så att taxeringslängdens uppgifter i detta hänseende vore aktuella. Tidpunkten kunde exempelvis bestämmas till den 1 april.

Departementschefen.

Dissenterlagskommitténs förslag att de tryckande registren skola användas för skattelindringens genomförande har förordats i praktiskt taget alla de remissyttranden över kommitténs betänkande, vari frågan särskilt behandlats. Dissenterskatteutredningen har anfört, att den funnit det uppenbart att de fördelar, som skulle vara förenade med de tryckande registrens användande för skattelindringens genomförande, såvitt möjligt böra tillvaratagas. Det är även enligt min mening uppenbart att så bör ske.

Dissenterskatteutredningen har utgått från att skattelindring i enlighet med dissenterlagskommitténs förslag skall tillkomma endast dem, som sedan ingången av kalenderåret näst före taxeringsåret (inkomståret) och fram till den 1 juli taxeringsåret icke tillhört svenska kyrkan. Enligt utredningens förslag skola länsstyrelserna därför under tiden från inkomst- och debiteringslängdernas tryckning i början av inkomståret fram till den 1 juli taxeringsåret — d. v. s. under en tid av cirka ett och ett halvt år — till de lokala skattemyndigheterna översända pastorsavier angående inträden i svenska kyrkan.

Under remissbehandlingen av dissenterskatteutredningens betänkande ha starka betänkligheter emellertid anförts mot utredningens förslag i sistnämnda hänseende. Det har bl. a. påpekats, att en inträdesavi kunde föranleda överkorsning av utträdesmarkeringar i två års längdstommar samt att — därest mantalsskrivningsorterna för de båda åren vore olika och belägna inom skilda skattemyndigheters tjänstgöringsområden — överkorsningsåtgärderna måste vidtagas av olika myndigheter. Det har vidare framhållits att i samband med inträffade flyttningar svårigheter uppkomme för vederbörande länsbyrå att iakttaga att »rätt» lokal skattemyndighet erhöle meddelande om den inträffade förändringen.

Med hänsyn till olägenheterna för länsbyråerna och de lokala skattemyndigheterna av det av utredningen förordade systemet ha några remissmyndigheter undersökt, huruvida icke det tekniska förfarandet skulle kunna på ett mera ändamålsenligt sätt anpassas till det nuvarande folkbokförings-systemet. I ett yttrande har sålunda ifrågasatts, huruvida icke inkomstlängdens respektive debiteringslängdens uppgift om tillhörighet till svenska kyrkan i princip kunde vara avgörande för huruvida en person skulle erhålla skattelindring eller ej. Ett par remissinstanser ha ansett, att frågan om skattelindring skulle kunna bestämmas med utgångspunkt från samfundstillhörigheten viss bestämd dag; skattelindring har sålunda ansetts böra medgivas den som den 1 november året före inkomståret respektive den 1 april inkomståret ej tillhörde svenska kyrkan.

På grund av det merarbete, som skulle åsamkas länsbyråerna och de lokala skattemyndigheterna om länsbyråerna skulle åläggas att fortlöpande avisera de lokala skattemyndigheterna om inträden i svenska kyrkan, är det även enligt min mening angeläget att det tekniska förfarings sättet så utformas, att ett dylikt aviseringsförfarande icke blir erforderligt. Vill man uppnå den eftersträfvade förenklingen måste man emellertid frågå kravet på att skattelindring skall tillkomma endast den som sedan ingången av inkomståret och fram till den 1 juli taxeringsåret ej tillhört svenska kyrkan.

Förslaget att inkomst- respektive debiteringslängdens uppgift om tillhörighet till svenska kyrkan i princip skall vara avgörande för huruvida en person skall erhålla skattelindring erbjuder stora praktiska fördelar. Emellertid är att märka att, om skattelindring skulle medgivas endast den som enligt sagda längder ej tillhörde svenska kyrkan, en skattskyldig, som utträtt ur kyrkan men som av misstag icke blivit utträdesmarkerad, skulle betagas möjligheten att erhålla skattelindring. Någon sådan möjlighet skulle ju icke förefinnas, därest i lag stadgades, att längdernas uppgift om tillhörighet till svenska kyrkan under alla förhållanden skulle äga vitsord för bedömande av om rätt till skattelindring föreläge.

I något remissyttrande har föreslagits att avgörande för skattelindringsfrågan skulle vara huruvida vederbörande tillhörde svenska kyrkan den 1 november året före inkomståret. Detta skulle emellertid förutsätta, att all omprägling av personplåtarna med avseende å utträdesmarkeringar uppsköttes till dess stommarna till inkomst- och debiteringslängderna tryckts. Som dissenterskatteutredningen framhållit, är det emellertid ett bestämt arbetstekniskt önskemål, att inpräglingen å plåtarna får fortgå kontinuerligt under hela året. Bestämdes den för skattelindringsfrågan avgörande dagen — såsom från annat håll ifrågasatts — till den 1 april inkomståret, skulle, under förutsättning att inpräglingen å plåtarna fortginge kontinuerligt under hela året, justeringar av längdernas uppgifter om medlemskap i svenska kyrkan i allmänhet icke kunna undvikas, då längderna som regel icke torde kunna tryckas å sådan tid att de komme att utvisa om en person tillhört svenska kyrkan sagda dag eller ej.

För egen del anser jag att, om en bestämd tidpunkt skall vara avgörande för frågan om skattelindring skall medgivas, övervägande skäl tala för att bestämma denna tidpunkt till ingången av inkomståret. Om utträdesmarkeringarna innefattade årtalssiffror skulle nämligen av den i början av inkomståret tryckta stommen till debiteringslängden komma att framgå, vilket är ett utträde ur svenska kyrkan ägt rum. Utträdesmarkeringar skulle dock komma att saknas i de fall då en person, som icke tillhört svenska kyrkan vid inkomstårets början, inträtt i kyrkan under sådan tid i början av inkomståret att utträdesmarkeringen i det tryckande registret utplånats före tryckandet av stommen till debiteringslängden. Förhållandet torde emellertid vara av ringa praktisk betydelse.

En olägenhet med den nu diskuterade metoden att låta samfundstillhörigheten viss bestämd dag vara avgörande för skattelindringsfrågan är, att en person, som utträtt ur kyrkan före den för skattelindringen avgörande dagen, blir berättigad till skattelindring, även om han återinträder i kyrkan kort efter sagda dag. I praktiken torde detta dock vara utan nämnvärd betydelse.

Avsaknaden av tillhörighet till svenska kyrkan synes på sätt folkbokföringssakkunniga förordat kunna markeras å personplåtarna med två siffror, motsvarande de två sista siffrorna i året för det år, under vilket utträde ägt rum, t. ex. »55». Då lagen avses skola tillämpas första gången vid 1953 års taxering, synes å personplåtarna för dem, som icke tillhöra svenska kyrkan vid lagens ikraftträdande, böra inpräglas siffrorna »51»; detta arbete bör av arbetstekniska skäl utföras snarast möjligt.

Mot att utträdesmarkeringen skall ske medelst årtalssiffror kan måhända anföras att, sedan systemet tillämpats en tid, utträdesmarkeringarna komma att motsvara ett stort antal årtal och att sådana utträdesmarkeringar äro ofördelaktigare ur arbetssynpunkt än »U»-markeringar. Emellertid bör framhållas, att debiteringsförrättarna endast ha att iakttaga att utträdesmarkering föreligger och att denna icke består av slutsiffrorna för inkomståret; metoden innebär nämligen att lindring skall medgivas så snart en utträdesmarkering finns med undantag endast för det fall att utträdesmarkeringen avser inkomståret.

På grund av det anförda finner jag mig böra förorda en sådan utformning av förfarandet att lindring i skattskyldigheten medgives den som vid ingången av inkomståret icke tillhör svenska kyrkan. Vidare förordar jag, att markeringar om utträden ur svenska kyrkan skola ske i de tryckande registren medelst årtalssiffror; skattskyldig som är utträdesmarkerad i stommen till vederbörlig debiteringslängd (med tidigare årtalssiffra än inkomstårets) skall, där ej annat visas, vid debiteringsförfarandet antagas icke hava tillhört svenska kyrkan vid ingången av inkomståret. Om debitering icke sker i debiteringslängd utan endast å uppbörds kort, skall motsvarande äga tillämpning beträffande uppbörds korten.

Skulle en skattskyldig, som utträtt ur svenska kyrkan före inkomstårets början, felaktigt icke vara utträdesmarkerad i debiteringslängden, äger han likväl rätt till skattelindring. Avgörande för rätten till skattelindring enligt det nu förordade systemet är nämligen, huruvida vederbörande utträtt före eller

efter årsskiftet. En dylik skattskyldig äger sålunda efter ansökan hos den lokala skattemyndigheten vinna rättelse i debiteringen.

De föreslagna utträdesmarkeringarna komma att finnas endast vid mantalsskrivningsadressen. Har taxering åsatts under någon annan adress i *samma kommun* bör dock, som dissenterskatteutredningen påpekat, upplysning om detta förhållande i regel kunna inhämtas från motsvarande upplägg i inkomstlängden. I anteckningskolumnen till denna skall nämligen enligt 20 § 2 mom. kungörelsen den 28 september 1928 med vissa föreskrifter rörande taxeringsförfarandet angivas, huru stor del av den taxerade inkomsten, som belöper å sådana särskilda områden av kommunen, inom vilka menighet äger utöva beskattningsrätt. Dissenterskatteutredningen har uttalat, att även i det fall, att en skattskyldigs *hela* kommunala taxering åsatts under annan adress än mantalsskrivningsfastighetens, hänvisning borde ske vid mantalsskrivningsadressen i längden till den på annan plats i längden upptagna taxeringen. Härigenom skulle den fördelen vinnas, att debiteringsförrättaren alltid kunde iakttaga rätten till skattelindring beträffande all inkomst inom mantalsskrivningskommunen. Skattelindring för inkomst inom annan kommun än mantalsskrivningskommunen har utredningen däremot ansett kunna medgivas endast under förutsättning att den skattskyldige för debiteringsförrättaren i mantalsskrivningskommunen uppgåve beskattningsorten och adressen där för ifrågavarande inkomst.

För egen del har jag intet att erinra mot vad utredningen sålunda anført.

F. SKATTELINDRINGENS (SKATTEÅTERBÄRINGENS) INVERKAN PÅ FÖRSAMLINGARNAS EKONOMI OCH DÄRMED SAMMANHÄNGANDE SPÖRSMÅL.

Inledning.

Enligt en samtidigt med 1908 års lag angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning utfärdad kungörelse ägde vederbörande församling att av allmänna medel undfå ersättning med belopp, motsvarande lindringen, där det avgiftsbelopp, för vilket befrielse åtnjutits, för året uppgått till sammanlagt minst 50 kronor.

1925 års religionsfrihetssakkunniga föreslogo, att kyrkofondens medel skulle få användas för täckandet av skatteförluster för församlingarna, därest det avgiftsbelopp, för vilket befrielse åtnjutits för ett år uppgått till minst 100 kronor. Denna anordning betraktades av de sakkunniga dock endast som ett provisorium. Den rätta lösningen ansågo de sakkunniga vara att låta skattelindringen i möjligaste mån så att säga finansiera sig själv på så sätt att den genom skattelindringen uppkommande inkomstminskningen kompensades av utgiftsminskning i följd av förenklingar i den kyrkliga organisationen på de orter, där utträde ur kyrkan kunde komma att äga rum

i avsevärd omfattning. De sakkunniga torde sålunda ha ansett, att kostnaderna för de ändamål, varom här är fråga, i princip borde bestridas av församlingarna själva.

Mot religionsfrihetssakkunnigas förslag i denna del framställdes erinringar i ett flertal av remissyttrandena över förslaget. I de flesta av de på denna punkt kritiska yttrandena framhölls, att anlitaandet av kyrkofonden för ifrågasatt ändamål skulle strida mot fondens egentliga syfte, nämligen till den del kyrkofonden skulle komma att få ersätta församlingarna för avgifter till kyrkobetjäningens avlöning samt till byggande och underhåll av kyrka och prästgård. Vidare påpekades risken för att kyrkofonden icke skulle kunna bära den ifrågasatta utgiftsökningen. I de flesta av de kritiska yttrandena förordades i stället, att församlingarnas skatteförluster genom skattelindringen skulle — liksom dittills skett — täckas av statsmedel.

Genom beslut vid 1942 års riksdag (prop. nr 113) har församlingarnas rätt till ersättning av statsmedel till följd av skattelindring enligt 1908 års lagstiftning indragits från och med budgetåret 1942/43. Under det första året, då dessa ersättningar utgingo, nämligen år 1911, utgjorde desamma 6 465 kronor 43 öre. Ersättningarna hade sedan stigit och uppgingo under budgetåret 1940/41 till 86 300 kronor 25 öre. Förslag till indragning av dessa ersättningar framlades av besparingsberedningen, som till stöd härför åberopade, att ersättningarna i allmänhet utgått till stadsförsamlingar och till övervägande del belöpt på de största städernas församlingar. Ersättningsbeloppen till Stockholm, Göteborg och Malmö hade sålunda under sistnämnda budgetår utgjort tillhoppa 63 346 kronor 4 öre.

I förenämnda proposition anförde dåvarande departementschefen, att s. k. dissenters erlade kyrkoskatt till så stor del, som ansåges motsvara deras gagn av prästerskapets och kyrkobetjäningens verksamhet samt kyrkans övriga inrättningar. Enligt departementschefens uppfattning föreläge med hänsyn därtill strängt taget icke någon anledning att ersätta församlingarna av statsmedel för den genom skattelindringen minskade inkomsten. Församlingarnas utgifter för de kyrkliga befattningshavarna och institutionerna torde nämligen i stort sett icke röna inverkan av huruvida dissenters funnes inom församlingarna eller icke. Av den förebragta utredningen framginge även, att ersättningsbeloppen huvudsakligen utginge till sådana församlingar, för vilkas ekonomi dessa belopp icke hade någon större betydelse.

Dissenterlagskommittén.

Beträffande dessa spörsmål erinrade kommittén bl. a. därom, att storleken av skatteförlusten för varje enskild församling bleve beroende av i vilken utsträckning dennas medlemmar kunde komma att begagna sig av rätten till fritt utträde ur svenska kyrkan. Härom kunde några mera bestämda förutsägelser icke på förhand göras. Kommittén hölle emellertid icke för troligt, att utträde ur kyrkan komme att äga rum i någon betydande utsträck-

ning. Med utgångspunkt från en på kommitténs uppdrag verkställd statistisk utredning rörande storleken av församlingarnas utdebitering för kyrkliga och andra ändamål beräknade kommittén, under antagande att skattskyldiga som komme att stå utanför svenska kyrkan representerade en mot sitt antal proportionell del av skatteunderlaget, att skatteförlusten för församlingarna i riket skulle vid en skattelindring med 50 procent bliva, om hälften av de skattskyldiga utträdde, 13,1 milj. kr., om 25 procent utträdde, 6,5 milj. kr., om 20 procent utträdde, 5,2 milj. kr., om 10 procent utträdde, 2,6 milj. kr., om 5 procent utträdde, 1,3 milj. kr. och om 1 procent utträdde, 0,3 milj. kr. Dessa siffror vore enligt kommitténs mening av den storleksordning, att det redan av denna anledning icke gärna kunde ifrågasättas att skatteförlusten skulle stanna å församlingarna.

Dissenterlagskommittén framhöll att församlingarnas utgifter för kyrkliga ändamål sedan gammalt ansetts böra bestridas av dessa samfälligheter själva, varvid vore att märka att pastoraten utgjorde en specialkommun med avseende å det prästerliga avlöningsväsendet. Fortfarande förhölle det sig även så, att den största delen av de kyrkliga utgifterna bekostades av pastoraten och församlingarna var för sig. Till en ej ringa del bestredes emellertid dessa utgifter numera av kyrkofonden, i det att en skatteutjämning ägde rum de olika pastoraten emellan beträffande kostnaderna för församlingsprästerskapets avlöning och vad därmed sammanhänge. Denna skatteutjämning skedde genom den allmänna kyrkoavgiften.

Kommittén anförde vidare att, därest skattelindring för utanför svenska kyrkan stående personer skulle genomföras i enlighet med kommitténs förslag men några särskilda anordningar ej vidtoges för beredande av täckning för de skatteförluster, som därigenom kunde tillskyndas pastoraten och församlingarna, komme varje pastorat eller församling att var för sig få bära den genom skattelindringen uppkomna inkomstminskningen. Då inkomstminskningen i allt fall måste täckas, komme kyrkans kvarvarande medlemmar inom pastoratet eller församlingen att få bidra här till genom förhöjd utdebitering. Vål vore det sannolikt, att, i den mån utträde ur kyrkan komme att ske i någon mera betydande utsträckning, detta företrädesvis kunde antagas bliva fallet med storstadspastoraten samt att på grund av skatteunderlagets storlek därstädes den genom skattelindringen föranledda förhöjningen av utdebiteringen bleve förhållandevis ringa. Även i ett storstadspastorat kunde det dock tänkas, att utträdet ur kyrkan kunde procentuellt sett bliva så avsevärt att därigenom skulle föranledas en kännbar höjning av utdebiteringen för kyrkliga ändamål. Framför allt föreläge emellertid denna risk beträffande de mindre pastoraten och församlingarna, där redan den omständigheten att ett fåtal personer utträdde ur kyrkan stundom skulle kunna för de inom kyrkan kvarvarande medlemmarna medföra en avsevärt höjd kyrkoskatt.

Om den genom skattelindringen uppkommande skatteförlusten för pastorat och församlingar skulle anses böra täckas på samma sätt, som nu skedde beträffande utgifterna för kyrkliga ändamål, och skatteförlusten således

skulle anses i princip böra stanna å dessa samfälligheter — en uppfattning som emellertid icke delades av kommittén — funne kommittén det ofrånkomligt, att en utjämning i en eller annan form måste äga rum mellan pastoratet och församlingarna för täckandet av dessa förluster. Dissenterlagskommittén har icke kunnat finna, att med hänsyn till kyrkofondens syfte några principiella hinder skulle föreligga mot en utjämning av ifrågavarande skatteförluster över kyrkofonden. Några betänkligheter med avseende å kyrkofondens bärighet behöfde ej hysas vid en sådan anordning, då de ifrågavarande kostnaderna skulle bestridas icke av själva fonden och dess avkastning utan genom till fonden inflytande skattemedel, uttagna av kyrkans samtliga medlemmar i riket.

Enligt kommitténs mening borde dock de pastoraten och församlingarna åsamkade förlusterna genom skattelindring för ur svenska kyrkan utträdde icke täckas genom medel, som uttaxerades på kommunalbeskattningens grund. Att lindring i skattskyldigheten till kyrkliga ändamål enligt kommitténs förslag medgäves ur svenska kyrkan utträdde personer vore att betrakta såsom en konsekvens av den av kommittén föreslagna rätten till fritt utträde ur kyrkan. Kommittén hade ansett ett medgivande av denna rätt ligga i kyrkans eget intresse. Med hänsyn härtill kunde det utan tvivel göras gällande, att även de förluster, som genom den föreslagna skattelindringen kunde komma att tillskyndas pastorat och församlingar, hade direkt samband med vad av kommittén i detta avseende förordats. Därav följde emellertid enligt kommitténs mening icke, att de förluster, varom här vore fråga, borde bäras av vederbörande pastorat och församlingar, vare sig var för sig eller gemensamt, i sistnämnda fall med anlitande av kyrkofonden för vinnande av en kostnadsutjämning. Då det här gällde ett hela landet omfattande intresse, borde kostnaderna för dettas tillgodoseende bestridas genom medel, som uttagits å statsbeskattningens grund. Att märka vore även att man måste räkna med möjligheten av att utträde ur svenska kyrkan kunde komma att ske av andra skäl än religiösa och att utträdet på grund härav kunde inom vissa församlingar taga större proportioner. Det vore då ej rimligt, att kostnaden för skattelindring skulle bäras av de inom församlingarna kvarstående medlemmarna. Religionsfrihetens tillgodoseende vore sålunda ej endast ett kyrkligt intresse utan även — och i hög grad — ett statligt intresse, vilket bl. a. tagit sig uttryck i § 16 regeringsformen. Enligt dissenterlagskommitténs uppfattning borde sålunda de ifrågavarande förlusterna ersättas av statsmedel.

Remissyttrandena över dissenterlagskommitténs förslag.

I åtskilliga av remissyttrandena ha erinringar framställts mot kommitténs förslag beträffande skatteförlusternas täckande av statsmedel.

Sålunda har *statskontoret* anfört, att ett eftergivande av skattekravet på de utträdande torde böra öva inflytande på prästlönerna och förutsätta vidtagande av åtgärder i syfte att uppnå besparingar i den kyrkliga organisa-

tionen. Statskontoret hade nämligen den bestämda uppfattningen att kompensation för inkomstbortfallet icke borde beredas genom anslag över riksstaten.

Även de *juridiska fakulteterna i Uppsala och Lund* samt *teologiska fakulteten i Lund* ha framhållit det principiellt oriktiga i att församlingarna skulle av statsmedel gottgöras för skattebortfallet. Juridiska fakulteten i Uppsala har anfört, att den kyrkliga organisationen måste anpassas efter medlemsförhållandena och sammanslagningar ske av församlingar, vilkas medlemsantal så nedgått, att de ej längre kunde anses äga möjlighet till självständig existens, ävensom att, i den mån svenska kyrkan ej mäktade hävda sig såsom ett trossamfund, även de ekonomiska konsekvenserna därav borde drabba henne själv. Särskilda statsanslag för angivna ändamål skulle ställa kyrkan i ökat beroende av staten och dymedelst minska hennes möjligheter att verka såsom ett självständigt trossamfund.

Domkapitlet i Växjö har ansett det knappast vara förenligt vare sig med kyrkans eller statens sanna intresse att kyrkan skulle bli mer beroende av statsunderstöd i samma mån som ett större antal medborgare ställde sig utanför hennes gemenskap. Domkapitlet hänvisade till möjligheten att ersättning till församlingarna utginge från kyrkofonden.

Sistnämnda mening har delats av *domkapitlet i Västerås*.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har framhållit, att församlingarna ej borde erhålla gottgörelse av statsmedel i annat fall än då förlusten vore av sådan storlek, att den bleve betungande för församlingens ekonomi och medförde avsevärd höjning av skattesatsen. Det vore därför måhända lämpligast att vänta med utfärdande av föreskrifter beträffande ifrågasvarande ersättningar till dess ändringarna beträffande skattelindringen genomförts och tillämpats så lång tid, att de ekonomiska konsekvenserna kunde överblickas.

Dissenterskattutredningen.

Utredningen har anfört:

Dissenterlagskommitténs framställning rörande skattelindringens ekonomiska konsekvenser för församlingarna har endast avsett att giva en allmän uppfattning om hur stort inkomstbortfallet för landets samtliga församlingar i olika lägen skulle bli. Inkomstbortfallet i de särskilda församlingarna låter sig icke på motsvarande sätt beräknas, enär antalet av dem, som ställa sig utanför svenska kyrkan, procentuellt räknat kan antagas komma att förete betydande växlingar församlingarna emellan. I sistnämnda hänseende torde måhända en viss ledning kunna hämtas ur de uppgifter, som erhållits vid den av Frikyrkliga samarbetskommittén företagna undersökningen angående de frikyrkliga samfundens utbredning. I de nio län, beträffande vilka undersökningen slutförts, skulle enligt dessa uppgifter medlemsantalet i de omförmälda samfundet i 443 kommuner motsvara mindre än 10 procent av kommunens invånarantal, i 72 kommuner mellan 10 och 20 procent samt i 13 kommuner mer än 20 procent. I 191 kommuner funnos inga samfundsmedlemmar. Om det, vilket

med visst fog kan ske, förutsättes, att medlemmarna i dessa samfund komma att utgöra det övervägande flertalet bland dem, som utträda ur svenska kyrkan, kan med stöd av samarbetskommitténs undersökning förmodas, att utträdet ur svenska kyrkan i det stora flertalet församlingar kommer att reducera antalet kyrkomedlemmar med mindre än 20 procent.

Att över huvud kompensera församlingarna för ett relativt ringa inkomstbortfall finner utredningen uteslutet. Därest det antages, att 20 procent av befolkningen i en församling komme att stå utanför svenska kyrkan och att dessa 20 procent representerade en lika stor del av det kommunala skatteunderlaget, skulle vid en skattelindring med 40 procent skatteintäkterna minska med endast 8 procent. För att täcka detta inkomstbortfall skulle då den kyrkliga utdebiteringen behöva höjas med något mindre än 9 procent. Om utdebiteringen förut varit 45 öre, skulle alltså höjningen bli 4 öre och om utdebiteringen varit 1:35 kr., skulle höjningen bli 12 öre. En så ringa höjning av utdebiteringen finner utredningen för sin del icke böra föranleda någon compensation.

Det nu anförda synes utredningen tala för att det tills vidare bör anstå med ställningstagandet till frågan, om några åtgärder av allmän räckvidd böra vidtagas med anledning av det inkomstbortfall för församlingarna, som genomförandet av en skattelindring eller kollektiv skatteåterbäring av föreslagen omfattning kan komma att medföra. Först efter någon tids tillämpning av bestämmelserna därom torde förutsättningar föreligga för ett allsidigt bedömande av förevarande spörsmål.

Remissyttrandena över dissenterskatteutredningens förslag.

Av de remissinstanser, som särskilt yttrat sig i frågan om en eventuell compensation till församlingarna för det inkomstbortfall, som en skattelindring eller skatteåterbäring komme att medföra, ha *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Malmöhus och Örebro län, domkapitlen i Uppsala, Lund, Visby och Stockholm, Allmänna svenska prästföreningen och Föreningen Sveriges kronokamrerare* instämt i utredningens förslag att vänta med utfärdandet av eventuella föreskrifter till dess det nya systemet tillämpats så lång tid, att de ekonomiska konsekvenserna kunde överblickas.

Kammarkollegiet har som tidigare nämnts ansett, att någon skattelindring för dem, som utgått ur svenska kyrkan, icke borde medgivas. Skulle statligt stöd åt de särskilda trossamfunden komma under övervägande, har kollegiets majoritet förordat, att medel härtill skulle anskaffas genom höjning av den allmänna kyrkoavgiften. Problemet om bidrag till församlingarna för förlust av skatteintäkter skulle därigenom helt bortfalla. Med den kollektiva skatteåterbäringen torde nämnda problem icke kunna skjutas åt sidan.

En *reservant i kammarkollegiet* har motsatt sig, att kyrkofondens medel skulle få användas för ifrågavarande ändamål. Allmänna kyrkoavgiften vore konstruerad såsom en regulator för uppnående av balans i kyrkofonden, och kyrkofonden utgjorde en svenska kyrkans avlöningsfond. Då compensation för den bortfallna skattelindringen i någon form syntes böra beredas trossamfunden, ansåge reservanten, att ett anslag för understöd åt trossamfunden borde uppföras å riksstaten.

Domkapitlen i Uppsala, Växjö, Karlstad och Härnösand ha ansett, att

eventuell ersättning till församlingarna skulle utgå av kyrkofonden. Det har framhållits, att om statsmedel skulle användas, en indirekt beskattning av dissenters komme att äga rum.

Skara domkapitel, som funnit det mest tillfredsställande att alla erlade full skatt, har uttalat, att det ankomme på staten att direkt ekonomiskt understödja de skilda trossamfundet, om staten funne detta önskvärt och om samfundet funne det med sina principer förenligt.

Länsstyrelsen i Värmlands län har anfört:

Enligt länsstyrelsens uppfattning är utredningens uttalande på denna punkt icke tillräckligt genomtänkt. Av en till dissenterlagskommitténs betänkande fogad statistisk undersökning framgår, att det finnes ett icke obetydligt antal kommuner med en utdebitering för kyrkliga ändamål av 3—7 kronor per skattekrona. Ett realiserande av utredningens förslag kan i dessa kommuner — under vissa förutsättningar med avseende å dels det procentuella antalet dissenters och dels den nuvarande utdebiteringens höjd — medföra en skattehöjning på omkring 1 krona. Att exempelvis i sådana fall — även om de äro rätt fåtaliga — tills vidare icke till någon del avlasta kommunen den ökade skattebördan synes icke försvarligt. Enligt länsstyrelsens mening bör, om utredningens förslag genomföres, kompensation enligt särskilda grunder beredas ifrågavarande kommuner. Denna ersättning kan bestridas antingen från riksstaten eller ur kyrkofonden. Väljes det senare alternativet, bör ifrågavarande skatteutjämning vid de årliga avräkningarna mellan kyrkofonden och pastoraten kunna anordnas icke blott genom en direkt kompensation för höjning av utdebiteringen över visst belopp. Den bör även kunna åvägabringas på det sättet, att vid beräkningen av församlingsavgifternas maximum enligt 7 § kyrkofondslagen 40 procent (eller det procenttal, som eljest kan fastställas för skattelindringen) av de dissenters påförda skattekronorna icke inräknas.

Statskontoret har hänvisat till sitt uttalande över dissenterlagskommitténs förslag, i vilket ämbetsverket bestämt motsatt sig varje kompensation för skatteförlusten av statliga medel. Att av kyrkofondens medel bereda församlingarna ersättning för inkomstminskningen, syntes ej heller vara en framkomlig väg. Kyrkofondens uppgift vore, att i enlighet med bestämmelserna i kyrkofondslagen bidra till prästerskapets avlöning och till förvaltningen av vissa till prästerskapets avlöning anslagna fastigheter. Ett anlitande av kyrkofonden för ändamål, som måste anses främmande för densamma, borde icke minst med hänsyn till de allt större kraven på fonden enligt statskontorets mening bestämt avvisas.

Christian science trossamfund har anfört, att det torde vara i överensstämmelse med religionsfrihetens princip, att envar själv finge bära alla konsekvenser av sitt religiösa ställningstagande. Man borde även kunna utgå från, att statskyrkan företrädde en bestämd religiös uppfattning och att de, som tillhörde densamma, gjorde detta därför att deras egen religiösa övertygelse sammanföle med kyrkans. Under sådana förhållanden hade man svårt godtaga principen, att församlingarna, såsom förslaget förutsatte, skulle komma i mera gynnad ställning i förhållande till övriga genom att statsmedel över huvud anlitas för att giva dem ifrågavarande kompensation, och detta så mycket mindre som dissenters själva, jämte de trossamfund de

tillhörde, genom erläggande av skatt i vanlig ordning på så sätt sist och slutligen tvingades lämna sina bidrag till just sådana ändamål, från vilka de jämlikt religionsfrihetens grundsatser skulle vara befriade.

Departementschefen.

Dissenterskattutredningen har som tidigare nämnts förorddat, att man tills vidare låte anstå med ställningstagandet till frågan om ersättning åt församlingarna för inkomstbortfall på grund av den utvidgade skattelindringen för dissenters. Som skäl härför har utredningen anfört, att inkomstbortfallet i de särskilda församlingarna icke för närvarande kunde beräknas, enär antalet av dem som komme att lämna kyrkan kunde antagas komma att förete betydande växlingar församlingarna emellan. Utredningen har vidare funnit det uteslutet att kompensera församlingarna för ett relativt litet inkomstbortfall. Först efter någon tids tillämpning av de föreslagna bestämmelserna om utvidgad skattefrihet torde enligt utredningen förutsättningar föreligga för ett allsidigt bedömande av förevarande spörsmål.

Som framgår av det föregående har utredningens förslag att uppskjuta ställningstagandet till frågan om compensation för församlingarna någon tid i allmänhet förordats i de yttranden, där frågan berörts. Även jag anser att med det definitiva ställningstagandet bör tills vidare anstå. Emellertid vill jag redan nu uttala, att det måste anses ganska tveksamt om någon ersättning av statsmedel över huvud bör tillerkännas församlingarna på grund av ifrågavarande inkomstbortfall. Som dåvarande departementschefen anförde i den förenämnda propositionen nr 113 till 1942 års riksdag, föreligger strängt taget icke någon anledning att ersätta församlingarna av statsmedel för den genom skattelindringen minskade inkomsten, eftersom dissenters avses skola även fortsättningsvis erlægga kyrkoskatt till så stor del, som anses motsvara deras gagn av prästerskapets och kyrkobetjäningens verksamhet samt kyrkans övriga inrättningar. Departementschefen framhöll även, att ersättning enligt 1908 års lagstiftning huvudsakligen utgått till sådana församlingar, för vilkas ekonomi de åtnjutna ersättningsbeloppen icke haft någon större betydelse. Dissenterlagskommittén har som tidigare nämnts funnit det sannolikt att, i den mån utträde ur kyrkan komme att ske i någon mera betydande utsträckning, detta företrädesvis kunde antagas bliva fallet med storstadspastoraten samt att på grund av skatteunderlagets storlek därstädes den genom skattelindringen föranledda förhöjningen av utdebiteringen skulle bliva förhållandevis ringa.

G. SPECIALMOTIVERING.

Bestämmelserna om lindring i skattskyldigheten för dissenters ha upptagits i ett upprättat förslag till lag om lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan.

Denna lag avses skola ersätta den nuvarande lagen den 16 oktober 1908 (nr 110 s. 1) angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning.

1 §.

I denna paragraf anges vilka personer, som skola vara berättigade till skattenedsättning, vilken skatteform nedsättningen avser samt huru stor del av skatten som skall påföras dissenters. Uttrycket inkomstår har som framgår av § 4 samma betydelse som i uppbördsförordningen.

Enligt 13 § folkbokföringsförordningen skall i princip envar kyrkobokföras i den församling där han är bosatt. Detta gäller även utländska undersåtar. Huruvida här i riket bosatt person tillhör svenska kyrkan eller ej kommer därför att framgå av vederbörande tryckande register vare sig han är svensk eller utländsk medborgare.

Enligt 53 § 1 mom. kommunalskattelagen åligger det fysisk person (svensk eller utländsk medborgare) att erlägga skatt för vissa slag av inkomster för tid, under vilken han ej varit här i riket bosatt.

Rätten till lindring i skattskyldigheten torde emellertid icke böra avse personer, som icke äro här bosatta. Kravet på skattelindring kan här icke göras gällande med samma styrka, vartill kommer att förfarandet skulle kompliceras om skattelindringen skulle omfatta även dylika personer.

2 §.

I denna och följande paragraf stadgas, huru skattenedsättningen skall ske. Som jag närmare utvecklat vid min redogörelse för det tekniska förfarings sättet, kommer det regelmässigt att framgå av vederbörlig debiteringslängd, huruvida en person tillhört svenska kyrkan vid ingången av inkomståret eller ej. Om debiteringslängd föres, synas de lokala skattemyndigheterna icke höra betungas med att granska jämväl uppbörds korten för att kontrollera om rätt till skattelindring vid påföring av slutlig skatt föreligger.

Den lokala skattemyndigheten har alltså vid debiteringsarbetet allenast att beakta, om den skattskyldige i debiteringslängden är utträdesmarkerad senast för året före inkomståret; där så är fallet skola de kyrkliga avgifterna för inkomst debiteras med allenast 60 procent. Skulle markeringen i debiteringslängden i något fall vara felaktig i så måtto att en person, som icke tillhört kyrkan vid inkomstårets början, icke blivit utträdesmarkerad, äger personen i fråga söka rättelse i debiteringen hos den lokala skattemyndigheten på sätt i uppbördsförordningen stadgas. Skulle markeringen

däremot vara felaktig på så sätt att en person, som vid inkomstårets början tillhört kyrkan, felaktigt utträdesmarkerats, böra några åtgärder icke vidtagas gentemot den skattsskyldige; en kontroll i sådant hänseende skulle belasta myndigheterna med arbete utan att nämnvärda fördelar därigenom skulle vinnas.

3 §.

I denna paragraf har stadgats att om någon vill erhålla skattelindring för inkomst i annan kommun än mantalsskrivningskommunen, har han att ingi-
va ansökan därom till den lokala skattemyndigheten i mantalsskrivningskommunen. Genom detta förfaringssätt undgår den skattsskyldige i allmänhet besväret att medelst intyg från pastor i kyrkobokföringsorten eller annorledes styrka, att han ej tillhört svenska kyrkan vid ingången av inkomståret. I de fall då uppgiften skall vidarebefordras till annan lokal skattemyndighet, har den lokala skattemyndigheten i mantalsskrivningskommunen att meddela den lokala skattemyndigheten i beskattningsorten, huruvida den skattsskyldige enligt från länsbyrån för folkbokföringen erhållen uppgift tillhört svenska kyrkan vid ingången av inkomståret eller om han då hade utträtt ur kyrkan.

Övergångsbestämmelserna.

Enligt nu gällande bestämmelser — vilka medgiva rätt till skattelindring allenast för medlemmar av de erkända trossamfunden — förutsattes för tillgodonjutande av skattelindring, att vederbörande alltsedan den 1 januari taxeringsåret tillhört sådant samfund.

Enligt de föreslagna bestämmelserna skall däremot skattelindring tillkomma endast den som ej tillhört svenska kyrkan vid ingången av inkomståret. Uppgift om huruvida denna förutsättning föreligger avses med det förordade tekniska förfaringssättet regelmässigt skola erhållas genom debiteringslängderna.

Att märka är emellertid att debiteringslängderna tryckas redan under inkomståret. Det nya systemet kan därför icke tillämpas förrän de tryckande registren kompletterats med uppgifter om vilka som icke tillhöra svenska kyrkan och dessa uppgifter influerats i debiteringslängderna. För avgifter, som hänföra sig till 1952 års taxering till kommunal inkomstskatt, kunna därför de nya bestämmelserna icke tillämpas. Men icke heller gällande bestämmelser kunna i sin nuvarande lydelse tillämpas vid 1952 års taxering. För närvarande medgives skattelindring endast åt främmande trosbekännare, som vid taxeringsårets ingång rättsligen tillhört och vid debiteringstillfället fortfarande tillhöra församling av främmande trosbekännare, vilken äger rätt till offentlig religionsövning enligt 1873 års förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsövning (dissenterlagen). I propositionen angående religionsfrihetslagen föreslås emellertid att dissenterlagen skall upphävas från och med den 1 januari 1952. Särskilda övergångsbestämmelser ha därför föreslagits för avgifter som hänföra sig till 1952 års taxering. Dessa

övergångsbestämmelser innebära att rätt till skattelindring skall beträffande 1952 års taxering föreligga för den, som vid 1951 års utgång rättsligen tillhörde sådan församling av främmande trosbekännare som då ägde rätt till offentlig religionsövning. I övrigt avses äldre bestämmelser skola äga tillämpning, med avseende å nämnda års taxering.

IV. Departementschefens hemställan.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga inom finansdepartementet upprättade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 7 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

3) lag om viss lindring i skattskyldigheten för den som icke tillhör svenska kyrkan;

4) lag angående ändrad lydelse av 57 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

5) lag angående ändrad lydelse av 61 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm;

6) lag om ändring i lagen den 5 juni 1909 (nr 55 s. 2) angående byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hörer så ock av särskild sockenstuva; samt

7) lag om ändring i lagen den 5 juni 1909 (nr 55 s. 3) angående skyldighet att delta i kostnaden för byggnad och underhåll av prästgård.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lennart Eriksson.

Innehållsförteckning.

I. Inledning	11
II. De religiösa sammanslutningarnas ställning i beskattningshänseende	17
A. Beskattning av inkomst och förmögenhet	17
Gällande bestämmelser m. m.	17
Dissenterlagskommittén	21
Remissyttrandena	38
Departementschefen	44
B. Arvs- och gåvobeskattningen	49
III. Lindring i skattskyldigheten för kyrkliga ändamål för dem, som ej tillhöra svenska kyrkan	54
A. Gällande bestämmelser m. m.	54
B. Sambandet mellan rätten till fritt utträde ur svenska kyrkan och rätten till lindring i skattskyldigheten för kyrkligt ändamål	55
Inledning	55
Dissenterlagskommittén	57
Remissyttrandena över dissenterlagskommitténs förslag	64
Dissenterskatteutredningen	70
Remissyttrandena över dissenterskatteutredningens förslag	71
Departementschefen	74
C. Individuell skattelindring eller kollektiv skatteåterbäring	76
Dissenterlagskommittén	76
Remissyttrandena över dissenterlagskommitténs förslag	77
Dissenterskatteutredningen	77
Remissyttrandena över dissenterskatteutredningens förslag	84
Departementschefen	93
D. Storleken av en eventuell skattelindring	95
Gällande bestämmelser m. m.	95
Dissenterlagskommittén	96
Remissyttrandena över dissenterlagskommitténs förslag	97
Dissenterskatteutredningen	97
a) Kyrkokassornas utgifter	98
b) Pastoratsutgifterna	105
c) Sammanfattning beträffande kyrkokassornas och pastoratens utgifter	108
d) Utredningens yttrande	109
Remissyttrandena över dissenterskatteutredningens förslag	112
Departementschefen	121

E. Det tekniska förfaringssättet för genomförandet av en skattelindring	124
Dissenterlagskommittén.....	124
Remissyttrandena över dissenterlagskommitténs förslag.....	125
Dissenterskatteutredningen	125
Remissyttrandena över dissenterskatteutredningens förslag.....	128
Departementschefen.....	133
F. Skattelindringens (skatteåterbäringens) inverkan på församlingarnas ekonomi och därmed sammanhängande spörsmål	136
Inledning	136
Dissenterlagskommittén.....	138
Remissyttrandena över dissenterlagskommitténs förslag.....	140
Dissenterskatteutredningen	140
Remissyttrandena över dissenterskatteutredningens förslag.....	141
Departementschefen.....	143
G. Specialmotivering	144
IV. Departementschefens hemställan	146